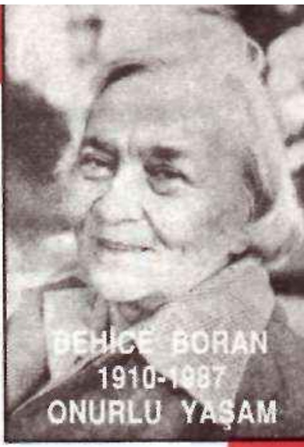
ERDAL İNÖNÜ
MUHALEFETİN YUMUŞAK KARNI

SAYI:5 KASIM 1987 800 TL(KDV DAHİL)

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

Üniversite-Gençlik Paneli
BURJUVAZİ ÖZGÜR ÜNİVERSİTEYE İZİN VERMEZ

Avrupa Türkiyesi'nde Dört Tarz-ı Siyaset
Çelik Bilgin

"Örgütlenelim fakat sosyalizmin adını kirletmeyelim"
Mihri Belli

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

SAHİBİ: DÖNEM YAYINCILIK adına BİLGESU ERENUS
YAYIN DANIŞMA KURULU BAŞKANI: YALÇIN KÜÇÜK
GENEL YAYIN YÖNETMENİ: ERHAN TEZGÖR
GENEL KOORDİNATÖR: MEHMET EMİN SERT
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: ORHAN GÖK DEMİR
GRAFİK DÜZENLEME: İSMET ADA

MERKEZ: Konur Sokak 73/9, ANKARA Tel: 125 93 78 • İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ: Ahmet Şuayip Sokak, Ufuk Apt. D. 8, Laleli - İSTANBUL, Tel: 511 51 16 • BASKI: MAYA Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti. Tel. 125 25 95 - 118 63 80 • ABONE KOŞULLARI: Yurtiçi Yıllık: 7.500 TL., Yurtdışı Yıllık: 50 DM • DAĞITIM: Hürriyet Holding A.Ş. POSTA ÇEKİ NO: 28155.7 • İŞ BANKASI Akay Şubesi Hesap No: 350 383

1987/5
KASIM

Çizgiler:
Metin AÇIKGÖZ
Fazıl C. SAYAR

Fotoğraflar:
Etem NAYUM

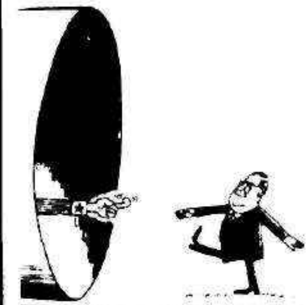
AVRUPA TÜRKİYESİ'NDE DÖRT TARZ-I SİYASET

Çelik BİLGİN

GELECEĞİ KAZANMANIN İLK KOŞULU GÜNCEL MİYOPLUKTAN KURTULMAKTIR

Haluk YURTSEVER

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ VE DOĞAN AVCIOĞLU SÜRTÜŞMESİ

Rasih Nuri İLERİ

Kurtuluşumuz Sosyalizm

SOSYALİST VE DEVRİMCİ DEMOKRAT ADAYLARA DESTEK

İstanbul'dan sendikacı işçi Sait Üner, bilim adamı Sungur Savran, sendikacı Muzaffer Bal, emekçi Müslim Özbey, Ankara'dan öğretmen Ali Fidan sosyalizmin sesini yükseltmek için bağımsız aday oldular.

Sosyalistlerin propaganda kampanyası başladı. 25 Ekim'de İstanbul'da Dönem Yayıncılık "Merhaba Gelecek" toplantısını düzenledi. Son derece coşkulu geçen toplantıda sosyalist adaylar konuşmalar yaptılar, tiyatro gösterileri ve Bilgesu Erenus ve Grup Yorum konser verdiler.

TOPLUMSAL KURTULUŞ ÜNİVERSİTE VE GENÇLİK PANELİ

BURJUVAZİ ÖZGÜR ÜNİVERSİTEYE İZİN VERMEZ

TESLİM OLMAMIŞ BİR SAVAŞÇININ ARDINDAN

Mesut ODMAN

BU SAYIMIZ

Dergimiz yaz aylarında çıkmaya başladı. Bir Temmuz ilk çıkışımız. Dostlarımız, yoldaşlarımız uyardılar, bilinen bir gerçeği vurguladılar, yaz aylarında yayım hayatına girilmez dediler. Kaldı ki, yeterli hazırlığımız da yoktu. Ancak bir beklentiyi de gözardı edemezdik. 12 Eylül'den bu yana verdiğimiz mücadele sınıfımız öncülerinde bir beklenti doğurmuştu. Hem bu beklentiyi karşılamak, hem de iç düzenlemelerimizi sağlayabilmek için bu bilinen teamülün dışına çıktık. Teamüllerin her zaman geçerli olmadığını da yaşayarak gördük. Sonbahara kadar çıkaracağımız sayılar bizim için bir anlamda prova bir diğer anlamda da bir iç düzenleme vesilesi olacaktı. Oldu da. İstediğimiz hızda olmasa bile iç düzenlememizi kurmaya başladık.

Bu sayıdan itibaren, Ankara'dan sonra ilk olarak Dönem Yayıncılık ve ona bağlı Toplumsal Kurtuluş Dergisi İstanbul Şubesi faaliyete geçiyor. Bu büromuzu, yumuşak tonlu ancak net çizgili, yazılarını sevdiğiniz ve okuduğunuz Ali Rıza Köse arkadaşımız yönetecek. Ali Rıza 12 Eylül döneminde yargılanarak altı yıla yakın bir süre Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde yattıktan sonra yakın bir zaman önce tahliye olup, Toplumsal Kurtuluş içinde çalışmalarına başlayan bir devrimci arkadaşımız.

Aramıza Ankara büromuzda aktif olarak katılan bir arkadaşımız daha var. Hasan Akgüç, üsteğmen rütbesiyle Silahlı Kuvetler içinde görev yaparken tutuklanan ve ikibuçuk yıl Metris Cezaevi'nde kalıp beraat eden bir arkadaşımız. Harp Okulu'ndan sonra yeniden üniversitede bu kez tarih öğrenimine bu yıl başlayan Hasan, zaman zaman bize ulaştırdığınız Dergimizin dağıtımındaki aksaklıkları gidererek sizlere katkıda bulunurken, yazılarıyla da üzerine düşen devrimci görevi yerine getirecek.

İç düzenlememizi kurarken aldığımız övücü tepkilerden değil, eleştirilerden söz etmek istiyorum. Mektuplar alıyoruz, yazılar okuyoruz, duyuyoruz. PKK görüşlerini yayınladığımız için çok eleştiriliyoruz. Bu eleştirileri yerinde bulmuyoruz.

Tekelci basın, PKK konusunda tahrif dolu yayınlar yapıyor. Yasaların elverdiği sınırlar çerçevesinde mümkün olduğu ölçüde PKK'nın görüşlerini doğrulukla Türkiye'nin devrimci kesimlerinin bilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu nedenle katılmadığımız görüşlerini de yayımlıyoruz. PKK'nın Türkiye solcu ve devrimcilerine yönelttiği eleştiriler içinde doğru olanları biliyoruz, yanlış olmayan ancak aşırı vurgulu olanların da farkındayız, bunların dışında yanlış bulduğumuz katılmadığımız düşünceleri de yayımlıyoruz. Toplumsal Kurtuluş'da katılmadığımız görüşleri de yayımlamayı sürdüreceğiz. Bu yayın ilkemiz yalnız PKK için değil, genel olarak konmuş bir ilkedir.

Behice Boran öldü. Uzun yıllar beraber olduk. Uzun yıllar birlikte mücadele ettik. TİP'in ikinci kuruluşunda Ankara'ya geldiğinde bizim konuğumuz olurdu. Pek çok anımız var. 1980 yıllarına gelirken yollarımız ayrıldı. O günün koşullarında benim ve arkadaşlarım için ağır suçlamalar yaptı.

Şimdi saygı ile anıyorum. Arkasında onurlu bir yaşam bıraktı. Hiçbir zaman burjuvaziye teslim olmadı. Yönelttiği ağır ve haksız suçlamalarla değil inatçı ve korkusuz kişiliğiyle hatırlıyorum. Saygı ile anıyoruz.

Dergimizin bu sayısı hazırlandıktan sonra Avrupa'daki dostlarımızdan iki yazı aldık. Ayrıca, bu sayımıza koyamadığımız bazı yazılar var. Gelecek sayımızda yer vereceğimiz bu yazıları duyurmak istiyorum: Ç. Can'ın "Devrimci Yükseliş ve Sosyalist Hareket", Lokman Polat'ın "Ekim Sosyalist Devrimi ve Devrimci Hareketin Gelişimi", İsmail Ertan'ın "Şarkıların ve Çalgıların Gizlice Öğrettiklerine Dair", Zeynep Işık'ın "Kadının Adı Yok Çözümü de Yok", Şanlı Aslangül'ün "Hukuksuz İcraat", Levent Yılmaz'ın "Neye Hoşça Kal ve Hoşça Kal Umut ile Nereye?" başlıklı yazılarını gelecek sayımızda okuyabileceksiniz.

"Ekim" doğdu. Avrupa'da yaşayan arkadaşımız Haluk Yurtsever'in bir oğlu oldu ve adını "Ekim" koydular. Ekim'i kutluyoruz.

Ekim Devrimi'nin yetmişinci yaşını kutluyoruz. Ölümler ve doğumlarla her gün hedefimize biraz daha yaklaşıyoruz.

Erkan Yeşgör

Burjuva Cephesinde Gelişmeler...

I

GENELKURMAY-MİT PLANLAMASININ DIŞINA ÇIKINCA ÖZAL TÖKEZLEDİ

Turgut Özal'ın Türkiye'yi yönettiği iddiaları, erken seçim kararının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonraki tepkileriyle tümden çürüdü. Anayasa Mahkemesi'nin kararını Resmi Gazete'de yayınlamayı durdurmayı planlayan veya bir avukattan aldığı görüşü başbakanlık yazısı haline getiren bir kimsenin bu ülkeyi yönettiği düşünülemez; bunları kasaplar derneği yöneticileri bile yapmıyor. Türkiye'yi Özal değil, ekonomik işleri IMF ve iç politikayı da MİT ile Genelkurmay İstihbarat Dairesi yönetiyor. Turgut Özal, ilk kez, erken seçimi 1 Kasım 1987 tarihinde yapma kararını parlamentodan geçirirken MİT-Genelkurmay İstihbarat Dairesi'nin inisiyatifinin dışına çıktı ve tökezledi.

Toplumsal Kurtuluş'un ilk sayısında yer alan "ANAP Şirketi" şeması hatırlanmalıdır; MİT, bugünkü yönetimin Siyaset Planlama Başkanlığı'dır. MİT, Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Dairesi dışında düşünülemez ve artık son derece açık bir biçimde ortaya çıkan şudur: Tekelci basının her kolunda MİT etkilidir. Toplumsal Kurtuluş'un ilk sayısında yayınlanan bu şemada basının, ANAP Şirketi'nin "Propaganda Dairesi" olarak gösterilmesi basın içinde kümelenmiş MİT merkezleriyle birlikte düşünülmelidir. Özal, referandumu kazanamamasına karşın kendisinin propaganda dairesi olarak çalışan basın tarafından ve ağız birliğiyle referandumun galibi ilan edilince, hiçbir yöneticiye yakışmayan bir şımarıklıkla, diğer partilerle görüşmeden 1 Kasım tarihini seçim tarihi olarak kabul ettirmiştir.

MİT-Genelkurmay Planlaması, Türkiye'nin gereksiz bir biçimde bir sertlik havasına sokulmasını istememektedir. Bu nedenle Özal'ın sol entelijansiya ile yakınlaşması için yeşil ışık yakmaktadır. Genelkurmay-MİT, 1984 yılından sonra açılmaya başlayan toplumsal muhalefet karşısında korkusunu yenmişe benzemektedir. Aydın Belgesi'den sonra Ekin tarafından baslatılan aydın çıkışının Türkiye İşçi Partisi tarafından bölünmesi, TİP ve TKP'nin birleşerek bütün karşıtlarını reddedip yalnızca ANAP ve PKK karşıtlığı ile yetinmesi, yakın zamanlarda gerçekleştirilen bazı soygunların siyasi nitelikte olmadığının anlaşılması, ünlü sol aydınların Demirel ve benzerlerinin yasaklarının kalkması için seferber olmaları, Genelkurmay-MİT plancılarını son derece rahatlattı. ANAP Şirketi bu rahatlıkla, sola çiçekler sunmaya başladı ve referandum kampanyasına Behice Boran'ın siyasal yasağı kalkacağı gerekçesiyle karşı çıkan Özal, cenazesinin parlamentoya getirilmesi vesilesiyle Boran'ı son derece öven bir demeç verdi. Bu gelişmeler içinde Özal'ın bir baskın ile 1 Kasım 1987 tarihini dayatması, MİT-Genelkurmay Planlaması'na ters düştü.

Bu terslik içinden çıkışta Özal'ın en büyük yardımcısı ANAP Şirketi'nin propaganda dairesi olarak çalışan ve MİT ile içiçe yaşayan basın yaptı. Basın, "hayır" kampanyası açmasına karşın dört burjuva politikacısının siyasal yasaklarının kalkışını önleyemeyen Özal'ı, elbirliği ile anlaşılmaz bir mantıkla, referandum şampiyonu ilan etti. Aynı basın, Türkiye'de görülmemiş bir yönetim ilkelliği sergilendikten sonra, parlamentoda salt çoğunluğa sahip olan, iktidarın bütün imkanlarını kullanan, Sakıp Sabancı'dan Sarık Tara'ya kadar bütün tekelcilerin net desteğini elinde tutan, hiçbir hukuk ve yönetim ilkesi tanımayan Özal'ı, seçim tarihini 29 Kasım olarak değiştirince, yeniden "şampiyon" olarak gösterdi. Büyük bir propaganda utanmazlığıyla, her türlü hukuk ilkelerinin çiğnenmesini, Özal'ın zaferi saydı.

Milliyet Halk Gazetesi

12 EKİM 1987 — 16 SAYFA • 150 LİRA (KDV DAHİL)

Başbakan, ANAP'lı milletvekillerini acele Ankara'ya çağırdı

Meclis toplantısı için ANAP da önerge hazırlıyor

Özal-İnönü teması başladı Seçim 15 ya da 22 Kasım'a kayıyor

Özal'ın sürprizi

Turgut Özal, Türkiye'ye gelmiş yöneticiler içinde en bilgisizi, ilkesizi ve yeteneksizidir. Ekonomi alanında yapılacakların hepsini, IMF planlıyor ve Ecevit'e, Demirel'e, Evren'e ve Özal'a aynı heyecanla çalışan Kaya Erdem'e bildiriyor ve uygulanmasını sağlıyor. Genelkurmay-MİT tarafından planlanan iç politika stratejileri de Özal tarafından aynı sadakatle yerine getiriliyor. Özal, kendi gücünü abartarak, 1 Kasım 1987 seçimlerinde MİT-Genelkurmay'ın sözünden çıkınca tökezledi. Fakat burada sistemin sübapları çalışmaya başladı; meclisin toplanması için verilen usulüne uygun dilekçeyi bir kenara atan Özal yönetimi, Anayasa Mahkemesi'nin kararı üzerine üç muhalefet partisinin de Meclis'i toplama isteğine, Türk Ceza Kanunu'nun 146'ncı maddesine girmekten korkarak teslim olunca, basın bu teslimiyeti bile "Özal'ın sürprizi" veya "Özal'ın karşı atağı" olarak sundu. Her işte Özal'ı galip göstermeyi bilen basın bu kadar destek olunca da, Özal bazı yaralarla bu tökezlemeden kurtuldu.

Ancak 1 Kasım Seçim Serüveni, MİT-Genelkurmay planlaması ile Özal-Evren taraflarının arasını açtı. Bu açıklığın kapanıp kapanmayacağını zaman gösterecek. ■

Anayasa'ya uygun bulunuyordu. Böylece "incelemeye alarak" imzalamak veya hemen imzalamak Eylülist dönemde bir yeni anayasal dil haline geliyordu. Evren, 1 Kasım Seçim Yasasını derhal imzalayarak tutumunu belirtti.

HÜRRİYET'ten hediye kitapçık

Perde ar

Evren, Özal'a 8000 metre yüksekte neler söyledi?

Başbakan'ı yumuşatan "Bir saat"

Esen ÜNÜR

● Cumhurbaşkanı Kenan Evren, aynı uçakla İstanbul'dan Ankara'ya döndüğü Başbakan Turgut Özal'a, TBMM'nin toplanmasını kabul etmesi yolunda telkinde bulundu. Özal, Evren'in bu

II

ÖZAL TÖKEZLEYİNCE UMUT ÇANKAYA'YA ÇIKTI

Turgut Özal'ın kendisine aşırı ölçüde güvenerek önüne konan senaryoların dışına çıkması, Eylülist rejimi, Ekim ayı içinde telaşlandırdı. Özal'ın beceriksizliğinin belirginleşmesi üzerine, sistem umut arayışına çıktı.

Bab-ı Ali basını elbirliği yaparak 12 Eylül'ün Lideri Evren'i umut ilan etti.

Turgut Özal'ın her türlü parlamenter ilkeleri altüst ederek yangından mal kaçırırcasına erken seçimi dayatması ve bunu eline-yüzüne bulaştırması Eylül sisteminin şansları konusunda ani tereddütlere yol açtı. Bu tereddüt içinde MİT ile iç içe çalışan basın, Özal-Evren beraberliğini bir kenara atarak, birdenbire Kenan Evren'i "umut" ilan ediverdi. Basın, Özal'ın yarattığı bunalımın çözümünü Evren'in ellerine verebilmek için olağanüstü çaba harcadı.

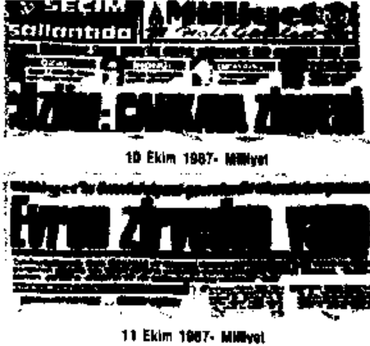
Evren, bir gecede ve bir baskın halinde geçirilen 1 Kasım Erken Seçimi kararını, hukukun tüm ilkelerine ters düşen seçim projesini, muhalefetin bütün ısrarlarına rağmen hiç bekletmeden bir gün içinde imzaladı ve yürürlüğe koydu. Böylece Evren, Özal'ın çıkardığı yasanın anayasaya uygunluğuna kefil olduğunu ve Özal'ı tümüyle desteklediğini belli ediyordu.

Evren'in yasa tasarılarını derhal imzalaması ile inceleyerek imzalamasının bir anlamı var: Evren'in "incelemeye alarak" imzaladığı yasalar, genellikle Anayasa Mahkemesi'nde de incelemeye alınabiliyor ve bu konuda itiraz olursa, Evren'in tereddütüne dayanılarak yasalar Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilebiliyordu. Ancak Devlet Başkanı Evren'in hemen imzaladığı yasalar, iptal istemleriyle karşılaşınca, Anayasa Mahkemesi tarafından

Fakat önce listeye giremeyen milletvekillerinin kurduğu geçici birlik ve arkasından Demirel ve Ecevit'in çabaları sonucunda çok sert günler yaşandı. İşte böyle bir durumda önce Milliyet, birdenbire, Evren'i bir taraf olmaktan çıkararak hakem olarak sunmaya çalıştı. Hiç kimseden bir işaret gelmemiş olmasına karşın, herkesin çözümü Çankaya'dan beklediği konusunda bir kampanya başlattı. Parti liderlerinden demeçler alarak Evren'in hakemliğini onaylatmak istedi.

Her zaman ve her fırsatta konuşan, en küçük ayrıntılara girebilen bir Devlet Başkanı olan Kenan Evren'in yerine, saraylardaki mabeyn katiplerini hatırlatan bir üslup ile Basın Danışmanı Ali Baransel, "Sayın Cumhurbaşkanı'nın işe el koyabileceğini" duyurdu, ancak davetin partilerden gelmesi gerekiyordu. Kenan Evren, MGK Başkanı olarak gözaltına aldığı Demirel ve Ecevit ile milletvekilliğini veto ettiği Erdal

İnönü'den, hakemliği konusunda çağrı bekliyordu. Muhalefetin yumuşak karnı olduğunu kanıtlayan ve politik yaşamının başında güvenilmezlik damgası yemek üzere olan Profesör İnönü, böyle bir hakemliğe çoktan razı görünüyordu; diğer ikiliden bir ses çıkmadı.

10 Ekim 1987- Milliyet

11 Ekim 1987- Milliyet

Böyle bir sesin çıkması beklenirken Anayasa Mahkemesi, 1 Kasım'da seçim yapılmasını imkansız hale getiren kararını açıkladı. Özal, bütün hukuksuzluğunu sergileyerek önce direnme gösterdi. Daha sonra muhalefetin direnmesi karşısında pabucun pahalı olduğunu görerek teslim oldu.

Özal'ın teslim bayrağı açmasını basının bir bölümü, "sürpriz atak" veya "karşı hücum" olarak ele alarak yine Özal'ı pohpohlamayı tercih ettiler. Fakat SHP'den milletvekilliği almayı ümit ederken Erdal İnönü'nün çok fazla söz vermesi yüzünden kendisine uygun bir yer bulamayan Esen Ünür, Hürriyet'te Evren'in Özal'ı bu karara ikna ettiğini yazarak SHP'den aday olmayı düşünmesinin yaratabileceği zararları gidermeye çalıştı. Esen Ünür, Evren'in İstanbul'dan Ankara'ya gelirken bir nakliye uçağında Özal'ı doğru yola davet ettiğini ve Özal'ın razı olduğunu yazdı.

ANKARA'dan
YALÇIN DOĞAN
Görev Evren'de

Diğer bütün gazeteler söz konusu uçakta gürültüden ses duyulmadığını ve Evren ile Özal'ın hiç konuşmadıkları haberlerini veriyorlardı. Ne çıkar! İş, Özal tökezlerken Eylül liderlerinden birisini biraz daha ön plana çıkarmaktır; varsın konuşmasınlar. Konuşmadıklarını kaç Hürriyet okuyucusu biliyor? ■

III
MUHALEFETİN YUMUŞAK KARNI
ERDAL İNÖNÜ

- *Burjuvazinin Ekim Krizi, Erdal İnönü'nün krizi oldu.*
- *İnönü, bir ay içinde fizik profesörü imajını yitirerek kapalı kapılar arasında pazarlık yapan sözüne güvenilmez bir politikacı durumuna geldi.*

Önce Turgut Özal söyleyince fazla inandırıcı olmadı. Ancak daha sonra Aydın Güven Gürkan çok açık bir biçimde Erdal İnönü'yü Özal'la gizli pazarlık yapmakla suçladı. İnönü, bunun üzerine, Özal'a eleştirilerini sertleştirerek ve sokak edebiyatına hız vererek, kişiliğiyle ilgili kuşkuları karşılamak yolunu seçti.

Burjuva iktidarı ve muhalefeti içindeki Ekim Krizi, Eylülist kamplaşmayı son derece açık bir biçimde ortaya çıkardı: Erdal İnönü, kendisi gibi bir Eylül politikacısı olan Turgut Özal ile kamp tutmaktan kurtulamadı. Profesör İnönü, kendisine el açan diğer burjuva muhalefet partilerini, Demirel ve Ecevit'i bir tarafa bırakarak Özal ile anlaşmayı tercih etti.

Son derece tutucu bir politikacı kimliği sergileyen İnönü, Ekim Krizi içinde, Turgut Özal'ı rahatlatan iki mesajı hemen verdi: Önce diğer muhalefet partileriyle birlikte bir seçim boykotunu düşünmediğini belli etti. Sonra da kendi partili arkadaşlarının önerilerinin dışına çıkarak 29 Kasım tarihinde Özal'la birlikte seçim yapabileceğini hissettirdi.

Bütün bunları yaparken Erdal İnönü'nün bazı tercihleri olduğu görülüyordu. Bir kez Profesör İnönü'nün bu seçimlerde tek bekleyişinin SHP içinde kendisi gibi düşünenlerden oluşan bir yönetim meydana getirmek ve küçük de olsa parti yöneticileri ile meclis grubunu birleştirmekti. İnönü, CHP'nin yaşlı ve tutucu kalıntıları ile tutucu bürokratlardan oluşan bir SHP düşünüyordu. Eylül'ün kayyumu Cezmi Kartay, yeğeni Erdal Eren'in idamla yargılandığı bir mahkemede siyasal geleceğini öne sürerek avukatlığını yapmayı reddeden ve idama gönderebilen bir Vamık Tekin, Eylül'ün sıkıntı günlerini Suudi Arabistan'da inşaat müteahhitliğiyle geçiren Ali Dinçer, inşaat müteahhitleri Ali Topuz - Aytekin Kotil, Eylül'ün yedi yılında eşinin çiftliğinde torununa bakan Ziya Müezzinoğlu ve benzerleri Erdal İnönü'yü parti içinde ve meclis grubunda rahatlatacak kimseler olarak görünüyorlardı.

İnönü'nün birinci işi, partisini dikensiz gül bahçesine çevirmekti ve bunun için Özal'la, seçim yasasında ön seçimi yasaklayan madde için, gizlice anlaştığı ileri sürülüyordu. İnönü, Özal'ın bu suçlamalarına karşı inandırıcı cevaplar bulamadı.

Profesör İnönü'nün bu tür suçlamalara inandırıcı cevaplar bulamaması bir yana en yakınlarından birisinin Anayasa Mahkemesi'ne seçimlerin iptalinin çok büyük sakıncalar doğuracağı yönünde nasihatlar vermesi dikkati çekiyordu. İnönü ve takımı, seçimlerin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş olmaktan pişman görünüyorlardı.

SHP Lideri'nin ikinci planının, bu seçimlerde büyük başarılar kazanmak değil, Ecevit'in tasfiyesini sağlamak olduğu anlaşılıyordu. Bir

liderin rakibinin tasfiyesini istemesi son derece doğaldır; ancak bunun için parlamenter sistemin en temel kurallarını pazarlık konusu yapması şaşırtıcı oldu.

1 Kasım Seçimi iptal edilince İnönü, yeni seçim tarihinin mümkün olduğu kadar erken olması konusunda Özal'a yakın olduğunu hemen belli etti. Bu konuda en yakın danışma arkadaşlarını parti yöneticilerinden değil gazetecilerden seçti. Mümtaz Soysal, Altan Öymen ve Yalçın Doğan da, ısrarlı yazılarıyla seçimlerin bir an önce yapılması yönünde Erdal İnönü'nün politikasını destekliyorlardı. Profesör Soysal, bir anayasa profesörü olduğunu unutarak seçimleri bir pehlivan güreşine benzetiyor, Özal'ın "hodri meydan" dediğini ileri sürerek "hodri meydan" diyecek bir başka güreşçi aradığını yazıyordu. Altan Öymen ise ön seçimlerin hem masraflı olacağını, hem de parlamentoya kravatsız gelen milletvekili Cansızoğlu ve benzerlerine yarayacağını ileri sürüyor ve her gün bir tehlikeden söz ederek korkudan kurtulmaya başlayan insanlara kabuslar yaşatmaya çalışıyordu. Yalçın Doğan ise Erdal İnönü'yü yönetme lüksüne kapılarak seçimlerin 1988 yılına kalmasına ülkenin tahammül edemeyeceğini yazıyordu. Doğan, elinde bir hava metre ile ülkenin tansiyonunu ölçerek bunu İnönü'ye rapor ediyordu.

İnönü ise Özal'ın mümkün olduğu kadar yeni bir erken seçim tarihi saptamasında önseçim sistemini savsaklamanın gerekçesini buluyordu. Bir önseçim düzeni içinde Erdal İnönü'nün Müezzinoğlu'nu, Cezmi Kartay'ı, Hicri Fişek'i ve benzerlerini meclise götürmesi zor görünüyordu.

Ekim Krizi, Erdal İnönü'nün bir politikacı olabileceği konusunda kuşkuları artırdı. Ancak bu krizdeki tutumunun Evren üzerinde sıkıntılar yaratmış olmasını beklemek gerekiyordu: Evren, herhalde, kime uyarak böyle bir insanı, 1983 sayımında veto ettiğini düşünüyordur.

Ekim Krizi, herhalde Evren'in tercihlerinin çok isabetsiz olduğunu göstermiştir. MGK Başkanı olarak Evren, tercihi açık bir biçimde Özal'ın aleyhine ve Turgut Sunalp'in lehine koymuştu. Özal, Sunalp'ten ve zaman zaman Evren'den daha has bir Eylülist olduğunu gösterebildi. Aynı Evren, muhalefet olarak da tercihini İnönü değil Calp lehine koymuştu. İnönü, Calp'tan tutucu bir politikacı olduğunu ve Eylülist miras ve ilkelere sahip olduğunu gösterdi.

Halkçı Partisi'nde liderliği Necdet Calp'ten alan ve Erdal İnönü'ye devreden Aydın Güven Gürkan ise, son gelişmeler karşısında, İnönü'nün gizli kapılar arkasında Özal'la pazarlık yaptığını ileri sürerek parti meclisinden istifa etti. Parti'den istifayı başlangıcın işaretleri sayanlar da var. ■

KAMUOYU ARAŞTIRMA FİRMALARI, GERÇEKTEN ARAŞTIRMIYOR

"Evet"lerle "Hayır"lar ortada

2 Ağustos/Sabah — Evet: %34.3, Hayır: %33.6, Kararsız: %32.1 (PİAR)

AĞIRLIK 'HAYIR'DA

16 Ağustos/Milliyet — Evet: %39, Hayır: %45 (KONDA)

EVET: %43.5, HAYIR: %36.6

17 Ağustos/Hürriyet — Evet: %43.5, Hayır: %36.6,(KAMAR A.Ş.)

Evet yüzde 61, Hayır yüzde 38

Anayasa Mahkemesi'nin erken seçimlerin 1 Kasım'da yapılmasını öngören yasayı, bir maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu düşünerek, iptal etmesinden en çok etkilenenler gazete okuyucuları oldu. Belli bir eğlenceden yoksun kaldılar. İptal ile birlikte erken seçim tarihinin ertelenmesi, seçime yaklaşılmakta olan günlerde gazetelerin yayınlamayı adet haline getirdikleri kamuoyu araştırmaları sonuçlarının bir süre ertelenmesini gerektirdi. Gazete okurları da, seçimlerden önce seçim sonuçlarının nasıl olmayacağını ve fakat nasıl olması "gerektiği"ni öğrenme olanağından yoksun kaldılar. Gerçekten, kamuoyu araştırmaları belli bir sonucun kestirilmesini değil, kamuoyu araştırmalarını finanse edenlerin görmeyi arzuladıkları sonuçları bulup yayınlamayı görev edinmiş görünüyorlar. O kadar öyle ki, arzulanandan daha başka bir sonuç "elde edilmiş" ise, bu böyle ama, seçim gününe kadar şu şekilde değişeceği anlaşılmaktadır..." diye düzeltilebiliyor. Pek inandırıcı görülmeyebilir. Örnek verme olanağı var.

Milliyet Gazetesi, Konda'ya yaptırdığı ve seçmenlerin 22 Eylül'deki eğilimlerini araştıran bir kamuoyu yoklaması sonuçlarını özetle şöyle duyurdu: "Seçmenlerin yüzde 48'i ANAP'a oy vereceğini belirtiyor, bu oran kararsızların eğilimleri de gözönünde tutulduğunda yüzde 50'ye ulaşıyor, fakat seçime kadar geçecek olan sürede bu oranın yüzde 40'a kadar düşeceği söylenebilir." Aynı kamuoyu araştırma firmasının 8-11 Ekim tarihlerinde yaptığı ve aynı konuyu kapsayan bir başka yoklamanın sonuçları gene Milliyet'en aktarılabilir: "Özal yine önde ... SHP'nin oyu arttı ... seçim gününe kadar yapılacak propagandaların da etkisiyle, partiler arasında önemli oy kaymalarının olabileceği görülüyor." Bu türden sonuçlar çıkarabilmek için, masraflı oldukları da duyurulan, kamuoyu araştırmalarının düzenlenmesinin zorunlu olduğu anlaşılıyor. Veri Araştırma A.Ş. 2-4 Ekim'de seçmenlerin görüşünü alıyor ve Cumhuriyet Gazetesi 11 Ekim'de duyuruyor: "Bu bulgular ışığında, erken seçim yapılması halinde ANAP'ın oyların mutlak çoğunluğunu alması; öteki sağ parti DYP'nin ikinci parti olması; az farkla üçüncü ve dördüncü durumundaki iki sol partinin (SHP ve DSP) de parlamentoda temsil olanağı bulması beklenebilir."

Bir başka kamuoyu araştırma firması, Arat, her ay Türkiye'de en çok konuşulan konu ve kişileri belirlemek için anketler düzenliyor. Arat'ın bulguları da her zaman çok aydınlatıcı oluyor. Ağustos ayında hakkında en çok konuşulan olay referandum ve kişi de Özal imiş. Eylül ayında olay değişiyor ve erken seçim oluyor; kişi aynı. Ekim ayının sonuçları için Arat'ın araştırmasını beklemek gerekecek, henüz yayınlanmadı. Fakat kişinin değişmeyeceğini ve konunun da erken seçimin ertelenmesi olacağını söylemek zor olmamalı. İnandırıcı olması için Arat bu sonuçların yanına birer yüzde ekler. Bulguların bu kadar yuvarlak ve her ne biçimde yorumlanırsa yorumlansın, çok fazla aydınlatıcı olmayan biçimde verilmesi, araştırmaları yapan kuruluşların ve sonuçları yayınlayan gazetelerin bileceği bir iştir. Fakat biraz daha spesifik olmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda daha değişik sonuçlarla karşılaşılıyor.

EVET: %58.8, HAYIR: %41.2

1 eylül / Hürriyet—Evet:%58,8, Hayır: % 41.2, (KAMAR)

'Hayır'lar 'Evet'lere yaklaştı

2 eylül / Sabah—Evet:%48,4, Hayır: % 43.8, Kararsız: % 7.8 (PİAR)

EVET: % 56 HAYIR: % 36

2 eylül / Bulvar—Evet: % 56, Hayır: % 36, Kararsız: % 8 (Bulvar)

Kararsızlar 'EVET'e YÖNELDİ

3 eylül / Güneş—Evet: % 54, Hayır: % 41, Kararsız: % 5 (KAMOY)

6 Eylül referandumuna ilişkin yapılan bir dizi araştırmanın hiçbiri sonuca, değil kestirmek, yaklaşamadılar bile. Bir örnek dışında hepsi "evet"lerin yarıdan fazla olacağını söyledi. Biri de "hayır"ların. Sorup da aldıkları yanıtları bile dosdoğru yansıtamadılar. Çünkü, bu türden araştırmaların hepsinde varılacak sonuç önceden belirlenerek, sorulacak sorular ve seçilecek kişiler uygun bir biçimde düzenlenir. Çıkması gereken, ya da kendilerince ilginç olan sonuç, "evet" ya da "hayır"ın çoğunluğu sağlayıp sağlayamayacağıydı. Araştırmalarının sonuçlarını sadece bu açıdan ele alıp yorumladılar. Yüzde 47.9'luk evet ve yüzde 47.6'lık hayır oyuna hiçbiri yaklaşamadı bile. Aradaki farkın binde 3 düzeyinde kalacağını ise hayal bile edemediler. Yüzde 58'lik evet oranından, yüzde 35'lik hayır oranına kadar çeşitli büyüklükler öne sürüldü. En yüksek hayır oranı yüzde 44'e bile ulaşmadı. Fakat ne gam, bakın bazı kamuoyu araştırma firması yöneticileri 6 Eylül referandum sonuçlarını kestirememek konusundaki becerileri için neler dediler:

Ortadirek 'EVET' diyor

26 Ağustos/Güneş — Evet: %52.8, Hayır: %38, (KAMOY)

% 53 HAYIR % 47 EVET

28 ağustos / Güneş—Evet: % 47, Hayır % 53 (Turgut Özal).

"Evet"ler 6 puan öne geçti

29 Ağustos/Sabah — Evet: %41.9, Hayır: %36.5, (PİAR)

EVET TIRMANIYOR

30 Ağustos/Milliyet — Evet: %44, Hayır: %43, (KONDA)

Veri Araştırma A.Ş.: "... araştırma kuruluşlarınca yapılan ölçümlerde, bazı farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Ancak genel birleşilen nokta, evetlerle hayırlar arasındaki

farkın, hata payları içinde olduğudur." İstatistiksel kavramların yabancısı olanlar için belirtilebilir. Hata payları içinde olmak olumlu ve öğünülecek bir husustur. Fakat, söylenen kesinlikle doğru değildir. Aradaki farkın başarısını ölçmek için gerekli olan testler bambaşkadır. Gerçekte, aradaki farkın en küçük olduğu kestirim Konda'ya aittir ve 30 Ağustos'ta Milliyet'te yayımlandığına göre, yüzde bir ile, gerçekteki binde 3'ün 3-4 katı düzeyindedir. Amaç, aradaki farkın küçük olacağının gösterilmesi olmayıp da evet'lerin çoğunluk sağlayacağının gösterilmesi olunca, giderek farkın abartılması bile gerekir. Dolayısıyla, Veri Araştırma yanılıyor. Kamuoyu araştırma firmalarının hakkında yanıldıkları en büyük husus evet ve hayır'lar arasındaki fark olmuştur. Öteki firmaların yöneticileri ile sürdüreiim:

Konda: "Bence genelde yapılan araştırmalar başarılı olmuştur." Komar: "Kesinlikle diyebiliriz ki, kamuoyu araştırma firmaları, referandum tahminleri ile başarılı bir sınav vermişlerdir." Piar: "kanımca sonuçlar kamuoyu araştırma firmaları için gereken güven ortamını yaratmıştır." Bütün bu haksız alçakgönüllülükten sonra eklenmesi mümkün bir sonucu da biz verelim: Şu soruyu sorarak bir anket düzenlesek, "Sizce kamuoyu araştırma kuruluşları çok mu, yoksa az mı başarılılar?" Bu araştırmanın sonucunda araştırma kuruluşlarının başarısız çıkmayacaklarını kesinlikle, hata paylarına gerek kalmadan, kestirebiliriz. ■

BİRAND-MİT İLİŞKİSİ

Bir ayağı uluslararası tekellerin ekonomik örgütü AET'de, diğer ayağı TRT'de ve üçüncüsü Bab-ı Ali' de Mehmet Ali Birand, Milliyet'teki köşesinde şunları yazıyor: "Özal ile Temmuz ayındaki Şam gezisine katılan güvenlik konusundaki üst düzey yetkililerine göre, Suriye verdiği sözü tutuyor. PKK'nın Suriye toprakları üzerindeki faaliyetleri büyük oranda azalmaya başlamış. Bir bölümü Bekaa Vadisi'ne kaymış, önemli bir bölümü de Türkiye'ye geçmiş." Ayın otuz ikinci gecesi herkese konuk olan Mehmet Ali Birand, "Doğu'daki Gelişmeler Kontroldan mı Çıkıyor?" başlıklı yazısında hem bilgi veriyor ve hem de kaygılarını dile getiriyor.

Bilgi verirken yanıltmayı ihmal etmiyor. Bir: Birand, "Şam gezisine katılan güvenlik konusundaki üst düzey yetkililerinden" bu bilgileri nasıl almış, bir basın toplantısına giderek söylenenleri mi dinlemiş? Yoksa, açıp telefonu sormuş ve onlar da bu önemli bilgileri Birand'a mı vermişler? İki: Ne tür "güvenlik yetkilileri", Suriye'nin Bekaa Vadisi'ne aktardığı PKK'lıları bilebiliyor? Üç: Ne zamandan beri MİT mensupları "güvenlik yetkilileri" oluyorlar? Dört: Her şeyi bilen Mehmet Ali Birand, MİT mensuplarına "istihbaratçılar" dendiğini ve üst düzey MİT görevlerine de "istihbarat yetkilileri" dendiğini bilmiyor mu? Beş: Biliyorsa neden saklıyor?

Özal'ın Şam gezisine katılan MİT yetkilisi Hiram Abbas'dı. MİT müsteşar vekili Hiram Abbas, öyle anlaşılıyor, Mehmet Ali Birand'ın kaynakları arasında yerini alıyor.

Eskiden gazeteciler, fıkra yazarları, MİT'çilerle görüşmekten çekinir, korkarlar ve utanırlardı. Artık basında bunlar kalmamışa benziyor; telefonu açıyor, "alo MİT mi?" diyor, "bana Hiram'ı bağlayın" diyor, bağlıyorlar, konuşuyor ve basıyor!

Basın var ve sıkılma yok! ■

PARTİYE KARKEREN KURDİSTAN

"Türkiye'de Demokrasi Mücadelesi, Demokratik Halk Devrimi Mücadelesidir"

PKK, kendi mücadelesi ile Türkiye demokrasi mücadelesi arasında ayrılmaz bir bağ olduğu görüşünü savunuyor ve bağ "demokratik halk devrimi" ile kuruluyor.

PKK, Kürt halkının mücadelesiyle "Türkiye'de demokrasi mücadelesi doğru bir rotaya, gerçek anlamına kavuşur ve bu temelde işbirlikçi-tekelci burjuva egemenliğini yıkmayı hedefleyerek bir halk demokrasisi mücadelesi olarak gelişir" diyor. PKK'nın bu görüşlerini okuyucularımızın bilgisine sunuyoruz.

Türk burjuvazisi hem 12 Eylül rejimine giderken, hem de 12 Eylül rejiminin yedi yılı boyunca politikalarını, egemenlik sistemindeki değişiklikleri, yeni uygulamalarını esas olarak hep toplumsal-siyasal gelişmenin zorlamaları karşısında, rejime muhalefeti, devrimci-demokratik gelişmeleri ezmek, tasfiye etmek amacıyla oluşturdu. 12 Eylül darbesi, devrimci gelişmenin zorlaması ile bu gelişmenin karşıtı olarak doğdu. Rejimin yedi yıllık şekillenmesi, burjuvaziyi devrime karşı daha güçlü kılacak, daha etkin savaştıracak biçimlerin bulunması, kurulması temelinde oldu. Cunta

gerekli oldu, o yapıldı; 12 Eylül Rejimini anayasal olarak kurumlaştırmak gerekti, 1982 anayasası hazırlandı; sivil maske gerekli oldu, mevcut partiler kuruldu; asker öne çıkacağı zaman asker, sivil muhafazakarların öne çıkması gerektiği zaman onlar, sosyal-demokratlara rol tanımak gerektiğinde sosyal-demokratlar öne çıkarıldı, etkin kılındı. Devrim gerillayı dayattı, bunun karşısında partiler birleşti, liderler değişti, çok çeşitli "af"lar çıktı, "pişmanlık kanunu" çıktı, "özel savaş" bir yığın kurumlarıyla yeniden örgütlendirilir ve uygulanır hale geldi. Kısaca burjuvazi hem özel savaş'ı dayattı, hem de bunun "demokrasi" olduğunu kabul ettirmek için ne gerekiyorsa yaptı.

Şimdi daha boyutlanmış olarak dayatan gerilla karşısında, burjuvazi, "referandum" denen gerçeten dünyada eşi görülmemiş bir aldatmacayı topluma dayatıyor. Bir yandan, "genel valilik", "özel kolordu" vb. biçimlerde en gelişmiş bir "özel savaş" örgütlenir ve sürdürülürken, öte yandan burjuvazi üçbeş tane posası çıkmış politikacısını ortaya çıkararak, bunlara "evet" ya da "hayır" deyin ve mevcut rejimimi "demokrasi" olarak onaylayın diyor. Ve dört aydan beri sürdürülen bu karagöz oyunu, gerçekten çok çeşitli çevreyi içine alarak günümüzde neredeyse bir demokrasi mücadelesi platformuymuş gibi tartışmalara sahne oluyor. Türkiye'de "devlet", "demokrasi" ve "demokrasi için mücadele" olgularının durumu böyle işte. Bu durum, "referandum" oyunundan yola çıkarak Türkiye'de demokrasi mücadelesinin sorunlarını bir kez daha bazı yönleriyle incelemeyi ve güncel yaşananı ortaya koyarak doğru anlayışı göstermeyi gerekli kılmaktadır.

DEVRİMCİ MÜCADELE VE LEGALLEŞME

Türkiye'de demokrasi mücadelesi gerçek anlamda nedir? Buna cevap olarak, çoğunlukla, ABD emperyalizminin yeni-sömürgeci egemenliğini, Türk burjuva düzenini yıkacak demokratik halk devrimi ve halk savaşı denmiş, fakat pratikte ne demokratik devrim, ne de halk savaşı görülmüştür. Biri 1920, diğeri ise 1970'de olmak üzere bu doğrultuda daha başlangıçta ezilen iki yönelim dışında gerçek bir yönelim ve uğraş da olmamıştır. Altmışbeş yıldır yapılan, bugün ün yapmış olan TKP pratiğinin her şeyi gösterdiği gibi, sözde bol demagoji, pratikte ise eşi bulunmaz bir burjuva kuyrukçuluğu ve düzen hizmetçiliğidir. Altmışbeş yıldır yapılan, işbirlikçi-tekelci burjuva egemenliği altında legalleşme mücadelesidir. Bunun anlamı nedir? Burjuva düzen partisi haline gelmek isteminden başka bir şey olmadığı açıktır. Bu kadar uzun süreç bu uğurda harcanmış, bu kadar zengin mücadele potansiyeli bu uğurda tasfiye edilmiştir.

Bütün bunlar, Türkiye'de demokrasi mücadelesinin ne kadar çarpıtılmış ve maskelenmiş olduğunu göstermektedir. Bunun kaynağını da, Kemalizmin kendisini "demokratik güç" olarak göstermesinde, bunu topluma egemen kılmak için gösterdiği ustalıkta ve bunun parçalanıp aşılamamasında görmek gerekir. Geçmişten bugüne "demokrasi mücadelesi" denen şey, İnönü'lerin, Ecevit'lerin önderliğini, onların belirlediği sınırları pratikte ve gerçek anlamda aşmamıştır. Onların da bu düzenin koruyucuları ve temel direkleri oldukları ortadadır. Bu nedenle, "demokrasi mücadelesi" özünde demokratikleşmeyi (burjuva anlamda bile) taşımayan yeni-sömürge burjuva düzenini "demokratik yapma" gibi hep olmayacak şey uğruna yapılmış, sadece burjuva egemenliğini güçlendirmekten öteye ciddi bir sonuç vermemiştir. Bu durumuyla da, gerçek anlamda bir demokrasi mücadelesi olmamış, tersine böyle bir mücadeleyi hep tasfiye etmiş, çarpıtmış ve düzenin hizmetine koşmuştur.

Bunları düşünce ve pratikte açığa çıkaran ve demokrasi mücadelesinin doğru pratik rotasını tutturan güç PKK'dir. PKK, ideolojik bir hareket olarak şekillenirken, 1971 devrimci çıkışının pratik tecrübelerini de inceleyerek, "Türkiye'de demokrasi mücadelesi, demokratik halk devrimi mücaledesidir, bu mücadele özgürlüğü hedefleyerek gelişir, Kürt hareketinin gelişmesi ile ancak Türkiye'de demokrasi mücadelesi doğru bir rotaya, gerçek anlamına kavuşur ve bu temelde işbirlikçi-tekelci burjuva egemenliğini yıkmayı hedefleyerek bir halk demokrasisi mücadelesi olarak gelişir" tezleriyle ortaya çıktı. Bu tezler temelinde her türlü sosyal-şoven, kuyrukçu, revizyonist ve oportünist anlayış ve yaklaşımlara karşı yoğun bir ideolojik mücadele yürüterek, bunları teşhir etti. 1979-80 döneminde bu teşhiri pratik eylemlilikle de sürdürdü ve gerçekleri belli ölçüde pratikte de ortaya çıkardı, bu güçleri ideolojik-politik yenilgiye uğrattı. 1981-82 döneminde kurtuluş mücadelelerinin birliğini yaratabilmek ve bunu FKBDC gibi bir cephede somutlaştırabilmek için yoğun teorik ve pratik çalışma yürüttü; doğru anlayış ve yaklaşımları geliştirdi ve somut pratik adımların atılmasına önderlik etti. Bu çabaları karşısında sınırlı bir olumlu yaklaşım ve daha yoğun ise olumsuz, artniyetli ve tasfiyeci bir yaklaşım gördü.

Kürt hareketinin gelişimi artık Türkiye ortamını da daha yakından etkilemekte, doğru bir demokrasi anlayışını ve mücadelesini geliştirmektedir. Türkiye'de rejime karşı gelişen her şey, esas olarak Kürt mücadelesinin etkisini taşımakta ve ona dayanmaktadır. Hatta Demirel, Ecevit gibileri bile, bu mücadelenin yarattığı ortama dayanarak yeniden politik hayat bulmaya çalışmaktadır. Orta kesimlerin dili epeyce açılmıştır, onlarca dergi, gazete çıkarılmakta, "Kürt Sorunu", ordu ve benzerleri üzerine sayfalar dolusu yazılar yazılmaktadır. Çünkü birçok yasak kırılmış, "Kürt" fobisi yıkılmıştır. İşçi grevleri, öğrenci gösterileri, protestolar, açlık grevi ve oturma eylemleri, küçük de olsa devrimci şiddet gösterileri ve zindan direnişleri ortaya çıkmakta ve gelişmektedir. Bütün bunlar, Kürdistan'da gelişen mücadelenin doğrudan sonuçlarıdır.

Bunca gerçeğe ve ortaya çıkan gelişmeye rağmen, PKK ile ilişkisi olmadığını, NATO'nun bir yönetim gücü olabileceğini, "referandumda evet"le demokrasinin gelişeceğini söyleyerek yer bulmaya çalışan TKP ve bütün benzerlerinin Türkiye demokrasi mücadelesi içinde yeri yoktur. Bunlar, demokrasi mücadelesi değil, işbirlikçi-tekelci burjuva egemenliğini, rejimi maskeleme, güçlendirme ve katlanılır bir rejim imiş gibi gösterme hareketleridir, bunlar doğrudan rejimin bir parçasıdır. Bunların, PKK'nin dayatması karşısında ağızlarına aldıkları "Kürt" ve "Kürdistan" sözlerinin de maskesi Ecevit ve İnönü'lerin son açıklamalarıyla iyice düşmüştür. TKP ve benzerleri ile bu sonuncuların yaklaşımları arasında gerçekte hiçbir fark yoktur.

VE REFERANDUMDA EVETÇİLER

PKK karşısında sıkışan burjuvazi, meclisin karar haline getirdiği ve sonuçlandırdığı bir şeyi, bu sefer sokak tartışmasına sunuyor ve geniş bir kampanya başlatarak nasıl "demokratik" bir yönetime sahip olduğunu ya da "demokrasiye geçmekte" olduğunu göstermeye çalışıyor. Ve bu konuda herkesi, üzerine düşeni yapmaya, bu sahtekarlıkta kendi rolünü oynamaya çağırıyor. Ve bu oyunun sağlı-sollu tüm figüranları da sirk cambazları gibi şapkalarını çıkarıp meydana atılarak, sahtekarlığın en iyi aktörünün kendisi olduğunu göstermeye çalışıyor. Hepsi bugünkü rejim üzerinde hareket ediyor, ama büyük bir utanmazlıkla yine hepsi büyük bir demokrasi havarisi kesiliyor. Bay Ecevit'ler, İnönü'ler ortaya atılıyor ve "demokrasi için evet" çığırtkanlığı içinde yetmiş yıllık sahtekarlık misyonlarını günümüzde de oynamak istiyor. On yıllık iktidarı boyunca gerçekleştirmediği faşist devletin oturtulmuşluğuna ağzı sulanan Demirel, meydandan meydana koşarak bu işin en güçlü aktörünün kendisi olduğunu, "demokrasi" maskesini en iyi kendisinin kullanacağını göstermeye çalışıyor; faşizmin demokrasi olarak gösterilmesi sahtekarlığının ancak kendisiyle mümkün olacağını söylüyor. Bütün bunlara karşı, burjuvazinin dört yılının kurtarıcısı olan Özal, bundan aldığı güçle, "Fazla ileri gitmeyin çocuklar, zaten yönetimimiz demokratiktir, evet de hayır da sonucu değiştirmez, bazı tavizler vererek bu işi ben de götürebilirdim" diyor. Ve bunlarla açıkça kendisini güçlendirmeyi amaçlıyor.

Bütün bunlar açık ve anlaşılır şeylerdir. Emperyalizmin işbirlikçisi tekelci Türk burjuvazisinin bu siyasal temsilcilerinin günümüzde başka türlü hareket etmeleri zaten mümkün değildir. Ama oyunun çemberi bunları aşmakta, kendisinin "sol" olduğunu söyleyen hemen bütün kesimleri de içine almaktadır. Türkiyeli ve Kürdistanlısı ile bütün tasfiyeci sol burada tam bir birlik içindedir ve bu oyun "sol" denen yapıdaki gerçek ayrışmayı daha somut ve belirgin yapmaktadır. Kürdistan'daki mücadele ve bunun açmış olduğu demokrasi cephesi hakkında olumlu tek bir söz söylemeyen, ondan uzak duran, gücünün yettiği kadar onun gelişimini engellemek için savaşan bütün sahtekar takımı, burjuvazinin ve faşizmin açmış olduğu bu platforma koşmakta, burada birlik oluşturmakta ve "referandumda evet" kampanyası yürütmektedir. Bununla "demokrasi mücadelesi verdiklerini" söyleyerek Demirel'ler, Ecevit'ler, İnönü'ler, Türkeş'ler gibi halkı aldatmaya çalışmaktadırlar. Bu noktada bunların hepsi en aşağılık bir birlik oluşturmaktadır.

Peki ne diyor bu "sol"? Dünyanın başına dert olmuş bu rejimi bir çırpıda "demokratik" göstermek mümkün olmadığı için, önce hepsi "referandumda evet oyu vermekle demokrasiye geçilmiş olmayacağını" söylüyor. Ve ardından yine hepsi o meşhur "ama" sözcüğünü oturtarak, "evet" oyuyla anayasanın aşınacağından, bir adım ileri atılacağından, demokrasi yolunda bir kazanım olacağından, böyle yapılmazsa Özal'ın yine iktidarda kalacağından söz ediyor. Hepsi tam bir birlik oluşturarak, yurt içinden yurt dışına kadar partisiyle, derneğiyle, gazetesiyle, yazarak, çizerek radyo açıklamaları yaparak bu koroya katılıyor. Bu burjuva çığırtkanlıklarını, burjuva uşaklıklarını bu satırlar arasına koymak bile doğru değil, fakat görmesi açısından okurdan özür dileyerek birkaçını sıralayalım:

"Referandumda evet oyu niçin gerekli" başlıklı yazısında Kitle (Sayı 310) "Hayır çıkarsa Özal iktidarı beş yıl daha alıp kaçacak" diyor. Belli ki bunlar TSİP'in görüşleri oluyor. "6 Eylül'de evet" başlıklı yazısında Dayanışma (Sayı 61) "Bu değişikliğe 'evet' demekle, elbette ne demokrasi geri gelmiş, ne de bu anayasa 'delinmiş' olacaktır... Ama "evet" oylarının kazanması, delmese de bu anayasayı bir hayli 'aşındırmış' olacaktır" diyor. "Tüm yasaklara hayır" başlığı koyduğu yazıda, Sosyalist İşçi (Sayı 34) daha ilginç bir anlayışla "Yasakçı anlayışımızın olmamasından dolayı eleştirerek evet oyu kullanmalıyız" diye yazıyor. Benzer dehayı, İşçinin Sesi de (Sayı 332) "Ama işçi sınıfı 'evet' diyerek hem burjuvaların burjuvalara yaptığı haksızlıklara karşı olduğunu gösterecek, hem de tüm yasakların kalkması yönündeki basıncını yükseltecektir" diyerek gösteriyor. Hepsinin düşünce anası olan TKP, "6 Eylül'de evet oyu kullanalım" başlıklı bildirisinde, "Yurttaş Senin sahip olduğun siyasal eylem yapma hakkından bir kısım yurttaşları mahrum eden 12 Eylülcü yasağın kalkması için sandık başına. Referandumda evet" diyerek kitlelere kim için ve nasıl bir siyasal eylem önerdiğini bir kez daha ortaya koyuyor. O meşhur "demokratlığıyla" övünen TKP, halkın oylarının sonucu için ise şöyle tutum belirliyor: "... Referandumda hayır oyları çoğunluk kazanırsa, TKP bu sonucu ikirciksiz gayrımeşru ilan edecek, tanımayacaktır." Bunların hepsini TKP, "Şimdi bir adım daha ileri" solganında özetliyor ve rejimin sınırları içinde biraz daha ilerlemeye çalışıyor. Benzer açıklamaları, bunların Kürt uzantıları ve Türkiye'deki legal basınları da yapıyor.

Yurt dışındaki çabaları ise, "Neye bağlı" başlıklı yazısında en iyi Türkiye Postası (Sayı 116) gösteriyor: "Köln radyosu yurt dışındaki dört büyük işçi kuruluşunun referandumla ilgili demeçlerini yayınladı. Avrupa Milli Görüş Teşkilatı, FİDEF, Halkçı Devrimci Federasyon ve Hür-Türk ayrı ayrı yaptıkları açıklamalarla aynı hedefi gösterdiler. Yurttaşlarımızı 'evet' oyu vermeye çağırdılar. Daha önce DİBAF 'evet' oyu kullanılması için çağrı yapmıştı. Gazetemizin sorularını cevaplayan KOMKAR yöneticileri de, referandumda 'evet' oyu vermenin doğru olacağını belirtmişlerdi.

"Dört kuruluşun çıkışını yurt dışında yaşayan aydınların ortak çağrısı izledi. 104 sanatçı, sendikacı ve bilim adamı demokrasiye giden yolu açmak için referandumda 'evet' oyu verilmesini istediler. Bu haberi aldıktan hemen sonra Avrupa'nın 11 ülkesinde faaliyet yürüten 11 işçi federasyonunun da 'referandumda evet deyin' şeklinde bir çağrı yaptıklarını öğrendik."

Bunların yanına, burjuva basındaki şu iki başlığı da örnek olarak koymak gerekiyor. "Alpaslan Türkeş, Sivas'ta konferans verdi: Hayır, şerefimizi lekeler", "Erbakan vatandaşlara 'evet' için yemin ettirdi."

Tablo bu. Bunların anlamı son derece açıktır. Emperyalizmin de istemiyle burjuvazinin açtığı platformda Demirel'ler, Ecevit'ler, Türkeş'ler, "Bizsiz rejim olmaz, bu rejimin parçaları arasında bizler de olmalıyız" demektedirler. Tasfiyeci

solun istemleri, çabaları da bundan farklı değildir. Yukardaki sözler, en hafif ifadeyle "Demirel'siz, Ecevit'siz faşizme hayır, ama Demirel'li, Ecevit'li faşizme evet" anlamını taşımaktadır. Gevezelik düzeyinde sözle burjuvazi eleştirilmeli, ama en hafif eylem, pratik olan oy'la bile burjuvaziye hizmet edilmesi demektir. Ve esas olarak da tıpkı Demirel'ler, Ecevit'ler gibi, rejim içinde yasallaşma, yer tutma, onun bir parçası olma, ona hizmet eder hale gelme demektir. "Referandum" denen oyuna yukardaki sözlerle yaklaşanların başka amaç ve çabaları yoktur.

Rejimin bu aldatmacası karşısında takınılan başka tutumlar da vardır. Yeni Çözüm dergisinde Ç. Malkoç, "... Referandum bir aldatmacadır. Bu nedenle 'evet' ya da 'hayır' demek sorunu çözmeyecektir. Çünkü bu anayasanın kendisi anti-demokratiktir. Biz, oligarşinin referandum aldatmacasına alet olmayalım diyoruz. Sandık başına gitmeyelim" demektedir. Toplumsal Kurtuluş dergisi, "1982'de hayır demenin onuru referanduma katılmaya engeldir. Sandık başına 'evet' de 'hayır' da 1982 belgesini onaylamaktır. Veba ile kolera arasında seçim bizim işimiz değil" sloganlarıyla propaganda yürütmektedir. Karşı platformda savaş yürüttüğü bir güç olduğu için, daha bu oyunun başlangıcında, Türk burjuva basını "PKK referandumu boykot çalışması yapıyor" diyerek karşıt cepheyi, gerçek demokrasi cephesini göstermiştir. "Referandum" oyununun gerçek anlamı budur.

Bu oyunun ne anlama geldiğini burjuvazi de bizzat açıklamaktadır. Rejimin Başbakanı T. Özal, "Evet de çıksa hayır da çıksa sonuç değişmeyecektir, bundan rejimimiz güçlenerek çıkacaktır" diyerek gerçeği ve referandum denen oyunun amacını ortaya koymaktadır. Ömrünün son döneminde kendini "demokrasi havarisi" göstermeyi başaran Demirel, "Rejimin ayıbını ortadan kaldırmak" diyerek, referandum oyununun gerçek tanımını yapmaktadır. Avrupa emperyalizmi bizzat "evet"i destekleyerek, ABD emperyalizmi de buna onay vererek bu oyuna katılmaktadır. Emperyalizm ve işbirlikçi-tekelci burjuvazi bu yöntemlerle rejimlerini güçlendirmeye ve egemenliklerini yaşatmaya çalışmaktadır. Şimdi bunu, "çok sınırlı" bile dense "demokrasiye geçişte bir adım" olarak göstermek, bunda taraf olmayı "bir demokratik mücadele yöntemi" olarak görmek ne anlama gelir? Bu, emperyalizmin ve işbirlikçi-tekelci burjuvazinin bekası, çıkarları için çalışmak değil midir? Bu, Demirel'ler, Ecevit'ler gibi bu devletin yönetimine talip olmak demek değil midir? Burjuvazinin bile "burjuva demokrasisi" için bir mücadele olarak görmediği, rejimin ayıbını düzeltmek dediği bir olayı meşru kabul etmek, rejimi onamak, onun bir parçası olmak, 1982'de "hayır" diyerek tükürdüğünü yalamak demek değil midir? Burjuvazinin yeni güç üretemediği, Demirel'leri, Ecevit'leri yeniden diriltmek zorunda kaldığı bir ortamda, burjuva rejiminin, yaşaması için "kurtuluş vaadetmek" demek değil midir? Belki referandum, bütün bunlar için hafif görülecektir, ama pratiğin çok az olduğu Türkiye'de bu tutum bile çok şeyi ele vermektedir. Burada açık bir mantık, anlayış vardır ve bu anlayış çok önemlidir. Bu anlayış, altmış yıldan beri devrimi burjuvaziye peşkeş çeken, burjuvazinin kuyruğu ve düzenin bir parçası olan ve halkı aldatan bir anlayıştır. ■

TKP İLE TİP "BİRLEŞME" BİLDİRİSİNİ YAYINLADI

141-142 sonrası için hazırlık

Türkiye Birleşik Komünist Partisi

LEGALİTE MAYMUNCUĞU: SOLCULUKTAN TÖVBE ETMEK

Türkiye İşçi Partisi lideri Behice Boran ile Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri Haydar Kutlu, Brüksel'de bir ortak basın toplantısı ile birleşerek Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ne dönüşme kararını açıkladıkları zaman Türkiye basını ortak bir değerlendirme yaptı. Milliyet bu kararı "dışardaki solda yasallaşma çabası" başlığıyla haber yaparken, Güneş Gazetesi "141-142 sonrası için hazırlık" başlığını kullandı. Hürriyet ise "TKP ile TİP bitti, TBKP çıktı, Hedef Legalleşmek" değerlendirmesini üst başlığa çıkardı. Türkiye basını, birleşmeden değil birleşmek için üzerinde anlaşılan program tasarısından ve iki liderin basın açıklamasından, TİP ve TKP'nin yasal bir komünist partisi yolunda önemli bir adım attıkları sonucunu çıkardı. Hem program tasarısının

ve hem de Behice Boran ile Haydar Kutlu'nun açıklamalarının basını şaşırtıcı ölçüde geri ve sağ bir düzeyde olması böyle bir değerlendirmeyi yarattı.

Milliyet'e göre Behice Boran, "bizim kavgamız ANAP ile, diğer partilerle değil" diyordu. Boran, mevcut bütün muhalefet partilerini desteklediklerini açıklıyordu. Cumhuriyet'e göre ise Haydar Kutlu şunları söylüyordu: "Biz PKK'nin cinayetlerini de tasvip etmiyoruz. Ulusal bir dava bu yöntemlerle çözülemez. Kürt sorunu Türkiye'nin toprak bütünlüğü muhafaza edilerek adil ve barışçı yollardan çözülmelidir." Yine Cumhuriyet'e göre Behice Boran, "Amaç Türkiye'deki ABD üslerinin kalkmasıdır" dedikten sonra "bunun gerçekleşmeyeceğini biliyoruz" diye ekliyor ve Türkiye'de ABD'yi bir "gerçeklik" saymaya başlıyordu.

dedi. Doğu Perinçek, "İki partinin isminin başında Türkiye var, fakat yurt dışında birleşiyorlar" değerlendirme ve eleştirisini yaptı. Çağatay Anadol, ortak program tasarısında, "Türkiye işçi sınıfı siyasi hareketinin ulaşmış olduğu ideolojik yetkinlik düzeyinin bir hayli gerisinde kalındığı anlaşılmaktadır" yargısını dile getirdi.

yorlar. Cem Karaca'nın gümbürtülü dönüşünü, ölümünden hemen önce Türkiye Komünist Partisi ile birleşmiş olan Behice Boran'ın cenazesine izin verilmesi ve saygı gösterilmesi izliyor. Tam bu sırada Moskova'dan büyük bir mukabil jest patlıyor. Uzun süreden beri elçiliğimizde mahsur yaşayan Bulgar uyruklu soydaşımız Mustafa Süleymanof'un

HÜRRİYET

TKP ile TİP bitti, TBKP çıktı... Hedef, legalleşmek

Yalçın Küçük de, Milliyet'in sorularını cevaplandırırken şunları söyledi: "Bunlar solculuktan tövbe ediyorlar. Washington'a, bir de Tür-

yurda dönmesine Sovyetler'ce izin veriliyor." Bütün bunların, Türkiye burjuvazisinin, TİP ve TKP'nin ve ortaya çıkan TBKP'nin bugünkü

MİLLİYET

TİP VE TKP ORTAK AÇIKLAMA YAPTI

Dışardaki solda yasallaşma çabası

İki lider ortak basın toplantısında anti-Amerikan politikayı terketmenin ötesinde kapitalist sistemin varlığına da dokunmayacaklarını açıkladılar. Yine Cumhuriyet Gazetesi'nin bildirdiğine göre Haydar Kutlu, ortak tasarının özünü şöyle açıklıyor: "Yeni program tasarımızda demokrasi fikri kilit bir rol oynamaktadır. Bugün kapitalizm çerçevesinde demokratik bir alternatif politika öne sürüyoruz." Böylece Türkiye'de ABD'yi veri alan ve kapitalizm çerçevesinin dışına çıkmayan bir komünist partisinin hedef alındığı belirtiliyor.

Açıklamalar üzerine tepkiler belli değerlendirmelerde birleşti. Mehmet Ali Aybar birleşen partinin birisinin "gerçek" TİP olmadığını ileri sürdü. "Türkiye siyaset tarihinde Millet Meclisi'ne girmeyi başarmış ilk sosyalist parti olan TİP, TKP ile birleşmeyi düşünmezdi"

kiye'deki tekellere hitap ediyor, teskin etmeye çalışıyorlar. 'Biz artık değiştik, tövbe ettik' izlenimini veriyorlar. Türk solculuğu NATO'ya, ABD'ye ve AET'ye karşıdır. Yeni partinin programı, ABD dış politikasını reddetmiyor. Dincilerle, Süleyman Demirel ile uyuşmak istiyor. TİP ve TKP birleşmesiyle ortaya bir komünist parti, hatta sosyalist parti çıkmıyor. Behice Boran ile Haydar Kutlu, bu taslak ile sosyalist, Marksist ve Komünist hareketten uzaklaşmış oluyorlar." Bu politika ile, ilerici devrimci hareketin temel ilkelerinden uzaklaşarak legalleşmeyi sağlamak istiyorlar.

Bu bir politikadır; başarılı olup olmayacağını zaman gösterecektir. Milliyet'ten Teoman Erel şunları yazıyor: "İktidar sözcüleri TKP'ye legale çıkma umudu verecek şekilde 'Marksizme özgürlük' vaatleri yapı-

● [illegible]: "TBKP'nin program taslağını okudum. Bana öyle geliyor ki, bunlar solculuktan tövbe ediyorlar."

● [illegible]: "TKP ile birleştiği olduğu parti TİP'i kapatan Behice Boran'ın sonradan kurduğu partidir. Meclis'e giren ilk sosyalist parti TKP ile birleşmeyi düşünmezdi."

konumundan hoşnut olduğu sonucu çıkabiliyor. Ancak tekelci burjuvazinin, açık olarak kurulacak ve adında "Komünist Partisi" sözcükleri olacak bir partinin bugünkü yöneticileriden başkasının eline geçmeyeceği konusunda garanti sahibi olmak isteyeceği anlaşılıyor. ■

GELECEĞİ KAZANMANIN İLK KOŞULU GÜNCEL MİYOPLUKTAN KURTULMAKTIR

Haluk YURTSEVER

I

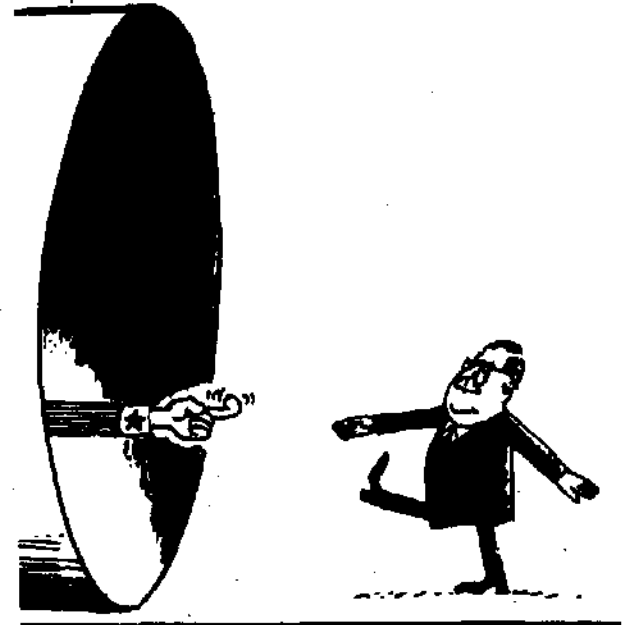
Somut, güncel "gerçek"le tarihin genel eğilimi arasındaki çelişki, toplumsal gelişmenin anahtarıdır. Tarih, düz bir çizgiyle ilerlemiyor; güncel olanla, tarihsel olan arasındaki çelişkiyi çözerek ilerliyor. İlerleme ve değişikliğin kaçınılmazlığı; tarihsel olarak gelişmekte olan eğilimin, amprik gerçekten daha üst düzeyde bir gerçek oluşturmasından geliyor. Gelişmenin yönünü bugünün dengeleri değil, tarihsel-teorik zorunluluk çiziyor.

Ne var ki, tarihin hareket yasası otomatik işlemiyor. "Kapitalist üretimde genel yasa, çok karmaşık ve yaklaşık biçimde egemen bir eğilim ve sürekli dalgalanmaların hiçbir zaman kesinlikle belirlenemeyen ortalaması olarak işliyor."[1] Tarih ve toplum yasaları, belli koşullarda ortaya çıkması zorunlu olguların ve özgürlükler alanının en genel çerçevesini çiziyor; ama çeşitli yön ve eğilimler arasındaki çatışmanın pratik olarak nasıl sonuçlanacağının, özgürlüklerin nasıl kullanılacağının reçetesini vermiyor. Her tarihsel dönemde olasılıkların birden fazla olması bunu anlatıyor. Bunun için, başlangıçta, hepsi de teorik olan olasılıklardan hangisinin pratikleşeceğinde son söz bilinçli insan eylemine düşüyor. Nesnel ile öznel arasında ele alınacak düzeye göre değişen bir sınır çizgisi var. Devrimcilik, bu değişken çizgi üstünde varolan durumu, tarihin eğilimi doğrultusunda değiştirme kavgasıdır.

Kendileri de, varolan nesnel koşulların ürünü olan, devrim ve değişiklik güçleri, günün değil, tarihsel eğilimin temsilcisidirler. Nitelikçe yeni bir geleceği daha bugünden varlıklarında taşıdıkları için ve bunun bilincine vardıkları oranda devrim ve değişikliklerin taşıyıcısı oluyorlar.

Güncel "gerçek"i durağan bir veri kabul ederek, bugün gerçekleşebilir hedefler için mücadeleyi başa alanlar ise reformist ve oportünist bir eğilimin temsilcisidirler. "Güncel amaç herşey, sonul hedef hiçbir şey!" Bernstein'ın bu ünlü formülü oportünizmin mantığını derli toplu anlatıyor. Oportünizm, işçi sınıfının uzun erimli gerçek çıkarlarının, günlük çıkar ve istemlere kurban edilmesi, savaşımın burjuvazinin kabul sınırlarında tutulması olarak tanımlıyor.

İşçi sınıfı hareketi içindeki devrimci ve oportünist-reformcu eğilimleri ayırmada başvurulacak önemli ölçütlerden biri, güncele ve tarihsele yaklaşımdaki tutum farklılığıdır.

Sınıf mücadelesinin bastırıldığı, düzenin kendisini şiddet yöntemleriyle savunduğu dönemlerde güncelliğe tapınma eğiliminin güç kazanmasının hiçbir şaşırtıcı yanı yok. Devrimci güçler yenilmiş, devrimci yığın hareketi sindirilmiş, karşı-devrim üstün gelmiştir. "O halde" deniyor, "devrim yapmanın, iktidarı almanın koşulları olmadığına göre, bu koşullarda ne yapılabilirse onu yapalım. Yaşam sürüyor, işçinin-emekçinin binlerce somut sorunu var. Kapitalizm çerçevesinde bu sorunları çözecek bir reform hareketi örgütleyelim. Eğer bu güncel hedefler için mücadele etmezsek, şu anda devrim de yapamadığımıza göre, pasifizme düşeriz. Bugünün en devrimci görevi, reform taleplerini, bu talepleri yerine getirecek bir iktidarı da -burjuva demokrat bir iktidarı- hedefleyen bir politik strateji durumuna yükseltmektir." Bu görüşler, TKP ile TİP'in birleşmesinden oluşan TBKP'nin "Barış ve Demokratik Yenilenme Programı" nın özüdür.[2]

Haydar Kutlu'nun daha önce söylediği şu sözler konuyu daha da "açıyor":

"Öyleyse işin özü nedir? Dünyaya bakış açımızı, kavrayış tarzımızı kökten değiştirmektir. Öyle bir bakış açımız olmalı ki, güncel gerçeğin bütün boyutlarını, renklerini görebilelim. Ama aynı zamanda gelecekle ilgili sağlam öngörülere sahip olabilelim.

"Geçmişte, bakış açımızı nihai hedefe yerleştirmiş, oradan günceli görmeye çalışmıştık. Bu bakış açısında somutu bütün boyutlarıyla görmek mümkün değildi. Bugün ise çubuğu tersine büküyoruz. Bakış açımızı güncele yerleştiriyor, bugünden bakarak sosyalizme giden yolu görmeye çalışıyoruz."

Güncel "gerçek"i durağan bir veri kabul ederek, bugün gerçekleşebilir hedefler için mücadeleyi başa alanlar, reformist ve oportünist bir eğilimin temsilcisidirler. (...) Oportünizm, işçi sınıfının uzun erimli gerçek çıkarlarının, günlük çıkar ve istemlere kurban edilmesi, savaşımın burjuvazinin kabul sınırlarında tutulması olarak tanımlanıyor.

(...) "Bu durum, toplumsal sorunların çözüm tarzına yaklaşımımızda da köklü bir farklılık gerektiriyor. Bugün temel yaklaşım tarzı "yıkmak"değil, kurmak olmalıdır... Öyleyse yapıcı politikalar, programlar ve belgelerle ortaya çıkmak gerekiyor. Başka deyişle, daha kapitalizmin çerçevesi içindeyken, demokratik bir alternatif ortaya koymak ve gerçekleştirmek (abç) bize görev olarak düşüyor."[3]

"Güncel"i başa alarak reformcu bir iktidar stratejisi çizenlerin ilk hareket noktası, ülkede devrimci durumun olmadığından çıkarak, günün güç dengeleri içinde "olanaklı" olanı saptamaktır. "Güncel durum izin vermiyorsa, devrim ve sosyalizmi hedefleyen bir strateji yapamayız." Özetle bunu söylüyorlar.

İkinci hareket noktaları, yığınların varolan bilinç ve psikolojisidir: "Yığınların bilinci geridir, bugün devrimci hedefler için savaşa gelmiyorlar. Görevimiz, yarın değil bugün savaşacakları hedefleri bulmaktır. Yoksa kitlelerden koparız."

Başlıca bu iki gerekçeye yaslanarak ileri sürülen, kapitalizm çerçevesinde, adım adım ilerleyen bir süreç içinde sosyalizme varma fikri, neredeyse sosyalizm kadar eski ve denenmiş bir fikirdir. Türkiye'de her on yılın ardından yeniden getiriliyor. İpliği pazara çıkmış; Avrupa'da işçi sınıfı hareketini sosyal demokratlaştırarak misyonunu tarihsel olarak tamamlamış bu anlayışla mücadele, bu nedenle "güncel"liğini koruyor.

İşçi sınıfının devrimci dünya görüşü ve bilinci, hiçbir biçimde aşamalara bölünemez. Sınıf bilinci, dozu güne ve nabza göre ayarlanacak şerbet değildir. "Aşamalı bilinç", bugünkü aşamanın bilinci, tarihsel açıdan bilinçsizliktir. Önce antifaşist, sonra demokrat, sonra da sosyalist bilinç (!) Böyle bir şey olamaz. Sınıf bilincine varmak, en başta, sınıfın uzun erimli gerçek çıkarlarının kavranmasıyla mümkündür.

Tartışılan konu, devrimci sosyalizmin varlık nedeniyle ve geleceğiyle ilgilidir.

Bu yazı çerçevesinde şu noktaların altı çizilebilir:

1.) Devrimci sosyalizmin, sınıf mücadelesinde ayrı bir çizgi olarak varolabilmesi; nicel gücünden ve güncel olarak yapabileceklerinden bağımsız, nihai hedefi ve yanıtlamaya aday olduğu nesnel gereksinimle belirlenen bir nitelik sorunudur. Geleceği kazanma potansiyeli bu nitelikte saklıdır. Tarihin önündeki büyük sorunlar, pratik bir aciliyet kazandığında, sınıf mücadelesi, almaşıkların sayısını hızla ikiye bire indiren bir mantıkla ilerler. Orta yolların, uzlaşmacı yaklaşımların hızla aşındığı ve aşıldığı, temel sınıf tutumlarının bütün çıplaklığıyla öne geldiği böyle dönemler, aynı zamanda devrimci sosyalizmin gerçek, kitlesel bir maddi güce büyüyebileceği dönemlerdir. Koşulu var: Öncünün izlediği çizginin, yürüttüğü siyasal eylemin içeriği en başından devrimci olmalıdır. Çünkü, devrimci nitelik, mücadelenin en başında yoksa, sonunda kazanılacağının güvencesi de yoktur.

2.) Varolan gerçek, burjuva egemenlik sistemi neyin üstünde duruyor? Yalnız şiddetin üstünde değil! Kuşkusuz, en başta baskı ve şiddet, bunun organizması olan silahlı devlet örgütlenmesi var. Ama hiçbir düzen, yalnız çıplak şiddetle uzun zaman yaşayamaz. Egemen düzen, ideolojik hegemonyasını, tüm topluma, karşıtı sınıflara da kabul ettirdiği oranda sürekliliğini sağlayabiliyor. Nesnel olarak toplumun en devrimci sınıfı olan işçi sınıfının yığını da bunun dışında değildir. Sınıfın varolan bilincini değiştirmek, ona devrimci bilinç taşımak bunun için gerekli. Hiç unutulmaması gerekiyor: İşçi ve emekçi halk dalkavukluğunun öteki yüzü kuyrukçuluktur. Sömürü, yoksulluk, baskı ve haksızlıklar ezilen sınıfları kendiliğinden bilinçlendirmiyor.

Sosyalizmin kaçınılmazlığı fikri, ezilen sınıflardan gittikçe daha çok insanın, devrim ve değişikliğin gerekli-

liğini, sosyalizmin kaçınılmazlığını anlamaları, ona göre davranmaları öngörüsüyle bağlıdır. Marx'ın güzel tanımlamasıyla, "devrimci bir yığın" oluşmadan devrimci bir değişiklik olmaz. Devrimci bir yığın, bugün bilinci ve eylemiyle devrimci olmayan yığının köklü bir değişikliğe uğratılmasıyla oluşturulabilir.

3.) Devrimci siyasal strateji, yığınların bilinci ve psikolojisi gibi değişken faktörlere değil, nesnel durumun doğru bir çözümlemesine göre belirlenir. Devrimin yolunu, tüm ayrıntılarıyla önceden çizmek mümkün değildir. Yaşamın kendisi araya önceden görülemeyen aşamalar koyabilir. Bunu tartışmıyoruz. Doğru yöntem, devrim programının olasılıkların çeşitliliğine değil, nesnel toplumsal gerekliliklere, ülkenin önündeki devrimci adıma dayandırılmasıdır.

İşçi sınıfının devrimci dünya görüşü ve bilinci ise hiçbir biçimde aşamalara bölünemez. Sınıf bilinci, dozu güne ve nabza göre ayarlanacak şerbet değildir. "Aşamalı bilinç", bugünkü aşamanın bilinci, tarihsel açıdan bilinçsizliktir. Önce anti-faşist, sonra demokrat, sonra da sosyalist bilinç(!) Böyle bir şey olamaz. Sınıf bilincine varmak, en başta sınıfın uzun erimli gerçek çıkarlarının kavranmasıyla mümkündür.

Güncel güç dengelerine göre belirlenen, "ulusal demokratik" bir "politik stratejinin" perspektifi, nasıl getirilirse getirilsin, başka bir sınıfın, burjuvazinin iktidarıdır. Böyle bir stratejinin vaadettiği en iyi olasılık da burjuva hükümetlerine koalisyon ortağı olmaktır.

Ayrıca, bizde aşamalı bilinçlenme ileriye değil, geriye doğrudur. 12 Eylül öncesinde, devrimci sosyalist olduğunu söyleyen yığınla insan, bugün "demokratım" diyor. "Demokratlık", devrim ve sosyalizm yolundan geriye dönüşün ilk ve utangaç sığınağı oluyor.

Dünya pratiğinin gösterdiği, güncel durum ve dengeler ne olursa olsun, işçi sınıfı, aydınlar ve gençlik içinde daha işin başında, sosyalist bilince ulaşmış öncü bir kesim yoksa sosyalizm hedefine ulaşılamayacağıdır. Sosyalist hareketin kendi bağımsız yolunu çizme ve örgütünü yaratma dönemlerinde sosyalist bilince yapılan vurgu daha şiddetli olmak zorundadır. Vurgunun şiddetli olması varolan gerçeği görmemek, yok saymak anlamına gelmiyor. Tersine, bugünkü kavgaya gelecek perspektifiyle dalmak anlamına geliyor. Bakın, Marx ve Engels, Alman İdeolojisi'nde ne diyorlar:

"Gerçekte, pratik materyalist için, yani komünist için sorun, mevcut dünyayı devrimcileştirmek, varolana hücum etmek ve onu değiştirmektir."[4]

Sınıf mücadelesi pratiği içinde yer almadan, burjuvaziye karşı savaşmadan, yalnız teorik çalışma ve propaganda ile sınıfın öncü siyaseti ve örgütü yaratılamaz. Dolayısıyla, devrimci sosyalistler açısından sorun, yürüyen savaşımdan yan çizerek, nihai hesaplaşma gününü beklemek değil, bugün varolana hücum etmektir. Pratik materyalistle, oportünisti birbirinden ayıran da budur. Oportünizm için, sosyalizm hedefi de, "hücum etmek" de tehlikeli şeylerdir. Kautsky'nin adım adım yıpratma taktiği esaştır.

II

Günceli ve tarihselliği başa alan stratejiler arasındaki farklılık, örgüt, kadro ve mücadele biçimlerini de etkileyen çok temel bir farklılıktır.

1.) Siyasetin ve her devrimin temel sorunu iktidarı almaktır. İşçi sınıfı net ve açık bir iktidar perspektifine sahip olmadan iktidar olamaz. Güncel güç dengelerine göre belirlenen, "ulusal demokratik" bir "politik stratejinin" perspektifi, nasıl getirilirse getirilsin, başka bir sınıfın, burjuvazinin iktidarıdır. Böyle bir stratejinin vaadettiği en iyi olasılık da burjuva hükümetlerine koalisyon ortağı olmaktır.

2.) Siyasal hedefin içeriğindeki farklılık, mücadele anlayışında ve yöntemlerinde de iki farklı çizgi demektir. Güncel hedefler içinde yürütülecek bir mücadele, burjuvazinin kabul sınırlarına uymak "zorunda"dır. Devrim ve sosyalizm için savaşanlar ise, yalnız iktidar perspektifinde değil, iktidarı elde etmenin somut yol ve yöntemlerinde de son derece açık olmak zorundadırlar.

3.) Örgütlenmenin yapısı, işleyişi, kadro normları da hedefle doğrudan ilişkilidir. Parlamentoya girmeyi başa almış reformcu bir parti için seçim bölgelerine göre örgütlenmek, her türlü düzen içi kurumda "mevziler" kazanmak belli bir öncelik taşır. Devrimci bir parti ise, endüstri yoğun bölgelerde, fabrikalarda örgütlenmeyi temel alır. Örneğin, Türkiye'de legal olanakların en geniş olduğu zamanlarda bile, fabrikalarda parti örgütü kurmak yasaktı. Ve siyasetin olanaklarını burjuva legalitesinden öteye göremeyen legal partilerimiz bu yasağa uyuyorlardı.

4.) Partide demokratik-merkeziyetçilik ilişkisi, disiplin, kadro normları da stratejik hedefe uygun olur. Burjuva legalitesi içinde reformlar için mücadele eden bir partinin kadrolarıyla, devrimci bir partinin kadrolarının çok farklı özellikler taşıyacağı, fazla açıklama istemeyen bir gerçektir.

Sonuç olarak, hem işçi sınıfının bağımsız çizgisini oluşturabilmek, hem de sonuç alıcı bir siyasal eylem yürütebilmek, en başından nihai hedefin bilinçle kavranmasına, ona uygun davranılmasına bağlıdır.

Bütün söylediklerimiz bir yöne işaret ediyor: Geleceği kazanmanın ilk koşulu, güncel miyopluktan kurtulmaktır! ■

KAYNAKLAR

(1) Karl Marx, **Kapital**, Üçüncü Cilt, s. 172, Sol yay., Ankara, 1978.

(2) **Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin Program Tasarısı**, Düsseldorf 1987.

(3) **Atılım**, Sayı: 13 (203), 1 Temmuz 1987, s. 3-4.

Haydar Kutlu'nun her cümlesine sinmiş derin oportünizmi tartışmak buradaki işimiz değil. Burada, "Yıkma" ve "kurma" ayırımının tarihsel izi sürülebilir. Kutlu'nun ayırımını, aynı sözcüklerle tıpa tıp Bernstein yapmıştır. Bernstein, **Sosyalizmin Varsayımları**'nda şöyle diyor:

"... çağdas sosyalist harekette başlıca iki akım vardır. Bunlar, çağına göre değişik biçimler alarak karşı karşıya gelmişlerdir. Bunlardan biri, sosyalizmin teorisyenlerince oluşturulmuş reform projelerine dayalıdır. Esas olarak yapıcıdır. Öteki, ilhamını ihtilalci ayaklanmalardan alır: Bu, yıkıcıdır." Aktaran: İsmail Cem, **Sosyal Demokrasi Nedir Ne Değildir**, Cem Yay., İstanbul 1984, s. 72.

Bernstein'in ayırımı doğrudur!

(4) K. Marx, F. Engels, **Selected Works**, Cilt: 1, s. 27.

İstanbul'dan sendikacı-işçi Sait Üner, bilim adamı Sungur Savran, sendikacı Muzaffer Bal, emekçi Müslim Özbey. Ankara'dan öğretmen Ali Fidan sosyalizmin sesini yükseltmek için bağımsız aday oldular.

Sosyalistlerin propaganda kampanyası başladı. 25 Ekim'de İstanbul'da Dönem Yayıncılık "Merhaba Gelecek" toplantısını düzenledi. Son derece coşkulu geçen toplantıda sosyalist adaylar konuşmalar yaptılar, tiyatro gösterileri ile Bilgesu Erenus ve Grup Yorum konser verdiler.

Kurtuluşumuz Sosyalizm

SOSYALİST VE DEVRİMCİ DEMOKRAT ADAYLARA DESTEK

Burjuva partilerinin oyununu bozmak ve sosyalizmin sesini yükseltmek için sosyalistler ve devrimci demokratlar seferber oldular. Ankara ve İstanbul'da beş sosyalist, bağımsız adaylığını koydu. Sosyalistler, bağımsız aday olması halinde Mardin'de tutuklu Ahmet Türk'ü de destekleyeceklerini açıkladılar. Başvuru zamanının sonuna doğru yeni sosyalist ve devrimci demokrat adayların çıkması bekleniyor.

Sosyalistler, seçim kampanyaları hazırlıklarını sürdürüyorlar. Dönem Yayıncılık, İstanbul'da Pangaltı İnci Sineması'nda 25 Ekim 1987 tarihinde "Merhaba Gelecek" toplantısını yaptı. Hınçahınç dolu toplantının açış konuşmasını Dönem Yayıncılık ve Toplumsal Kurtuluş Dergisi adına Mehmet Emin Sert yaptı ve toplantıda 1957 yılında Vatan Partisi'nden bağımsız aday Zihni Anadol, 1984

yılında bağımsız sosyalist aday İlhami Varlı, 1987 yılında bağımsız sosyalist aday Sait Üner ile Sungur Savran konuşmalar yaptılar. Tiyatro oyuncusu Hülya Karataşoğlu, İlhan Selçuk'un Dr. İldeniz Kurtulan'ın Darwin Kitabı'na yazdığı önsöz ile Onat Kutlar'ın bir yazısını oyunlaştırdı ve katılanların sürekli alkışlarıyla karşılanan gösterisini sundu.

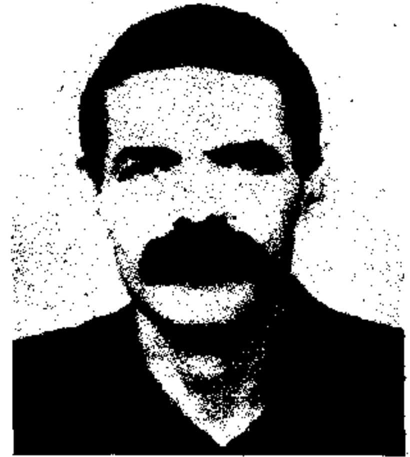
Hülya Karataşoğlu ile Bilgesu Erenus'un sunuculuğunu yaptığı toplantıda İlhami Varlı ayrıca saz çaldı ve türküler söyledi. Grup Yorum'un konseri büyük coşku yarattı. Bilgesu Erenus sunuculuğunun yanında türküleri ve gitarıyla toplantıyı hep canlı tuttu. Akif Kurtuluş ve Müştak Erenus şiirler okudular. Toplantı sürekli olarak 'tutsaklara özgürlük', halkların kardeşliğini isteyen ve şovenizmi kınayan sloganlarla inledi.

105 gündür süren Deri-İş grevini yürüten Deri-İş Sendikası'nın Genel Başkan Vekili Munzur Pekgüleç de konuşmasında bütün baskılara karşı işçi sınıfının grev dalgasının yeniden yükseldiğini söyledi. Munzur Pekgüleç sık sık alkışlarla kesilen konuşmasında işçi sınıfının iktidarı için örgütlenmesinin temel görev olduğunu söyledi.

Emek Dünyası ve Tekel işçi muhalefeti adına yapılan konuşmalardan sonra toplantının kapanış konuşmasını Yalçın Küçük yaptı. Yalçın Küçük, bu gürültünün "Üçüncü Danışma Meclisi" için olduğunu ve yeni Danışma Meclisi'ne kimlerin gireceğinin kavgasının yapıldığını söyledi. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün muhalefetin yumuşak karnı haline geldiğini anlattıktan sonra, "bir devrimi başlatıyoruz, önce isteklerimizde devrim yapacağız, bütün güzellikleri ve özgürlükleri isteyeceğiz" dedi. Bu düzenin isteklerimize dar geldiğini anlatan Yalçın Küçük, tıpkı köklerine dar gelen saksının değiştirilmesi gibi bu düzenin de değiştirilmesi gerektiğine işaret etti ve "köklerimizi özgürleştirelim" dedi. Sözlerini "ne mutlu devrimci olarak yaşayanlara" diye bitirdi.

Gelenek, İlk Adım, İşçiler ve Toplum, Yeni Aşama, Yeni Öncü, Zemin Dergileri de seçim kampanyasını "Yaşasın Sosyalizm" broşürü ile başlattı. "Yaşasın Sosyalizm" broşürü, "biz sosyalist demokrasi istiyoruz" demekte ve şunları yazmaktadır: "Bugünden sosyalist demokrasiye giden yolda hiçbir ara aşamanın temel sorunlarımızı çözemeyeceğini düşünüyoruz. Her adımda gündelik ve en basit sorunların çözümü ile sosyalist demokrasi hedefi arasında bir köprü kurmayı amaçlıyoruz. Kapitalist sömürü düzeni çerçevesindeki tek tek kazanımları reddetmiyoruz. Bunları ileri sıçramak için kalıcı mevzilere dönüştürmek istiyoruz; bunlarla yetinmemizi isteyenlerle aramızı açıyoruz." Sosyalistlerin reformist ve burjuva kuyrukçularıyla aralarını açtıkları ve birbirleriyle saflarını sıklaştırdıkları bir dönem başlıyor. ■

İSTANBUL, 5. BÖLGE
(Şişli, Zeytinburnu, Çatalca)
"BAĞIMSIZ SOSYALİST ADAY"I SAİT ÜNER'LE SÖYLEŞİ

T.K. Sayın Sait Üner, bize kendinizi tanıtır mısınız?

S.Ü. 1947 yılında Tekirdağ'da doğdum. İşçilik yaşamıma, 1963 yılında Çorlu Ağır Bakım Fabrikası'nda başladım. 1969-76 yılları arasında Otomarsan Fabrikası'nda çalıştım. 1980'den itibaren de İETT'de çalışmaktayım. 1979-80 yılları arasında "Tekstil Sanayi İşçileri Birlik İçin Mücadele" isimli işçi gazetesinin sahipliğini yaptım. 1987'de Bağımsız Genel Hizmet-İş Genel Sekreterliği'ne seçildim. Ayrıca, çeşitli sosyalist işçi ve sendika önderleri ile beraber çıkarılacak olan ve "Emek Dünyası" ismiyle yayınlanacak bir işçi gazetesinin Yayın Kurulu Üyeliği ve sahipliğini üstlenmekteyim.

T.K. Sayın Üner, sosyalistlerin bağımsız örgütlenmelerinin olmadığı önümüzdeki erken seçimlerde, "Bağımsız Sosyalist İşçi Aday" olarak seçimlere katılıyorsunuz. Sormak istiyorum: Neden "Bağımsız Sosyalist Aday"?

S.Ü. Ben, -sınıfsal açıdan, bilimsel sosyalizmi benimseyen bir kişi, işçi sınıfının bir bireyi olarak- siyasi açıdan, şu anda mevcut sermaye partilerinden hiçbirinin, özde işçi sınıfının, genelde tüm emekçilerin sorunlarına çözüm bulamayacakları inancı ile kendi siyasi yapılanmamızı yaratmak görevi ile karşı karşıya kaldığımıza inanıyorum. Sermaye partileri, iktidarı ve muhalefetiyle

"demokrasi" oyununda anlaşmışlardır. Ülkemizin emperyalistlerce sömürülmesine ve talan edilmesine ses çıkarmamaktadırlar. Bizim kendi bağımsız kimliğimizin oluşması, her şeyden önce sermaye partilerinden ayrışmaktan geçtiğinden, yasal bir partimizin olmadığı bu koşullarda, farklılığımızı ve bağımsız kimliğimizi, "bağımsız adaylık" biçiminde de olsa ortaya çıkarmak gerekliliğine olan inancımın bir sonucu olarak seçimlere katılıyorum.

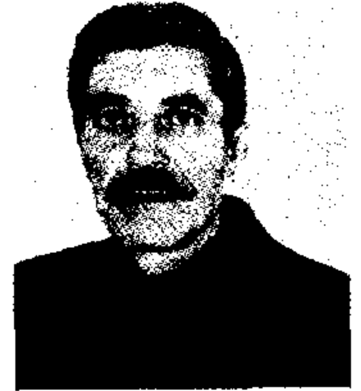
T.K. Bu seçimlerden ne gibi bir sonuç bekliyorsunuz? Seçimler, sosyalistlerin partileşme sürecine bir katkı olarak ele alınabilir mi?

S.Ü. Önümüzdeki seçimlerin, çok eşitsiz koşullarda bir seçim olması nedeniyle, oy bazında ele aldığımızda, çok başarılı bir sonuç alınamayabilinir. Fakat bu seçimlerde, bir tutumun pratiğe dönüştürülmesinin -bağımsız adaylık şeklinde bile olsa- sınıf mücadelesinin sağlıklı zeminlerde yükseltilmesine ivme katacaktır. Bu açıdan, önümüzdeki seçimlerde, şu ya da bu nedenle burjuva partilerinin kuyruğuna takılmış emekçi kitlelere seslenebilmek, onları doğru politik çizgilere, doğru politik tutumlara çekebilmek, gelecekteki mücadelemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Emekçi halkın partisi bu zeminler üzerinde yükselmek zorundadır.

T.K. Son olarak, bir işçi ve sendikacı olarak, işçi sınıfına söyleyecekleriniz nelerdir?

S.Ü. Ben tüm sınıf kardeşlerime, ayrı bir sınıf olduğumuzu, toplumu ve tüm insanlığı, bugünkü dünyadan çok daha güzel bir dünyaya götürmekle görevli bir sınıfın mensubu olmaktan gurur duymamız gerektiğini, kendimize olan güvenimizi kazanmak, bu güven ve gururla, işçi sınıfı biliminin rehberliğinde her türlü güçlüğü yenebileceğimizi bir kez daha hatırlatmak isterim. ■

ANKARA 1. BÖLGE
(Çankaya, Şereflikoçhisar, Bala)
"BAĞIMSIZ SOSYALİST ADAY"I ALİ FİDAN'LA SÖYLEŞİ

T.K. Sayın Ali Fidan, bize kendinizi tanıtır mısınız?

A.F. 1941 Afyon doğumluyum. İlkokulu Afyon'da bitirdim. Isparta Gönen İlköğretmen Okulu'nu bitirdim. 9 yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü'ne girdim. İlkokul öğretmenliğim sırasında Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu üyesi idim. Daha sonra öğretmenlere sendika kurma hakkı verildikten sonra Afyon Sultandağ İlçesi TÖS Şubesi kurucularındanım. Belli bir süre yöneticiliğini de yaptım. Eğitim Ensitüsü'nü bitirdikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde görev yaptım. TÖB-DER Samsun Şubesi'nin kuruluş çalışmalarına katıldım. İki dönem de şube başkanlığında bulundum. 12 Eylül'ün haftasında açığa alındım ve gözaltına alındım. Gözaltındayken müstafi sayıldım. Hakkımda çeşitli mahkemelerde çeşitli maddelerden dava açıldı. Haziran 86'da aklandım. Halen serbest çalışıyorum.

T.K. Sayın Fidan, sosyalistlerin bağımsız örgütlenmelerinin olmadığı önümüzdeki erken seçimlerde 'Bağımsız Sosyalist Aday' olarak seçimlere katılıyorsunuz. Sormak istiyorum: Neden Bağımsız Sosyalist Aday?

A.F. Türkiye'nin gündemini burjuva partileri belirliyor. Gündemi biz belirlemiyoruz. Seçimi gündeme getirdiler, işçi sınıfının kendi öz örgütü yok. Dolayısıyla kendisi parti olarak seçime katılamıyor. Bu seçimde işçi sınıfının sesini duyurmasını sağlamak, onun öz örgütünün yaratılmasına katkıda bulunmak ve seçim platformunu sosyalizmin propagandasını yapmak için kullanmak amaçlarıyla bağımsız sosyalist aday oldum.

T.K. Bu seçimlerden ne gibi bir sonuç bekliyorsunuz? Seçimler sosyalistlerin partileşme sürecine bir katkı olarak ele alınabilir mi?

A.F. Ben bir platformun adayıyım. Altı yayın organının platformunun adayıyım. Bu platform bir partileşme sürecinin çekirdeğini teşkil etmiyor. Parti konusu seçimlerden sonra düşünülebilecek bir konu. Bu günümüzde işçi sınıfının gerçek bir partisinin kurulacağına da inanıyorum. Seçimler işçi sınıfının bağımsız sesinin duyurulmasına katkıda bulunacaktır. Burjuva partilerinin karşısında bir sosyalizm kampanyası, işçilerin haklarına sahip çıkmaları, örgütlerini yaratmalarına yardımcı olacağı kanısındayım.

T.K. Son olarak söyleyecekleriniz nelerdir?

A.F. Ben sosyalist aday olarak işçi sınıfının ancak kendi örgütlenmeleri aracılığıyla temsil edilebileceğine inanıyorum. Bu yüzden kendimi ve benimli birlikte katılan adayları işçi sınıfının örgütlerinin yerine koymuyorum. Sosyalistlerin tümünü de temsil etme iddiasında değilim. Son olarak diyorum ki: Kadın ve erkek işçiler, kapitalist sömürü düzeninin yaşaması için baskı ve sömürüye maruz kalan tüm ezilenler, Kurtuluşumuz kendi ellerimizdedir. Kendi sorunlarınıza kendi mücadelenizle sahip çıkın, yarınınızı kendi iradenizle ve örgütlülüğünüzle yaratın. ■

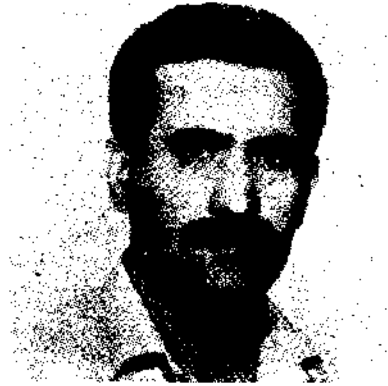
İstanbul Eyüp, G.O.Paşa, Silivri adayı Sungur Savran 1946' da doğdu. 1973 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde önce asistan, sonra öğretim üyesi olarak görev yaptı. 1983 yılında YÖK'ü ve öğretim elemanlarının görevden alınmasını protesto ederek üniversiteden istifa etti.

1970'li yıllarda TÜMAS (Tüm Asistanlar Derneği) İstanbul Şubesi'nde aktif olarak çalıştı. 80'li yıllardan önce Yapıt'ın, sonra da 11. Tez'in yayın kurullarında yer aldı.

İstanbul Sarıyer, Üsküdar, Beykoz, Şile adayı Muzaffer Bal 1930 yılında Gümüşhane' nin Sinan kazasının Kırıntı köyünde doğdu. İlkokulu köyünde okudu. Orta ve Sanat Enstitüsü'nü İstanbul'da bitirdi. İleri Maden-İş Sendikası'nı kurup Başkanlığını yaptı.

1968'den günümüze kadar sosyalist düşünceyi savunduğunu ve onun mücadelesini verdiğini söylemektedir.

İstanbul Kartal, Eminönü, Adalar, Yalova adayı Müslim Özbey, 1955 yılında Erzincan' da doğdu. İlk, orta ve liseyi Erzincan'da okudu. İ.Ü. Hukuk Fakültesi'ni üçüncü sınıftan terketti. Muhtelif işkollarında çalışarak yaşamını devam ettirmeye çalışan bir emekçi...

SEÇİMLER, BURJUVA PARLAMENTARİZMİ VE SOSYALİST TUTUM

Abdullah KILIÇASLAN

"... Marksizm uzlaşmaları bütünü ile reddetmez. Marksizm bunların kullanılmasını gerekli görür, fakat bu Marksizmi, yaşayan ve işleyen tarihsel bir güç olarak, uzlaşmalara karşı enerjik bir şekilde mücadele etmekten biraz olsun alıkoyamaz. Bu sözde çelişki gibi gözüken şeyi anlamamak, Marksizmin esaslarını bilmemektir.

. . . .

"Sorun, diyordu Engels, şartların bizi mahkum ettiği (veya mecbur bıraktığı -Lenin-) uzlaşmaları reddetmek sorunu değildir. Bu, açıkça proletaryanın devrimci amaçlarını yerine getirmek ve bu amaçları her türlü durumda, zigzaglarda veya uzlaşmalarda takip edebilmeyi başarabilmektir" (Lenin, Boykota Karşı, s. 29-30).

Çağımız proleter devrimler çağıdır. Artık çağımıza damgasını vuran, tekelci aşamayla birlikte gericileşen kapitalizm ve bunun baskı, sömürü rejimlerinin yüzünü gizlemekten "demokratik" görünmesini sağlamaktan başka bir fonksiyonu kalmamış olan burjuva parlamentarizmi değildir. Sınıfların ve sınıflarla birlikte sömürünün de ortadan kaldırıldığı sosyalizmdir ve halk demokrasisidir. Burjuva parlamentarizmi tarihsel olarak zamanını doldurmuştur.

Ancak bu tarihsel gerçek, sosyalistleri, burjuva parlamentarizminin pratik olarak da zamanını doldurmasını sağlamak, onu nihai sonuna ulaştırmak görevinden alıkoymuyor. Tersine, bu amaç için mücadele, temel bir görev olarak sosyalistlerin önünde duruyor.

Sosyalistlerin burjuva parlamentarizmine karşı temel tutumu, onu hakettiği sona kavuşturmak ve proletaryanın, emekçilerin temsili kurumlarını yaratmaktır. Hiçbir koşul sosyalistleri bu temel hedefe yönelmekten alıkoyamaz.

Ancak bu temel hedefe varmak, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin yüksek bir politik bilinç ve örgütlülük seviyesine ulaşmasını, mücadele azmine ve eylemliliğe sahip olmasını gerektiriyor. Bu koşulların olgunlaşmadığı durumda burjuva parlamentosunu ve seçimlerini, proletaryanın temel hedeflerini ve siyasi gerçekleri açıklama kampanyasının bir aracı olarak kullanmak sosyalist tutumun diğer bir yanını oluşturuyor.

Seçim dönemlerinin kitlelerde yarattığı yüksek politik ilgi ve hareketlilik koşullarında, seçim kampanyalarına en aktif bir biçimde katılmak, kitlelere gerçek hedeflerini açıklamak, onların taleplerini ve mücadelelerini yükseltmek, kapitalist sömürü sisteminin ve burjuva parlamentarizminin, burjuva partilerinin gerçek yüzlerini açıklamak, aynı amaç için parlamentoya girmek ve parlamentoyu da bir mücadele alanı haline getirmek bugünkü koşullarda sosyalistler için bir görevdir.

Seçimlere ve parlamentoya katılmak burjuva parlamentarizmi ile zorunlu bir uzlaşmadır. Sorunumuz koşulların bizi mecbur bıraktığı bu uzlaşmayı reddetmek değil, "proletaryanın devrimci amaçlarını" "her türlü durumda, zigzaglarda ve uzlaşmalarda takip edebilmeyi başarabilmektir." Sosyalistlerin burjuva parlamentarizmi ile uzlaşmayı kabullenmesi, onu benimsemek ve kitlelere alternatif bir kurum olarak göstermek anlamında değildir. Bu uzlaşmanın sınırı, onu aşmak, bilinç, örgütlülük ve mücadele düzeyine henüz sahip olamayan kitlelerin, oraya olan umutlarını kırmada politik bilinç ve örgütlülük seviyesini yükseltmede ve tek çarenin sosyalizm olduğunu kavratmada bir mücadele aracı ve alanı olarak kullanmaya kadardır.

"Bizim için önemli olan uzlaşmalar yoluyla Duma'da koltuk kapmak değil, aksine bu koltuklar, kitlelerin politik bilincini geliştirmeye, onları daha yüksek bir politik seviyeye yükseltmeye, örgütlemeye, dar kafalı bir mutluluk uğruna değil, "sükunet", "düzen" ve "barışçı (burjuva) mutluluk" uğruna değil, fakat mücadele için, emeğin bütün sömürü ve baskılardan kurtularak tamamen özgürleştirilmesi mücadelesine yarayacağı için ve bunları gerçekleştirdiği ölçüde önemlidir. Sadece bu amaç için ve sadece bu amaca ulaşmakta yardımcı olduğu ölçüde Duma'daki koltuklar ve bütün seçim kampanyaları bizim için önemlidir (Lenin, Kitle İçinde Parti Çalışması, s. 53).

Seçim dönemlerinin kitlelerde yarattığı yüksek politik ilgi ve hareketlilik koşullarında, seçim kampanyalarına en aktif bir biçimde katılmak, kitlelere gerçek hedeflerini açıklamak, onların taleplerini ve mücadelelerini yükseltmek; kapitalist sömürü sisteminin ve burjuva parlamentarizminin, burjuva partilerinin gerçek yüzlerini açıklamak, aynı amaç için parlamentoya girmek ve parlamentoyu da bir mücadele alanı haline getirmek bugünkü koşullarda sosyalistler için bir görevdir.

Sosyalistlerin seçim kampanyalarına en aktif bir biçimde katılmalarında ve parlamentoya girmelerindeki esas amaç budur. Sosyalistler için seçimler ve parlamento kitlelerin politik bilinç ve örgütlülük düzeylerinin, kitlesel eylemlerin yükseltilmesinde, burjuva partilerine olan güven ve umudun kırılmasında yardımcı olduğu ölçüde önemlidir.

ERKEN SEÇİM VE BAĞIMSIZ SINIF TAKTİĞİ

Sosyalistler seçimlerde izleyecekleri tavırda kendi bağımsız sınıfsal ve politik çıkarlarını gözetmek zorundadırlar. Bu ise bağımsız sınıf taktiğinin uygulanmasını gerekli kılar.

Sosyalistler her ne kadar baskı rejimi tarafından yasa-dışı konumlara itilmiş, yasal planda bir partiyle temsil edilmiyor olsalar da, seçimlere kendi bağımsız politika ve güçleriyle katılmak zorundadırlar. Mevcut siyasal koşullar sosyalistlerin seçimlere en aktif bir biçimde ve politikasıyla, alternatifiyle bağımsız bir güç olarak katılmalarının önünde engel değildir. Kuşkusuz yasal planda sosyalistlerin sesini duyurabilecek bir partinin yokluğu, alınacak tutumun, sürdürülecek çalışmaların ve sunulacak alternatiflerin daha etkili olmasını önlüyor. Öte yandan, seçimlerin bütünüyle eşitsiz koşullarda ve anti-demokratik bir ortamda yapılıyor olması, sosyalist tutumun daha etkin olarak yükseltilmesinin önünde diğer engeli oluşturuyor.

Ancak, tüm bu olumsuz koşullara rağmen, seçimlerde mümkün olabilen en aktif tavırı takınmaktan geri durmak koşullara boyun eğmek olacaktır. Sosyalistler koşullara boyun eğme hakkına sahip değildir. İnsiyatif ve girişkenlik elden bırakılamaz. Sosyalistlerin görevi mücadelenin sürdürülmesi ve yükseltilmesi için her koşul altında en uygun araç ve yöntemleri bulmak ve uygulamaktır.

Bu seçim döneminde sosyalistlerin bağımsız sınıf politikasını hayata geçirmelerinin en uygun araç ve yöntemi, burjuva parti ve adayların karşısına bağımsız sosyalist ve devrimci-demokrat adayların alternatif olarak çıkarılmasıdır. Koşullar ne olursa olsun hiçbir gerekçe, burjuva partilerinin desteklenmesini ve "alternatifsizlik" ten kitlelere bu partilerin desteklenmesini salık verilmesini haklı çıkarmaz.

Türkiye'de sosyalist hareketin hâlâ aşılamamış olan en temel zaafı, kendi bağımsız kimliğine kavuşamamış olması ya da en azından kitlelerin gözünde bağımsız bir güç olduğunu somutlaştıramamış olmasıdır. Ve yaşanılan her seçim döneminde hep birtakım gerekçeler ileri sürerek sonuçta aynı kapıya, burjuva kuyrukçuluğu kapısına çıkan "oyları bölmeyelim" tutumunun öne sürülmesi, sosyalist hareketin kitleler nezdinde bağımsız bir kişilik kazanması görevinin ertelenmesini, geri plana atılmasını getirdi. Geçmişte "Faşizmin tırmanışının önlenmesi için CHP'nin desteklenmesi"ni öneren ve savunan sol kesimler, bugün de aynı yaklaşımla 12 Eylül rejimine ve ANAP hükümetine "dur" demek için "ANAP karşıtı" partilerin, özellikle "SHP'nın desteklenmesi" çağrısı yapıyorlar.

Bu seçim döneminde sosyalistlerin bağımsız sınıf politikasını hayata geçirmelerinin en uygun araç ve yöntemi, burjuva parti ve adayların karşısına bağımsız sosyalist ve devrimci demokrat adayların alternatif olarak çıkarılmasıdır. Koşullar ne olursa olsun hiçbir gerekçe, burjuva partilerinin desteklenmesini ve "alternatifsizlik"ten kitlelere bu partilerin desteklenmesini salık vermeyi haklı çıkaramaz.

"Demokrasinin kazanılması için" hep birtakım burjuva partilerin desteklenmesini işçi sınıfına ve emekçi kitlelere salık verenler ya bu tutumlarından vazgeçerek sosyalist hareketin kendi bağımsız çizgisinde, kendi bağımsız gücünü yaratmasına hizmet ederler ya da sosyalist hareket onların dışında, onları aşarak kendi kimliğini kitlelerin gözünde somutlaştırarak bağımsız ve alternatif bir politik güç düzeyine yükselecektir.

"İşçilerin partisi kitlelere sadece sosyalist bilincinize ve sosyalist örgütünüze güvenin, demektedir. Mücadele önceliği ve liderlik hakkını burjuvaziye teslim etmek, özgürlük davasını kandıran sözlerle, modaya uygun cicili bicili yaftaların bayağı parlaklıkları uğruna satmakla aynı şeydir. Duma'daki hiçbir kara 100 tehlikesi, liberal burjuvaziyi, onun sloganlarını, adaylarını ve onun politikasını körü körüne takip eden kitlelerin zihinlerindeki çürüme kadar zararlı olamaz" (Lenin, Kitle İçinde Parti Çalışması, s. 54).

Ülkemiz koşullarında da "işçilerin partisinin kitlelere sadece kendi sosyalist bilincinize ve sosyalist örgütünüze güvenin" çağrısını yapmasına engel olmak; "işçilerin partisi" olma iddiasını taşımaktır. Sosyalistler, kitlelere "sadece kendi sosyalist bilincinize ve sosyalist örgütünüze", kendi bağımsız gücünüze güvenin çağrısı yapmak için, yasal planda bir partiyle temsil edilmeyi beklemezler. O çağrıyı yapmanın araç ve yöntemlerini bulurlar, üretirler. Ancak gerçek niyet ve çağrıyı yapmak olmayınca, gerekçeler icat etmek hiç de zor değildir.

Bu seçimlerde de ANAP'ın çoğunluğu sağlayarak iktidarını sürdürmesi tehlikesi, rejim ve tekeller karşısında hiçbir tutarlı tavır alamayan, kitlelerin yakıcı güncel sorunlarına çözüm sunamayan sosyal-demokrasinin "sloganlarını, adaylarını ve politikasını körükörüne takip eden kitlelerin zihinlerindeki çürüme kadar zararlı olamaz." Mevcut rejimden kurtuluşun yolu hiç de, rejimle uzlaşmayı temel politika haline getirmiş olan burjuva muhalefet partilerin desteklenmesinden geçmiyor. Nasıl ki, geçmişte CHP'nin desteklenmesi, faşizmin "tırmanışını", daha doğrusu tepeden inmesini engelleyememişse, şimdi de SHP'nin ya da bir başkasının desteklenmesi mevcut rejimden kurtuluşu getirmeyecektir.

Sosyalistler işçi sınıfına ve emekçi kitlelere kendi bağımsız adaylarını desteklemelerini salık vermek zorundadır. İşçiler ve emekçiler oyları da dahil bütün güçleriyle kendi bağımsız adaylarının yanında yer almalı, bütün güçler orada odaklaştırılmalıdır.

Kurtuluşun yolu işçi sınıfının ve emekçilerin dolaysız kitle mücadelelerini yükseltmekten geçiyor. Dolaysız kitle eylemlerinin gelişimi ve yaygınlaşmasının önündeki temel engellerden birisi, kitlelerde yaygın bir biçimde varolan "şu ya da bu burjuva partisinin gölgesine sığınarak birtakım haklar elde etme" zihniyetidir.

Sosyalistlerin görevi, bu zihniyetin kırılması, kendi gücüne güven anlayışının yerleştirilmesi ve bağımsız tutumun yükseltilmesidir; zihinlerdeki çürümenin körüklenmesi değil.

SOSYALİZM Mİ, SOSYAL DEMOKRASİ Mİ?

Sosyalist hareketin kitleler gözünde kendi bağımsız kişiliğini kazanması, öncelikle bütün burjuva güçlerle arasındaki ayrımları netçe ortaya koymasından ve ayrı bir güç olarak bağımsız hareket etmesinden geçiyor. Yoksa sosyalistlerin sosyal demokrasiyle aralarındaki derin farklılıkları netleştirmeden, düşünce, ayrı bir güç ve ayrı bir tutum olarak kavranması, görülmesi ve kabullenilmesini önlüyor. Günümüzün temel görevlerinden biri, sosyalizm ile sosyal demokrasinin ilkesel, politik ve örgütsel olarak birbirinden tümüyle ayrı bir hareket olduğunu netleştirmek ve kitlelere kavratmaktır.

Seçimler ve seçimlerde izlenecek politikalar, sosyalist hareketin kendi bağımsız kişiliğine kavuşması ve bunu kitleler gözünde netleştirmesi bakımından en uygun koşullar olarak görülmeli ve değerlendirilmelidir. Özellikle 12 Eylül döneminin yarattığı koşullar, sosyalist harekete, 1987 referandum ve erken seçim dönemini kendi çizgisini netleştirme ve hatırı sayılır bir güç durumuna yükselme bakımından geniş olanaklar sunuyor.

İşte bu koşullarda tutum olarak konan bağımsız sosyalist ve devrimci-demokratik adaylar politikası, bu uygun koşulların en iyi bir biçimde değerlendirilmesini sağlayacak tutarlılıktadır. Sosyalistler, sosyal demokrasinin esasında sistemden kaynaklanan çözümsüzlükleri, alternatifsizlikleri ve bölünmüşlükleri karşısında, bu bölünmüşlük karşısında hayıflanmak sosyalistlere düşmez, çözüm ve alternatif arayan kitlelere yine alternatif olarak sosyal-demokrasiyi değil, kendilerini sunmak zorundadırlar.

Böylesi bağımsız bir çizgi izlemek yerine, hâlâ birtakım "demokratik kırıntılar elde etmek" uğruna "sosyal demokrasinin desteklenmesi" çağrısını yapmak, uygun koşulları elinin tersiyle itmek ve bağımsız sosyalist bir odak yaratmak iddiasında olmamaktır. Kaldı ki, desteklenmesi istenen "sosyal demokrasi" bu "demokratik kırıntıları" bile elde edemeyecek kadar biçare ve güçsüz durumdadır.

Sosyalistler işçi sınıfına ve emekçi kitlelere kendi bağımsız adaylarını desteklemelerini salık vermek zorundadır. İşçiler ve emekçiler oyları da dahil bütün güçleriyle kendi bağımsız adaylarının yanında yer almalı, bütün güçler orada odaklaştırılmalıdır. Gerekçesi ne olursa olsun "oyların bölünmesi" kaygusu sosyalistleri iddialı, cesur, bağımsız tutumlarından alıkoyamaz. Sosyalistlerin istediği oylar hiçbir zaman burjuva partilerin oyları değildir. Tersine, şimdiye kadar hep burjuva partilere ve adaylara verilmiş işçi ve emekçi oyların şimdi kendi çizgisinde ve bağımsız gücü etrafında toplanmasıdır. Alınacak oyların yüzdesinin düşüklüğü, sosyalistler için iddialarından vazgeçmenin sebebi olamaz.

Sosyalistler seçimlere katılırken, seçilmeyi ve parlamentoya girmeyi hiçbir zaman başlıca hedef ve başarılarının değerlendirilmesinde tek kıstas olarak görmezler. İlk olarak amaç seçim kampanyalarını sosyalist hareket lehine en iyi şekilde değerlendirmektir. Kuşkusuz, ikinci amaç seçilmek ve parlamentoya girmektir. Çünkü sosyalist ve devrimci milletvekillerinin bizzat parlamento kürsülerinde yerine getireceği görevleri de vardır ve bu görevler ihmal edilemez. Bu görev, bağımsız sosyalist tutumun parlamentoda da sergilenmesi, parlamentonun kürsüsünden işçi sınıfının ve emekçilerin gerçek taleplerinin savunulması; toplumsal kurtuluş yolunun oradan da yığınlara gösterilmesidir. İşte bunun için, bağımsız sosyalist ve devrimci-demokrat adayların olduğu yerlerde bütün işçi ve emekçilerin, gençliğin, aydınların oyları sosyalist milletvekillerinin parlamentoya girmesi amacıyla kendi adayları etrafında toplanmalıdır. "Propaganda ve ajitasyonda bağımsız adaylar bir anlam taşır, ancak oyların etkili tek bir merkezde (SHP'de) toplanması gerekir" mantığı yine aynı kuyrukçu tutumun mantığıdır. Bu mantık her halükârda ve her koşulda burjuvazinin bir kesiminin desteklenmesi mantığıdır. Bağımsız sosyalist adayların politikasına cesurca ve kendi politikasına güvenerek karşı çıkılamayınca, "propaganda ve ajitasyon anlamında bağımsız adaylara evet, ama oylarda asla" tutumu ortaya sürülüyor.

Eğer bağımsız sosyalist adaylar politikasını salt bir tutum olarak görmüyor, aynı zamanda kitlelere somut bir alternatif olarak sunuyorsak ve sosyalistlerin parlamentoda da yerine getirecekleri görevleri olduğu Leninist yaklaşımına inanıyorsak, ikircikli davranmamıza gerek yoktur. Oylarıyla, eylemleriyle, tüm güçleriyle kitleleri kendi adayları etrafında birleşmeye çağırma yürekliliğini göstermeliyiz.

Bu yürekli tutumun takınılabilmesinin teminatı parlamentoya bakış açısında yatmaktadır. Parlamentoya, "birtakım kırıntılar elde etme" zihniyetiyle mi yaklaşıyoruz, yoksa parlamentoyu kapitalizme ve burjuva parlamentarizmine karşı politik kampanyada kullanmak anlayışıyla mı? Sorun buradan kaynaklanıyor. Birinci anlayışta olanlar "oylar bölünmesin, tek merkezde toplansın" diyerek, gerçek niyetlerini açığa vurmaktadırlar.

SEÇİM ÇALIŞMALARI VE YASAL SOL PARTİ

Öte yandan, sosyalistlerin "erken seçime" bağımsız sosyalist tutumla katılmaları, yasal sol partinin kuruluş çalışmalarına da ivme katacak, yasal sol partinin geniş işçi ve emekçi kesimlerin aktif desteğini alarak kurulabilmesi için uygun koşulları yaratacaktır.

Sosyalistlerin seçimlere bağımsız bir politika ve güç olarak katılması, burjuva partilerinden ve ideolojisinden ayrı, sosyalizmi hedefleyen ve devrimci demokratik programa sahip, işçilerin, emekçilerin, gençlerin ve bunların yasal planda temsilcisi olacak bir partinin kurulmasının zeminlerini oluşturacaktır. Bağımsız sosyalist tutumla yaratılan zemin üzerinde böyle bir partiye vücut vermek daha da mümkün olacaktır.

Bu somut gerçekliğe rağmen, hem yasal sol partinin kurulması savunusu ve iddiasında olmanın ve hem de bir burjuva partisi olan SHP'nin desteklenmesi çağrısı yapmanın tutarlılıkla alakası yoktur. Programatik ve örgütsel olarak burjuva partilerden, sosyal demokrasiden ayrı ve bağımsız bir yasal sol partiyi savunmak, kitlelerin karşısına bu iddia ile çıkmak ve hem de tam bu aşamada SHP'nin desteklenmesini savunmak tutarsızlıktır. Bu tutumla kurulacak yasal sol partinin kitleler gözünde saygınlık kazanması, kabul ve destek bulması kolay değildir. Burjuvaziden bağımsız bir parti iddiasında olmak, her koşulda bağımsız sosyalist çizgiyi sürdürmeyi gerektirir. Sosyalistler olarak iddialarımızda tutarlı olmak zorundayız, yoksa kitlelerden bizi ciddiye almalarını bekleyemeyiz.

Seçimlerde burjuva reformist parti ve adayların desteklenmesi anlayışına karşı bağımsız sosyalist adaylar politikası Türkiye'de ilk olarak 1987 seçimlerinde ileri sürülmüş bir politika değildir. Aynı tutum sınırlı güçlerce de olsa 1977 genel seçimlerinde konmuş, adaylar çıkarılmış, ancak sol güçler içinde destek ve kabul bulmaktan öte tepkiyle karşılanmıştır. Bunun esas sebebi ise kuşkusuz o günkü koşullarda kitlelerde CHP'ye olan umut ve güvenin yaygınlığı idi. TİP'in yasal bir sosyalist parti olarak seçime girmesi dışında, devrimci hareket de kitlelerin bu ruh halinin etkisi altındaydı ve bağımsız sınıf politikası bu kesim için henüz yabancı bir politika durumundaydı. "Ha gayret", "biraz daha destek", "CHP'yi tek başına iktidara getirelim" anlayışı bağımsız sınıf politikasının geniş çevrelerde en azından pratik bir tutum olarak kabul edilmesini engellemişti. Hatta CHP'nin bir emekçi partisi değil, burjuva partisi olduğu gerçeğinin propagandası bile tepkiyle karşılanmıştı.

Ancak geldiğimiz 1987 aşamasında seçimlerde bağımsız sınıf taktiği çok daha güçlü ve yaygın kabul görüyor, destek buluyor. Hem kitle bazında ve hem de siyasetler düzeyinde bu taktiğin kabul görmesi doğal ve önemli bir gelişmedir. Bu gelişimi yaratan koşullar ise 12 Eylül'le birlikte yaşanılan ve her türden burjuva gücün mayasının çok iyi kavrandığı, kendi gücünü yarat, kendi gücüne güven tutumunu besleyen koşullar ve bu koşulların devrimci, sol hareket üzerindeki olumlu etkileridir.

Seçimlerde bağımsız devrimci taktik daha geniş çevrelerde kabul görmesine rağmen bugün bu konuda da bir netliğin olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Devrimci, sol hareket içinde bu politika benimsenmesine ve uygulanmasına rağmen, ilkelere dayanan bir netlik, aynı genişlikte sağlanabilmiş değil.

Bilimsel sosyalistlere düşen görev, bağımsız devrimci politikaları üretip, uygulamaya koyarken ilkeli ittifaklar anlayışını da geliştirmesi ve netleştirmesidir.

Bu seçimlerde bağımsız sınıf taktiğinin hayata geçirilmesinde sosyalistlerin pratikte gösterdiği bir önemli zaaf üzerinde durmak gerekiyor.

Bağımsız sınıf taktiğinin uygulanması, en az taktiğin kendisi kadar tutarlı ve cesur olmayı gerektiriyor. Hesaplı, tereddütlü ve "temkinli" davranışlarla bu tutumun pratik olarak uygulanması kolay değildir.

Taktiğin hayata geçirilmesi için gerekli genişlikte sosyalistlerarası birliğin sağlanamamış olmasından hareketle, "çıkışımız gerekli etki ve gücü yaratamaz, gerek siyasi hareket ve gerekse kişi olarak konumuza denk düşen sonuçlar alamayız", "prestijimiz sarsılır" tereddütleriyle cesur pratik adımlar atamamak önemli bir zaaf olarak kendisini gösterdi. İşte bu noktada politikayla pratik tutum arasında tam bir tutarlılıktan, uyumdan ve girişkenlikten söz edilemiyor.

Bilimsel sosyalistlere düşen görev, bağımsız devrimci politikaları üretip, uygulamaya koyarken ilkeli ittifaklar anlayışını da geliştirmesi ve netleştirmesidir.

Halbuki sorunumuz, adaylarımızın "ne kadar oy alabileceği" değildir. Esas sorunumuz sonuna kadar güvendiğimiz, inandığımız politik tutumumuzun ne kadar geniş kitleye ve ne ölçüde aktif bir çalışmayla ulaştırabildiğimizdir. İkincisini yapabildiğimiz ölçüde ve bağımsız devrimci taktiğimizi geniş kitlelerin (şimdilik benimsemeseler bile) gözünde somutlaştırabildiğimiz ölçüde başarı kazanabileceğiz. Kısa vadeli hesaplar ve çıkarlar bizim uzun vadeli yatırımlarımıza engel olmamalıdır. Başarımızın esas ölçütü "ne kadar oy" aldığımız ya da alabileceğimiz değil, ne kadar geniş çevreye politikamızı kavratabildiğimizdir. Hep destekleyecek "burjuva demokratik" bir güç arayışında olan kuyrukçu zihniyetin cirit attığı bir ortamda esas sorunumuz budur.

Yazımızı yine Lenin'in uyarısıyla noktalayalım:

"İşçilerin partisi, kendi seçim kampanyasını, sadece sözlerde değil, pratikte de bağımsız bir şekilde yürütmelidir. O bütün halka ve özellikle proletarya kitlelerine, ilkelere dayanan cesur ve tutarlı bir eleştiri modeli sağlamalıdır. Kitleleri Kadet özgürlük hainlerinin yapmacık liberalizmlerinde değil, özgürlük mücadelesinde etkin bir şekilde yer almak üzere toparlamayı ancak bu yolla başarabilir" (Lenin, Kitle İçinde Parti Çalışması, s. 57). ■

TOPLUMSAL KURTULUŞ
ÜNİVERSİTE VE GENÇLİK PANELİ

BURJUVAZİ ÖZGÜR ÜNİVERSİTEYE İZİN VERMEZ

Y.K. *Bugün burada Türkiye üniversitelerinin yeni öğretim yılına başlaması nedeniyle bir değerlendirme toplantısı yapmak için biraraya geldik. Bu masa etrafında öğretim üyelerimiz ve öğrencilerimiz var. Hepsi de bir örgütlülüğü temsil ediyor. Öğretim üyeleri derneği genel başkanı Prof. Dr. Erdem Aksoy ve genel sekreteri Doç. Dr. Tahir Hatipoğlu aramızda. Öğrenci arkadaşlarımızdan Ali Kaynak A.Ü. Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı, Salih Turan A.Ü. DTCF Öğrenci Derneği Başkanı, Hacı Yıldız Gazi Üniversitesi Öğrenci Derneği Üyesi, Duygu Mutlu ODTÜ Öğrenci Derneği Üyesi.*

Önce isterseniz Öğretim Üyeleri Derneği Genel Başkanı Erdem Aksoy hocamız bir açış yapsın.

E.A. Teşekkür ederim. Ben soruna liselerden başlamak istiyorum. Her yeni dönemle birlikte milyona yakın lise öğrencisi dersanelerle ve hocalarla üniversitelerde yer kapmak için çalışıyorlar. Böylece büyük bir ticari mekanizma işliyor. Seçme sınavları kapitalizmle içiçe geçmiştir. Bu kapitalizmin bir çıbanı olarak ortada durmaktadır. Başlangıç olarak bu soruna değinmek istiyorum.

Y.K. *Tahir hoca sizin ekleyecekleriniz var mı?*

T.H. Altı yıldır YÖK'e karşı bir savaşım sürüyor. Gelinen noktanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Artık YÖK'ün iflas ettiği kanıtlanmış durumda. Kenan Evren bile açılışta YÖK'ü ağzına almadı. 12 Eylül'cüler daha ilk konuşmalarında üniversitelere önem verdiklerini söylediler. Gençlik kesimini devre dışı bırakmak gerekiyordu. Onun için de bu kitlede bireyciliği ortaya çıkarmak ve toplumsallıklarını önlemek gerekiyordu. Bunun için öğrencilerin örgütlenmesini önleyici bir yığın düzenlemeler yaptılar. Siyasal partilerle bağlarını kopardılar. Bir de sınav sistemini değiştirerek bol sınavlı, az okumalı bir sınav sistemi getirildi. Bir yarı yılda ders yapılan gün sayısı 25 güne kadar düşüyor. Sınav sayısının artırılmasının amacı öğrenciyi çevresinden soyutlamaktır. Bütün hepsinin amacı öğrenci gençliği ülke sorunlarından soyutlamaktır.

Y.K. *Sözü izninizle mücadelede daha kıdemli olan iki arkadaşıma bırakacağım.*

S.T. 12 Eylül rejimi ülkemizde iki kurumuyla, en dinamik iki kesimi öğrenci ve işçi sınıfını denetlemeye çalışan iki kurumuyla sürece müdahale etmeye çalıştı: YHK ve YÖK. 1984 eylemlerinden sonra YÖK sözümona bir af çıkarma girişimi ile sona erdi. 1984'den sonra ise bireysel mücadele dönemi yerini birlikte mücadele dönemine bıraktı.

Bu da öğrenci derneklerinin inisiyatifinde gelişen mücadelelerdi. 86-87 yılları öğrenci dernekleri açısından YÖK'e karşı bu politikanın en geniş kesime teşhir edilmesi dönemi oldu.

YALÇIN KÜÇÜK

Türkiye'de her önemli dönemden sonra üniversitelere el atıyorlar. Bu 1916'de, 1930'da, 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, 12 Mart'ta ve 12 Eylül'de böyle olmuştur.

Bu arada öğrenci gençliğin sorunlarını hepimiz biliyoruz; vizeler, harçlar, beslenme sorunları ve barınma sorunları, atılmalar, ırkçı eğitim, bunun yanı sıra 1402 sayılı yasa ile üniversiteden atılan öğretim üyeleri, kışla disiplininin sürdürülmesi vb. Bu sorunlar nedeniyle öğrenci gençlik her öğretim döneminde yeni arayışlar içine girer, bunları kamuoyunda ve kitlelerle tartışma olanağı bulur. T. Kurtuluş dergisinin bu tür bir olanak sağlaması bu yönde bir yarar sağlayacaktır.

Öğrenci dernekleri olarak bizim iki somut hedefimiz vardı. İlki YÖK'e karşı olmak sadece sözde kaldı. Bunun karşısına somut bir alternatif çıkarılamadı. Bir politika saptayamadık. Bu öğretim yılının başlarından itibaren öğrenci derneklerinin bu konuda kurultay çalışmaları var, nasıl bir üniversite istediğimizi saptamaya çalışıyoruz. Özerk demokratik üniversite yasa tasarısı çalışmalarımız var. Geniş kitlelerle birlikte bu çalışmaları somutlamaya çalışacağız. Alternatif politikamızı belirlemeye çalışacağız.

Y.K. Peki, gerek size gerekse diğer arkadaşlarınıza yönelik öğretim üyelerinin intikamcı bir tutumunu gördünüz mü, öyle davrananlar oldu mu?

S.T. Bir dönemin tek suçlusu olarak kabul ediliyoruz. Öğretim üyeleri ile zaten herhangi bir konuyu tartışma olanağı yok. Ve resmi politikanın dışında bir atıfta bulunulduğunda öğretim üyesinin baskısıyla karşılaşıyoruz. Şu anda üniversiteler tartışma olanağından yoksun. Demokrat arkadaşların dersde en arkada başka bir şey okumaktan başka çaresi kalmıyor.

Y.K. Yani tam bir ortaçağ sistemi. Şimdi, Ali senin ekleyeceklerin var mı?

A.K. Seçme sınavları ile de her alanda olduğu gibi eğitim alanında da tüccar yaratılmak isteniyor. Dersaneler bir tür eğitim tüccarlığı yapıyor. Artık kendilerine bağlı yeni bir sınıf yarattılar. Yeni sınav sistemi ile üniversiteye girişte ağırlık Anadolu Liseleri'ne kaydı. Öte yandan Bilkent'i inşa ettiler. Holdinglerin daha iyi bekçiliğini yapan özel bir kesimi buralarda yetiştirmeyi planladılar.

Y.K. Eskiden bir tek Fen Lisesi vardı. Buralardan yetişenler ODTÜ'ye giderdi. Çoğu da asistan olurdu. Şimdi kalabalıklaştı ve önemini kaybetti galiba. Yani 'halklaştı'. Şimdi Bilkent'le Boğaziçi daha ön planda galiba.

D.M. ODTÜ belli bir kariyerini yine de koruyor. Bilkent ve Boğaziçi'nin önemi farklı nedenlerden kaynaklanıyor. Yine de Bilkent'te baraj puan daha düşüktür. Ancak burada fazladan bir para barajı vardır. Oralarda seçkin bir kesimin çocukları toplanmak isteniyor. YÖK'le beraber üniversite sayısı da çok arttı. Bu bölge üniversiteleri eğitimin düzeyini düşürdü. Nasıl bir üniversite istiyoruz? sorununda, bu bizi zor duruma düşürüyor. Şimdi, bu taşra üniversitelerine karşı mı çıkacağız veya savunacak mıyız? Öte yandan nasıl bir üniversite sorununun çözümü ülkenin sosyo-ekonomik yapısının tahlilinden geçiyor. Ülkenin her tarafında demokrat olmayan uygulamalar varken yalnızca üniversitede demokratlaşma olamaz. Özerk, demokratik üniversite sorunu yalnızca demokratik talep sorunu mudur veya devrim sorunu mudur? Bunun tahlili yapılmış değil.

Bunun ötesinde bütün bu sorunlar nedeniyle YÖK'e karşı mücadele başladı. Biz şuna inanıyorduk ve hâlâ inanıyoruz, hiçbir yasal engelleme gençliğin meşru mücadelesine engel olamaz. Bunu da eylemlerimizle gösterdiğimizi sanıyoruz. Ancak demokrat hocalarımız öğrenci derneklerinden uzak kaldı, ilgi göstermedi. Atılmalara karşı duyarsız kaldılar. Bütün suçu YÖK'e yüklediler.

E.A. YÖK bugüne kadar dokunulmaz bir müessesedir anayasa ile korunuyor. Askeri sistemin bir parçasıdır. Sorunları biraz da bundan kaynaklanıyor. Ancak artık YÖK dönemi bitmektedir. ANAP dahi bu anlamda bazı düzenlemeler yapmak taraflısıdır. Bugünlerde mütevelli heyetli üniversite ağızlarından çıktı. Bunun biraz açıklanması gerekir. ANAP'ın programına göre bir mütevelli heyetli üniversiteler olacak, bir özel üniversiteler ve bir de ikinci sınıf Anadolu Üniversiteleri olacak. YÖK hükmünü bu son üniversiteler üzerinde bir süre daha sürdürecektir.

Y.K. Türkiye'de her önemli dönemden sonra üniversitelere el atıyorlar ve buralarda toplumsal mücadele verenleri üniversitelerden uzaklaştırıyorlar. Sürekli bir üniversite sorunu yaratıyorlar. Bu 1915'de 1930'da, 2. Dünya Savaşı sonunda, 12 Mart'ta ve 12 Eylül'de olmuştur.

D.M. Toplumsal büyük alt-üst oluşlarda sistemin kurumları, üst yapı kurumları da bundan paylarını alıyorlar. Bu kurumlar arasında konumu itibariyle çok önemli yer tutan üniversitelerde de yeniden düzenleniş görülüyor. Nitekim 12 Eylül'ün ilk uygulamaları işçi sınıfı üzerinde gerçekleşirken ardından hemen kurumsal düzeyde YÖK ortaya çıkıyor. Pratik olarak da ilerici demokrat öğretim üyelerine de üniversitelerden el çektiriliyor.Üniversiteler YÖK'le birlikte merkezileştiriliyorlar, bir anlamda tekelleşiyorlar. Bu merkezileşen yapı içerisinde YÖK birçok üniversite açtı ve hepsini bir düzeye getirdi. Bu bir düzeye getiriş ileri üniversiteler düzeyinde değil, fakat ileri üniversiteleri gerilerin düzeyine getirerek sağlandı.

DUYGU MUTLU

Ülkenin her yanında demokratik olmayan uygulamalar varken yalnızca üniversitelerde demokratikleşme olmaz.

Y.K. Peki üniversitelerin düzeyi düşürülmemiş olsa ne olurdu? Yani eğer ODTÜ mezunu ambar memuru, Gazi mezunu banka memuru olabiliyorsa o zaman şunu söyleyebiliriz: Sistem, sağladığı iş olanaklarına uygun bir eğitim düzeyi oluşturarak kendi içinde çok tutarlı olmuştur. Bu söylenebilir mi?

D.M. Bunlar kapitalizmin bunalımlarıdır. Kanımca YÖK'ün yapmak istediği bir yanda bütün üniversiteleri

aynı seviyeye indirip buraya gelen insanları oyalamak, ama öte yandan da birtakım özel üniversiteler kurup kendi sisteminin devamını sağlayacak kalifiye elemanlar yetiştirmek. Bilkent'i ve Boğaziçi'ni bu çerçevede düşünmek gerek. Boğaziçi öteden beri böyle bir işlevi sürdürüyordu. ODTÜ ise geçmişindeki siyasallaşma yüzünden birtakım oyunlara maruz kaldı. ODTÜ'ye karşı içler acısı düzenlemeler yapıldı.

Y.K. *Bir açıklık var. Artık eğitimin metalaşması söz konusu oluyor. Paralı eğitim böyledir, dersaneler böyledir. Biraz daha açabilir misiniz?*

H.Y. ODTÜ'de uğradıkları başarısızlıkları değerlendirerek bugün Bilkent oluşturuluyor. Paralı olması bu başarısızlığın yinelenmemesi için yeni bir önlem olarak düşünülmelidir.

Y.K. *Şimdi başka bir şey sormak istiyorum. Senin, seni tanıdığım için senin diyorum, öğrenci derneklerinde çalışan, Emniyet'e götürülen biri olarak öğretmen olma şansın var mı?*

H.Y. Benim öğretmen olma şansım çok düşük.

Y.K. *Ben de zaten senin koşullarını paylaşan tüm arkadaşlarının durumlarını öğrenmek istiyorum. Bugün bir mücadelenin içindesiniz ve asıl önemlisi örgütlü mücadelenin içindesiniz. Siz aklandığınız zaman bugünkü sistemde size kamu kuruluşları içinde iş var mı, onu soruyorum?*

H.Y. Bugün güvenlik soruşturması denilen bir kurum işletiyorlar. İşyerlerine, özellikle devlet dairelerine girerken güvenlik formunu kendiniz doldurmak zorunda kalıyorsunuz. Bu formlarda 'üye olduğunuz dernekler ve bu derneklerin amaçları' gibi sorular var. Bugünkü koşullarda bir devlet sektörüne girebileceğimizi pek sanmıyorum.

S.T. Devlet dairelerinde iş bulamayan insan sayısı yaklaşık bir milyon. Az önce sorduğunuz soruya ben değinmek istiyorum. 1986 ve 1987 öğretim yılında Ankara'da birçok öğrenci derneği temsilcisi ve kurucusu çeşitli nedenlerle Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne alındılar. Burada fişleme dairesinde hangi örgüte üye olduğumuzu düşünüyorlar ise yazılı idi. Daha sonra mahkemeye çıktık. Hemen hepimiz aklandık. Fakat şu anda herhangi bir soruşturmada o insanlar yine örgüte üye olarak geçiyorlar. Böyle olunca da hiçbir arkadaşımızın iş bulma olanağı yok.

H.Y. Ben bir şey daha eklemek istiyorum. Biz okulda sürekli sakıncalı şahıs olarak görülüyorduk. Derslerde tartışma olanağı hemen hemen hiç yok. Getirilen tartışmalarda söz hakkı alamıyoruz.

Y.K. *Yaptığınız iş nedeniyle okula gittiğiniz zaman size çiçek sunacaklarını beklemeyin.*

E.A. Konuyu değiştiriyor muyuz?

D.M. Aslında olay daha genelde bir üniversite sorunu olarak görülebilir. Bir nedeni de öğretim görevlilerinin bilimsel çalışma yapmaktan uzak olması. Öğretim görevlileri dışarıdaki kuruluşlarda çalışıyorlar ve çok yüksek ücretler alıyorlar. Üniversiteye gereken önemi vermiyorlar. Örneğin derslere master öğrencilerini sokuyorlar. Ayrıca öğretim görevlileri ilişkide oldukları kuruluşlarla anlaşmalar yaparak laboratuvarlardaki bazı aletleri bu işleri için kullanabiliyorlar.

Y.K. *ODTÜ'de o tür hocalara projeciler deniyor değil mi?*

D.M. Evet doğru. Artık bilimsel çalışma yapan hoca pek kalmadı. Dışarıya proje yapıyorlar genellikle.

Buradan öğrenci hareketine geçmek istiyorum. YÖK'e karşı mücadele YÖK gibi siyasal bir nitelik taşımak zorunda. Öğrenci hareketinin siyasal nitelik taşıyan

---

HACI YILDIZ

ODTÜ'de uğradıkları başarısızlıkları değerlendirerek bugün Bilkent'i oluşturuyorlar. Paralı olması bu başarısızlıkların yinelenmesini önlemek içindir.

---

sorunlarla da uğraşması gerekiyor. Mütevelli heyetleri konusunda da durum böyle. Burjuvazi YÖK'ün artık işlemeyeceğinin farkında. Bütüne zarar vermemek için parçayı atmak zorunluluğunu hissediyor. Ama yerine konulacak şey hiçbir zaman bizim alternatifimiz olmayacak. Bunun için kurultay çalışmaları yapılıyor. Programın siyasal bir perspektif taşıması gerekiyor. Öğrenci derneklerinin kitleselleşmesi bu siyasallaşmayla birlikte olacaktır.

E.A. Hep YÖK sürecinden söz ediyoruz. Ama sanıyorum bu olay YÖK öncesinde başlamıştı. Yani özel üniversiteler vardı. Bunlardan birincisi İstanbul'daki Kolej'di. Orta öğrenimi İngilizce görenler yüksek öğretimi de İngilizce yapıyorlardı. Şimdi Boğaziçi Üniversitesi olan yer YÖK öncesi de böyle bir yapı içindeydi. Şimdi buralardan mezun olanlar için iş sahaları açıktır. Üstelik yalnız yurt içinde değil, yurt dışında da böyle. Beyin göçü daha çok buralardan oluyor. Yabancı dilin önemi de buradan kaynaklanıyor. Merkeze kaçanlar da ODTÜ'lü hocalardır.

T.H. Tüm bu genel konuşmalardan sonra ben kısaca YÖK'ün amacına ulaşması için neler yapıldığına değinmek istiyorum. YÖK'ün asıl amacı insanları örgütlerden uzaklaştırmak ve bireyci yapmaktır. Kişi başına buyruk olsun, tek başına hareket etsin ve tek başına karar versin. Buna kısaca üç kişiyi birarada görmemek diyelim. Güdülen amaç bu. Bu nedenle örgütçülüğü ile tanınmış, bulunduğu kurumda çevresini etkileyebilen, insanları biraraya getirebilen öğretim üyeleri üniversitelerden uzaklaştırıldı.

Bunlar için 1402 sayılı yasa getirildi. Temizlik yapıldı ve kişiler etkisiz hale getirildi. Şu anda, ilerici, solcu, devrimci öğretim üyesi yok mu? Var ama, insanlara yol gösteren, onları etkileyen, öncülük eden insanlar yok. Bundan sonra YÖK yasasına bir madde kondu. İlginçtir bu maddeye göre YÖK aleyhinde olmak suçtur. Anayasaya karşı olabilirsiniz, bunun cezası yoktur. Ama YÖK yasası aleyhine olmak suçtur. YÖK yasasının 7. maddesinin D fıkrası 'YÖK'e karşı olanlar rektörün önerisiyle ya da doğrudan işine son verilir' şeklindedir. Dikkat ederseniz son zamanlarda 'YÖK'e Hayır' sloganı bile yasak sloganlar arasında yer aldı. Demek ki, bu temizleme şansını YÖK sürekli elinde tutmuş oluyor ki, böylelikle de korkuyu yaymış oluyor. Tek silahları bu. Dolayısıyla bu korku öğretim üyelerinin üzerlerine de sindi. 44. maddeye geliyoruz. Bu maddenin bir bölümü sınav sistemi ile ilgili.

Ama bir bölümü var ki işte bu korkunun bir aracı oluyor. Diyelim ki arkadaşlarımız açlık grevi yaptı ya da 'Faşizme Karşıyız' diye bir slogan attı. Yönetimin işine gelmedi ve arkadaşlarımız DGM'ye çıkarıldılar. Bir aylık ceza da aldıklarını düşünelim. Bu arkadaşımıza YÖK yasasında ayrıca bir ceza vardır. Bu madde şöyle demektedir: 'Devlet aleyhine işlenen cürümlerden hüküm giyenler hangi sıfatta olurlarsa olsunlar Meslek Okulunun birinci sınıfına indirilirler.' Yani öğrencinin okuma hakkı elinden alınıyor, oysa anayasaya göre okumak herkesin hakkıdır. Korkunun bir başka belirtisi fişleme olayı. Yani YÖK sisteminin yani kapitalizmin ve onun uygulayıcısı olan 12 Eylül'ün amacı korkuyu sürekli diri tutmak. İnsanları böylece güdükleştirmek ve küçük insan yapmak... Kısaca bu fişleme öğrencilik dönemindeki engelleri aşabilenler için alınmış bir önlem oluyor.

Y.K. Gelin buna adamlıktan çıkarma diyelim. Küçük adam bile değil, adamlıktan çıkarma çabası bu.

T.H. Sonuç ne oluyor? Din eğitimi gören çocuklar gibi geliyor, gidiyor, yiyor içiyor. O kadar yani. Tüm bu çabaların sonucu alındı, gelecekte daha çok alınacak. Üniversitelerde eğitim düzeyi sıfırlanmıştır. Birçok fakültede öğretim üyesi yoktur. Öğrenciliğini bir tek profesör ve doçent yüzü görmeden bitiren arkadaşlar var biliyorum. Eğitim kimi zaman kent bürokratları tarafından sağlanıyor. Diyarbakır Hukuk Fakültesi'nde bir tek doktor asistan var. Profesör yok, doçent yok, bir tek doktor asistan var. Ve buradan yargıç çıkıyor.

Y.K. Ben bir şeyi daha vurgulamak istiyorum. Üniversite aynı zamanda bir mekandır, öğrencisi ve öğretim görevlisi birarada bulunur. Ama Anadolu Üniversitelerinde bunun ötesi var, orada hoca yok. Olan hocalar da arada bir geliyorlar. Eskişehir Üniversitesi iki büyük kente yakınlığı nedeniyle orada ikamet eden hoca sayısı az. Bu öyle küçük bir sorun değil, üniversite tarihi açısından büyük bir sorun. Hocanın öğrencisi için günü, saati olmaz. Oysa şimdi düşünün, üniversite Eskişehir'de, ne hocalar orada ne öğrenciler. Öğrencilik ve hocalık bir yaşam biçimidir. Sevmeyen yapmasın. Ayrıca hocalık o kadar önemli bir etiket olarak görülüyor ki, bazı insanlar bunu sırf bu iş için yapıyorlar. Turgut bey kısa bir süre ODTÜ'de matematik dersi verdi. Şimdi ODTÜ hocası olduğunu söylüyor. Bizde planlamada çalışırdı. Süleyman Bey de giderdi oraya. Turgut Bey benden çok büyük. Planlamada bizim yanımızda yedek subaylık yapıp da kendisine uzmanlık önerilmeyen tek adamdı. Bu kadar beceriksiz, bu kadar nizamsız ölçüsüz bir adam planlama tarihinde görülmemiştir. Şimdi o kadar belli ki. Arkadaşlarının derinlikleri çok daha iyi. 6.5 olmuş, 5.5 6 olmuş..... 1966'da falan ben planlamadan ODTÜ'ye geçip hoca olduğumda, o zaman bile sizin deyiminizle teknokratlar ve bürokratlar birçok dersi veriyorlardı.

T.H. Tabi başta da söylediğim gibi bu ayrı bir tartışma konusu olsun istiyorum. Kısaca neler yapılabileceğine değinmek istiyorum. Başlangıçta üniversitenin özerk olması sağlanmalı. Mütevelli Heyet sistemi ile bu sağlanamaz. Zaten hukukçuların da bir görüşü var. Devlet malına mütevelli olmaz diye. Mütevelli özel kişilerin vakfettikleri mallar için olur. Bu sözcük yanlış kullanılıyor, buna yönetim kurulu demek gerekiyor.

Y.K. Efendim İngilizce'den çevrildiği için böyle. Onlarda güvenilir adam demek.

T.H. Yani özerkliğin sağlanması ve bütün ayrılan öğretim görevlilerinin kazanılması gerekiyor. Bir de tabi asıl sorun üniversite öncesi duruma da yansıyor. Bunun da düzeltilmesi gerekiyor. Yani biz demokrat üniversite bilim üretimi yapılan üniversite istiyorsak üniversite öncesini de konu etmek zorundayız. Örneğin dersaneler sistemin bir parçası haline gelmiş. Örgü o şekilde oluşturulmalı ki dersaneye gerek olmadan üniversiteye girilebilmeli. Toplum katmanlarındaki herkesin becerisine ve yeteneğine göre eğitim görme ve yapma hakkı sağlanmalı. Yoksa dersaneye karşı olmak artık bir çözüm değil. Bizim sol kesim bu dersanelere karşı idi ama oralar bunlarla dolu. Atılanlar oralara gitti ve ders veriyorlar. Dersaneleri kapatabildiğimizi düşünelim. Bu kez dersane evlere girer. Bu noktada orta öğretim sorunlarını kökten çözücü önlemler getirmek gerekiyor. Ben inanıyorum ki üniversite öncesine mutlaka ağırlık vermemiz gerekiyor.

TAHİR HATİPOĞLU

Eylülcüler için gençlik çok önemliydi. Onların toplumsallaşması önlenmeli, bireycilik yaygınlaştırılmalıydı. Düzenlenmeler hep buna yöneliktir.

Düşünün dağ başında iki haneli köyde, geleceğin büyük bir bilim adamı olabilecek bir çocuk yaşıyor olabilir. Ama biz sistem gereği daha baştan 'sen bilim adamı olamazsın' diyoruz. Oysa o çocuğun becerisi ve erki yetiyorsa gelebilmeli. Bu sistemi getirmeliyiz, bunun savaşını vermeliyiz. Eskiden bir ara Yüksek Öğretmen Okulları aracılığıyla bu sorun bir miktar çözülmüştü. 1975'de kapatılınca bu yol da kapatıldı. Bir de şu var: Üniversitelerde bugün örgütçülüğü yaygınlaştırmak gerekiyor. Bugün dernek üyesi öğrenci örgütçülüğünü mutlak suretle yaygınlaştırmalı ve üye sayısını artırmalıdırlar. Onun için de öğrenci örgütlerinde sekter tavırlardan kaçınmak gerekiyor. Şimdi, öğrenci dernekleri neredeyse kilitlendi. Bu kilidi açmak gerekiyor. Üye sayısı az olunca ekonomik güç de az oluyor. Biraz hoşgörülü ve esnek olmak gerekiyor. Bu aşılmadığı sürece hiçbir sorun çözülemez. Öğretim üyelerinin yardımıyla, siyasal partilerin yardımıyla bu kilit aşılacak. Bu sorunun ayrıca işlenmesini istiyorum ve arkadaşlarımdan bilgi edinmek istiyorum. Bu kilit devam ediyor mu, çözülüyor mu?

Y.K. Biz böylece meşhur sorumuza, 'Ne Yapmalı' sorumuza gelmiş oluyoruz.

S.T. Demokratik eğitim diyoruz, demokratik eğitimden ne anlıyoruz? Bunu biraz açmak istiyorum. Eğitimin tek elden ve merkezi olarak yönetilmemesi. İkincisi öğrenci ile öğreten arasındaki otoritenin kalkması. Eğitimin halka götürülmesi ve içeriğinin halktan yana olması. Benim demokratik üniversite yasa tasarısına karşı getirdiğim bir sav vardı. Böyle bir tasarı üretememizin bir nedeni de ülkenin siyasal yapısıdır görüşü geldi, doğru da. Fakat her şeyi buna bağlamak yanlıştır. Bu nedenle epey zaman yitirdik. Kitleselleşememe sorunu ise hâlâ sürmektedir. Bunun da iki nedeni var, ilki kurucu üyeleri ve idare mekanizmaları. Şu anda Ankara'da biz DTCF, Eğitim Bilimleri Fakültesi ve A.Ü. BYYO öğrenci dernekleri olarak 2 yıldır Ankara Valiliği'nden yürütmeyi durdurma kararı alamamış durumdayız. Bu nedenle yeni yönetim kurulu oluşturulamıyor. Son aylarda fiili yönetim kurulları gündeme geliyor. Bunu aşmanın yollarını kendimiz bulmak zorundayız. Kitleselleşememenin bir nedeni de derneklerde halen süren tartışmalardır. Bazı gençlik dergilerinde başlatılan tartışmaların hemen öğrenci derneklerine yansıması bazı olumsuz gelişmelere neden oldu. Dergiler platformu ile dernekler platformu karıştırıldı. Bu da kısır tartışmalara neden oldu. Son birkaç ayda bu tür tartışmalar geride bırakıldı. Örneğin ilk açlık grevi yalnızca derneklerin kararı ile yaşama geçirildi. Daha sonraki günlerde ise bir tasfiyecilik mantığı ortaya çıktı. Platformlarda birtakım derneklerin tasfiye edilmesi gibi düşünceler ortaya atıldı. Siz de söylediniz derneklere üye olanların sayısı % 7. Fakat üye olmak isteyenlerin sayısı ise % 50'lere varıyor. Bunların üye olamamalarının başında polis baskısı geliyor. Öğrenci derneği üyeleri polis tarafından tutuklanıp götürüldüğünde bu tür etki yaratıyor. Öte yandan öğrencilere muhbirlik teklifi yapılıyor. Çeşitli başka yollarla bu baskı sistemleştirilmeye çalışılıyor. Bu nedenle YÖK'e karşı savaşımla 12 Eylül'e ve kurumlarına karşı savaşımın özdeş olduğuna inanıyorum. O halde tüm anti-demokratik uygulamalara karşı savaş-sorunu ortaya çıkıyor.

Y.K. Evet mütevelli heyetleri ile bir Doğramacı gidip 27 tane Doğramacı gelecek. Buna karşı ne yapabiliriz? Katılım önemlidir bir de yüksek öğretimin temeli gece üniversitelerinde görülüyor. Çalışan insanın öğrenimi için bunun sağlanması gerekiyor. Bu konuları tartışalım. Neler yapılabilir?

A.K. YÖK'le beraber Türkiye'de kitle örgütleri tanımına uyan herhangi bir kurum yoktu. Bu yüzden oluşturulacak kurulların işleyişini iyi düşünmek gerekiyor. Eğitim kalitesinin düşmesine neden olan en önemli neden kontenjanların artırılması oldu. Bu uygulama derslerinin bile yalnızca teorik olarak yapılmasına neden oldu. Üniversiteyi bitirip de arpa ile buğdayı ayıramayan ziraat mühendisleri bu mekanizmayla ortaya çıkarıldı.

SALİH TURAN

YÖK'e karşı mücadele sözde kaldı. Karşısına somut bir alternatif çıkaramadık. Yeni dönemde "nasıl bir üniversite istiyoruz" yolunda oluşacak bir alternatif hazırlanması gerekiyor.

Y.K. İlginçtir, Tıp Fakültelerinde de kadavra bulamıyorlar. Birbirlerinden kadavra çalıyorlar.

A.K. Ayrıca derslerde hocalar camii hocası gibi ders yapıyor. Soru sormak mümkün olmuyor. Zaten artık araştırma yapmıyorlar.

Y.K. Araştırmacı da tamamen özel sektöre bağlanmış görünüyor. Bu mütevelli heyetini de böyle düşünmek gerekir. Belki de her vilayete bir üniversiteden sonra, her büyük holdinge bir mühendislik fakültesi bağlanacak görünüyor. Birini Sabancı'ya bağlarız, Teknik Üniversiteyi, ODTÜ'yü ENKA Holdinge bağlarız, Vehbi Bey eski peynircidir, Ziraat Fakültesi'ni ona bağlarız. Öyle devam edecek anlaşılıyor.

A.K. Öğretim görevlisi öğrenci istese bile ilişkiye giremez. Öğrenci ilişkileri de aslında bundan parlak değil. Öğrenci dernekleri bu koşullar içinde gündeme geldi. Kitleselleşmeyi hemen önümüze koyamadık, çünkü ilk önce polis baskısına karşı direnebilecek insanların toparlanması gerekiyordu. Bu yüzden başlarda kurucu sayısı alabildiğine az oldu. Oluşturuldukları zaman ise tabanda çalışmak yerine birtakım dar yapılar oluşturmak zorunda kaldık. Aktif öğrenciler kendi aralarındaki ilişkileri kitleye taşıyamadılar. Bu doğruda programlı herhangi bir

adım atılmadı. Atılmalar ve harçlar ilk gündemi oluşturdu. Borç senetleri olayı paralı eğitim mantığının yerleştirilmesi için konuldu. Öte yandan krediler ve burslar yokolup gitti. Bu da kontenjan sorunu ile bağlantılı. Bütün sorunlar birbiriyle bağlantılı.

D.M. Ben içerden sarmanın daha doğru olduğunu düşünüyorum. Tüm yapının siyasallaşması gerekiyor. Örneğin anti-faşist olmalıdır, anti-emperyalist olmalıdır, anti-şovenist olmalıdır.

A.K. Öğrenci derneklerinde ilke tartışmalarından söz etmek istiyorsunuz galiba. Bizler dernek tüzüklerine antifaşizm, anti-emperyalizm ilkelerini koyduğumuzda garip bir durum ortaya çıkıyor. Bunlar zaten varolan ilkelerdir. Bunlar eylem ilkelerimiz olmalıdır. Örgütlenmelerde bunları baz olarak alamayız.

H.Y. Ben özerkliği kabul etmiyorum. Bilimsel özgürlük istiyorum. Biz kitlelerden daha ileri şeyler istemek zorundayız.

ALİ KAYNAK

Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da tüccarlar yaratılmak isteniyor. Dershaneler bu tür ticaretin mekanları oluyorlar.

Y.K. Bu kilidi nasıl açacağız? Biraz onu konuşalım. Bir iki çıkış noktasını yakalamaya çalışalım isterseniz. Askeri darbeler deneyimlerin aktarılmasında kesilmelere neden oluyor. Bunu nasıl önleyebiliriz?

A.K. Bu tartışmalar da bir şekilde yapılıyor. Öğrenci derneklerinin seksen öncesi ve bugünkü mücadele biçimleri tartışmaların bir cephesini oluşturuyordu. 86-87 yılında birtakım pratik adımlar da atıldı. Bunlar kitleselleşmeye doğru yol açıcı olacak. Bugün yapılması gereken eylemler sürekli biraraya gelerek tartışılarak saptanabilecektir.

Y.K. Sizi dinlerken şöyle bir sonucu çıkardım. Acaba Türkiye üniversiteleri ıslah edilemez bir konuma mı geldi? Yani biz Türkiye üniversitelerini düzeltebilir miyiz? Yoksa bizim artık Türkiye'deki ilericilerin devrimcilerin toplumunu sevenlerin üniversite diye bir sorunu yoktur, ne olursa öyle kalsın deyip başka sorunlarla mı uğraşalım, yoksa başka çıkış yolları var mı? Ne yapılacak? Bunun neresini doğrultacağız?

E.A. Bana öyle geliyor ki, üniversitelerde burjuvazi ne kadar izin verirse o kadar çalışılabilir. Ötesine geçilemez. Bütün güçleriyle atılımları önleyecektir. Çok kesin belli bir dünya görüşü vardır. Ve bu noktada yürüyecektir. Dolayısıyla çok kötü şeylerle karşılaşılabilir. Üniversitede yapılamayanlar artık üniversitelerde yapılıyor. Gençlik dergilerinden söz edildi. 80 öncesinde yoktu gençlik dergileri. Gençlik artık belli bir demokrasi kavgası içinde. Bir siyasal mücadele yapmak gerekiyor.

Y.K. Belki de üniversiteleri üniversite dışından sarmaya çalışmalıyız.

Y.K. Mütevelli heyetlerde sendikaların ve öğrencilerin bulunması istenebilir diye düşünüyorum.

H.Y. Toplumun diğer katmanlarının gençliğin peşinden gelmelerini isteyemeyiz. Biz toplumun yükselen muhalefeti ile birlikte kendi mevzilerimizde mücadele etmeliyiz.

S.T. Sorun üniversiteyi siyasallaştırmak ise ilk olarak yapılması gereken iktidarların üniversitelerdeki ellerini kırıp atmaktır. Müdahalelerini en aza indirmektir. Sosyalist olan öğrenciler en geniş sorunları kendi programlarına almak zorundadırlar. Öğrenci dernekleri politika yapamaz diyorlar. Biz politika yapacağız. Yapıyoruz da. O açıdan bizler örgütlülüğü geliştirirken, birtakım genel ilkeleri tartışmanın bir yararı yok.

Y.K. Her demokratik mücadele anti-şoven olmak zorundadır.

D.M. Demokratik bir eğitim talebinde bulunuyoruz. İnsan hak ve özgürlüklerinin çiğnendiği bir ülkede demokratik bir eğitim olamaz. Öyleyse toplumun diğer katmanlarıyla birlikte ülkenin demokratikleşme mücadelesinin de içindeyiz. Özellikle bilimsel özerklik konusunda benim birçok kuşkularım var. Özerk demokratik üniversite kurulduğunda gerçekten bilimsel özerklik sağlanacak mı? Örneğin İsmail Beşikçi kendi dalında özgürce araştırma yapabilecek mi?

Y.K. İsmail Beşikçi kamu hakları elinden alınmış bir insan. Üniversiteye almazlar ki orada çalışma yapsın.

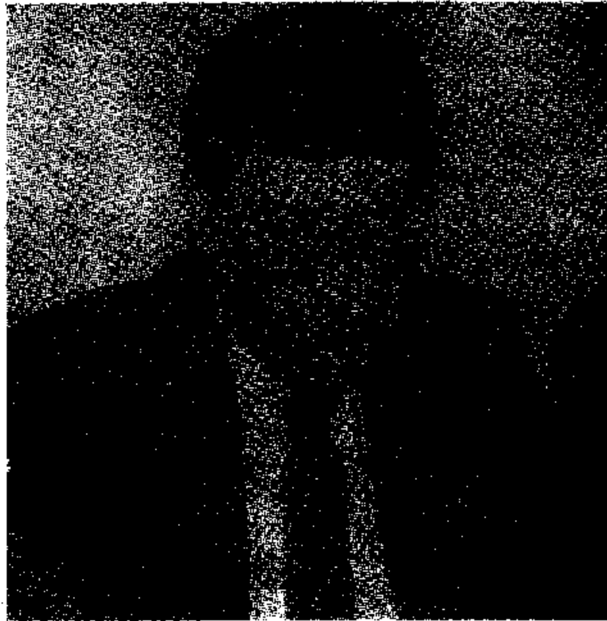
D.M. İsmail Beşikçi'yi almadılar ama şöyle sorayım yeni İsmail Beşikçi'ler çıkabilecek mi? Buna izin verecekler mi? O zaman bizim mücadelemizin daha değişik bir boyutu olacaktır.

Y.K. Niye üniversiteler özerktir. Üniversitelerin özerk olmasının nedeni feodal düzenden gelir. Devlet baskı yaptığı zaman üniversiteler kiliselere sığınmıştır. Oraya da müdahale edemezler. Böyle bir tarafı var. Varsayalım ki bizler öğretim üyesiyiz. Özerk olsun devlet müdahale etmesin. Ama Türkiye'de sınıflı toplumda özellikle tekellerin çok önemli bir noktada tekellerin üniversite üzerindeki baskısı, projeci hocalar işler. Ben TÜMÖD'ün bir toplantısında Boğaziçi'ni özel sektörün özel üniversitesi olarak değerlendirdim. Devlet müsaade etse İstanbul'da bir tekelde çalışmadığınız takdirde Boğaziçi Üniversitesi'nde hoca olamazsınız. ODTÜ'den transfer olmak için önce bir holdingde iş bulacaksınız, ondan sonra oraya gidersiniz. Bu mudur? Özerklik bunu çözmez.

T.H. Gerçekten özerk olmak yetmiyor. Tek başına yetmiyor. Önemli olan demokratik bir üniversite olması lazım.

Y.K. Üniversiteyi üç bölüm insan yönetmelidir. Çalışanlar, öğrenciler ve öğretim üyeleri. Üniversiteler mutlaka kendi elleriyle idare edilmelidir. Bu sadece öğretim üyelerinin idaresi olarak ele alınmıştır. Bunu kesinlikle reddetmeliyiz. Yönetimin üç kaynağı olmalıdır. Biz bunu götürmeliyiz.

T.H. Bir de üretken bir üniversite olmalıdır. Mutlaka bilim üretimi ile uğraşmalı. Üniversiteyi bir yerde üretime götürmek lazımdır. Yalnızca özerklik yetmez.

E.A. Onun da tehlikeli ucu var. Döner sermaye ......

T.H. Üretim derken bilim üretiminden söz ediyorum.

E.A. Döner sermaye öğrenciye de dağıtılırsa.

Y.K. Ama öğrencilere o kadar az düşer ki.

T.H. Aslında söylenenler doğru. Bugün Tıp Fakültelerinde bu örnek görünüyor. YÖK sistemi içinde hiç ses çıkmayan fakülteler Tıp Fakülteleridir. Bir kere öğretim üyeleri aslan payını alıyor döner sermayeden. 300.000 lira aylık alıyorsa 600.000 lira da kâr alıyor döner sermayeden. Asistan almıyor. Ses çıkarsa onlardan çıkacak. O da gelecekte yararlanma umuduyla ses çıkarmıyor.

Y.K. Doğramacı Türkiye üniversitelerini YÖK'den önce de tahrif eden, bozan bir adamdı. Hacettepe rektörü olarak döner sermaye skandalı sokan, hocaların hepsini toplumdan soğutan, onları hep bu düzene bağlayan, Türkiye'nin en varlıklı aydın kesimini Hacettepe'de profesörler yapan Doğramacı'dır. Bu nedenle hiçbir zaman Hacettepe Üniversitesi'nden Türkiye'deki özgürlükler konusunda hiç ses çıkmaz, çünkü Doğramacı onu zaten küçük adamlar için kurmuştur.

H.Y. Biz aslında iyimseriz. Mücadele yöntemlerini de biliyoruz, bütün bu sorunlara alternatifler de üretebiliyoruz.

T.H. Başında da söyledim. Biz bugün sevinecek bir noktadayız. YÖK'ün iflas etmesinin tüm siyasal partiler tarafından kabul edilmesi kendiliğinden olan bir olay değil. Sizlerin verdiği bir mücadelenin bir sonucu olarak görüyorum. Bugünkü sonucu bir başarı olarak görüyorum. 6 yılda geç de olsa kabul etti adamlar. Gelecekte daha iyi olacaktır.

S.T. 1986-87 yıllarında öğrenci derneklerinin yapmış olduğu eylemlerle artık demokratik kitle örgütlerinin kazanımlarını bir günde çıkarmış olduğu yasalarla alamayacağını göstermiştir. Şimdi derneklerin önünde iki önemli sorun vardır. Bunlardan bir tanesi kurultaylar sorunudur ki önümüzdeki aylarda üç büyük ilde bu çalışmalar başlayacaktır. Alternatif üniversite yasa tasarısı hazırlanacak, tüm demokratik kurum ve kuruluşlarla tartışmaya açılarak YÖK'e karşı öğrenci gençliğin önüne çıkacağız.

D.M. Tahir hocanın dediğine katılıyorum. Ama farklı bir nokta daha var: Bilim kime hizmet edecek? Bence temel alınması gereken nokta bu olmalı. Özerk üniversite de sonunda burjuvaziye hizmet ediyor. Bunun için programımızda bu durumu yani bilimin halka hizmet etmesi gerektiğini koymak zorundayız.

ERDEM AKSOY

YÖK dönemi bitmektedir. YÖK artık Anadolu'da yeni kurulan ve kurulacak üniversiteler üzerinde hüküm sürdürecek. Diğerlerinde mütevelli heyetleri olacak ya da özel-paralı eğitim olacak.

Y.K. Bu panelde çok değerli görüşler ortaya atıldı, çözümler önerildi. Burada ben iyimserliği paylaşmak istiyorum. Hep beraber bir şiddeti yaşadık. Yavaş yavaş yukarıya doğru çıkıyoruz. Burada yaptığınız, ortak bir görüş sağlayamadığımız konularda bu çıkış sırasında tekrar tekrar tartışılacaktır. Mutlaka bir ortak çözüme ulaşacaktır. Ben izninizle toplantıyı kapatıyorum. Son derece yararlı oldu. Hepinize, hepimiz adına teşekkür ediyorum. ■

27 MAYIS ÖNCESİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİ

MEMDUH EREN:
"GENÇLİK ÖLÜMÜ GÖZE ALMIŞTI"

Söyleşi: Sacit ŞEN

1950-1960 arasında Cumhuriyet Halk Partisi ile gençlik örgütleri arasında nasıl bir ilişki vardı?

1954'lere kadar Türkiye'de "gençlik örgütleri, talebe cemiyetlerinin bağlı oldukları talebe birlikleri ve bunların da oluşturduğu Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun meydana getirdiği bazı yan kuruluşlarla Türkiye Milli Talebe Federasyonu, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı" öte yandan tutucu karakterli ve ancak gençliğin % 3-7'sini yansıtan talebe dernekleri ise Milli Türk Talebe Birliği'ni oluşturuyordu. O yıllarda Federasyon kanadı ve ona bağlı birlikler daha çok lâik ve demokratik eğilimli Atatürkçü gençlerdi.

Bu örgütlerin mücadeleye bakış açıları nasıldı?

Bu kuruluşun üst düzeyi, tabandan uzak sosyal ve sanatsal işlerle uğraşır, Avrupa seyahatleri düzenler, "olmasa da olur" işlevlerle gününü gün ederdi. Tabana yakın cemiyetler ise o dönemde lâik ve demokratik ilkelerin savunucularıydı. Bunun dışında CHP'sinin ocak, bucak, ilçe ve il gençlik kolları mevcuttu. 1954 seçimlerinden sonra CHP'sinin gençlik kollarına üniversite gençliğinin yönelme hareketi başlamış, 1957 seçimlerine doğru CHP gençlik kollarının büyük bir çoğunluğu üniversite öğrencileri tarafından oluşmuştu.

1957 seçimlerinden sonra gençlik % 70'i ile Demokrat Parti iktidarına karşı savaşmak eğilimi ile birleşmeye başlamış, üniversite gençliğinin % 35'i CHP'si örgütlerinde yerini almış, yaklaşık % 35 kesim de yüzen muhalefet olarak iktidarın karşısına çıkmıştı. Bu dönemde gençlik savaş ilkelerine anti-emperyalist ilkesini de katarak lâik-demokratik-anti-emperyalist üçgeni ile muhalif çağdaş, yasal bir sosyal sınıf oluşum sürecine girmişti. Fakültelerde yapılan seçimlerde iktidarı alan grupların hemen hepsinin adı "o dönemde bu sözcük suç sayılmıyordu" Devrim Grubu" adını almıştı. Halbuki o dönemde bu sözcüğü kapsayan, dünyanın bir sosyalist aşamada olduğunu, değil öğrenciler, iktisat fakültesinde dahi bilen öğretim üyeleri yoktu.

27 Mayıs öncesinde gençlik örgütlerini ortaya çıkaran etkenler nelerdir?

Gençlik örgütlenmeleri 14 Mayıs 1950'de "halk hareketi veya beyaz ihtilâl" sloganları ile iktidara gelen aslında köylü burjuvazisine ağalığa ve tefeciliğe dayalı büyük DP iktidarının giderek Mustafa Kemal'in devrimlerinin ve Anayasanın öngördüğü kuram ve kuralların karşısına çıkarak: lâik, demokratik, anti-emperyalist bağımsız ve bağlantısız Türkiye'yi zaman dilimleri içerisinde tahrip eden çarpık ve ruh hastası bir iktidarın eylemlerine karşı bir tepki olarak çıkmıştır.

Yukarıda özetini verdiğimiz Atatürk devrimlerine ve anayasaya ihanetler dizisi Ezan'ın Arapça'ya çevrilişi ile başlamıştır. Bunu takiben Ulusçu Ekonomiye ve anti-emperyalizme karşı suçlar, Marshall Planı, Nato'ya giriş Dolar karşılığı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kore'ye gönderilişi İngiliz Emperyalizmi adına Kıbrıs'taki halkların bölünerek, karşı karşıya getirildiği 6 Eylül olaylarının organizasyonu, halk evlerinin kapatılışı, Parti mallarına el koyuluşu, öğretim birliği Kanunu'nun kaldırılarak İmam-Hatip okullarının açılışı, parlamentoda "siz isterseniz hilafeti bile getirirsiniz" gene parlamentoyu horlar nitelikte ben listeye odun koysam Milletvekili olur deyimi, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne horlayıcı nitelikte "bunlar gazozcular, ben gerekirse yedek subayla bile orduyu idare edebilirim" tümleci, tarikatlarla organik bağa girerek zamanın Milli Eğitim Bakanı Celâl Yardımcı aracılığı ile Saiidi Nursi'ye Isparta'daki evinde 0019 numaralı Şevrole marka araba gönderen, yeşil bayraklar altında kendisine kurbanlar kestiren Sadık Erdem, Mehmet Erdem ve Tacettin Barış'tan kurulu gençlik komitesi vasıtası ile üniversitenin içinde mescit açtırarak nurcuları örgütleyen vurgun, soygun, rüşvet ve irtikâpı rejim haline getiren 1957'de tıpkı bugün Özal'ın getirdiği anti-demokratik seçim kanunu getirmesi translatif seçim hokkabazlığı yanında her türlü seçim hilesini uygulaması yetmiyormuş gibi saat 12.00'dan itibaren Türkiye radyoları vasıtası ile seçim sonuçlarını DP lehine ilân ederek seçimin adaletine, ahlakına ve dürüstlüğüne hile katarak Türkiye'yi bir kaos'a sürükledi. 1958'lerde Türk gençliği DP'nin işlediği bütün bu Anayasal suçlardan ve yandaşlarının çıkarlarının kaybolacağı korkularından yasal ve demokratik bir seçim yapamayacağı bilincine vardı. Böylece artık gençlik içinde yeni dönemin yeni savaş biçimi belirlenecekti.

Giderek bu örgütler nitelik ve niceliklerini değiştirdiler mi?

Bu yeni durum karşısında gençlik içinde amaç, strateji ve taktik tartışmaları başladı. Bu arada iktidarın çarpık oyunları da giderek artıyordu. Yeni biçimde ilk örgütlenme İstanbul'da başladı. Önce İstanbul Üniversitesi Talebe Cemiyetleri biraraya gelerek "Cemiyet Başkanları" Komitesini kurdu. Daha sonra üç kişiden oluşan "Sür komite" kuruldu. Fakültelerde sömestr üçgenleri, tüm talebe yurtlarında Yurt Örgütleri kurularak, bunlar

Cemiyet Başkanları komitesine, diğer Fakülte ve Yüksekokullarda kurulan Devrimci Örgütler ise Sür komiteye bağlandı. Böylece İstanbul'da bir sinsitium (Şebeke) örgütlenmesi sağlanmış oldu. İstanbul örgütlenmesinin topluca ve senkronize eylemin yapılabilmesini engelleyen çok önemli bir eksiği vardı. O da iktidara karşı oldukları halde CHP'si örgütünü kesinlikle dışlayan yüzen muhalefet, nedeni İsmet Paşa döneminde İnönü'nün Köy Enstitüleri'ni kapaması, Mustafa Kemal'in kapattığı Mason Derneklerini açması, Damdaki Kemancı Koç'u Amerika'ya göndererek Ulusal Ekonomi'de ilk deliği açmasıydı.

Kısa sürede bunun da çaresi bulundu. CHP'si il Gençlik Kolundan 4 kişi yüzen muhalefetten 4 lider bağımsız bir başkanın başkanlığında Gençlik Komisyonu olarak kuruldu. Artık tüm olaylar bu kurul tarafından yönetiliyordu. Ve gerçekten de 1960 yılının Nisan ayı başlarına kadar tüm eylemler senkronize bir şekilde bu komisyon tarafından yönetildi. Bütün bu olaylar gelişirken Ankara'da Yalçın Küçük başkanlığında Ankara'yı kapsayan geniş tabanlı bir örgüt oluşturuldu. Ve gene 1960 yılının ikinci gününde geniş yankılar uyandıran Menemen Olayları sonunda İzmir'de Yüksek Ticaret Okulu'nda bütçe Profesörü olan Ali Ulvi Taşlıyük'ün denetim ve yönetiminde de İzmir Örgütü kuruldu. Hatta Nisan başından itibaren 27 Nisan gününe kadar Yalçın Küçük ve Ali Ulvi Taşlıyük ile hergün belli saatlerde telefonla bağlantı kuruluyordu. Amaç bu 3 büyük şehrin günü geldiğinde senkronize hareketini sağlamaktı.

1960 Nisan başında olayların boyutları birden bire büyümüş, Vatan Cepheleri Tahkikat Komisyonları kurulmuş, baskılar iyiden iyiye artmış, İsmet Paşa "Şartlar tamam olursa ihtilâl olur" Bayar'sa ona karşıt olarak "İktidarlar da ihtilâl yapar", "Dere geçerken at değiştirilmez" deyimleri ile artık parlamenter ve demokratik rejimin sonunun geldiğini Türkiye'nin bir ihtilâl periyoduna sürüklendiğini açıklıyorlardı.

Devlet terörü ve baskısı o kadar çok artmıştı ki CHP'sinin ana kadrolarında kimseler kalmamış ve ilçe binalarının ışıkları sönmüş, hatta il başkanı Şemsettin Günaltay bile Sahrayı Cedid'teki evine giderek kurban kesmeye başlamıştı. Ortalarda sadece bir tek CHP'li dolaşıyordu. O da Orhan Eyüboğlu idi. Gençliğin bütün bunlar umurunda değildi. Yürekli, onurlu, çıkarlardan uzak beyin gücü ve performansı ile gençlik çoktan ölümü göze almıştı.

Savaş artık, çıkarcı ve profesyonel politikacıların bir kesimi ile sanayi burjuvazisini destekleyen öbür kesimi ile gelecekte "Ortanın solu" deyimi ile bir ucube çocuk doğuracak CHP'sinin boyutlarını çoktan aşmıştı. Fakat bu arada gençliğin kavgasına muhtelif meslek kuruluşları, halk, işçilerin bir kesimi yandaş olmakta idi. İşte bugünler yaşanırken Pertevniyal Lisesi'nin karşısında Emlâk Kredi Bankası Apartmanlarındaki Subutay Tarım'ın dairesinde bir kaz pilavı sofrasının etrafında 12 altın adam ilk kez bir illegal örgüt kuruyordu. "Gençlik Direniş ve İhtilâl Örgütü". Bu örgütün içinde Orhan Eyüboğlu tarafından özellikle gönderilmiş CHP'si il gençlik kolu üyesi Neoklis Saris dışında hiçbir CHP'li yoktu. Artık savaşın bundan sonraki kesimi CHP'si dışında bağımsız bir örgüt tarafından yönetilecekti.

Gençlik örgütlerinin ve yaptıkları eylemlerin 27 Mayıs İhtilâli üzerine etkileri oldu mu?

Biz, o dönemde ihtilâlci subayların ordunun üst kademesindeki bazı generallerin dışında hemen hepsinin yüzde yüz iktidara karşı olduğunun bilincindeydik. Gençlik daha sonraları 27 Nisan - 27 Mayıs arasında devam eden eylemler ile ordunun bir ihtilâl hareketi içinde olduğunun kanısına varmıştı. Ta ki 26 Mayıs akşamına kadar. Gençliğin ihtilâl örgütünün kuruluşundan sonra strateji gereğince taktik uygulamalarını koordine hareket için Gazi Osman Paşa Marşı'nı bulmuş, fakat tempo çok hızlı olduğu ve ilk hareketin direniş hareketi olacağı nedeniyle tempo yavaşlatılmıştı. 24-25 Mayıs günleri artık başka bir çıkış yolu olmadığı kanaatine varılınca 27 Mayıs sabahı ölüm yürüşüyüne karar verilmiş, ve marşın da 27 Mayıs sabahı yapılacak "Ölüm yürüyüşü" ile temposu hızlandırılacaktı. Fakat 26 Mayıs günü saat 5 civarında bu ölüm yürüyüşünden vazgeçilmiş o gece sabaha kadar radyoların başında gençlerin oturup, yapılacak muhtemel bir ihtilâlin anonsunu dinlemeleri haberi Eyüboğlu vasıtası ile bildirildi. Bu haber gerçekleşti. Ve Türk ulusunu sonu korkunç olan bir kaostan kurtarmıştı.

Bu örgütler dağıtıldı mı?

Bu örgütler zaman aşaması içinde dağıtıldı. Gerçek hizmet veren liderlerin hiçbirisi hiçbir yerde ve yönetimde görev almadılar. Hatta bu onurlu insanların hiçbirisi mahalle muhtarı bile olmadı. Olayın izleyicileri olanlarsa profesyonel politikacıların hemoroidi olarak birtakım mihraklara gelirken efendilerinin, 27 Mayıs'ın bulunmaz onurlu liderleri ile birlikte bu görkemli örgütün dağılması ve parçalanması için ellerinden geleni arkalarına koymadılar. Bu da doğal olarak CHP'sinin sanayi burjuvazisine ve ortanın soluna giden tepedeki profesyonel politikacıların görevi oldu.

Önceleri sayıları yüzbinleri aşan 27 Mayıs gençliğinin beyinlerini kaynattılar. Sonraları da bunlarla da yetinmeyip, başta Türkiye Milli Talebe Federasyonu olmak üzere meslek kuruluşlarını TÖB-DER'i, POLDER'i, DİSK'i vb.'lerini en ağır biçimde suçlayarak, faşizmin önüne attılar. Sadece ve sadece Bildenberg örgütü adına. Şimdi ise 72 bin oy farkı ile yeniden Türk Ulusu'nun karşısına çıkacak kadar kimlik, kişilikten yoksun hale geldiler.

Bugün için sizin bir yorumunuz var mı?

Bugün için çok daha bir çirkin 1957'lerin günlerini yaşıyoruz. Sanki o yılların bir hortlağı. Şu farkla ki bugün uluslararası sanayi burjuvazisinin direktifinde, Masonların denetiminde, MSP ve MHP desteğinde, Tarikatçı ve Ümmetçilerin tabanında Debiller Ocağının sentezinde bir hortlak doğurdu Türkiye.

Temel yönetim mihrakları tek yönlü yetiştirilmiş, dünyada ülkelerinin ve kendilerinin konumunu anlamalarına yarayacak kültür birikiminden uzak, pavlovislerin ellerine terk edilmiştir.

Daha da kötüsü bu çirkin ve korkulu gidişin alternatifi de yoktur. Uluslararası örgütlerin külahlarını giymiş genel başkanlar MYK dükalıkları çıkar bağları, naylon delege ağaları, politikacı eskilerinden dokunmuş örgütler, yeni bir Türkiye'de eski ve kireçli beyinler... Mavi - Mavi yaşayan, Pembe - Pembe Düşünen Devrimciler...

Evet herşey
"Ey Türk Gençliği..."
Diye başlıyordu. ■

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ VE DOĞAN AVCIOĞLU SÜRTÜŞMESİ

Rasih Nuri İLERİ

TİP ve Yön, bu iki eğilimin 27 Mayıs 1960 Devrimi sonrası Türkiyesi'nde çok önemli bir yeri vardır. Yazımda Sosyalist Kültür Derneği kuruluşunda bu iki eğilim arasındaki sürtüşmeyi dile getireceğim. Olayda Yön grubu kaypak, TİP yönetimi sekter bir davranış takınmışlardır; aslına bakılırsa, temel görüş ayrılığı nedeniyle uzlaşma olanağı hiçbir zaman olmamıştır dersek fazla abartmış olmayız. Ancak bunun Türk Solu için kaçınılmaz bir fırsat olduğunu da gözardı edemeyiz.

Doğan ile iki konuşmamızı aktarmakla konuyu çerçevelemek istiyorum. Bir görüşmemizde Doğan Avcıoğlu'na neden uzlaşamadığımızı sormuştum. Dedi ki: "Yurdumuz ağır bir kriz içinde. Siz işçi sınıfını örgütleyip eğitmek yolunu seçtiniz. Buna karşı değilim; ancak bu uzun vadeli bir girişimdir, vaktimiz yok, süratle bir çatışmaya gidiyoruz. Biz zinde kuvvetleri de yanımıza alarak gerçek anlamıyla Atatürkçü, devrimci bir Türkiye kurulabileceğine inanıyoruz. Sosyalizme bu yoldan varabileceğimizi saptıyoruz, güç dengesi buna elverişli. Biz yolumuzdan gideriz, siz de kendi yolunuzdan. Hangimiz kazanırsak ülke için yararlı olur." Bu sözlerinde işçi sınıfının süratle örgütlenip eğitilmesi olanağına inanmadığı besbelli idi, ayrıca sert bir sınıf konumunun gerçekten yurtsever radikal bazı kişileri ürkütebileceği verisi de konuşmasından sezinleniyordu. Yıllar geçti, 12 Mart karşı devrimci darbesi gerçekleşti, hem de Doğan'ın en güvendiği kişilerden bazılarının önderliğinde. Elrom olayı sırasında rehine olarak Davutpaşa Kışlası'nda buluştuk. Kimler yoktu ki... 1961 Anayasası'nı hazırlayanlar, sendikacılar, TİP'liler, yazarlar, Prof. Aksoy, Tunaya, Sungurbey; Türkler, Sülker, Nebioğlu, Göğceli... Doğan'la volta atarken takıldım, seninkilere ne oldu diye sordum. "Kapımızı durmadan aşındırırlardı, düğmeye basmak gerekince basamadılar, sonunda Gürler geldi, Hava Kuvvetleri alarma geçti dedik, öyle ise ben de gidip alarma geçeyim, dedi. Batur'la görüştü karar geri alındı, oysa başa geçeydik dışa bağımlı Türk kapitalizminin belini kırardık" yanıtını aldım. Selimiye Cezaevi'nde ise aynı eğilimdeki arkadaşlara, "başaraydınız ve biz işçi sınıfını örgütlemeye devam edeydik ne yapardınız" diye sorduğumda, "sözü mü olur içeri atardık" yanıtını almıştım. Belki de gerçekten radikal, yurtsever, özünde Mustafa Kemal'ci yani tam bağımsızlık yanlısı bir cunta oluşabilirdi, soldan bazı kişiler de kullanabilirlerdi; ancak işçi sınıfı devrimcileri yine içeride olurlardı. Sosyalizm ise... O başka mesele.

Bence Kurucu Meclis üyesi Doğan Avcıoğlu yapımında katkısı olduğu 1961 Anayasası'nın ruhuna uygun bir kanun düzeni kurmak haklı özleminde idi, hatta sonraki yılların deneylerinden esinlenerek sola açık bir düzen istiyordu. Oysa tasarladığı güç dengesinin gerçekleşmesinde işçi sınıfının faal bir rolü yoktu, temel ayrımımız da buradan kaynaklanıyordu. Ayrıca şu unutuluyordu ki, 27 Mayıs, Albay düzeyinde gerçekleşen son derecede gizli bir devrimci darbe girişimi idi, oysa sonraki girişimlerde gizlilik faktörü yoktu ve gitgide üst düzey komuta dengelerine dayanıyordu, ondan da devrimci bir niteliğe sahip olamazdı.

Yön dergisi Türkiye'deki birçok tabuları yıkmış çok önemli bir girişimdir. Gönül isterdi ki, Yön, TİP ile güçbirliği halinde olsun. Yukardaki temel nedenlerle olamazdı. Onların özlemi Türk-İş'in de içinde bulunduğu çok daha gevşek bir kuruluştu; "Çalışanlar Partisi" girişimi buradan kaynaklanıyordu. Oysa TİP vardı ve aksine bu girişim TİP'i Aybar'la, giderek Boran'la eski solun önemli bir kanadı ile uzlaşma yoluna sokacaktı. İşte Sosyalist Kültür Derneği kuruluş girişimi bu ortamda yer almaktadır. Biz TİP'liler bu kuruluşu yeni bir partinin nüvesi olarak gördük. Oysa böyle bir derneğin Parti bakımından çok önemli bir fonksiyonu olabilirdi. O zamanki kanunlara göre üniversite öğretim üyeleri partilere katılabiliyorlardı. Ancak esas aydın kadro, memurlar, öğretmenler parti üyesi olamıyorlardı. Partinin yan kuruluşu olarak böyle bir dernek bu kanuni olumsuzluğu yok edebilirdi, uzlaşma çok önemli idi. Kaldı ki, derneğin kurucu üyelerinden bazıları az sonra TİP'e girdiler, Senatör Niyazi Ağırnaslı, Prof. Sadun Aren gibi. Ancak hiç de böyle olmadı. Nedeni TİP ile Yön grubu arasındaki temel görüş ayrılığı ve TİP üst yönetiminin sekter davranışında yatmaktadır. Şimdi olayın oluşmasını izleyelim.

VATAN GAZETESİ'NDE TOPLANTI

18 Ağustos 1962 günü Genel Başkan Mehmet Ali Aybar bazı üyeleri telefonla Genel Merkez'e çağırdı, kuruculardan Şaban Yıldız, İbrahim Güzelce, daha parti üyesi olmayan Dr. Nihat Sargın ile Cemal Hakkı Selek, Av. Cenani Güngördü, Av. İhsan Üngör gibi GYK üyeleri, MHD üyesi Av. Nebil Varuy, İl Sekreteri Nazife Cemgil, Müzehher Va-Nu, Moris Gabay ve ben toplantıya katıldık. Aybar söz alarak Türkkaya Ataöv'ün kendisine geldiğini, kurmakta oldukları Sosyalist Kültür Derneği'ne TİP'li arkadaşların katılmasını istediklerini, Derneğin bazı gazetelerin söylediği gibi yeni geniş bir partinin nüvesi olmadığını, TİP'e karşı olmadığını, aksine partiye

giremeyecek olan sosyalist eğilimli memurları toparlamak amacında olduklarını, Ankara'da hazırlanan Tüzüğü getirmediğini, İstanbul'da yapılacak toplantıya partililerin katılmasını istediğini bize nakletti. "Gidin, tartışmalara katılmadansa onların fikirlerini öğrenin" direktifini verdi. Az sonra Türkkaya Ataöv geldi, partililere tanıştırıldı. Güzelce mazeret beyan etti, yolda eski Genel Sekreter Olcayto İlter ile Genel Sekreter Sendikacı Rüştü Güneri bize katıldılar. Vatan Gazetesi'ne gittik. Alındığımız büyük salonda Cemal Reşit Eyüboğlu, Doğan Avcıoğlu, Vatan yazarları Mehmet Kemal ve İstanbul Üniversitesi'nden öğretim üyeleri bulunuyordu. Çağrılan Yaşar Kemal gelmemişti, az sonra matbaacı Asaf Ertekin bize katıldı. Olcayto İlter ise verilen direktifleri bilmemekteydi. Toplantının zabıtları aynen şöyledir:

Doğan Avcıoğlu: Buraya Sosyalist Kültür Derneği' nin tüzüğünü hazırlamak için toplanmış bulunuyoruz. Önce derneğin gereği üzerine karar verip sonra da Tüzüğü hazırlamak üzere bir komisyon kurarız, İstanbul'a gelmeyen arkadaşlarımız var, ayrıca Ankara'da 200 kişi kadarız.

Şaban Yıldız (TİP): Doğan Avcıoğlu tüzük yok, burada hazırlarız, diyor biz ise var diye biliyoruz. Bu ne demektir?

Türkkaya Ataöv: Tüzük var, ancak taslak halinde, daha sonuçlandırılmadı.

Rasih İleri (TİP): Tüzük getirilsin de onun üzerinde konuşalım.

Doğan Avcıoğlu: Tüzük yoktur.

Cemal Reşit Eyüboğlu: Önce Başkanlık seçilsin, gündem yapılsın, sonra da derneğin gereği üzerinde durulsun, tüzüğü hazırlamak için ikişer kişilik bir komisyon kurulsun.

Sesler: Cemal Reşit Bey başkanlık etsin.

Cemal Reşit: Benim işim var, az sonra ayrılmaya mecburum, başkanlık yapamam. İşçi arkadaşımız Şaban Yıldız bey başkanlığa geçsin.

Rasih İleri (TİP): Doğan Avcıoğlu riaset etsin (Not: TİP'deki konuşmaya göre bir TİP'li başkanlık edemezdi).

Doğan Avcıoğlu: Ben konuşacağım, başkanlık edemem.

Sesler: Zararı yok.

Doğan Avcıoğlu: Pek iyi öyleyse.

Şaban Yıldız (TİP): Gündem hakkında bir karara varalım.

Rasih İleri (TİP): Burada bulunanlar iki gruba ayrılabilir. TİP'liler ve TİP'li olmayanlar. Biz partililer Tüzüğümüze, bildirimimizdeki amaç maddesine bağlıyız. Böylece bizim doktrinimiz, sosyalizm anlayışımız bellidir, açıktır. O yüzden, yararlı bir konuşma olabilmesi için, eş bir duruma girmemiz için, partili olmayanların sosyalizm derken ne anladıklarını açıklamaları gerekir.

Olcayto İlter (TİP): Önce ilkeler üzerinde durmak gerekir, burada her şeyden önce böyle bir derneğin ilkelerinin ne olacağını tartışmalıyız, saptamalayız.

Cemal Reşit: Önce hal olunacak mesele, dernek gerekli midir, değil midir? Ondan sonra, bu olanaklı mıdır meselesi gelir ve böylece daha geniş bir toplantıya yol açılır. Nihayet burada bir komite kurulur, komite gündemi saptar, programı, tüzüğü kaleme alır.

Nazife Cemgil (TİP): Türkkaya Ataöv'ün partiye gelip bize anlattıkları ile buradaki durum tamamen değişik, biz belirli bir tüzük üzerinde bilgi almak ve tartışmak için çağrıldık. Bu mesele aydınlatılmalıdır. Sonra da sosyalizm kavramınız üzerinde durulmalı.

İhsan Üngör (TİP): Bize tüzük hazırdır dendi, aydınlatıcı bilgi almaya geldik. Önce esas hakkında fikir edinelim, ancak ondan sonradır ki fayda üzerinde konuşulabilir.

Dr. Nihat Sargın (Temel Haklar Derneği): Aynı şeyleri söylemek istiyordum, lüzum, fayda gibi sözlerden önce izahat almamız gerek. Üstelik burada Çalışanlar Partisi'ni kurmaya teşebbüs edenler karşımıza çıkıyor. Bu dernek ile Çalışanlar Partisi'nin ilişkisini de bilmeliyiz.

Türkkaya Ataöv: Tüzük hazırlığı yapılmıştı, Doğan beyle ayrıldığımız, bu hazırlık hakkındaki görüşten gelmektedir, hazırlığın derecesine bağlıdır. Ben ona tüzük nazarıyla bakıyordum, kendileri ihzari çalışma olarak bakıyorlarmış, fark bir derece farkıdır. Özet şudur: Tek bir sosyalizm vardır, dernek onu yaymak için kurulmaktadır, bu ise konferanslarla, yayınla, yıldönümlerde yapılacak faaliyetle olur.

Doğan Avcıoğlu: Çalışanlar Partisi'nin Yön dergisi ile bir alakası yoktur, ondan bağımsızdır, aramızda onunla ilişkisi olanlar ilişkilerini kesmişlerdir. Çalışanların kuruluş faaliyetleri de ne raddededir bilmiyoruz. Çeşitli sosyalizm anlayışları vardır, değişik partilerde sosyalist fikirli kişiler vardır. Karşılaşılır, tartışılır ki, sonunda açıklığa varılsın. TİP'liler ise belirli bir sosyalist görüş var diyorlar.

Sencer Divitçioğlu: TİP'lileri anlıyorum, onlar tüzüklerine bağlı olmakta haklıdırlar, Yön'cüler iki, üç partide sosyalistler var diyor, ılımlı sosyalizm deniyor, burada bugün bunun tartışılmasına olanak yok. Komisyon kurulsun. Sosyalizm tektir. Bu dernek mutlaka işçiye dayanmalı, çoğunluğu TİP'li olmalı, ağırlık İşçi Partisi'nde, hatta işçide olmalı.

Çeşitli Sesler: Tabii sosyalizm tektir. Bir tek sosyalizm vardır.

Olcayto İlter (TİP): Kolayına kaçmayalım, tartışma olabilir, kanunlarımıza göre memurlar parti ve politikaya giremez, karışamaz. Halbuki bunların arasında, aydınlar, sosyalizme eğilimi olanlar var. Karşılıklı ikna gerek.

Doğan Avcıoğlu: Ankara'da bir ikiyüz kişi var, TİP' in de sekizoin üyesi varmış. Ankara'da toplantı yapılsın, ondan sonra daha geniş bir toplantı yaparız, İstanbul' daki arkadaşlarımızdan da gelmeyenler oldu. Bir fikir ayrımı karşısındayız: "Belirli sosyalizm" ile "bütün sosyalizmler" fikirleri çarpışıyor.

Türkkaya Ataöv: Çeşitli sosyalist anlayışlardan gelecekler olacaktır, ancak belirli bir sosyalizme göre eğitim yapılacaktır.

Cenani Güngördü (TİP): Sencer bey aydınlardan çok işçiler bulunmalı diyor, Doğan Avcıoğlu aksi görüşte, çeşitli sosyalizmden söz ediyor. Bu yol birleştirici midir? Bir aydın-işçi meselesi çıkıyor ortaya.

Olcayto İlter (TİP): İlerici insanları biraraya getirmek gerek. Gericiler bir güç halinde birleşti, maddi olanakları büyük. Karşı taraf birleşik cephe halinde, onlara karşı biz de cephe kurmalıyız.

İdris Küçükömer: Tek bir sosyalizm vardır, onun açık tarifini yapmak gerekir. Tartışma ancak bu sosyalizmin bir memlekette uygulama derecesi ve şekli üzerinde olabilir. Hangi sosyalizm diye bu anda üzerinde fazla durulamaz. Yönetmelik gelsin de görelim.

Moris Gabay: Beylere bir soru sormak isterim: İşçi sınıfının dışında sosyalizm düşünülebilir mi? Önceden bu noktayı açıklasınlar.

Cemal Reşit: Fikrin yayımı söz konusu. Yayım yok, bu konularda cehalet büyük, kanunlar malum. Şüphesiz emeğin dışında sosyalizm olamaz. Bunun yöntemi evolütif olacak, bunda kanuni zorunluluk var. Gericiler birleşiyorlar, o kadar zıt düşünüyoruz ki, sosyalizm denince arkasından Nasyonel-Sosyalizm çıkmasın diye düşünenler, çekinenler var aramızda. İşçi hareketini bölmenin düşmanıyım. Mesele dışarıdan hazırlamaktır, dernek kurulmalı, biz ilericiyiz. TİP'e ne kadar yakınız sorusu akla geliyor, etkili olmak için beraberce çalışmalıyız.

Rasih İleri: Doğan Bey'in fikrine katılıyorum, her şeyden önce Ankara'da toplanıp karşımıza somut bir tüzükle çıkmaları daha faydalı.

Rüştü Güneri (TİP G. Sekreteri): Doktrin yayma derneğidir bu, bundan kitleler üzerinde ayrılıkçı etkileri olup olmaması çok önemlidir. TİP'li olarak bundan dolayı fikir istikameti bakımından açık olarak kanaat getirmedikçe bu işe girişmeyi hatalı görüyoruz; çünkü bu alelade bir dernek değildir. Ekonomik ve sosyal şartların meydana getirdiği bu akım iyi bir yol almazsa tehlikelidir. Sosyalizm birdir diyorlar, halbuki bugünkü realitede çeşitleri vardır. Gidiş şeklini görmedikçe partili olarak tereddütlüyüz.

NASIL BİR DERNEK?

Doğan Avcıoğlu: İster istemez doktrine kayıyoruz, kalbuki dernek gözümüzün önünde olmalı. Bu bir sosyalist fikirler çarpışması ve tartışması derneği olmalıdır. Bu bir parti değildir ki, kapalı doktrini olsun, dernek bir eğilimler topluluğudur.

Mehmet Cengiz (Tuncer): Sonraki laf önceden söyleniyor. Nasıl ki körler derneği üyelerinin, idarecilerinin kör olması gerekmezse, Sosyalist Kültür Derneği'ne de sosyalist olmayan dahi girebilir. (Gürültüler)

Rona Aybay: Bu dernek parçalanmaya matuf bir dernektir. Tüzükte sosyalizmin birliği veya çokluğu nasıl formüle edilir, kelime olarak sosyalizmi alırız. Sonra bildirileri yönetim kurulları yayınlar, parçalanma kaçınılmazdır. Ya önceden doktrin saptanır, o zaman parçalanma baştan olur veya doktrin açık bırakılır, ilk karar ve bildirilerde parçalanma vuku bulur. Mesele parçalanmanın önceden mi, sonradan mı olması daha iyidir meselesidir, ona karar vermeliyiz. Herhalde başta olmasa daha yararlıdır.

Rasih İleri: Fikirler sosyal bir kuvvettir, fikirler kitlelere nüfuz edince onları harekete getirir, ondan dolayı bu konuda çok hassas olmalıyız. Burada hep sosyalizm birdir diyoruz. Halbuki sosyal mücadeleler tarihi bize gösterir ki, doktrin partilerinin varolduğu batı memleketlerinde ayrı sosyalizm anlayışları işçi sınıfını bölmektedir; işçi sınıfı değişik sosyalist partilerinin arkasından gitmektedir; neticede parçalanmakta, tarihi rolünü oynayamamaktadır. Ondan konu çok önemlidir ve Türkiye'de aynı duruma imkan vermemeliyiz, sosyalizmin kapsamı üzerinde durmalıyız.

Cenani Güngördü (TİP): Dernek ancak aydınlar arasında sosyalizmin tarifini yapacak bir kulüp olmamalı, bir sohbet kulübü olmamalı. Aksine arkadaşımızın dediği gibi emekçilerle ciddi teması olan, onlarla fikir alışverişinde bulunan bir topluluk olmalıdır.

Oğuz : Demin bölünmeden, ayrılmadan bahsedildi, oysa farklaşma ve etki demeli, veya ayrı ayrı gruplaşma, bu bir olgunlaşmadır. Komitenin kurulması şarttır, Ankara'dakilerle temas gerekir.

Sencer Divitçioğlu: Yönetmelik uygun olursa imzamı koyarım, ancak böyle olması için Ankara'da gerçek işçi hareketlerini ifade edecek bir tutum olsun, işçi kitlelerinin yararına olsun, sonuç olarak önce yönetmelik gelsin. Ancak fazla çerçevelersek sonunun nereye varacağını hepimiz biliriz.

İhsan Üngör (TİP): Aynı fikirdeyim. Amaç belirli bir sosyalizmi yaymak olmalı, yoksa bunun aldatıcı etkileri olabilir. Cemal Hakkı bey de böyle düşünüyor.

Türkkaya Ataöv: Sosyalist olmayan da doğal olarak derneğe girebilir, ancak yönetim kuruluna giremez. Nasyonal-sosyalizm'den söz edildi, nasyonal-sosyalizm sosyalizm değildir. Çeşitli sosyalizmlerin taraftarları yönetim kuruluna giremezler, oysa üyeler için onlar sosyalizmi dışarıdan öğrenip derneğe giremezler, eğer sosyalizm hakkında dışarıdan bilgi edinmek kabil olsaydı derneğe lüzum olmayabilirdi. Partilere giremeyenler, memurlar derneğe girebilirler, faydası buradadır.

Dr. Nihat Sargın: Sosyalist olmayan da girebilir denemez. Nasıl sosyalizm diye tartışma olmaz, nasıl uygulanır diye olur. Yoksa "İlerici Aydınlar Derneği" diye kurulabilirdi. Sorun işçiye kendi insiyaki fikirlerinin sosyalizm olduğunu göstermektedir. Yoksa bugün sosyalistlikle bir ilgisi olmayanlar, sosyalistiz diyorlar, bu bir moda oldu. Olaylarda taraf tutmalı, dışarıdakilere kültür vermeli.

Nebil Varuy (TİP): Tüzükte, derneğe girenler sosyalisttir, insanın insan tarafından sömürülmesi sistemine son vermek taraflısıdır, emekten yana ve emekçi halk yığınlarının katkısıyla işleyen bir devletçiliğe taraftardır, ulusal gelirin emeğe göre gelir ilkesine göre bölünmesini ister, şeklinde açık olarak belirtilmelidir.

Rona Aybay: Oğuz'un sözünü toplu hale getirelim, sosyalizmin sağında, solunda olunabilir. Teklik vardır, ancak bu o kadar sarih değildir, sağ ve sol kanatları olabilir.

Mehmet Cengiz: Ben demin abartıp fikrimi aşmıştım, ancak "bu sosyalizmi beğenmiyoruz" demek daraltıcıdır.

Nebil Varuy (TİP): Bu tehlikelidir.

Bir Ses: Parçalayıcı.

Doğan Avcıoğlu: Konu bitiyor. Ankara'daki konuşmalarda, önce tarif dendi. Sonra büyük çerçeve fikri hakim geldi, orada parçalanma üzerinde durulmamıştı. Şimdi gidip durumu Ankara'da anlatırız. İstanbul'da tarif üzerinde duruluyor, deriz. Tarifin istikameti hakkındaki fikirleri naklederiz.

Nazife Cemgil (TİP): Kör misali abartma imiş, böyle şey olmaz.

İhsan Üngör (TİP): Dönüşte Ankara'daki arkadaşların listesini, isimlerini isteriz.

Cenani Güngördü (TİP): Sade tarif değil, nasıl tarif olacağı önemli, Sencer bey'in dediği gibi.

Doğan Avcıoğlu: Nebil bey tarifi açıkladı.

Ankara'dan dönüşte yeniden toplanmak üzere oturuma ara verildi, sonraki konuşmalar kişisel olarak devam etti ancak ikinci bir toplantı olmadı. Kısa bir süre sonra Nihat Sargın, Sencer Divitçioğlu, İdris Küçükömer, Türkkaya Ataöv TİP'e üye oldular.

Dört ay geçti. Derneğin kurulacağı, Doğan Avcıoğlu'nun Partiden kimlerin kurucu üye olabileceklerini sorduğu bildirildi.

Bunun üzerine Partiden aşağıdaki telgraf yollanıldı:

Türkiye İşçi Partisi
Genel Merkezi Cağaloğlu, 28 Aralık 1962

Sayın Sadun Aren, SBF'de Profesör.
Sureti: Türkkaya Ataöv, SBF Asistan, Mümtaz Soysal SBF Doçent, Doğan Avcıoğlu, Ziya Gökalp Cad. 28/1, Yenişehir, Yunus Koçak TİP Ankara.

Sosyalist Kültür Derneği kuruluşuna partimiz mensuplarının da iştiraki hakkında vaki tekliflerinizi inceleyen MYK'mız faşizmin ciddi bir tehlike haline geldiği şu günlerde toplumcu kuvvetlerin birleşik ve bölünmez bir cephe teşkil etmeleri lüzumuna bir kat daha kuvvetle inanarak aşağıda adları yazılı üyelerimizin Türkiye İşçi Partisi mensubu oldukları belirtilerek Dernek kurucuları arasına ithalleri hususunun teklifine karar vermiştir. İmza formalitesinin ikmali için tüzük nüshasının tarafımıza gönderilmesini rica eder, en samimi başarı dileklerimle sevgi ve saygılarımı sunarım.

Türkiye İşçi Partisi
Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

(TİP'li Kurucu Listesi)

İhsan Ungör (Av.), Nebil Varuy (Av.), Orhan Arsal (Av.), Şaban Yıldız (Sendikacı), Kemal Nebioğlu (Send.), Selahattin Hilav (Yazar), Demir Özlü (Yazar), Rasih İleri (Yazar), Şaban Erik (Send.), Tahir Öztürk (Send.), Yunus Koçak (Av.), Nazife Cemgil (Öğretmen), Sina Pamukçu (Av.), Minnetullah Haydaroğlu (Av.), Behice Boran (Yazar), İbrahim Denizcier (Send.), Reşit Güçkıran (Send.), Ahmet Top (Send.), Adnan Cemgil (Yazar), Cenani Güngördü (Av.), Fethi Naci (Yazar), Abdülgafur Demir (Send.), İbrahim Çetkin (Send.) Türkkaya Ataöv (Yazar), Müşerref Hekimoğlu (Yazar), Mehmet Selik (Yazar), Şevki Erencan (Send.), Celal Topçuoğlu, Kemal Türkler (Send.), Şükrü Bıçakcı (Av.), Şinasi Yeldan (Av.), Halit Çelenk (Av.), Uğur Cankoçak (Yazar), Salih Özkarabay (Send.), İbrahim Güzelce (Send.), İsmail Sığın (Send.), Müzehher Va-Nu (Yazar), Suha Çilingiroğlu (Av.), Nuran Yuluğ (Av.), Nurullah Tuğsavul (Av.), Doğan Özgüdün (Yazar), Edip Cansever (Yazar), Ali Yaşar (Öğrenci), Nurkalp Devrim (Öğrenci), Ali Babaoğlu (Öğrenci), Müşvik Erem (Mimar), Şerif Hülusi Kurbanoğlu, Kemal Sülker (Yazar), Nihat Sargın (Doktor), Moris Gabay (İktisatçı), Yaşar Kemal (Yazar), Metin İlkin (Eleştirici), Erdem Buri (Rejisör), Alp Selek (Av.), Nevzat Hatko (Yazar), Kemal İncesu (Ressam), Aziz Sıradağ (Yazar), Doğan Akman (Av.), Mecit Çakır (Send.), Galip Arda (Emekli Sb.), Sıtkı Eser (Terzi), Hasan Tufan (Send.).

5 Ocak 1963 tarihinde ise aynı gerekçe ile Partiden bir mektup aldık. "63 üyenin arasında sizi de SKD kurucuları arasına ithal edilmek üzere, Dernek müteşebbislerine teklif kararını aldık. Keyfiyeti bilginize, bu Parti vazifesini başarı ile ifa edeceğinizden emin olarak sunarım" deniliyordu bu mektuplarda. Oysa 19 Aralık 1962 günlü Yön dergisinin kapağında "Sosyalist Kültür Derneği Kuruluyor" başlığı, dergide ise Dernek Tüzüğü ile "SKD tüzüğüne bugüne kadar imza koyanlar" diye bir liste yayınlanmış, TİP'in başvurusundan hemen sonra da yanıt dahi verilmeden dernek kurulmuş ve Devlet Planlama Teşkilatı eski Müsteşarı Sayın Osman Nuri Torun Dernek Başkanlığına getirilmişti (9 Ocak 1963 günlü Yön dergisi). Aslında dernek ölü olarak kurulmuş oldu, kendinden beklenebilecek hizmeti göremedi. TİP ise memurları toparlayabilecek benzer bir girişime önayak olamadı; oysa elde hazır olarak 63 kişilik bir liste bulunuyordu... Böylece karşılıklı ince hesaplar ve karşılıklı oldu bittilerle bir fırsat daha kaçırılmış bulundu. Yön dergisi zaten baştan beri TİP'e pek yer vermemiştir. 1965 seçimlerinden hemen sonra Yön dergisinde "TİP Tartışmaları" diye bir polemik açıldı (Haziran 1966). Genel Yönetim Kurulu üyesi olarak sert bir yanıt yazısı yolladım. Parti ise derhal Partililerin bu polemiğe katılmamaları kararını aldı. Tartışma TİP'in Malatya Kongresine kadar sürdü. Bu polemiğin hikayesini "Mihri Belli Olayı I" kitabımda verdiğimden, üzerinde durmayacağım. Daha önceleri "Yön"e iki yazı vermiştim, basılmadılar. Birincisi, TKP 1951 tutuklamaları ve davası hakkında idi, yazıyı yollamadan Reşat Fuat'a kontrol ettirmiştim. Doğan Avcıoğlu Erdoğan Bektay'a göstermiş, o da yazılacaksa biz yazarız deyip basılmasına mani olmuş. Reşat ağabeyin okuduğunu işitince üzüldü. Kol kırılır yen içinde eski hikayesi. İkincisi ise Atatürk'ün "komünizmi gördüğünüz yerde eziniz" sahte direktifinin nasıl uydurulduğunun bilimsel ispatını kapsıyordu, o da basılmadı. Bir süre sonra konuyu Çetin Altan eksik olarak ele aldığında yazımın suretini kendisine götürdüm. Bu konuda önemli bilgilerim var deyince yazımı çekmesinden çıkarttı. Avcıoğlu kendisine vermiş, "senin yazın tartışmaya olanak vermiyordu; isteyerek açık verdim ki yanıt versinler, olay yaratılsın" diye bana bir gazetecilik dersi verdi. "Devrim" dergisinde ise bir tek yazım çıktı, I. Şube Müdürü Ilgız Aykutlu Genel Sekreteri olduğum İstanbul İşçi Birliği'ni basmış, "bir cunta getirip sizi ezeceğiz" demişti. Doğan'a söylediğimde, yan odaya geç ister makale, ister röportaj ne istersen yaz demişti. Yazdım, çıktı. Sonradan anlayacaktım ki, bana verilen bu itibar iki cunta arasındaki çatışmadan kaynaklanıyordu.

Ne olursa olsun, gerek dergileri ile, gerekse incelemeleri ile Doğan Avcıoğlu'nun Türk fikir hayatında önemli bir yeri vardır ve sanıyorum ki ikimiz de birbirimizi sever ve sayardık. Yazımı Doğan Avcıoğlu'nun "Atatürk ve Komünizm" kitabı hakkındaki yargısı ile bitireyim.

"Ecevit'in kitabının büyük yanılgılarından biri, demokrasi ile liberalizmi karşılaştırmasıdır... Atatürk günlerinde sol eserler rahatlıkla yayınlanabilmekteydi. İdam cezalı 141. ve 142. maddeler yoktu. Ecevit, Rasih Nuri İleri'nin son kitabını okumalıdır" (Devrim, 4 Ağustos 1970).

Düzeltme: Dergimizin 4. sayısında R. N. İleri'nin yazısının başlığı, "olgunluk" değil "Türk Solundaki Erginlik Hastalığı" olacaktı.

JAKOBEN BİR AYDININ YAŞAMINDAN ÇİZGİLER

Dr. Hikmet ÖZDEMİR

" 'Cici demokrasi', Yön ve Devrim yazarlarının çok kullandıkları bir deyimdi. Bununla, çok partili siyasal sistemimizin halk iktidarı anlamına gelen demokrasiden çok uzak düştüğünü, 'sesli azınlık' diyebileceğimiz bir iki milyon kişiye nimetler ve çok geniş olanaklar sağlarken, 'sessiz çoğunluk' diyebileceğimiz gerçek halk kitlesini sistemin dışında bıraktığını, sermaye özgürlüğünü alabildiğine genişletirken, halk kitlesinden yana eylem ve düşünceyi çok sınırladığını belirtmek isterdik. Siyasal liberalizm yanlıları, 'cici' deyimine nedense çok takılırlar, bizi demokrasi düşmanlığı ile suçlarlardı. Demokrasinin biçiminden çok özüne inandığımız ve demokrasiyi siyasal liberalizmden ibaret saymadığımız için suçlamalara pek aldırış etmezdik."

1982 Kışı'nda yukarıdaki görüşlerin sahibi Doğan Avcıoğlu'nun İstanbul Acıbadem'deki evine giderken doğrusu nasıl bir insan ile karşılaşacağımı merak ediyordum. Çünkü Avcıoğlu adı, bir gazeteci, bir yazar, bir aydın kimliğinden öte çok daha başka şeyleri çağrıştırıyordu: Örneğin, 12 Mart 1971 öncesinde radikal sol eğilimli asker ve sivil aydınların "başbakan adayı" olarak Doğan Avcıoğlu gibi... Kuşkusuz her insan başbakan adayı da olur, başbakan da. Bunda doğal olmayan bir şey yok. Fakat yukarıdaki türden bir "demokrasi" anlayışına sahipseniz o zaman iş değişecektir. Ülkenizi ne kadar severseniz seviniz, gönlünüzdeki vatan sevgisinin ateşi ne kadar güçlü yanarsa yansın, siyasal karşıtlarınız sizi bir demokrasi düşmanı olarak suçlayacaklar demektir. İşte ben, böyle bir demokrasi düşmanı(!) ile tanışmak, onunla tartışmak ve bir anlamda o "başbakan adaylığı"nın da hesabını sormak zorunda idim. Bir doktora öğrencisi olarak tez konumu (Yön Hareketi) en ince ayrıntılarına kadar araştırmak istiyordum.

İtiraf etmeliyim ki, günümüz aydın çevrelerinde pek rastlamadığım hoşgörü içinde tartışma ve düşünmeyi gerek o gün, gerekse daha sonraki görüşmelerimde Doğan Bey ile yaşadım. En şiddetli karşıtlarından söz ederken bile küçültücü-horlayıcı bir ifade kullanmıyordu. Sonradan çok düşündüm, acaba bu durum kişiliği ile mi ilgiliydi? Sanmıyorum. Bana kalırsa inançları kaya gibi sağlam bir insanın tavrıydı onunki. Kendisine güveniyordu. Düşüncelerine güveniyordu.

Doğan Bey'in yaşam öyküsü (1926-1983) bir öğretmen çocuğu olarak Bursa'da başlamıştır. İlk, orta ve lise öğrenimini orada yapar. Şiire meraklı bir ortaokul öğrencisi düşünün. Bir arkadaşıyla birlikte Bursa Hapishanesi'nde yatan Nazım Hikmet'i ziyaret etmek isterler. Nazım Hikmet kabul etmez.. Liseyi bitirdikten sonra kısa bir süre İstanbul Hukuk Fakültesi'ne devam eder, fakat daha sonra ailesinin olanakları ile Fransa'ya gider. Orada siyasal bilimler ve ekonomi okur. Üniversite öğrenciliği sırasında, Türkiye'de Demokrat Parti yönetimine muhalefet eden aydınların dergisi Forum'a gönderdiği okuyucu mektupları ile iktisadi kalkınma tartışmalarına katılır. Forum'un önde gelen yazarlarından Aydın Yalçın'ın görüşlerini eleştirir. Onun Forum'a gönderdiği bu yazılar, 1960'lı yıllarda Yön'ü yayınlarken Aydın Yalçın türünden kişilerle yapacağı tartışmaların ilk habercisidir. Fransa'da öğrenim görmesinin Doğan Bey üzerinde önemli etkileri vardır denilebilir. Bir kere liberal demokrasi dediğimiz türü inceleme olanağı bulmuş, Batı ülkeleri ile Türkiye'yi kıyaslamıştır. Kendi anlatımıyla "Türkiye'nin neden böyle olduğunu ve kurtuluşunun nasıl olabileceğini" yanıtlamak için çalışmak kararı almıştır. O yıllarda en çok beğendiği ve etkilendiği siyasal şahsiyet ise ilginç bir isim: Pierre Mendes France. France'ın parlamentoya karşı güçlü hükümet'i savunan görüşleri sonradan Avcıoğlu'nun "zinde güçler" adını verdiği ordu, aydınlar ve gençliğe dayanarak reformları gerçekleştirecek olan hükümet modelini benimsemesinde etkili oluyor. Bu arada Fransız İhtilâli'nin ve genel olarak İhtilâl'in düşünürlerinin etkilerini de belirtmek gerekli.

Yurda döndükten sonra (1955) Ankara'da Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde araştırma asistanlığına başlar ve devlet personelinin ücret rejimi üze-

rine bir inceleme yayımlar. Cumhuriyet Halk Partisi Araştırma Bürosu'nun kuruluşunda görev alır ve "Ortak Pazar", "Seçim Neticeleri", "Türkiye İçin Bir İktisadi ve Sosyal Politikanın Esaslarını Tespite Yarayacak Malzeme", "Kalkınma Meselemiz", "Ziraatimizin Bugünkü Meseleleri", "Şehirlere Akın ve Mesken Davası", "Devlet Personel Meselesi" vb. gibi çoğu yayınlanmış araştırmaları yürütür. Bir yandan da Ulus Gazetesi'yle Akis ve Kim dergilerinde yazılar yazmaktadır. 1960 öncesinde muhalefet-iktidar ilişkilerinin iyice sertleştiği günlerde Akis dergisini yönetir.

1960 İhtilâli'nde 34 yaşındadır. İsmet İnönü tarafından Mümtaz Soysal ve Coşkun Kırca ile birlikte "Türkiye'nin altın çocukları" diye tanımlanan ve kendilerine umutla bakılan genç aydınlardandır. Bunun sonucu olarak CHP Genel Başkanı'nın kontenjanından Kurucu Meclis'e Temsilciler Meclisi Üyesi olarak Temsilciler Meclisi'nde, 1961 Anayasası'nın özellikle ekonomik ve sosyal yapısının oluşmasında diğer arkadaşlarıyla birlikte komisyon üyesi olarak çalışır. Fakat Anayasanın, yasama ve yürütmenin ekonomik alandaki yetkilerini düzenleyen hükümleri istediği gibi çıkmayınca (Avcıoğlu, karar mekanizmaları hızlı ve kesin çalışan bir meclis ve güçlü bir hükümet istemektedir), taslağın Kurucu Meclis'teki oylaması sırasında red oyu kullanır.

1960'ların başı, Kurucu Meclis'in bileşimi, komisyonlardaki tartışmalar, daha sonra CHP'nin İnönü başkanlığında kurduğu koalisyonlar, CHP'nin bileşimi.. Türkiye'deki sorunların çözümünü radikal yollarda gören aydınlarda büyük bir düş kırıklığına yol açmıştır. Kendisine büyük umutlar bağlanan CHP, gerekli olduğuna inandıkları reformları yapabilecek güçte değildir. Oysa, ülkenin acilen köklü reformlara gereksinimi vardır. Bu nasıl olacaktır? Kafalardaki soru budur.

Bu sorunun yanıtı, Doğan Avcıoğlu'nun da Mümtaz Soysal ve Cemal Reşit Eyüboğlu ile birlikte kurucularından olduğu ve başyazarlığını yaptığı Yön dergisinde aranır. Yalçın Küçük'ün deyimiyle "Fransız düşüncesine özgü ilkesel bakış açısıyla Anglo-Amerikan dünyasının ampirist geleneğini birleştirmeye çalışan" Yön dergisi, Türkiye aydınlarına, siyaset adamlarına, gençlerine yurt ve dünya sorunlarına farklı bir pencereden bakmak olanağı vermiştir. İkinci Talat Aydemir Olayı'ndan sonra 14 ay süre ile kapatılması dışında aralıksız ve düzenli olarak yayınlanan haftalık Yön'ü bu anlamda 1961 sonrası Türkiye solu için önemli bir "okul" şeklinde görmek yerinde olacaktır. Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal'dan başka Sadun Aren, Şevket Süreyya Aydemir, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Turan Güneş, İdris Küçükömer, Muammer Aksoy, Bahri Savcı, Çetin Altan, Fethi Naci, Atillâ İlhan, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Mihri Belli, Erdoğan Berktay, Aziz Nesin, Ayperi Akalan, Yaşar Kemal, Taner Timur, Ahmet Taner Kışlalı, Can Yücel, Mehmed Kemal, Abdi İpekçi, Mustafa Ekmekçi (M. Hasırşapkalı), Muzaffer Erdost.. gibi dönemin önde gelen imzalarının yer aldığı Yön'ün her sayısı 30 bin satmaktadır (Bu sayı daha sonraları 10 bine düşer). Yön, 1967 yılına kadar yayımlanır.

Bir eylem adamı olarak Doğan Avcıoğlu aynı dönemde kurulan Sosyalist Kültür Derneği (SKD)'nin de kurucusu ve öncülerindendir. Aslında 1960'lı yıllar siyasal yaşamımız açısından ilginç gelişmelerin yaşandığı yıllardır. Örneğin, 1965 yılında Prof. Turhan Feyzioğlu'nun SKD üyelerinin ve önde gelen Yön yazarlarının CHP'den milletvekili olması için uğraşması gibi.. Avcıoğlu'nun naklettiğine göre, Prof. Feyzioğlu'nun ve Emin Paksüt'ün evlerinde toplantılar yapılmakta ve sosyalizmin sorunları tartışılmaktadır.. Yine o dönemde Avcıoğlu, CHP içinde Ecevit ve arkadaşlarının karşı oylarına rağmen Nihat Erim ve arkadaşlarının oylarıyla CHP Yüksek Danışma Kurulu Üyeliği'ne seçilir ve eski DP'lilere siyasal haklarının iadesi yüzünden 1969 yılında istifa edinceye kadar CHP'nin danışmanlığını yapar.

Oldukça geniş bir yazar kadrosunun katılımıyla çıkarılan Yön'ün kapanmasından sonra Avcıoğlu'nu haftalık Devrim gazetesinin kurucusu ve başyazarı olarak görüyoruz (1969). Atatürk'ün "İdare-i maslahatçılar esaslı inkilâp yapamazlar" sözünü kendisine şiar edinen Devrim'de, Yön'den farklı olarak artık çok yaklaştığı sanılan iktidar'a hazırlık yapılmaktadır. Ve bilindiği gibi, bu hazırlık, 12 Mart 1971 Darbesi ile net bir yenilgiye uğramış, Devrim kapatılarak, Doğan Avcıoğlu ve önde gelen Devrim yazarları Emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu ve bir grup subay ile birlikte gizli örgüt kurmak iddiasıyla tutuklanarak yargılanmışlardır.

Böylece, 12 Mart 1981 Darbesi öncesinde olası bir reformcu hükümetin teorisyeni ve başbakan adayı Doğan Avcıoğlu'nun siyasal eylemi noktalanmış, fakat bir aydın olarak,araştırmacı ve yazar Doğan Avcıoğlu'nun eylemi sürmüştür.

İlk kez 1968'de yayınladığı ve konusunda ilk yapıt olmasının siyaset bilimi literatüründe ona sağladığı haklı üstünlükleri bugün bile sürdüren "Türkiye'nin Düzeni" ile siyaset ve tarih araştırmaları alanında ağırlığını koyan Avcıoğlu, cezaevinde iken başladığı çalışmalarını ölümüne kadar (4 Kasım 1983) aralıksız ve acımasız bir inatla sürdürmüştür. Şurası açıklıkla kabul edilmelidir ki, "Türkiye'nin Düzeni" olsun, diğer yapıtları olsun, geniş bir okur kitlesine ulaşmışlar, ülkemizde bilimsel incelemelerin çok satan romanlar kadar okunabileceğini kanıtlamışlardır. Özellikle "Türkiye'nin Düzeni" yayınlandığında büyük yankılar uyandırmış, yöntemi ve savunduğu görüşler çeşitli çevrelerde tartışılmıştır. Avcıoğlu'nun 12 Mart'tan önce yayımlanan öteki çalışmaları "31 Mart'ta Yabancı Parmağı" (1969) ile "Devrim Üzerine" (1971) adlı incelemesidir. Bu ikincisi, olası bir hükümetin yapması gereken işleri (reformları) anlatmakta olup, üslup olarak da bir hükümet programı havasında yazılmıştır. 12 Mart'tan sonra yayımlanan çalışmaları ise 4 büyük ciltlik "Milli Kurtuluş Tarihi" ve ancak 5 cilt yayımlayabildiği "Türklerin Tarihi" adlı incelemeleri ile çeşitli yazılarının derlendiği "Devrim ve 'Demokrasi' Üzerine" (1980)'dir.

Onun dördüncü ölüm yılında, 12 Eylül sonrası Türkiye'deki aydın çevrelerde moda olan bir deyimle Jakoben olarak tanımlanan ve eleştirilen Doğan Avcıoğlu ile yaptığım sohbetleri anımsamaya çalışıyorum: Tez çalışmamın planını gördükten sonra alnını kırıştırıyor, hocama (Prof. Mümtaz Soysal) ve bana kocaman bir sıfır verdiğini söylüyor. "Burada yeterince emperyalizm yok! Yön demek, anti-emperyalizm demektir! Sizin planda tam bağımsızlık, emperyalizm nerede? İkiniz de benden kocaman bir sıfır aldınız!"

Yazımın başında ondan bir alıntı yapmıştım: "Cici demokrasi" ile ilgiliydi. Ne dersiniz, Doğan Bey tarihe nasıl geçecek acaba? Bir demokrasi düşmanı olarak mı? ■

EDEBİYAT - ORDU - SERMAYE

Hasip AKGÜL

Adalet Ağaoğlu'nun Bir Düğün Gecesi romanı 12 Mart'ı değerlendirir. 12 Mart'ın ne olduğunu ve 12 Mart'tan yara alanların durumunu anlatır. Ama bu anlatımları teorisyenliğe özenen romancılar gibi yapmaz. Ağaoğlu romanındaki 12 Mart saptamalarını okuyucusuna sadece hissettiriyor. Romanın kurgusunu kavrayan okuyucu, romanın her cümlesinde saklı bir şeyler buluyor. Çok zekice bir soyutlama ve ustaca bir yoğunlaştırma ile roman, yalnızca, "Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın" Amerika'da tahsil görmüş oğluyla, bilmem ne motorlarının Türkiye mümessili "Tekelci burjuvalardan İlhan Dereli'nin" kızının düğünü sürecini kapsar. Herhalde 12 Mart'ın ordu ve sermayenin düğünü olduğu bundan güzel anlatılamaz.

Bu yazı ordu-sermaye ilişkisine işaret etmek istiyor.

Sermayeleşmiş bir ordunun ne olduğunu, Yalçın Küçük Aydın Üzerine Tezler'in birinci cildinde, geçmişin ordusu üzerinde durarak çözümledi. Yeniçeri'nin esnaflaşmış, sermayeleşmiş yapısının onu yenileşme hareketlerinin baş düşmanı ve baş karşıkoyucusu durumuna getirdiğini yazdı. Bahsedilen çalışmada günümüzü göremeyenlere, bu yazı, küçük spotlarla günümüzü göstermeyi istiyor.

Boyalı basının hemen hemen tümünde 'fısıltı' 'duyduk-gördük' gibi dedikodu köşeleri vardır. Parti ve kokteyllerde biraraya gelmeleri, 'üst katta' verilen davetleri fotoğraflarla ve altına iliştirilen birkaç reklam cümlesiyle bu köşeye 'haber' yaparlar. Hemen söylemeli 'bizim' için bu köşenin işlevi büyüktür. Sosyalist bir göz işçilere bilinç götürürken, buralarda yanyana görülen iş adamı ve asker fotoğraflarından yararlanabileceğinin ayırdındadır. Yine boyalı basının en boyalısında bile, elbette sol ajitatif amaçlar dışında şöyle başlıllar görülür: "Türkiye'yi birkaç holding yönetiyor." Veya: "İşte Türkiye ekonomi ve siyasetinin gerçek patronları." Manşetin altında kel ve şişman üç-beş büyük sermayedarın fotoğrafı. Bunlar da sosyalistlerin bilinç götürürken yararlanabileceği kaynaklar olabilir tabii; ancak, bu konuda en güzel yöntem, birbirini tamamlayan iki haber türünü alt alta getirip yorumsuz sunmaktır. Yorum, sunulan kişinin kafasında kendiliğinden oluşur. Örneğin, "Türkiye birkaç holdingin avucu içinde" manşetinin altına M.A. Birand'ın Emret Komutanım sayfa 111'i açıp koysak, hemen bir tablo oluşur: "Yavrularım, Türkiye'yi elde etmenin yolu sizleri, şanlı silahlı kuvvetlerin siz evlatlarını elde etmekten geçer. Türk ordusunu içerden elde eden Türkiye'yi de elinin içine düşürmüş demektir." Görüldüğü gibi insanın kafasına hemen bir soru takılıyor. Acaba holdingler şanlı silahlı kuvvetleri içerden mi elde etti? Aslına bakılırsa, bu soruyu hayır diye yanıtlamak gerekiyor. Çünkü, bazı istisnalar dışında, iş çevrelerinin böyle bir çabaya girmesine gerek yok. 1.3.1965 tarihinde 205 sayılı yasayla kurulmuş bir OYAK var. Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun iç ve dış sermayeyle işbirliği yaptığı, ortaklık kurduğu, sanayi, ticaret ve diğer bazı alanlarda işletmecilik yaptığı sır değil. Bütün bunlar yasal düzenlemelerle gerçekleşiyor.

Yukarıda yazılanlardan tekellerle ortaklığın ordunun bakış açısını bire bir etkilediği anlatılmak isteniyor. Bazı "Bay ve Bayan Demokratlar" "Aman sivil toplum, orduyu tartışma konusu yapmamak lazım" falan diyebilirler. Ancak iktidarı düşünen sosyalistler, ordunun sermaye ile varolan bağlarını koparmasını temel tartışma konusu yapmak zorundadırlar. Tartışma konusu olarak, elbette ki, yalnız "Bugün varlığını 36 milyara çıkarmış,

28 sanayi ve ticari kuruluşun iştirakçisi durumuna gelmiş, 1985'deki nakit girdisi 23 milyar liraya yaklaşmış, 88000 üyeli dev bir kuruluş"[1] olan OYAK olmuyor. 1970'lerde kurulmuş, özellikle 12 Mart ve 12 Eylül'den sonra şükranlarını belirtmek isteyen iş çevrelerinin yüklü bağışlarıyla varlığı muazzam boyutlara varmış Kuvvetleri Güçlendirme Vakıfları var. Ve günümüzde Özal hükümeti savaş sanayiini özel sektöre devretmeye kararlı görünmesine rağmen, Vakıflar hâlâ varlığını sürdürmeye devam ediyor. "Bu vakıfların katılımları ilerde büyüyerek hem öz varlıklarını, hem de kârlarını katladıkça zorunlu olarak yeni yatırımlara girelecek ve ilerde dev holdinglerle karşı karşıya kalınabilecektir. Savunma sanayii için dahi olsa holdinglerin kuvvetlerle içiçe olmaları, Kuvvet Komutanlarının holdinglerin başında fiilen yönetiyormuş gibi"[2] bir görüntü oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi ortada bir "sermayeleşme" olgusu vardır.

Ayrı olarak bir de "sermaye ile ilişkiler" vardır. Buna örnek olarak Cüneyt Canver'in 1985 yılında verdiği önerge gösterilebilir. Daha önceki yıllardan da Lockheed olayı hatırlanabilir. Modernize olmaya çalışan silahlı kuvvetlerin silah alımlarının dikkatlice izlenmesi, tekellerin çok değişik çalışma yöntemlerini de gösterebilir. Bu "sermaye ile ilişkiler" konusunda Toplumsal Kurtuluş'un üçüncü sayısında "Korkak Kahraman Özal Karşı Darbe Yedi" başlıklı olay-yorum yazısındaki şu paragraf çok açık bir saptama yapıyor: "Türkiye'de İstanbul sanayiinin önem kazanması ve tekellerin Türkiye siyasetinde etkilerinin kaba bir biçimde belirmesi, Kara Kuvvetleri Komutanları'nın seçiminde bir değişikliğe yol açtı. Daha önce Kara Kuvvetleri Komutanları, Ankara'ya yakın İkinci Ordu komutanları arasından çıkarken, son yıllarda usul değişti ve birinci ordu komutanları, giderek KKK oldular. Komutanlar, İstanbul'da Harbiye veya sıkıyönetim zamanlarında Selimiye'de İstanbul sermayesi ile tanıştılar ve bu tanışıklıklar KKK seçiminde önemli olmaya başladı."

Sonuç olarak, orduda "sermayeleşme" ve "sermaye ile ilişkiler" üzerinde durulması gereken çok önemli olgulardır. Ordu ve sermaye arasında iktidar perspektifinde her zaman değişik sonuçlar doğuran iki denklem kurulabilir. Ordu ile sermaye arasındaki uzaklık veya bütünleşme, sonucu doğrudan etkileyen faktörler durumundadır.

Ayrıca şunları eklemeden bitirmemek gerekiyor: 12 Eylül'den sonra 1981 sonlarında başlayıp üç yıl süren, 1500'ünün derhal ilişiğinin kesildiği 3000 solcunun tespitiyle biten operasyon hatırlanmalı ve ordunun genç subayları bu yazının kapsamı dışında değerlendirilmelidir.

Bir Düğün Gecesi romanı, imgeler ve çok güzel ayrıntılarla dolu. Düğün sahiplerinden Tümgeneral Hayrettin Özkan dünürüne borçlu hissediyor kendini. Büyük burjuva İlhan Dereli'nin kışkırtmasıyla dansözün baldırına çimdik atarken şunları düşünüyor: "Paşanın şurasında usul bir pişmanlık: 'Bu düğün biter. O borçlar nasıl ödenecek?" Paşa terliyordu zaten. Şimdi daha çok terleyecek. Kolay mı her şeyin üstüne vatanı koymak?"[3] ■

Kaynaklar:

(1) M. A. Birand, Emret Komutanım, Milliyet yay., s. 279.
(2) Ibid., s. 468.
(3) A. Ağaoğlu, Bir Düğün Gecesi, R.K., s. 352.

TESLİM OLMAMIŞ BİR SAVAŞÇININ ARDINDAN

Mesut ODMAN

"Hayır, yazamam, şimdi olmaz, rica ederim. Bırakın benim için bütünüyle ölsün, yoksa, daha önce, altmış yaşındaki bu delikanlı, bu sarışın boğa, ne hapisanenin, ne hastanenin, ne yaşın etkileyemediği bu insan içimde terütaze yaşadıkça hiçbir şey yazamam. Şimdi olmaz. Daha sonra. Söz veriyorum size, yazacağım."

Fransızların büyük şairi Aragon, bizim koca Nazım'ın ölümü üzerine yazı yazması istendiğinde, bunları söylüyor. Nazım'ın ölümünden üç gün sonra yazdığı yazısı da bu satırlarla başlıyor.

"Hayır, yazamam, şimdi olmaz."

Arkadaşlarım, Behice Boran'ın ölümü üzerine benden bir anma yazısı istediklerinde, Aragon'un bu telaşını hatırladım. Aynı panik dolu olmazlanmayla karşıladım isteklerini. Ama yolu yok. Yazmam gerekiyor.

Ayrıca, neden şimdi olmasın? Bütünüyle ölmedi mi Behice Boran, bu ak saçlı cengaver? İnanmadığımız kaderin bir oyunu diye hayıflanan olmadı mı hiç, ölümün bu birkaç günlük gecikmesine?

Aragon, Nazım'dan söz edildiğini ilk kez 1934'te işitmiş, kendisinden hapisteki Türk şairi için bir şeyler yazmasını istediklerinde. Sonra, Nazım ölünceye kadar sürmüş dostlukları. İki şair, iki komünist olarak.

Ben ona öykünemem, o güzelim yazıya. Benim konumum epeyce farklı. Ama anmadan da edemiyorum Aragon'un yazdıklarını.

Hayır arkadaşlar, hemen olmaz, lütfen biraz zaman verin bana. Ne yazabileceğimi düşünmeliyim. Yıllarca, toz kondurmadığımız, herkese karşı savunduğumuz doğruların simgesi olmuş bir büyük kavgacının, Türkiye'deki birtakım "gerçeklik"lere insana hüzün veren bir gerçekçilikle rıza göstermesine, ölümünden üç beş gün önce üstelik, sadece üç beş gün önce rızasını ilan ettikten sonra çekip gidivermesine alışmam gerek. Bu tanrının belası zaman kaymasını kabullenmeli ve ne olurdu ey ölüm, birkaç gün önce gelemez miydin, diye yazıklanmayı bırakmalıyım. Kolay değil bu. Biraz zaman lütfen. Bu acıyı biraz olsun dindirmeden, kafam bununla doluyken, başka ne düşünebilirim ki?

Bu kadarcık da vaktim yoksa, yazabileceklerim ne olabilir? Birkaç kırık dökük anı mı? Öyle de söylense olur. Belki de, belki de güçsüz belleğimin güçlükle bulup çıkarabildiği birkaç güzel görüntü.

Sözgelimi, Ankara'da bir günü hatırlıyorum; mevsim neydi, çıkaramıyorum. Galiba bir sonbahar. Yirmiye yakın yıl geçmiş aradan. Günde üç öğün vitrin camları taşlanarak indirilen, sonraları adındaki "Amerikan" sözcüğünü atıp camlarını kurtaran bir banka vardı, Amerikan Dış Ticaret Bankası mıydı acaba, onun Kızılay'daki şubesinin önünde karşılaştık rahmetli Sinan Cemgil'le. Yürüyoruz. O anlatıyor, ben dinliyorum.

"Hocam" diye giriyor söze, şu hocam sözünü ne çok severdik, solcular, hele Ankaralı solcular, "Behice Hanım bir kitap hazırlıyor. Geçenlerde Partide görüştük. Elimde bir çomak, bütün arı kovanlarına sokuyorum, diyor." Elinde çomağıyla arı kovanlarını kurcalayan bir Behice Hanım. Hoşuma gidiyor. Ne kadar iyi olur, diye konuşup gidiyoruz.

Kitap çıkıyor. "Ne kadar iyi oluyor" mu? Bir daha Sinan'la tartışıp karar veremiyoruz. O gerilla oluyor. Uzaklara gidiyor. Geri dönmüyor.

Bir başka gün. Sosyalist Fikir Kulübü'nden çağrı yapıyoruz; Behice Boran ODTÜ'ye gelip bir konferans verecek. Milli Demokratik Devrim hareketi güç kazanıyor, hatta neredeyse öne geçmek üzere. Öyle bir zaman. Mevsim kış, esaslı bir kar yağmış. Elektrik kesintisi ya da ona benzer bir sorun var. Bir yerden bir yere yürümek gerekiyor. Karın ortasında ince uzun bir yürüyüş kolu oluşuyor. Behice Hanım da bizimle birlikte yürüyor. Devrimci romantizmin harika bir filminden çıkıp gelmişiz sanki, benzersiz güzellikte görüntüler sunuyoruz. Ekim günlerine benzetiyoruz biraz, hiç değilse oradakilerin bir bölümü, seyrettiğimiz birkaç filmle yeni yeni okuduklarımızı birleştirerek.

Konferans? "Türkiye'de Sol Hareket" başlığını taşıyordu. Hepsi o kadar. Onun dışında hiçbir şey hatırlamıyorum. Olmuyor, kazıyıp çıkaramıyorum, herhangi bir kırıntı kalmamış. Bütün hatırladığım ve hiç unutamadığım, o eşsiz görüntü: bembeyaz karın üzerinde uzun bir yürüyüş kolu, önlerde henüz tümüyle ağarmamış saçlarıyla dinç bir kadın.

Her zaman kahrettiğim belleğimin menüsünden, yıllar sonra bir başka gün. Kızım daha üç dört yaşlarında, şimdi nerdeyse bir genç kız oysa, ailelerimizle birlikte uzun ve güzel bir çalışmanın bitişini kutluyoruz. Bir süre sonra "Behice Hanım'ın dostluklarının diyalektiği yoktur" değerlendirmesine ulaşacak Yalçın Küçük'ün evindeyiz. Küçük kızım ürkek ürkek ortalıkta dalaşıyor. Behice Hanım onu elinden tutup dizlerine oturtuyor. Başöğretmen edalı bir nine gibi konuşuyor onunla, hemen şöyle birkaç dakika, yarım yamalak konuşmalarını dinliyor.

İşte o Behice Boran öldü, kızım. Hiç baş eğmemişti. Sen de onun gibi ol, kimsenin önünde boyun eğme. Onun kadar kavgacı; ondan daha dirençli, daha bilgili ol.

Hayır, olmaz, o görüntü kalsın. O tür görüntüler için unutulmuş köşeler olmalı bir yerlerinde, ey bellek! Onları unutmakta ne sakınca olabilir? O küçük sinema salonlarında, ellerimiz kollarımız bağlı saldırılara uğradığımız kongreler, toplantılar, bilmem neler. Onlar kalsın. Hiçbir gocunmam yok, kalsın. Behice Hanım'ın onları söylemiş olması çok önemlidir, ama bize söylenmiş olması hiç önemli değil. Söylendiklerini unutmuyoruz; bize söylendiklerini çoktan unutmuştuk.

Behice Boran öldü.

Bir zamanlar bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm "üçgeni"nin seçkin savunucularından biri idi. Bunu unutmadık. Bunu unutmadığımız ve unutmayacağımız için, o bütünselliği sağlayan sosyalizm vurgusunun yok edilişine kalkılanın da, çaresi yok, hatırlayacağız.

Behice Boran öldü.

Sosyalist mücadelemizin büyük adlarından biridir. Adını yaşatacağız.

Sosyalist iktidarımızın üniversitelerinde, amfilerinde, kütüphanelerinde, dersliklerinde. Çok isteyip de barındırılmadığı Türkiye'nin üniversitelerinde, o zaman yerini alacaktır.

Üniversitelerimizin dışına çıkacaktır. Sosyalist ülkemizin sokaklarına, caddelerine, alanlarına adı yazılacaktır. ■

Behice Boran'ın ilk yazıları, kendi çıkardığı Adımlar dergisinde yayımlanmıştı. O yazılarından ikisini ve büyük Amerikalı şair Walt Whitman'dan yaptığı bir şiir çevirisini sunuyoruz.

AÇIK YOLUN TÜRKÜSÜ

Walt WITHMAN

Walt Whitman (1819 - 1892) Amerikan şiirine "serbest nazmı" getirmiş ve kendine has üslubu işlediği mevzularla o zamana kadar şiirde alışılmış şekillerden uzaklaşmıştır. Evvelâ şiirleri anlaşılmamış ve beğenilmemiştir, hattâ ilk kitabını basacak tabi' bulamadığından kitabı kendisi dizmiş ve basmış. Şöhret ona yavaş, yavaş, geç gelmiştir. Modern Avrupa şiirleri üzerine tesirleri olmuştur. *Şiirlerinde bazı kısımlar "serbest nazım" olmaktan* da çıkar; nesirden farksızdır. Whitman'ın şiirlerinde, hâkim bir surette, hayatta olmanın şevki ve sevinci vardır. Tabiatı bütün halleri ile sever; şiir yazmak için "yüksek mevzu" aramaz; patates ve havuçlarda da güzellik vardır. Fakat Whitman bu "küçük şeyler" küçük şeyler olarak ele almaz; onları daha geniş bir muhteva içinde, kâinatı kucaklıyan bir tabiat sevgisi içinde işler. İnsana ve insanın istikbaline inancı vardır. Onun için Whitman çok iyimser bir hayat görüşü ifade eder; fakat bu, her şeyi olduğu gibi kabul eden, uyuşuk bir iyimserlik değildir. Bu, inançla girişilen bir hayat mücadelesinin, istikbale inancın doğurduğu gürbüz, nabzı vuran bir iyimserliktir.

Whitman'ın kendi hakkında yazdığı bir şiirden çevirdiğim üç parça Maarif Vekilliğinin neşrettiği Tercüme mecmuasının ikinci cilt, yedinci sayısında çıkmıştı. Burada da diğer bir şiirinden üç parçanın tercümesini veriyoruz.

B. S. BORAN

Aydın yürekle, yaya, açık yola çıkıyorum
Sağlık bende, hürriyet bende, dünya önümde.
Uzun esmer yol önümde, nereye dilesem oraya götürür.
Bundan böyle talihim açık olsun demiyorum, açık talih artık benim kendimde;
Bundan böyle sızlanmıyorum, işimi yarına bırakmıyorum, bana gereken hiçbir şey yok;
Güçlü, hem de halimden hoşnut, açık yolu boyluyorum.

Bu yer yüzü — o bana yeter.
Yıldız kümeleri daha yakın olsun demem;
Oldukları yerde onlar, iyidirler, bilirim;
Oradakilere de onlar yeterdir, bilirim.

(Halâ o eski, tatlı, yüklerimi taşıyorum;
Taşıyorum onları, erkeklerle kadınları — nereye gitsem beraber götürürüm;
İnan olsun, onlardan kurtulmamın yolu yok;
Ben onlarla doluyum; gün gelir, karşılık, ben de onları doldururum)

Bundan öte, hürriyet.
Bundan öte kendime ferman ettim; sınırlardan, hayali bölümlerden kurtul, dedim;
Gönlümün çektiği yere giderim.

Kendi kendimin efendisiyim, tam ve mutlak.
Başkalarını dinlerim, dediklerini iyi tartarım,
Duraklarım, araştırırım, düşünürüm,
İncitmeden, ama bükülmez bir irade ile, beni tutacak tutkaçlardan sıyrılırım.

Genişliklerden derin nefesler çekiyorum;
Doğuyla batı benimdir; şimalle cenup benimdir;
Umduğumdan da daha büyük, daha iyiyim;
Bende bu kadar iyilik bulunduğunu bilmezdim.
Bana her şey güzel geliyor.
Hem erkeklere, hem kadınlara tekrar ederim: sizlerin bana ne kadar iyiliğiniz dokundu,
ben de size öyle iyilik etmek isterim.

Yol boyunca kendim için de, sizin için de toplıyacağım;
Yol buyunca, erkeklerle kadınlar arasına dağılacağım;
Onların arasına bu yeni neşeyle dobralığı salacağım;
Her kim beni reddederse etsin, umursamam;
Her kim beni kabul ederse, o erkek veya kadın mutlu olur, beni de mutlu kılar.

Haydi! Kim olursan ol, gel benimle yola koyul!
Benimle yol alırken, o hiç bıktırmıyan şeyi bulursun.
Bu toprak hiç bıktırmaz;
Bu toprak kabadır, susar, anlaşılmaz ilkin — Tabiat kabadır, anlaşılmaz ilkin;
Yüreğin pek olsun, kırılma — yürü git — tanrılara değer şeyler vardır, iyice örtünmüş,
And içerim sana, dilin anlatamıyacağı kadar güzel, tanrılara değer şeyler vardır.

Haydi! Burada durmamalıyız!
Ne kadar tatlı olursa olsun bu biriktirilen şeyler — ne kadar kullanışlı bu ev; burada kalamayız;
Ne kadar kuytu ise de bu liman, ne kadar durulmuş olsa da bu sular, burada demir atamayız;
Ne kadar hoşsa da bizi saran misafirlik, onu ancak kısa bir zaman tatmak için iznimiz vardır.

Dinle! Seninle açık konuşacağım.
Ben o eski cilâlı mükâfatlardan vermiyorum; kaba, sapa yeni mükâfatlar veriyorum;
Başından geçmesi gereken günleri bir gör:

Şu zenginlik denen şeylerden yığmıyacaksın,
Bütün kazandıklarını açık elle dağıtacaksın,
Yöneldiğin şehre yeni mi vardın? Şöyle dilediğin gibi henüz mü yerleştin? Hemen yeniden yola koyulmak emriyle, dayanılmaz bir çağırılışla çağırıldın
Ardına kalanlar sana iğneli gülümsemelerini, alaylarını sunacaklar,
Gönderilen sevgi nişanelerine yakıcı, ayrılış öpücükleriyle cevap vereceksin,
Seni tutmak için uzanan eller, sakın, seni tutmasın.

DEĞİŞME HALİNDE KÖYLERİMİZ

Doç. Dr. Behice S. BORAN
Ankara Üniversitesi

Bütün dünya cemiyetlerinin, bu arada kendi cemiyetimizin de değişme halinde olduğu hepimizin bildiği, söylediği, tekrarladığı bir hakikattir. Bizim cemiyetimiz, daha yakın bir geçmişte bir şark feodalitesi olmak halinden Garp medeniyeti çevresinde bir millet olmağa doğru değişiyor. Bu değişmenin en hızlı olduğu yerler, İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerimiz ve Karabük, Zonguldak, Sivas gibi büyük endüstri müesseselerimizin yer alıp gelişmekte olduğu merkezlerdir. Yaşayış şartlarında ve tarzında, görüşlerde, fikirlerde, içtimai müesseselerde hasıl olan değişmeler ve yenilikler evvelâ bu büyük merkezlerde belirip tutunurlar, sonra diğer küçük merkezlere, topluluklara yayılırlar. Köylerimiz, büyük şehirlerimizin ve endüstri merkezimizin öncülük ettiği bu değişme halinin dışında değildirler. Köyler daha ağır değişir; uzak mıntıkalardaki köylerimiz ilk bakışta değişmiyor, yerinde sayıyor gibi görünebilir, fakat inceden inceye tetkik edilirse onlarda da değişme alâmetleri, başlangıçlar görülür. Memleketimiz, bugünkü medeniyet çevresinde ileri bir millet olmak yolunda ilerledikçe, içtimai değişmenin hızı artacak ve sahası genişliyecektir; yani köylerimizin cemiyet şekli ve hayatı da daha belirli, daha çabuk değişecektir.

Köylerimiz değişme halindedir ve bu hal artacaktır. Bunu böylece kabul etmeliyiz ve bazı geri düşünceli,

cemiyetin gittiği seyri anlamıyan veya anlamak istemiyenlerin yaptığı gibi bundan korkmak değil, bilakis buna sevinmek lâzımdır. Zira umumiyetle cemiyetlerin seyri kendi içlerine kapalı, iktisadi sistemleri kendi kendine yeter, dışla münasebetleri az, "kapalı topluluklar" olmak halinden, dış topluluklarla münasebetleri fazla, onlarla iş bölümü yapan, "açık topluluklar" haline doğrudur. Bugünün ileri tekniği ve istihsal şartları, toplulukların kendi kendine yeterliklerini, kapalılıklarını gittikçe kırıyor. Bazı memleketlerde, kapitalist sistemin doğurduğu şiddetli, iktisadi iç buhranlar ve dış rekabetler neticesinde beliren kendine kapanış, otarşi, cereyanları, cemiyetlerin seyrindeki bu esas gerçeğe uygun olmadığı için yapılan bütün cehitlere rağmen muvaffak olamıyor ve olamıyacaktır.

Köylerimiz değişme halinde olmakla beraber, hepsi aynı derece ve süratte değişmiyor. Dünya piyasası için bir veya başlıca birkaç mahsul yetiştiren zirai mıntakalardaki köyler meselâ kuru üzüm, tütün, pamuk istihsal eden köyler, hâlâ kendi yağıyla kendi kavrulmak halinde olan, dışla iktisadi bağı gevşek köylerden daha çabuk ve belli bir surette değişiyorlar. İkincisi, şehirlere yakın köylerle uzak köylerin vaziyeti aynı değildir, büyük şehirlerin yanında olan köylerle küçük kasabaların civarında olan köylerin vaziyeti de aynı olamaz. Esas bir kaide olarak diyebiliriz ki, umumi iktisadi ve teknik şartlar aynı olmak şartile, bir köy ne derece şehre yakınsa ve yakın olduğu şehir de ne derece büyük bir şehirse, o büyük cemiyet hayatı o derece şehirinkine benzer ve o derece süratle değişir.

Fakat bu yakınlık, uzaklık konusu üzerinde biraz durmak gerekiyor. Köyün şehre uzaklık ve yakınlığı meselesi ile neden ilgileniyoruz? Köyün şehre uzaklık veya yakınlığı, şehirle olan münasebetine tesir ediyor, şehirle münasebet şekli ve derecesi de köyün cemiyet hayatına tesir ediyor da ondan. Şu halde, bizim üzerinde durduğumuz mesele sadece coğrafi uzaklık, yakınlık değildir, fakat şehirle münasebet şekli ve derecesidir. Şimdi, mesele böyle cemiyet münasebeti bakımından konunca, sadece kilometre ile ölçülen uzaklık, yakınlık kendi başına fazla bir şey ifade etmez. Asıl mühim olan taşıma ve haberleşme vasıtalarının, demir yollarının ve otomobil ve kamyonların işlediği yolların vaziyetini dikkate almaktır. Bir nüfus topluluğunun (yani bir köyün, bir kasabanın, bir şehrin) mevcut yollar sistemine, taşıt ve haberleşme vasıtalarının durumuna göre mevkii nedir? Cevap verilmesi gereken soru budur. "A" köyü ile "B" köyü bir kasabaya aynı mesafede olabilir, fakat "A" köyünün düzgün bir yolu varsa ve otobüsle kasabaya yarım saatte gidiliyorsa, "B" köyünden ise yolsuzluktan dolayı hayvanla üç saatte kasabaya gidiliyorsa, "A" köyü kasabaya "B" köyünden daha yakındır diyebiliriz. Bunlar harita üzerinde kasabadan aynı uzaklıkta görünmekle beraber, sosyal münasebetler ve tesirler bakımından biri diğerinden çok daha fazla kasabaya yakındır; ve bu hal iki köyün içtimai hayatında ve durumunda kendisini belli eder.

Yakın ve uzaklığa, yani topluluklar arasındaki münasebetlerin az veya çok oluşuna tesir eden diğer bir şart da yol masrafıdır. İki köy, zaman itibarile kasabaya aynı yakınlıkta, diyelim dört saatlik mesafede olabilir, fakat birisinden gidildiği zaman yol masrafı 10 lira tutuyorsa, diğerinden gidilince de üç lira tutuyorsa, ikincisi birincisinden kasabaya daha yakındır: yol masrafı köyle kasaba arasındaki insanların ve eşyanın, emtianın, gidiş gelişine tesir eder.

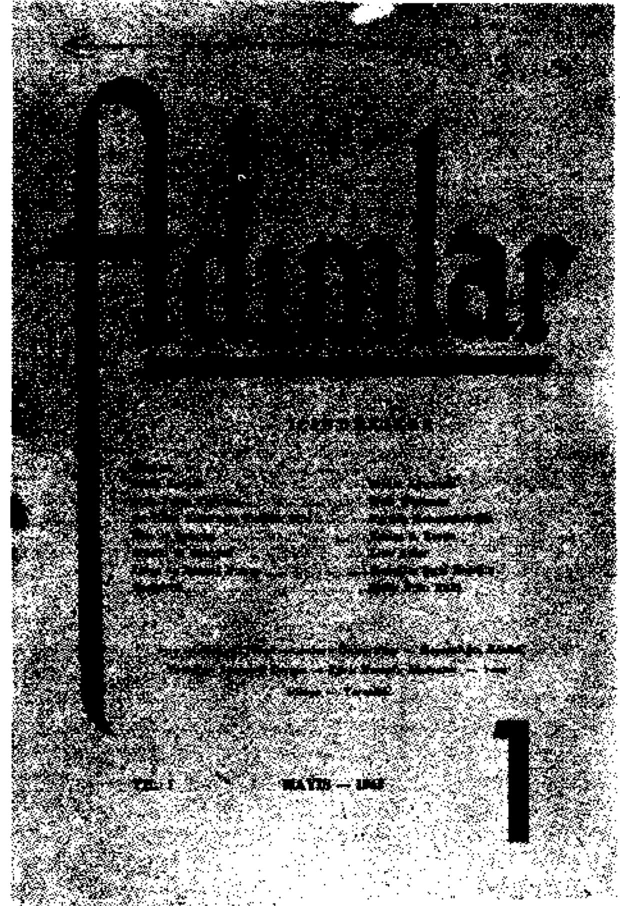
Toplulukların "kapalı" veya "açık" olma halinin ve derecesinin ölçüsü dışla olan münasebetlerdir. Herhangi bir topluluğun, sosyal hayatında ve müesseselerinde dışla münasebetlerin büyük, derin tesirleri vardır. Fakat dışla münasebetler, yollar, taşıt ve haberleşme vasıtalarının durumu da mevcut teknik ve istihsal sistemine bağlıdır. Makine sanayiinin, eşya mübadelesinin (ticaretin), iş bölümünün ileri olmadığı yerlerde birbirine yakın toplulukların bile birbirlerile münasebeti azdır, kasabaya yakın köylerin bile kasaba ile fazla bağlılığı yoktur. El sanayiinin, gayet dar mahalli ticaretin ve ancak kasabaların -büyük şehirlerin değil- mevcut olduğu cemiyetlerde nüfus toplulukları (kasabalar, köyler) bugüne nisbetle daha kendi içlerine kapalı, daha kendi kendilerine yeter, dışla münasebetleri az bir durumda idiler. Makine, buhar ve elektrik enerjisi ile âletinin ve kol kuvvetinin yerini alması ile sanayide, ticarette, taşıma ve haberleşme sisteminde büyük ilerlemeler meydana geldi ve topluluklar kapalılıklarını kaybederek geniş bir iş bölümü sistemi içinde, diğer topluluklara bağlı, dışla münasebette, "açık" bir hale geldiler. İşte bizim köylerimiz, cemiyetimizin teknik, iktisadi ve kültürel sahada değişmesine uygun olarak, birinci kapalı halden ikinci açık hale doğru, saydığımız şartlara bağlı olarak, derece derece değişme halindedir. Her köyün durumu, o topluluğun iktisadi temeline ve yollar sisteminde aldığı mevkie ve *büyük merkezlere olan yakın veya uzaklığına göre değişir.* 1941 ve 1942 senelerinde batı vilâyetlerimizden birinde iki gurup köy seçtik. Birinci gurup köylerde daha ileri istihsal şartları vardı; dünya piyasası için, para eder

menkul yetiştiriyorlardı. Aynı zamanda bu köyler vilâyet merkezine yakın, ona günlük otobüs servisi ile bağlı idiler. İkinci gurup köyler merkezden sekiz saat uzakta, başlıca taşıt vasıtası merkep olan, istihsali geri ve verimsiz dağ köyleri idi. Bu iki köy gurubu arasında hem iktisadi temel, hem dışla münasebetler bakımından farklar vardı; bu farklar iki gurubun bütün sosyal durumunda tesirlerini gösteriyordu.

Bu eses, umumi, tayin edici şartların çizdiği sınırlar içinde, diğer ikinci derecede amil olan şartlar da bir köyün dışla olan münasebetlerine ve yeniliklere uyma derecesine tesir edebilir. Meselâ, bahsettiğim araştırmalarda, birinci gurup köylerin yer aldığı mıntıkada, başka bölgelerden gelip yerleşmiş olan bazı köylerin eski, yerli köylerden daha fazla şehirleşmiş olduğunu gördük. Bunun sebebi, bu köylerin kendilerine mahsus bazı şartlardan geliyordu. Bu köylerin kendi hususi örf ve âdetleri yerli köylerin örf ve âdetleri kadar mutaassıp, muhafazakâr değildi; onun için onlar, yeni şehir hayatı şartlarına ve tarzına daha kolayca uyabiliyorlardı. Bu halin tam aksi de varit olabilir. Bir aşiretin yerleşmesi ile meydana gelen bir köy aşiret teşkilâtından arta kalan şartları daha bir müddet devam ettirebilir ve aşiret birliğinin verdiği tesanüt ve mukavemetle, civardaki diğer köylerden daha az dış münasebetlerin tesirinde kalabilir. Fakat bu ikinci derecedeki âmiller, nihayet "daha az", "daha çok" farkları, nisbi farklar doğurur.

Topluluklar arasında derece derece değişme farkları olduğu gibi, bir topluluğun içinde de ayrıca farklar mevcut olduğu görülür. Yani bir köy, veya şehir, bir bütün olarak, topluluğu teşkil eden kısımlar eşit olarak değişmez. Köyde mevcut istihsal münasebetleri, topluluğu sosyal tabakalara ayırır, servet farkları doğurur. Yaptığımız etüdler, zengin, hiç değilse hali vakti yerinde köylü ailelerinin toprağı olmıyan veya yetersiz olan fakir ailelerden daha fazla şehirleştiğini gösterdi. Zira, zengin köylü yakın kasabaya daha sık gider, hattâ, uzak, büyük şehirlere gitmek imkânına da maliktir. Yani onun münasebetler çevresi çok daha geniştir. Şehir eşyasını, âdetlerini benimsemek için de iktisadi durumu müsaittir. Fakir köylü ise hem köyünden kolay kolay kıpırdayamaz, hem de şehir eşyası, şehir elbisesi almaya parası yoktur. İkincisi, vilâyet merkezine yakın, "açık" köylerde, şehirli gibi giyinmek, hareket etmek ilh.. sosyal mevki. şeref alâmetidir; köyün sosyal değerleri arasında yer almıştır. Onun için bu köylerde şehirleşmek, daha ziyade üst tabakanın vasfı olarak beliriyor.

Tetkik ettiğimiz köylerde (bunu umumiyetle köylerimiz için de söyliyebiliriz) hâkim iş bölümü şekli cinsiyete, kadın ve erkeğe göre olan iş bölümüdür. Tetkik ettiğimiz köyler arasında şehirleşmiş olan ova köylerinde iş zümreleri hafiften belirmiş olmakla beraber en bariz iş bölümü yine kadınla erkek arasındadır. Mevcut iş bölümü sistemine göre, erkek hariçle münasebeti icap eden işleri görür: mahsulü kasabaya götürmek, ailenin kasabada alış verişini yapmak, resmi işleri takip etmek gibi. Kadının işleri ise eve ve tarlaya münhasırdır. Buna, dini görüşün ve örf ve âdetlerin kadına verdiği mevki de ilâve edilince, kadının faaliyet ve münasebetler sahası erkeğinkinden çok daha dar kalıyor. Bunun neticesinde, erkekler kadınlardan daha fazla şehirleşiyor. Bu fark bazı köylü ailelerde, aynı sofraya oturan kadınla erkeğin birinin elle, diğerinin çatalla yemesi şeklinde bile tecelli ediyor.

Bir topluluk içinde bu zümrelere göre olan farklardan maada, az adette ferdi farklara da tesadüf ediliyor. Bazı fertler kendi hayat şartlarından veya tecrübelerinden dolayı şehirleşmeğe daha mütemayil görünüyorlar, veya kendileri de farkına varmadan daha şehirleşmiş oluyorlar. Buna sebep olan âmil şu veya bu olabilir, fakat bu fertlerde de yine müşterek ve sosyal mânası olan bir vasıf görülüyor: köy cemiyetinden kopmuş olmak, ona uymamak. Meselâ bir köyde rastladığımız tip, uzun seneler askerlik etmiş, memleketin bu sebepten bir çok yerlerini gezmiş, hattâ geçen harpte yabancı bir memlekette uzun seneler esir kalmış bir çavuştu. Bu suretle köyün dar muhitinden kopmuş bir insan. Bu çavuş süratle değişmekte olan köyünde, değişmelere ön ayak oluyordu. Bir ikinci misal de, babasının hasisliği ve sertliğinden dolayı ailesini terk edip genç yaşında kendi hayatını kurtarmak zorunda kalmış olan bir gençti; bir kadın vakasından dolayı hapse girişi de köyden onu büsbütün uzaklaştırmıştı; biz kendisiyle tanıştığımızda, ilk fırsatta köyden göçmeyi tasarlıyordu. Köy cemiyeti ile bağını gevşetmiş, veya o cemiyete intibak edemiyen tipler diğerlerinden daha ziyade değişikliğe, yeniliklere uyuyorlar veya uymağa ruhen müsait oluyorlar. Fakat değişikliğin fiilen gerçekleşmesi yine reel şart ve imkânlara bağlı kalıyor.

Köylerimiz "kapalı" bir halden "açık" bir hale gelirken, köy sosyal organizasyonunda, nüfusun tabakalaşmasında ne gibi değişmeler meydana geliyor? Daha sonraki yazılarımda bu konuyu incelemeğe çalışacağım. ■

KALP FİKİR, GERÇEK FİKİR

Dr. Behice S. Boran
Ankara Üniversitesi

Her devrin, o devri vasıflandıran bazı hâkim değerleri vardır, mesela bizim devrimizin hâkim değerleri de müsbet ilim, halkçılık, bilgide ve teknikte ilerilik ilh. dir. Bazı fertler ve zümreler bu değerlere gerçekten inanırlar ve gerçekleşmeleri için çalışırlar; diğer bazı zümreler vardır ki bunlar, bu değerleri kendi hususi gayeleri ve menfaatleri uğrunda birer kalkan gibi kullanırlar. Bu suretle cemiyetin fikir hayatında gerçek fikirler yanında kalp fikirler de belirir. Fikir adamının vazifesi, fikirlerin kalbini hakikisinden ayırt etmek ve bu yolda umumi efkârı aydınlatmaktır.

Adımlar ilk sayısından itibaren, fikir hayatımızın muhtelif sahalarında, ilimde, sanatta, edebiyatta, terbiyede, sosyal konular alanında daima kalp ile gerçek fikri ayırt etmeğe ve gerçek olanı belirtmeğe çalıştı. Bu yoldaki emeklerimizin boşa gitmemiş olduğu görülüyor. Yarasalar gibi karanlıktan hoşlanan, fikirleri gün ışığına çıkarıp umumi efkâr önünde incelenmekten, çekinen bazı yazar ve münevverler fikirlerinin kalp mahiyetinin meydana çıkmasından telaşlanarak gazete ve mecmualarda hummalı bir yazı faaliyetine giriştiler. Bu faaliyet üç koldan kendini gösterdi: Birincisi, bizim müdafaa ettiğimiz ve kendilerinin alenen reddetmeğe cesaret edemedikleri fikirleri kendilerine maletmek teşebbüsü "biz de ilme inanırız; kıymetini inkâr etmeyiz: biz de halkçıyız, biz de fikir hürriyetine yer veririz; sanki biz ileri tekniğe ve refaha erişmeğe taraftar değil miyiz?" teraneleri.. İkincisi, fikir mesullüğü, fikri disiplin, tesanüt ilh. namına kendilerinden farklı düşünenleri susturmak.. Üçüncüsü, kendi kendilerine gelin güvey olup, kendilerini milletin ve devletin sözcüsü rolüne koyarak etrafa milliyet dersi vermeğe kalkmak.. (Bir dördüncü yola daha giriştiler ama bu fikirlerinden emin olmıyanların, alt olacaklarını anladıkları zaman daima yaptıkları bir şeydir: işi şahsi bir şekle dökmek.. Bir o kadar bayağı bir tarz ki bunun üzerinde durmak aynı seviyeye inmek olur.)

"Biz de halkçıyız, biz de ilim, ileri teknik taraftarıyız ilh." diyen bu adamlar gerçekten öyle midirler? Bu hususta mihenk nedir? Mihenk, bu değerlerin gerçekleşmesi için ileri sürülen vasıtaların, yolların gayeye uygun olup olmadığıdır. "İlme kıymet veriyoruz" diyorlar, ama ileri sürdükleri ilim anlayışı memleketimizin ilim hayatının gelişmesini sağlayacak mahiyette midir? Buna bakmak lâzım. "Milli ilim" diye adlandırdıkları her cemiyetin kendine mahsus bir "ilim"inden bahsediliyor; şimdilik bu iddiayı yalnız "manevi ilimler" için ileri sürüyorlar: bu, insan âlemine ait bilgilerin ilmi karakterin reddetmektir, zira ilim, coğrafi sınırlara göre değişmeyen bir bilgi sistemidir; her cemiyetin kendine mahsus ayrı bir ilmi olamaz. Böyle bir ilim anlayışından hareket ederek bir adım daha ilerleyince "tabiat ilmi" denen fizik ve kimya da aynı âkibete uğrayacaktır ve "yahudi fiziği, alman fiziği" tefrikini yapanlarla aynı kapıya çıkılacaktır. İlmin prensipleri ve metodu evrenseldir; memleketimizde ilmin gelişmesi bu prensiplerin ve metodun bizim gerçeklerimize tatbiki, bizim ilim adamlarımız tarafından bizim gerçeklerimizin araştırılması ile meydana gelebilir. Memleketimizde ilmin inkişafı, kendimize mahsus bir "milli ilim" yaratmağa kalkmakla değil, fakat dünya ilim âleminde başka memleketlerin ilim adamları ile bir ilmi eserleri ile boy ölçüşebilecek ilim adamlarının yetişmesi ve ilim eserlerinin meydana gelmesi ile olacaktır.

"Milli sanat" sözleri bu adamların ağızlarından ve kalemlerinden hiç düşmüyor mu? Varsın düşmesin.. Bu bir şey ifade etmez. Sanat anlayışları sanat hayatımızın gelişmesini sağlayabilecek çeşitten midir? Bu nokta üzerinde durmak lâzım. Halk şiirlerinin kalıplarını taklit edip tekerlemeler düzmek; muhtevayı bir yana bırakıp, şekilde halk dilinin tabirlerini, üslubunu taklit ederek hikâye yazmak, milli sanat yaratmak değildir. Sanatı ve sanatkârı içtimaı muhitinden, sanat eserinin şeklini muhtevasından ayırıp, kendi içine kapanmış temelsiz bir sanat âleminde muhtevasız şekillerle uğraşmak çıkmaz bir yol, kısır bir emektir.

"Biz de halkçıyız" mı diyorlar? Evet ama seçkin adam, seçkin zümre sözleri ağızlarından düşmüyor. Halkın terbiyesi ve yetiştirilmesi ile değil, küçük, seçkin bir zümrenin yetiştirilmesi ile kaygulanıyorlar. Halkçıdırlar! ama, halk kendi menfaatlerini bilmediğinden, kendi kendini idare edemiyeceğinden, "zıt fikirler içinden doğruyu çıkaramıyacağından" ötürü, seçkin zümre (yani kendileri) sırf halkın kendi iyiliği için -sakın başka bir şey için sanmayın- başa geçmeli ve dilediği gibi idare etmelidir. Halka inancı olmayan bir halkçılık! Faşizmin elit nazariyesi de bundan başka bir şey değildir.

"İleri tekniği, refahı sanki biz istemiyor muyuz? diyorlar. Peki ama teklif ettikleri tedbirlere bakın: modern makine medeniyetinin yarattığı meseleleri halletmek yerine, geriye dönmek istiyorlar, zamanını yaşamış bitirmiş şekiller, tedbirler teklif ediyorlar. Garbın dev sanayiine karşı el sanayii, ev sanayii, köy sanayii ile çıkmak istiyorlar. Küçük sanatlardan medet umuyorlar. Ortaçağın loncalarını andıran korporasyonlarla zamanımızın iktisadi meselelerini halletmeğe kalkıyorlar. (Faşist devlet anlayışı da korporasyoncu bir devlettir.) Büyük senayi, makine, şehir düşmanıdırlar. Sözde ileri teknik taraftarıdırlar ama, ziraat daha ileri bir tekniğe kavuşunca daha az emeğe ihtiyacı olacaktır; nüfusun bir kısmı topraktan ayrılıp şehirlere göçecektir; buna ise hiç te taraftar değildirler. Türk köyünü "bozmamak?" -bundan ne kastederler, bir türlü anlaşılmaz- gerektir. Bu zihniyette onlarca ideal köylü, ihtiyaçları asgariye inmiş, istihsal edeceği maddeleri kendi istihsal eden, ortaçağın feodal zirai iktisadı gibi kendi kendine yeter, kapalı birer birlik teşkil eden köylü ailesidir.

Bu adamlar fikir hürriyetine de taraftardırlar, ama "zararlı olmamak şartiyle.." İki taraflı kesen bir kılıç gibidirler: fikir hürriyeti namına kendilerinin istedikleri gibi söyleyip yazmalarına müsaade edilmesini isterler, "zararlı olmamak şartı ile" kaydını ileri sürüp kendilerinden farklı düşünenleri susturmak isterler. Fikir adamının gerçekten bir mesullüğü vardır: o da, daima gerçeği, hakikati müdafaa etmek ve fikirlerini işler, neticeler çıkarır-

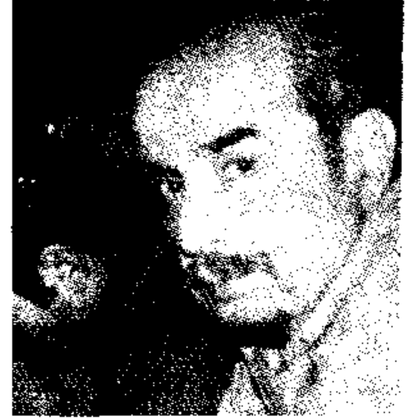
ken daima memleketimizin ihtiyaçlarını, gelişmesi ve ilerlemesi şartlarını göz önünde bulundurmaktır. Fikir birliği, evet! Ama sağlam, gerçek fikir birliği esas prensipler üzerinde ve o prensiplerin gerçekleşmesi için gereken vasıtalar üzerinde anlaşmakla olur, yoksa meseleleri, davaları örtbas etmek, "zıt fikirleri" küllemekle değil... Bu birleştirici prensipler ise inkılabımızın ileri prensipleri ve gayeleri ancak halkın ekseriyetinin menfaati olabilir. Teklif edilen her işin, her tedbirin yerinde olup olmadığının mihengi bu prensiplere ve gayelere uygun olup olmadığıdır. İstedikleri kadar "biz de halkçıyız, ileriyiz, ilme, sanata, tekniğe kıymet veririz" desinler, bu sahalardaki anlayışları ve teklif ettikleri işler ve tedbirler bu değerlerin gerçekleşmesine uygun değildir. Onların fikir mesullüğü ve birliği namına talep ettikleri şey, kanunlarımızın sağladığı hürriyeti daraltmak ve inandıklarını iddia ettikleri değerlerle onların gerçekleşmesi için ileri sürdükleri vasıtalar arasındaki bu uygunsuzluğun meydana çıkmasına mani olmaktır. Gayelerle vasıtalar arasındaki bu uygunsuzluk onların halkçılığının, ileriliğinin, ilim taraftarlığının hakiki değil, kalp olduğunun delilidir.

Bir yandan inkılabımızın ileri prensiplerine aykırı fikirleri ve tedbirleri avaz avaz müdafaa ederken, öte yandan dönüp "biz hiç bir taraftan değiliz, sadece devletin tarafındayız" diyorlar ve kendilerine devletin ve milletin sözcüsü payesini veriyorlar; kendi kendilerine ihsan ettikleri bu mevkiden etrafa milliyet dersi vermeğe kalkıyorlar. Fikirleriniz inkılabımızın prensip ve gayelerine bu kadar aykırıyken, kiminiz milletseverliği üstün ırk iddialarıyla, kiminiz şu veya bu bölgede doğmakla bir tutarken, siz nasıl milletin sözcüsü olabilirmişsiniz? Efkârı umumiyenin, okuyucuların "zıt fikirler içinden tam doğruyu çıkarabileceğine" inanmadığınız için bu çevirdiğiniz manevrayı kimse farketmeyecek sanıyorsunuz. Ama aldanıyorsunuz. Bu memleketin okurları sizin sandığınız ve inandırmak istediğiniz gibi eğriyi doğrudan, gerçeği yalandan, ileriyi geriden ayırt edemeyecek durumda değildir. Memleketimizde, ettiğiniz fikir canbazlıklarını ve dönmeliklerini ve bunların âmillerini farkeden ve anlıyan şuurlu bir okuyucu kitlesi var.

30 Temmuz - 7 Ağustos tarihleri arasında Milliyet Gazetesi'nde "Solun Üç Lideri Hesaplaştı" başlıklı yazı dizisinde Behice Boran, Ahmet Kaçmaz ve Mihri Belli ile yapılan görüşmeler yayımlandı. Belli'nin görüşleri eksik ve bu nedenle de yer yer yanıltıcı bir biçimde sunulduğundan yeniden yayınlıyoruz.

MİHRİ BELLİ:

"ÖRGÜTLENELİM, FAKAT SOSYALİZMİN ADINI KİRLETMEYELİM"

— *Türkiye 1980 Eylül darbesine hangi koşullarda geldi? Hangi dinamikler egemen oldu? Türk solunun burada sorumluluğu nedir?*

— Gerek 12 Mart darbesinde, gerekse 12 Eylül darbesinde olanlar yalnızca Türkiye'ye özgü bir şey değil. Emperyalist dünya sistemi içindeki sömürülen ülkelerde sık sık olan bir şey bu. Bir biçimsel demokrasi döneminden geçiliyor. Halkın bilinçlenmesi doğrultusunda kaçınılmaz olan gelişmeler olunca, askeri darbenin koşullarını yaratmak için taktikler uygulanıyor, darbenin koşulları hazırlanıyor. Arkasından askeri darbe. Tabii bu darbe emperyalizmin, özellikle ABD emperyalizminin çıkarları doğrultusunda oluyor.

Türkiye'de demokrasinin gerçek olması, sürekli olmasının birinci şartı ABD vesayetinin sona erdirilmesidir. Yani bağımsızlık mücadelesi demokrasi mücadelesinden ayrılmaz. İkisi içiçedir. Yabancı vesayetini gözardı edip demokratlık iddia edenlerin demokratlığını ciddiye alamayız.

Yetmişli yıllarda Türkiye'de halk güçleri büyük hareketlilik içindeydi. Bu hedefine ulaşabilir, emekçilerin ağırlığını koyduğu bir düzen kurulabilirdi. O muazzam potansiyelin bağımsızlık ve demokrasi doğrultusunda seferber edilebilmesi için işçi sınıfının, yoksul köylülüğün, bütün demokratik güçlerin anti-emperyalist ve anti-faşist mücadele yolunda saf birliği etmeleri, bütün bunların bu mücadelenin devindiricisi olan pistonun arkasında toplanması gerekirdi. Oysa bölünmüştüler, dağınıktılar.

Şunu iyi bilmek gerek: Yetmişli yıllarda tarihsel inisiyatif demokratik güçlerde değildi. Karşımızdakilerdeydi. Onlar oyunun alanını, araçlarını ve kurallarını belirlediler ve biz dayatılan bu koşulları kabul etmek zorunda kaldık. Faşizme karşı direnmiş olan onbinlerce, yüzbinlerce insanın mücadelesini küçümsüyor değilim. Mücadele koşullarını her zaman sen belirleyemezsin, onları düşman belirler ama gene de savaşırsın. Savaşana saygı duymak gerekir. Ama çeşitli militan örgütlerin çizgileri doğruydu anlamı çıkarılmamalı bu dediğimden. Bunlar durumu doğru tahlil etmişlerdir, karşı karşıya gelen güçlerin nitelik ve potansiyelini doğru değerlendirmişlerdir, mücadele koşullarını bu devrimci örgütler belirlemiştir şeklindeki bir yorum gerçeklere ters düşer.

Yetmişli yıllarda "anarşi" denen koşulları egemen güçler kasıtlı olarak yaratmıştır. Bunun evveliyatı var: 1960'ların ikinci yarısında ilkten CHP'nin sonra da TİP'in düş kırıklığına uğrattığı gençlik hareketi, illegal Marksit solun yönlendirmesiyle yığınsal bir anti-faşist ve anti-emperyalist gençlik hareketi şeklini aldı. İllegal Marksist sol derken yurt dışındaki "TKP"yi kastetmiyorum. Onların ülkede esamesi okunmuyordu.

Amerikan donanmasının deniz erlerinin Dolmabahçe'den karaya sokulmaması bu dönemdedir. Bu gençlik hareketini halk yürekten destekliyordu. O yığınsal anti-emperyalist eylemler sonucu Amerikan donanması tam onüç yıl Türk kara sularına giremedi. 12 Mart darbesi bile bu yasağı kaldıramadı. Amerikan donanmasının Türk limanlarına gelebilmesi için bir ikinci darbe 12 Eylül gerekti.

16 ve 17 Haziran Büyük İşçi Direnişi bu dönemdedir. Bu, hem Türk-İş, hem DİSK yönetimine meydan okuyan bir işçi şahlanışıydı. Devrimci gençlik buna bir siyasal içerik, bir yön vermeye çalıştı ve bir ölçüde başarılı oldu.

Tarihsel inisiyatif bize geçmişti, karşı güçlerin üstüne üstüne yürüyerek o güdük demokrasi koşullarında bile sınırlı olanakları son katresine kadar kullanarak sınıf düşmanını geriletme taktiği başarılı oluyordu. Egemen güçler gidişin kendileri için bir kötüye gidiş olduğunu gördüler. Yeni taktikler uygulamaya başladılar. Askeri darbeye varacak olan taktiklerdi bunlar. Bu yeni taktikleri gereği adam öldürtmeye başladılar. Emirlerindeki baskı ve tedhiş örgütlerini harekete geçirerek yirmiye yakın devrimcinin kanına girdiler. Amaç demokratik güçlerin sindirilmesi, bunu başaramazlarsa solu can savunması durumuna iterek faşist bir darbenin koşullarını hazırlamaktı. O ana kadar devrimci gençler faşistlere karşı yumruklarıyla dövüşüyorlardı. Gerici güçler böyle geriletildi. Devrimciler can savunması durumuna itildiklerinde karşımızdakiler ağır bastı. Karşı tarafın hizmetinde yalnızca o ileri sürdüğü kiralık katiller yoktu. Polisiyle, askeriyle, MİT'i ve Kontr-Gerilla'sıyla koskoca bir devlet mekanizması vardı. O andaki bilinçlenme ve örgütlenme düzeyleriyle devrimcilerin bu mekanizmayı etkisiz hale getirmesi olanaksızdı. Bu ancak gereken tarihsel şartların mücadele yoluyla yaratılmasıyla olabilirdi. O şartların da yaratılamadığı açık. Silahlı çatışmayı devrimciler değil karşı taraf dayatmıştır. "Anarşi" denen ortam böyle yaratıldı. Askeri darbeye zemin böyle hazırlandı.

Yetmişli yıllara vardığımızda kendini toparlamış, faşist darbeye varacak tertiplerin tezgahlanmasında ustalaşmış kuvvetlerle karşı karşıya geldik. Bu kez ellerinde 12 Mart döneminde palazlanmış bir yarı-legal faşist silahlı vurucu güç vardı.

— Ülkü Ocaklarını mı kastediyorsunuz?

— Evet Ülkü Ocakları. Yalnız Ülkü Ocakları deyip işi sınırlandırmayalım. Faşist cephe MHP ve yandaşı örgütlerden ibaret değil. Örneğin 1979'da beni vuran kişi ülkücü militan olduğunu iddia ediyordu, ama vur emrini ne Ülkü Ocakları'ndan ne de doğrudan doğruya MHP'den almadı. MHP de Ülkü Ocakları da kapatıldı, Türkeş içeri atıldı, ama oyunu asıl sahneye koyanlar yerli yerindedir.

Evet o dönemde emekçi halkımızın insanca bir yaşam ve demokrasi özlemlerine tercüman olma amacını güden Türkiye solu dağınık bir direniş içindeydi. Ancak bu direniş genellikle faşizmin ön safa sürdüğü ikincil kuvvetlere karşı oldu. Faşizmin geride duran esas kuvvetleri hedef alınmadı. Yani semer dövmekle yetinildi.

Sosyalizme yönelik bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi bu koşullarda zafere ulaşamaz. İnisiyatif karşı taraftaydı, darbe koşullarını hazırlamaya yönelik taktiklerini başarıyla uyguladılar ve baskını onlar yaptı.

Burada Sosyal Demokrasinin rolünden de biraz söz edelim. 1960'larda solun yükselişi döneminde kırk yıllık CHP'nin günün birinde kendini "sosyal demokrat" olarak adlandırmasıyla bu terim iç politika vokabülerimize girdi. Avrupa'da sosyal demokrasi uzun bir tarihsel sürecin ürünüdür. Kökeninde işçi sınıfı hareketi var. Bu hareket burjuva demokrasisi koşullarında gelişti. Avrupa'da sosyal demokrasinin liberalleşerek kapitalist düzen ile bütünleşmesi kapitalist gelişme ile doğru orantılıdır. Avrupa ülkeleri göreli olarak yoksul iken sosyal demokrasi radikal bir hareket idi. Devrimden yana idi. Bu hareket içinde reformizmin ağır basması paylaşılacak somunun büyümesiyle olmuştur. Bizde somun bu denli ufak olduğuna göre sosyal demokrasinin reformizminin maddi temeli yoktur.

Şunu belirtmeden geçmeyeyim: Bizim örneğin bir Olof Palme'ye, bir Bruno Kreisky'ye saygımız vardır. Bu devlet adamları kendi ülkelerinde, kapitalist düzenin sınırlarını aşamasalar da, emekçiler yararına kazanımlar sağlamışlar, dünyada ulusal kurtuluş hareketlerine arka çıkmışlar, barışın savunucuları olmuşlardır. Ama ne çare ki böyleleri bizde yetişmiyor.

Ecevit'in 12 Eylül öncesi 21 aylık iktidarına bakın. Şu AP'nin döküntülerine onbir bakanlık verdiği kabinenin icraatına. Askeri darbenin hazırlandığı herkesce biliniyordu. Seçimle iktidara gelmiş bir başbakanın bu koşullarda görevi, halkı, tüm yasal olanaklardan yığınsal olarak yararlanarak harekete geçmeye çağırmaktı. Ama o, darbe koşullarını hazırlamak için anarşi tırmandırılırken tevekkül içinde, acz içinde bekledi.

"Borçlandır, sömür ve hükmet" sloganı bugünün emperyalizminin sloganıdır. IMF gibi, Dünya Bankası gibi kurumların Türkiye'ye ve benzeri ülkelere dayattığı iktisadi politika, ancak emekçi halkı ezen bir dikta rejimi tarafından uygulanabilir. Türkiye bunun en açık bir örneğidir. 12 Eylül darbesinden bu yana işçinin, memurun gerçek geliri yarı yarıya düşmüştür. Ama IMF buyruklarına boyun eğme yalnızca Özallara özgü bir şey değil. Özal son Demirel kabinesinin iktisadi politikadan sorumlu devlet bakanıdır. 24 Ocak kararları bu kabinenin. Ecevit de, iktidar zamanında genel çizgileriyle aynı yolu izledi, biraz mırın kırın ederek. Öte yandan o "hakça bir düzen"den söz ediyordu. Bu, bugün "TKP" sözcüsünün "NATO içinde kalarak ulusal politika" önermesi gibi bir şey. IMF buyruklarına boyun eğerek, NATO'da kalarak ne "hakça" ne de "ulusal" politika güdülemez.

Darbe arifesinde Meclisin bir Cumhurbaşkanını seçemeyişinin öyküsü de ilginçtir. Sosyal demokratlarımız AP adayı Çağlayangil'in karşısına Batur'u çıkardı. Çağlayangil bildiğimiz kırk yıllık tutucu politikacı. Doğruculuğu tuttuğu bir anda 12 Mart darbesinin arkasında CIA' nin bulunduğunu söyleyebilmiş. Batur 12 Mart'ın darbeci generallerinden. Darbe arifesinde tek başına Amerika' ya gidiyor. Döndükten bir gün sonra da darbe oluyor. Muhtırayı kaleme alan kendisi. Askeri darbenin hazırlandığı dönemde çok yakını olan general Celil Gürkan, arkadaşının hakkındaki bazı şüpheleri izale etmek için olacak, "Bu kadar yüksek bir rütbeye erişmiş olan bir kimsenin CIA ajanı olamayacağını" söylüyor. Evet, sosyal demokrasimizin Cumhurbaşkanı adayı bu Batur'du. İş böyle çıkmaza sürüklendi. Ve bu çıkmaz askeri darbenin bahanelerinden biri oldu.

— Afedersiniz sözünüzü kestim. Bu bunalımlar, parlamentonun Cumhurbaşkanını seçemeyişinin doğurduğu bunalım gibi durumlar, bir anlamda bilinçli olarak yaratılan bunalımlar mı idi?

— Hayır, hayır, Kavrayışsızlık, küçük politika hesaplarıyla ilkelerden taviz. Durumu tahlil edebilme, gelen tehlikeyi görebilme yeteneğinden, o tehlikeye göğüs germe yürekliliğinden yoksunluk. Darbecilerden çok halktan korkma durumu. Bir kelimeyle liderliğe soyunmuş olan kimsenin, kimselerin çapsızlığı.

12 Eylül darbesiyle kurulan yönetim, öz olarak işbirlikçi sermayenin çıkarlarının savunucusu, emekçi halka karşı bir yönetim idi. Ancak bundan 12 Mart öncesi düzeni gerçek bir burjuva demokrasisi saydığım sonucu çıkarılmamalıdır. Türkiye'de böyle bir demokrasinin sınıfsal dayanağı olan egemen güç durumunda bir milli burjuvazi yoktur. Türkiye'de egemen güç olan kapitalist sınıf, genel niteliği ile emperyalist tekellerin işbirlikçisidir. Varlığını Türkiye'nin emperyalist sistem içinde sömürülen ülke durumunu sürdürmesine borçludur. Türkiye'de demokrasi olacaksa bu, toplumdaki tüm ulusal ve demokratik güçlerin demokrasisi olacaktır. Bu da Batı modelinden birçok bakımdan farklıdır.

Türkiye'nin 12 Eylül öncesi düzeni hakkında şunları da belirtmeden geçmeyelim:

Partiler vardı, sol yayın vardı, sendikalar vardı, sosyalistim diyen partiler vardı. Ama topluma tepeden inme dayatılmış tabular da vardı. Örneğin ordunun başındaki yüksek rütbeli subay zümresinin ayrı, imtiyazlı kast durumuna, bu zümrenin devlet içinde devlet durumuna karşı çıkılamazdı, bu tabu idi. Kürtlük gerçeğini ifade etmek, Kürt sorununa demokratik bir yaklaşım yasaklanmıştı. Bu da baş tabu idi. Başka tabular da var ama başlıcaları bu ikisi.

Kürt sorunu üzerinde biraz duralım: TC topraklarında bir Kürt halkının yaşadığı gerçeğini inkar etmek Türk tarihini inkâr etmektir. Tarih boyunca Kürt halkının yaşadığı Anadolu topraklarının adı Kürdistan'dı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Birinci Millet Meclisinde Doğu vilayetlerinin milletvekilleri Kürt halkının temsilcileri sıfatıyla oturuyorlardı. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç noktası sayılan, Mustafa Kemal'in kaleme aldığı Amasya Kararları'nda (Amasya Mukarreratı) özetle "Türklerle Kürtler birleşti ortak düşmana karşı birlikte savaşılacaktır" denir. İnönü, Lozan'da "ben buraya Türklerin ve Kürtlerin temsilcisi olarak geldim" der.

Ulus gerçeği çağımıza damgasını vurmuştur. En geri halklar ulusal bilince varıyorlar ve ulus olarak biz de varız diyorlar. Geçen yüzyılın sonlarına kadar biz Türkler kendimize "Türk" demiyorduk. Ümmetdik, Halife-yi Müslümin Osmanlı padişahının tabaası Osmanlılardık. Türk olduğumuzun bilincine varmaya başlamamız yüz yıl kadar önce oldu. Bugün Türküz ve Türklükten gurur duyarız. Yöneticilerimizin tutum ve davranışı genellikle gurur verici olmaktan uzak olsa da, biz halkımızı onlardan ayrı tutarız. Sen bunu Kürtlere nasıl yasaklarsın? Ama biz Türk halkı ile Kürt halkı birbirinden kopsun demiyoruz. Biz iki halkın gönüllü birliğinden yanayız. İki özgür halkın.

Türk yurtseverliğinin bugün Kürt halkının varlığına, onun ulusal ve demokratik davasına saygıyı emrettiği kanısındayım. Bu çağda ulusal davalar mutlaka hedeflerine ulaşacaktır. Bu böyle. Kürtler geç kaldılar, ama bugün vardırlar. Ulus olarak biz de varız diyorlar.

Dikkat ederseniz konuşmamda hep "Türk solu" diyorum, "Türkiye solu" değil. Ben isterdim ki, Türkiye genelinde bir tek sol olsun ve onun zafere ulaşmasıyla Türkü de kurtulsun, Kürdü de. Ama tarih öyle gelişmedi. Türk solundan ayrı bir Kürt solu var bugün. Bu bir tarihsel gerçek. Kürt solunun sorunları, bu sorunların çözümünün gerektirdiği mücadele biçimleri birçok bakımdan bizimkinden farklı. Bu tespitten çıkış yaparak, gerçekten demokratik bir tutum ile, Türk yurtseverliğinin emrettiği davranış içinde, Kürt halkının gerçek temsilcileriyle dialog kurmamız gerekir.

Kimdir bunlar? Elbette ki Barzaniciliğin temsilcisi Kürt şovenleriyle değil. "Sol Birlik" adı altında "TKP" nin kuyruğuna takılan küçük burjuva aydınlar çevresi de değil. 12 Eylül'den sonra tüm merkez komiteleriyle İsveç'e göçeden ve bu ülkeyi neredeyse bir "Küçük Kürdistan"a çeviren, o eskiden adı sık sık geçen kürt örgütleri de değil. Burada muhatap olarak alınacak olan Kürt halkının ulusal demokratik davasını güdenlerdir, bu yolda direnenlerdir. Bir onlar halkı temsil etme durumundadırlar. Öyle olmasa zaten direnemezler.

Dayatılan tabulara boyun eğmek ve ardından demokratlık taslamak halkı aldatmaktır. Yani adama senin sendika kurma, parti kurma hakkın var, toplantı hakkın, seçim ve benzeri hakların var diyorsun, ama ben falan ulusdanım deme hakkın yok diyorsun; kendi dilini kullanma, kültürünü geliştirme hakkın yok diyorsun. Bunu diyebildiğin anda demokrasi yoktur. Ve elde ettiğini sandığın bütün öteki haklar çok iğreti şeyler olarak kalır.

Aynı şekilde, halkın oylarıyla bir Meclis seçilecek, o Meclis bir hükümete güven oyu verecek. Fakat 800 bin silahlı vatandaştan oluşan bir orduya kumanda eden bir zümre devlet içinde devlet durumunu doğal hakkı sayacak ve her on yılda bir vatan kurtarıcılığına soyunarak darbe yapacak. Besbelli ki böyle bir tabuya boyun eğiş de halka inançla, gerçek demokratlıkla bağdaşmaz.

— Sorumda bir şey daha var. Gerçi biraz değindiniz ama, Türk solunun buradaki sorumluluğu neydi, açıklar mısınız?

Türk solundan söz ederken konuyu en geniş anlamıyla ele almak var, bir de Marksist soldan söz etmek var. Türk solunun elbette ki büyük sorumluluğu var.

Türk solu, büyük kesimiyle, bölünmüşlüğün nereden kaynaklandığını, kuşaklararası yatay bölünme ile aynı kuşak içinde dikey bölünmenin ilişkisini, bu gidişle işin nereye varacağını, inisiyatifin kimde olduğunu, onu koparıp almak için ne yapmak gerektiğini, göz göre göre hazırlanmakta olan faşist darbeye yığınsal olarak nasıl karşı çıkılabileceğini uzun boylu düşünmüyordu. Bunlar başlıca sorunları arasında değildi. Dolayısıyla bu hayati sorunlara çözüm getirmekten acizdi. Darbeden sonra verilen sınav da kötüdür. Açık faşizm kapıya dayandığında bir yığınsal direniş gösteremedik. Bu, egemen güçlerin solu tecrit etmede ne denli başarılı olduğunu gösterir. Buna meydan verilmiştir. Açık faşizm döneminin baskıları karşısında çözülmeler, bazı çevrelerin yozlaşması durumu da var.

Ama ben gene de kötümser sonuçlara varmıyorum. Emperyalist tekellerin ve işbirlikçi sermayenin politika alanındaki adamları Türkiye'nin sorunlarına çözüm getirmekten acizdirler. Bu hiçbir zaman bu denli açıklıkla ispatlanmadı. Türkiye her zamankinden fazla toplumsal altüst oluşa gebe toplum niteliğini taşımaktadır. Bazı çevreler dışında, sol için de hep eski bildiğini okuyor, eski hiçbir şeyi unutmuyor, yeni hiçbir şey öğrenmiyor denemez. Geçmişten hiç ders almadık değil. Hiç değilse ne yapmamamız gerektiğini öğrenmiş bulunuyoruz, bu da bir kazanım.

— Şimdi nasıl değerlendiriyorsunuz Türk solunun durumunu, sorumluluğu var mıdır?

Sorumluluk bütün bu dediklerim işte. Sen toplumu doğru dürüst tahlil edeme, dönen oyunları kavrayama, faşizmin kaynağını doğru tespit edeme, bunların hepsi elbette ki sorumluluk.

Türkiye'nin gündeminde şu anda en önemli sorunlar nelerdir? Türk soluna düşen görevler ne olabilir?

İlk önce sorunları yüreklice tartışmamız gerekir, tabuları sineye çekmeden. Ve elde ne varsa (ki az değildir), yüreği kan ağlayan bir sürü yurtsever, bir sürü sosyalist yol aramaktadır. Başbaşa verip çözümü bulmak gerek. Sorunu bu düzenin sınırları içinde sosyalist particilik oynayalım şeklinde koyamayız. Örgütlenelim, elbette, fakat sosyalizmin adını kirletmeyelim. Bu karşı tarafa hizmet olur. Burada olabildiğince sorunların tartışılması gerekir; konuşmak yazmak gerekir. Mostralık sosyalist parti kurma anlamında değil. Ne denli sınırlı olursa olsun bütün olanakları kullanarak çeşitli yönde örgütlenmek gerek. Bugün sarı sendikacılığa karşı mücadele gündemdedir. Öğrenci gençliğe uygulanmakta olan faşist baskılara karşı mücadele gündemdedir.

— Dışarıdan Türkiye'ye yönelik yayınlar var. Bazıları yurt dışında büyük hareketlilik olduğunu düşünüyor. O yayınların verdiği haberler bu doğrultuda. Gerçekten yansıtıldığı gibi dışarıda çok büyük bir faaliyet var mı?

— Yani, eğer Türkiye'de insanlarımız dışarıdan kurtarıcı bekliyorlarsa büyük düş kırıklığına uğrayacaklar, buna hazırlansınlar.

Mültecileşme diye bir olgu var. 1951 Cenevre Konvansiyonu'nu bütün batı Avrupa hükümetleri imzalamış. Bu konvansiyon imzalandığı sıralarda Batı Avrupa'ya gelip sığınma hakkı isteyenler genellikle doğu Avrupa'dan gelmekteydi. Bu gelen mülteciler barındırılıyor ve onlardan daha çok doğu Avrupa'daki rejimleri istikrarsızlığa uğratmak için yararlanılıyordu. O zamanlar faşist ülkelerden gelenler henüz uzun boylu sorun değildi. Bugün böyle değil. Bunlara uygulanan politika aynı değildir. Batı Avrupa hükümetleri mültecinin ülkesinde faşist düzeni istikrarsızlığa uğratmayı amaçlayan bir politika gütmez. Zaman zaman insan haklarına aşırı tutum ve davranışları protesto etseler de bu böyle. Batı'da elbette ki bir demokratik kamuoyu da var. İktidarda olmasa da bir ağırlığı var bunun. Saflarında birçok insan samimi olarak faşizme karşıdır. O ayrı mesele. Fakat Batı Avrupa'da bugün, hükümetler olarak Üçüncü Dünya'daki faşist rejimlere ciddi bir karşı çıkış yoktur. Tam tersine sığınma hakkı için başvuran mültecinin yozlaşma anlamında mültecileşmesi için sinsi bir politika güdülmektedir. Ve bundan sonuç almaktadırlar. Bir zamanlar mangalda kül bırakmayan gayet keskin devrimciler bir iki yıl içinde bakarsınız sosyal demokrasi hayranı olmuş, yahut da Trotskizan kahve politikacısı kesilmiş, yahut da kişisel sorunları içinde boğulmuş kalmış, politikaya, ülke sorunlarına ilgisi kalmamış. Kuşkusuz, herşeye karşın, içinde devrimci ateşi sönmeyen ve halkımızın davası yolunda bir şeyler yapabilmek için yanıp tutuşan insanlar da var. Ancak, genel olarak mültecileşme denen yozlaşma bir gerçektir.

Elbette ki yurt dışında faşizmin fecaatini dünya kamuoyunun gözleri önüne sermek olumlu bir şey. Ancak şunu da bilmeli ki, muhatapların birçoğu, örneğin Avrupa Konseyi'ndeki sol kanadın önemli bir kesimi içten içe Türkiye'de faşizmin kökünü kazıyacak olan bir halk hareketine karşıdır. İsterler tabii Demirel ile Ecevit'in yasakları kalksın, Barışseverler ya da DİSK yöneticileri serbest bırakılsın. Fakat bir halk hareketiyle toplumun köklü bir değişikliğe uğramasını istemezler. Dediğim gibi ben bazı arkadaşların bu yoldaki çalışmalarını olumlu karşılıyorum; bu bazen, bir Alman atasözünde dendiği gibi, "şeytandan amcasına yakınma" durumunu andırsa da.

Evet, Türkiye içinden, ülke topraklarına ayak basan, emekçi halkın saflarında yer alanlardan çıkacaktır demokrasi mücadelesinin esas güçleri. Dışarıdakilerin de katkısı olabilir elbet, dıştan katkı ne kadar olabilirse.

— Bunlar şöyle diyorlar: Biz şartların zorlaması nedeniyle yurt dışındayız. Dolayısıyla koşullar böyle gerektirdiği için yurt dışında mücadelemizi sürdürüyoruz, diye bir gerekçe ileri sürüyorlar.

— Bunlar laftır. Yurt dışına gitmek nihayet bir sınır geçme meselesidir. Bir Türk yurt dışına çıktığı gibi yurt içine de girer. Laftır bu. Burada sözüm, mülteciliği kendine yakıştırmayan ve bir an önce ülke toprağına ayak basıp kendisine düşeni yapmaya hazır olan devrimcilere değil. Ötekiler burada gelişmiş ülkelerin mülteciye sağladığı koşullar içinde rahattırlar. Bu rahatı terkedip Türkiye'nin o çetin koşullarında, her an yakalanma, işkenceye göğüs germe, zindana atılma tehlikesini göze alarak çalışma işinde yokturlar. Bu durumda dışardan maval okumaları fazla bir değer taşımaz.

— Peki şimdi neler yapılabilir Türkiye'de? Alternatif ilerici hareket nasıl oluşur, nasıl yürütülür? Bu konuda ne diyorsunuz?

— Burada bir hazır çözüm dayatmaya kalkmamak gerek. Elbette ki bu konuda görüşlerim var. Ancak bunlar, Türk solunun içine düştüğü çıkmazdan bir an önce kurtulması özlemini benim gibi taşıyan, durumu gerçekçi bir tutumla değerlendirebilen, kendi fraksiyonunu

bütün dertlere deva sayma gafletinde olamayan, "Mührü Süleyman bendedir" iddiasıyla kendini avutma aymazlığı içinde olmayan başkalarıyla yapıca bir diyalog içinde somut şekil alabilir, ete kemiğe bürünür. Bunu yapabildik mi, işin arkası gelecek, olaylar hızla gelişecektir. Şu anda sorun, herhangi bir hazır çözüm önermeden önce aramızda yapıcı bir diyalog kurmak, olabildiğince yüksek bir teorik düzeyde, ülkemiz gerçekleri ışığında sorunlarımız üzerine eğilmek için gerekli iletişim ortamını yaratmaktır.

İletişim yokluğu karşımızdaki güçlerin kasıtlı olarak tezgahladığı bir durumdur. Birinci sorun buna son vermektir. Solda birlik fraksiyonların tasfiyesi demektir. O halde şu anda kendi fraksiyonu çatısı altında mutlu olan, gününü gün eden kimseleri muhatap olarak almak, fraksiyonları sineye çekmek, onlara meşruiyet kazandırmak olur. Bu tutumda olanlarla diyalog zaman kaybıdır. Bu yoldan birliğe varılamaz. Diyalog, ülkemizin ve hareketimizin bugünkü hali karşısında içi kan ağlayanlarla kurulmalıdır.

—Sovyetler Birliği'nde Garbaçov'un yönetime gelmesiyle uygulamaya konan Glasnost (Açıklık) politikası için ne diyorsunuz?

— Bu dolayısıyla bizi de ilgilendiren bir konu. Sovyetler Birliği komşumuzdur ve bizi vesayeti altında tutan ABD ile çelişme durumundadır, dolayısıyla Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi, bağımsızlık ve demokrasi mücadelemizde de Sovyetlerden olumlu bir tutum takınmasını bekleme durumu vardır.

"Perestroyka" (Yeniden yapılanma), "Glasnost" (Açıklık) konusunda görüşümü kısaca söyleyeyim: Başka çıkar yol yoktur kanısındayım ben. Ama ilk önce şunu iyice anlamak gerek: Ekim Devrimini izleyen yıllarda proletarya diktatörlüğünün gerekliliği, tarihsel zorunluluğu sabittir. SSCB'de sosyalist kuruluşun başarılı olduğu tarihsel olarak sabittir. Sovyetler Birliği geri bir tarım ülkesi iken, kapitalist kuşatma altında sanayi ülkesine dönüşebildi. Bütün Avrupa sanayiini elinde tutan Almanya'yı yenilgiye uğratabilecek iktisadi, dolayısıyla askeri güce ulaştı. İkinci Dünya Savaşı'nda büyük yükü Sovyetler Birliği taşıdı. Savaştan sonra da Sovyet halkı, büyük fedakarlıklar pahasına, yıkıma uğrayan ülkesini onardı ve Sovyetler Birliği ABD ile atbaşı giden büyük devlet olarak dünyada yerini aldı. 1950'lerde Sputnik ile uzay çağını açan sosyalist ülke oldu.

Ancak son on beş yıldır Sovyet toplumunda bir yerinde saymaya, hatta gerilemeye, zamanın dayattığı yenilenmeleri anında gerçekleştirebilmek için gerekli atılımcı ruhtan yaratıcılıktan yoksunluğa tanık oluyoruz. Ekim devrimini başarmış olan Sovyet halkının devrimci geleneğine ters düşen bir durum bu. Ve tam bu sırada dünyada beş on yıl önce hiç kimsenin tahayyül edemeyeceği bir bilimsel ve teknolojik devrim olmaktadır. Ve sosyalist ülke bunda başı çekmemektedir. Oysa eğer sosyalizm kapitalizmi yenecek ise, bunu ancak insan emeğine daha yüksek bir teknolojik düzeyde daha yüksek bir verimlilik sağladığı için yapacaktır. Bilim ve teknoloji alanında geri kaldın mı sonun kötüdür. Kapitalizm feodalizmi daha yüksek teknolojisiyle yendi. Feodalizmde direnen ülkeler kapitalist ülkelerin sömürge ya da yarı sömürgesi oldular. Bugün sosyalizm de kapitalizmi alt edip bir dünya sistemi olacaksa bilimin ve teknolojinin belli başlı alanlarında üstünlüğünü sağlamalıdır. Sosyalizm özünde bir potansiyeli taşır.

Sovyetler silkinmek ve zamanımızın dayattığı atılımcılığı ve yaratıcılığı gerçekleştirmek zorundadırlar. Belli bir biçimde kadrolaşma ve örgütlenme belli tarihsel koşullarda olumlu sonuçlar veriyor. Ama zaman değişince, yeni dönemin dayattığı kadrolaşma ve örgütlenmeyi gerçekleştirmek için sen atılımcı ve yaratıcı tutum ve davranışa geçemedin mi, bu kez tam tersi sonuçlar elde ediyorsun. Perestroyka'yı uygulama yolunu tutanlar bu gerçeği kavramış görünüyorlar. Zamanla yozlaşmış bir bürokrasinin dumura uğrattığı topluma dinamizmini kazandırmak için bürokrasiye karşı kesin bir mücadele gündemdedir. Besbelli ki buna karşı direnenler olacaktır. Ama ben Perestroyka'nın başarıya ulaşacağına inanıyorum. Başka çıkar yol yoktur.

Sosyalizm şartlarında bile bürokrasinin ne denli yozlaşabileceğini, çürüyebileceğini gösteren bir örnek: Özbekistan'da parti örgütünün bir Mafya'ya dönüştüğü saptanıyor. Sahte belgelerle rakamları şişiriyorlar, pamuk ekim alanlarını olduğundan çok daha geniş olarak gösteriyorlar üst mercilere ve bu yoldan büyük menfaatler sağlıyorlar. Daha Andropov zamanında ekim alanları uydudan çekilen fotoğraflarla kontrol ediliyor ve sahtekarlık ortaya çıkıyor. Kovuşturma ilerliyor. Sonunda 3000 kişi partiden ve görevlerinden atılıyor, yüzlercesi tutuklanıyor. İdam edilenler de var.

Belki bu yozlaşmış bir bürokrasinin işi nereye kadar vardırabileceğini gösteren aşırı bir örnek. Elbette ki ülkenin her yanında durum böyle olamaz. Ancak bürokratik yozlaşmaya karşı verilmekte olan mücadele tüm Sovyetler Birliği'ni kapsayan bir mücadeledir. Bu mücadele Sovyet yurtseverliğinin emrettiği bir görev. Bu görevi sosyalizm davası da dayatıyor.

"Perestroyka"nın hedefi bütün çürümüş, kokuşmuş bürokrasi yuvalarının temizlenmesidir. Böyle bir yuva da merkezi Leipzig'de olan "TKP"dir. Bunlar pamuk ekmiyorlar. Ama Özbekistan'ın Mafyalaşmış bürokratlarıyla aralarındaki fark bundan ibaret. Bunlar da rakkamları şişiriyorlar. Eylemlerini anlatırken pireyi deve yapıyorlar. Başka örgütlerin eylemlerini kendi eylemleri gibi gösteriyorlar. Amaç aynı, yerlerini korumak. Özbekistan bürokratlarını cezalandır, Leipzig'dekilere ilişme bu çelişki olur. Bu bürokrasi kovuğunun varlığı, Türkiye'de anti-Sovyetizmi körükleyen başlıca etkenlerdendir.

Çağımızda devrimler oluyor. Ama "kardeş parti" diye nitelendirilen partiler artık devrim mevrim yapmaz oldular. Bunlar devrimci saflarda ya hiç yoklar, ya da arkadan izleyip nal topluyorlar. Açıkca devrime karşı çıkanlar da var. Küba devrimi, Cezayir devrimi, Nikaragua, Üçüncü Dünya'daki öteki devrimler hep böyle. Küba'da Kastro dağa çıktığı zaman komünist partisi lideri, koalisyon hükümetinde bir koltuk kapabilirim umuduyla Batista ile pazarlık yapıyordu ve Kastro'yu, arkadaşlarını "romantik burjuvalar" diye nitelendiriyordu. Cezayir devriminde, üyelerinin büyük çoğunluğu Avrupalı olan komünist partisi, ulusal kurtuluş savaşına kesinlikle karşıydı.

Türkiye'de de böyle olacaktır. Bütün alametler bunu gösteriyor. Öyleyse, kim ülkemizde sosyalizm yolunda tam bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye'yi yaratmayı hedef alan bir halk hareketi karşısında olumlu tutum içinde olmak istiyorsa, söz konusu "kardeş parti 'TKP' "yi başımıza bela etmesin. ■

AVRUPA TÜRKİYESİ'NDE DÖRT TARZ-I SİYASET

Çelik BİLGİN

Taşra, kısır ve boğucudur. Avrupa, Türkiye'nin siyasal ve ekinsel taşrası haline geldi; kısır ve kıraç toprak, artık, hem Avrupa'yı ve hem de Türkiye Avrupası'nı belirliyor. Avrupa Türkiyesi'ni, şimdi, Türkiye'nin ilerici devrimci hareketlerinin kreması oluşturuyor; en azından yedi yıldır Türkiye'nin devrimci ve ilerici hareketlerinden bir büyük kesim Avrupa'da yaşıyor. Yaşıyor mu? Bir hareketsizlik ve verimsizlikten söz edilmelidir; Avrupa Türkiyesi'nden Türkiye'ye bir yeni açılım veya bir yeni değerlendirme gelmiyor.

Taşra, metropolün gerisidir.

Avrupa, Türkiye'nin gerisindedir.

Türkiye ilerici tarihi Avrupa'ya yönelik ikinci Exodus'unu yaşıyor. Birincisini, Tanzimat ötesi aydınlar gerçekleştirdiler; Namık Kemal'ler, Ağah ve Şinasi Efendiler, Tanzimat Diktatoryası'ndan kaçarak Avrupa'ya sığındılar. Mehmet ve Reşat Efendiler, bir yiğitleme içgüdüsüyle, Paris Komünü'ne katıldılar; hepsi Avrupa'nın ilk ve elle tutulur gericiliğinin üstüne düştüler. On dokuzuncu yüzyılın son üçte birinde Avrupa, daha sonra adına emperyalizm denilen bir gericiliği yaşamaya başlıyor; artık Avrupa için model olan burjuvazi, Fransız Devrimi'ni gerçekleştirenler değil, Junker çizgileri kabaca taşıyan Alman burjuvazisidir.

Alman burjuvazisi tarihte, kendi ülkülerine ihanet eden bir sınıfı temsil ediyor. Almanya, tarih sahnesine, kaba, geri ve hain bir burjuvaziyi çıkarıyor. Yükselen ve güçlü devleti oluşturuyor; damgasını vuruyor.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Tanzimat Diktatoryası veya Hamid İstibdatı'na dayanamayarak özgürlük tahsil etmek üzere Avrupa'ya sığınan Osmanlı aydınlarının junker damgalı bir Avrupa burjuvazisiyle karşılaşmaları bir büyük talihsizlik oluyor. Ancak 1980 yılı Eylül ayında başlayan Exodus'u çok daha büyük bir talihsizlik bekliyor. Ne büyük talihsizlik; dünya, ikinci Soğuk Savaşı ve Avrupa, yakın tarihinin en muhafazakar hükümetler dönemini yaşıyor. Avrupa'da komünist partileri evcilleşme sürecini açıkca yaşamaya başlıyorlar; yaptıkları işlere ve ülkülerine güvendikleri izlenimini bile vermiyorlar.

1970 yıllarının ortasında başlayan devrimci çözümleri red ve sosyalizmden uzaklaşma eğilimleri 1980 yıllarında tümüyle egemenliğini kuruyor; bu ikinci Exodus döneminde Türkiyeli solcuları Avrupa'da, Mısır'dan Filistin'e göçen İsrailoğulları'nın karşılaştıklarından çok daha kıraç topraklar bekliyor. Avrupa'da en canlı eylem yeşilciliktir; Türk devrimcilerine kucaklarını açıyor.

Yirminci yüzyılın tarihsel adı, Devrimler Çağı'dır; bu çağın son çeyreğinde Avrupa'ya giderek burjuva demokrasisinin faziletlerini yeniden tahsil etmenin bir büyük talihsizlik olduğunu düşünüyorum. Bir büyük talihsizliktir; tutucu Avrupa parlamentolarının koridorlarından özgürlük mesajları çıkarmaya çalışmanın ve en ileri eylemin bu olduğunu düşünmenin son derece geriletici olduğunu düşünüyorum.

Abdülhamit İsdibdatı'ndan kaçanlarla Eylül Darbesi'nden darbe almamak için Avrupa'ya geçenlerin mesajlarının bu kadar birbirine benzemesi tarihin tekrarı olarak alınmamalıdır; benzerliğe karşın imkanlar çok daha farklı görünüyor. Bugün, daha önce görülmeyen yepyeni imkanlar var.

Toprak imkanlı ise bitkiler suları kesildikleri zaman ürün veriyorlar.

Bütün talihsizlikler, içlerinde, bir büyük talihi gizliyor.

Yirminci yüzyılın son yirmi yılına girilirken Türkiye'de yirmi yaşına girmek bir büyük şans'tır; toprak, bütün imkansızlıklar içinde, büyük olanakları sunuyor. Türkiye bir evrensel kısırlık içinde kendi göbeğini kendisi kesmeye zorlanıyor.

Kendi göbeğini kendisi kesebilene devrimci deniyor.

Yalnızca Türkiye Avrupası mı? Garbaçov'un Sovyet Ülkesi de, dünyanın ilerici devrimcilerini, kendi çözümlerine zorluyor. Avrupa'nın kısırlığı Sovyetler Birliği'ndeki yeni arayışlarla eş zamanlıdır? Garbaçov, olgun sosyalizmin karşılaştığı önemli sorunlara çözüm yolları arıyor. Elde başarısı kesin çözümler olmayınca kütlenin yaratıcılığına başvurmak kaçınılmazdır ve ekonomik yapıdaki paslanmaları temizleyebilmek için katılımı artırmak bir çare olarak ortaya çıkıyor. Paslanmaları ve işlerliğini yitirmiş mekanizmaları saptayabilmek için açıklık ve yeni çözümler bulabilmek için de katılımlı tartışma gerekiyor: Glasnost ve demokratizm ortaya çıkıyor.

Söylenecekler var. Birincisi, hem glasnost ve hem de demokratizm'in bir çözüm olmadığıdır; çözüm arayışı için yaklaşımları anlatıyorlar. Hem glasnost ve hem de demokratizm, hangi mekanizmaların terk edilmesi ve hangilerinin geliştirilmesi konusunda hiçbir açıklığa sahip değiller; bunların bulunması gerekiyor. İkincisi, buradaki demokratizmin siyasal demokrasi ile hiçbir ilintisi yoktur; Sovyet toplumunda Stalin dönemi de dahil her zaman katılım ve tartışma olmuştur. Bugünkü dünya, Sovyet toplumu ve tarihi konusunda Garbaçov'un iddialarının bir bölümünü gözü kapalı kabul etmeyecek ilerici ve devrimcilerle doludur.

GÜNÜMÜZ SÜREÇLERİ VE DEVRİM HAREKETİ

SOSYALİST HAREKETİN YAKIN GEÇMİŞİ VE BUGÜNÜ

ATILIM

AÇIKLAMA

POLİTİK BÜRO'NUN GENİŞLETİLMİŞ TOPLANTISI

Bir parantez açabiliyorum: 1970 yıllarında ortalama bir Türkiyeli gencin Bolşevik tarihi bilgisinin aynı zamanlarda ortalama bir Sovyet uzmanının Bolşevik tarihi bilgisinden çok daha ileri ve doğru olduğunu ileri sürebiliyorum. Türkiye'de gençlik Mitka Gribçeva'yı büyük bir istek ve coşkuyla okuyor; Bulgaristan'da gençlik için Mitka'nın yaşamı bir sıkıcı ders anlamına geliyor.

Devam ediyorum ve "Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu" çalışmasının derslerine geliyorum. 1930 yıllarında Sovyetler Birliği'nde önce büyük işletmeler kurmak bir çözümdür ve devrim sayılıyor. Karşı çıkanlar Trotskist damgasını yiyor ve şiddetle eleştiriliyor. 1930 yıllarının sonuna doğru anti-gigantomania bir politika oluyor; büyük işletme kurma eğilimleri mahkum ediliyor. İkisi de doğrudur; kapitalist mülkiyet ve piyasa mekanizmasının işaretleri olmadığı için, diğer taraftan kollektif çıkarın tek ilke sayılması aşamasına henüz varılamadığından, politika değişiklikleri ve yeni politika arayışları büyük vurgularla tanıtılıyor. Vurgulama bir yönetim biçimidir ve şimdilik kaçınılmaz görünüyor.

Dördüncüsü şöyle oluyor; glasnost ve demokratizm, Sovyetler Birliği'nde olgun sosyalizmin sorunlarını çözebilmek için geliştirilen yeni yaklaşımları gösteriyor. Sovyet toplumu için bunları çok sağlıklı ve önemli buluyorum. Ancak bir insanın bunların Türkiye için de önemli ve çözüm getirici olduğunu düşünebilmesi için ilerici değil Kuran Kursu öğrencisi olması gerekiyor; böyle ezbercilikler devrimcilikte yer kalmıyor.

Kimse Garbaçov'dan olgun sosyalizmin sorunlarına çözüm arama işini bırakıp Türkiye türünden ülkelerde devrim yollarına ışık tutmasını beklememelidir. Elde klasikler var; zengin deneyimlerin arkası kesilmiyor. Ancak olgun sosyalizmin sorunlarından daha çok klasikler ile devrim deneyimlerinin başlangıçları, devrim eşiğindeki ülkelere ışık tutabiliyor; Garbaçov'un arayışları kendi ışığının kendisine ait olduğunu ortaya çıkarıyor.

Sorunlar ve çözümler tarihlidirler.

Türkiye, Avrupa'dan çözüm önerileri ithal edemeyişi, bir talihe çevirmek durumundadır.

DEV-YOL'UN YEŞİL DALI

Avrupa Türkiyesi bir ortam oluyor ve bu ortamda en canlı eylemleri Yeşilci hareket sağlıyor. Etkilememesi mümkün değil; Türkiye'de devrimci geçmişe sahip olduktan sonra Avrupa Türkiyesi'nde siyasal göçmen statüsüne geçenler içinde en çok Dev-Yol çizgisini etkiliyor. Avrupa Türkiyesi'nde dört tarz-ı siyasetten ilkini ortaya çıkarıyor.

Başkası değil, fakat Dev-Yol, bir dalıyla Türkiye Avrupası'nda yaygın sayılabilecek bir Yeşil hareketini doğuruyor; açıklanmaya muhtaç görünüyor. Bununla başlıyorum ve kaynak olarak Avrupa'da yayınlanan bir tartışma dergisinde çıkan uzun bir söyleşiyi alıyorum. Dergi, söyleşiyi "Bir Dev-Yol Lideri ile Röportaj" başlığıyla yayınlıyor. Aynı yayından anlaşıldığına göre adı verilmeyen ancak kendisiyle röportaj yapılan Dev-Yol Lideri, aynı zamanda, Avrupa'da Yeşil Hareketi içinde seminerler de veriyor.

Sorulardan birisini aktarıyorum: "Geçenlerde bir başka Dev-Yol geleneği içerisinde yer almış arkadaşla konuşurken ona şöyle bir şey söylemiştim. Bu arkadaş -tam motomot değil- ama dedi ki, Brikim, bu anlamda Dev-Yol'un teorik organıydı." * 1970 yıllarında başında Murat Belge'nin bulunduğu Birikim Dergisi'ni Dev-Yol'un teorik yayın organı sayan Dev-Yolcu'lar bulunuyor ve soru, bunun irdelenmesi üzerine kuruluyor.

(*) Bir Dev-Yol Lideri ile Röportaj, Devrimci Marksist Tartışma Defterleri, Sayı 1, Ekim 1985, s. 111.

Cevap şu: "Devrimci Yol'un teorik yayın organının Birikim Dergisi olduğunu tabii ki kabul etmek mümkün değil. Ama etkilenme problemine gelince, bir tek Birikim-Devrimci Yol açısından değil. Zannediyorum, eğer Türkiye'de egemen klasik Sovyetik ve Çin merkezli akımları ve ideoloji üreten merkezleri bir kenara bırakırsam, bunun dışındaki ortada bulunan ve belli bir arayış içinde olan kesimin her birisinin dünya çapında, Avrupa çapında, Türkiye çapında birbirlerini etkilediklerini kabul ederim. Birikim Dergisi'nin de bu anlamda Türkiye'de sol literatürde önemli katkıları olduğunu kabul etmek gerekiyor." Doğrusu cevap, utangaç ve çekingen bir kabulü içeriyor.

Söylenecek ikidir; Birikim Dergisi, 1970 yıllarında Türkiye'de sol içinde hiçbir sözü dile getiremedi. Yalnızca ve sürekli olarak teorinin önemli olduğunu söyledi ve Althusser'in bir tür Türkiye acentalığını üzerine aldı.* Bu, birinci oluyor. İkincisi ise şudur: Eğer sorulduğu ve önemli ölçüde kabul edildiği gibi, bir hareketin teorik kaynağı Birikim Dergisi olursa, bu, Avrupa'dan gelecek her türlü salgına açıktır, anlamına geliyor. Murat Belge'nin Birikim'i, okuyanlarını, yalnızca Avrupa modalarına alıcı hale getiriyor.

Avrupa aksırsa, Birikim okuyucusu nezle oluyor.

Dev-Yol Lideri, geçmişte Birikim'e yakın görünüyor, şimdi de yine Murat Belge'nin, bu kez Kavala Sermayesi ile çıkardığı Yeni Gündem'e yakınlık duyması gerekiyor. "Yeni Gündem'in siyasal çizgisine gelince sınırlı ve eksik buluyorum" diyor. Şunları ekliyor: "Bir geniş cephe politikası izlemeye, Cunta'nın dışındaki bütün sağ liberal güçlerden demokratik olmayı kabullenmiş, Batılı anlamda, burjuva anlamda demokratik ölçüleri kabullenmeye hazır olan, islamcı çevrelerden en radikal sol kesimlere kadar, oldukça geniş bir yelpazenin birarada olması gerektiği fikrini savunmaya çalışıyorlar." Bunları yapanlar, savunanlar, Yeni Gündemciler oluyor; Dev-Yol lideri bunları sınırlı ve eksik buluyor. Eksik bulmakla birlikte "sağ liberal güçler" veya "islamcı çevreler" demokrasinin potansiyel savunucuları arasına konulunca, buna da pek itiraz etmiyor. "Cuntaya karşı bu tür demokratik talepleri ileri sürmek de, bugün mücadele edilmesi gereken şeylerden birisidir elbette" diyor. Yeni Gündem'in yelpaze çalışmalarını reddetmiyor; burada bunu saptayabiliyorum.

Bir adım daha atılabiliyor ve aktarıyorum: "Bu anlayışa göre, burjuva muhalefeti diye ifade edilen muhalefet, Doğru Yol, SODEP, DSP, cuntaya karşı farklı bir zeminde yer almaktadır. İçeriğini istediğimiz kadar eleştirmekte özgürüz; eleştirdiğimiz için de zaten dışındayız. Ve farklı bir demokrasi anlayışını savunuyoruz. Ama bunların da cuntaya karşı bir demokrasi mücadelesi verdiklerini kabul etmek zorundayız."** Önemli olan budur; tartışmayı en aza indirerek tartışma noktasının değil ayrılığın Doğru Yol'a bir demokrat mücadele yeri verip vermemekle düğümlendiğini söyleyebiliyorum. Dev-Yol lideri Birikim'ci ve Yeni Gündem'ci Murat Belge ile aynı telden çalarak, Demirel'in Doğru Yol'unu da demokrasi mücadelesi yapanlar arasına katıyor.

Bir parantez açabilirim; kendisiyle röportaj yapılan kimsenin ne ölçüde Dev-Yol lideri olduğunu tartışmak gereğini duymuyorum. Dev-Yol içindeki gücünü de önemli saymıyorum. Önemli olan bu eğilimi göstermesidir; söyledikleri adım adım bir yere yaklaştığı için bu açıklamaları seçiyorum.

Bundan sonra bu Dev-Yol Lideri, Dev-Yol'un aşılması gerektiğini söylemelidir. Söylüyor ve aktarıyorum: "Nasıl Devrimci Yol hareketi THKP-C'yi aştı ise, geliştirdiyse Devrimci Yol hareketinin de bugün, somut gerçeklikteki politikalarda, aşılması gerektiğini zannediyorum." Aşma sözcüğü her zaman güzeldir ve her zaman yüksek değerlerle yüklü bir anlam taşıyor.

Ancak, ne yazık, aşma sözcüğünden Dev-Yol Lideri, Yeşilcileri anlıyor. Uzun bir aktarma gerekiyor: "Türkiye'de bir düşünür var: Cemil Meriç. Her ne kadar Yalçın Küçük 'sağcı mı, solcu mu olduğuna karar veremedi' diyorsa da, 'sağcı' bir düşünür. Hoşuma giden bir sözü var. Aşağı yukarı şöyle diyor, Cemil Meriç; "Marksizm en efendice Batılı düşünce, sağolsun hiç değilse bize Batı'yı eleştirebilme icazetini verdi". Güzel bir benzetme. Bu benzetmeden hareket etmek istiyorum. Beni Yeşiller hareketi üzerine veya onun içerisinde ve çevresindeki kesimlerin belli tartışmaları üzerine araştırmaya iten önemli şey, yine de bu konuda icazetin Batı'dan gelmesi. Şaka bir tarafa. Bir sorunla esaslı uğraşılması gerektiğine inanıyorum. 30 yıllık bir tarih kesitinden başlarsam her 10 yılda bir askeri müdahale yaşadık, her 10 yılda gelişim durduruldu, müdahale edildi. Basit bir olay değil. Bu durulan yerde ciddi bir tarih problemi ile karşı karşıyayız. Tarihin ve geçmişin yeni bir biçimde ele alınması gerektiğini zannediyorum. Özetle 200 yıllık Batılaşma macerası ile önemli bir hesaplaşmanın yapılması gerektiğine inanıyorum. Ana sebebi de şu; Türkiye'deki sol hareketlerde gizli veya açık hedef olarak Batı medeniyetine ulaşmak devamlı varoldu. Batı medeniyetinin mutlaka içinden geçilmesi gerektiğine inanıldı veya hâlâ inanılıyor. Bu bir tesbit, yanlış da olabilir. Zannediyorum solun bu ilerlemeci geleneği, onun Türkiye'deki Kemalist geleneğinin yanında yer almasının önemli sebeplerinden birisini oluşturuyor. Yeşillerdeki şu andaki tartışmalarda Batı medeniyetinin kendisi toptan bir sorguya çekiliyor. Oldukça güçlü bir eleştiri bu medeniyet eleştirisi. Batı medeniyetinin insanlık açısından hiç de olumlu gelecek anlamına gelmediği anlaşılıyor, tartışılıyor. Pratik örnekleriyle burada yaşanıyor. Yeşillerle kapitalist Batı medeniyetinin köklü eleştirisinin bir fırsatını verdiği için ilgilendim."* Doğrusu Dev-Yol Lideri'nin Yeşillerle ilgilenmek için entellektüel nedenler aramış olması son derece sevindiricidir. Ancak ilgilenmesi için bulduğu gerekçeyi yeni saymayı mümkün göremiyorum; Yeşiller burada hiç yeni gelmiyor. Ötelere gitmeye gerek yok; Mehmet Akif yıllar önce "medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" dizeleriyle ve manzum olarak Batı medeniyetini ciddi ciddi sorguya çekiyordu.

(*) "Örneğin niçin sadece, diyelim ki Althusser ekolünden çeviriler ağırlıklı? Bu, birilerince eksik bulunabilir. Ama zannediyorum ki, dünyada başka tarafların da olduğunu, başka şeylerin de konuşulup tartışıldığını, ilk defa, ilk defa demiyeyim, ama önemli bir biçimde geniş malzemeler halinde bu dergi sundu."
Ibid., s. 111.
Birikim, gerçekten bunları yapmış olabilir; ancak, buna, teori denilemiyor.

(**) Ibid., s. 113.

(*) Ibid., s. 116.
Yalçın Küçük'ün bir düşünür sayamadığı Cemil Meriç, Murat Belge için bir büyük düşünür oluyor. Batı uygarlığını sorgulamak zaman zaman islama açılan pencere yerine geçiyor.

THKP hareketinin doğuşunda Türkiye'nin kapitalistleşmiş bir ülke olduğunu reddetme düşüncesi son derece önemlidir; THKP çizgisi, Türkiye'deki sanayileşme çizgisini ölçme çabalarından çok etkilendi. Doğuşunda, 1970 yılında Türkiye'de sanayileşme aşamasını önemsememe eğilimi var. Şimdi Dev-Yol Lideri sanayileşme aşamasını yalnızca pratikte değil teorik planda da reddetmek istiyor. Uzun ve zor bir paragraf daha aktarıyorum: "Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki devrim hedefi ne olmalıdır? Bu hedeften bakıldığında şimdiye kadarki alışılmış biçimi ile Batı toplumları, içinden geçilmesi ne derece zorunlu bir insanlık evresidir. Dolayısıyla sosyalizm bizim gibi ülkelerde ne derece sanayileşmenin, kapitalist sanayileşmenin diye ifade edeyim (kapitalist ve sosyalist sanayi arasındaki farkı mülkiyet problemi olarak görmüyorum. Partinin sosyalist olması, yönetici olması, üretimin niteliğinin kapitalistliğini benim açımdan dışlamıyor) ürünü olacaktır. Sosyalizme ulaşmak için ülkemizde kapitalist sanayileşmeyi kendi gelişmesinin sonuna kadar (proletarya diktatörlüğü altında da olabilir) yaşamak zorunda mıyız?" Doğrusu bu düşünceleri hiç entellektüel bulmadığımı, tersine son derece ilkel saydığımı, kapitalizmi atlama savlarının bundan yüz yıldan biraz uzun bir zaman öncesinde narodizm tarafından savunulduğunu, Pyotr Struve ile Plehanof'un gerekli dersleri verdiğini kaydetmekle yetiniyorum.

Bütün bunlar düşünmeye yeni başlayanlar için çok heyecan ve umut vericidir. Ancak toplumsal planda "bizim" bunları ciddiye alma lüksümüz görünmüyor; askeri müdahalelerin okuma isteğini artırdığını görerek sevinmek gerekiyor. Ancak insanlar okuduklarını ve düşündüklerini söyleyebilmek için biraz daha bekleyebilirler.

"Bir Dev-Yol Lideri", Devrimci Yol çizgisi içinde neyi temsil ediyor; bilmiyorum ve önemli bulmuyorum. Önemli olan bu yeşilci dalın, Türkiye'nin devrimci platformunda hiçbir yere sahip olmamasıdır; mücadele yılgınları için çekici bir alan olabilir. Hepsi bu kadar; her yılgın mücadele alanını terketmek için bir gerekçe arıyor.

Dev-Yol'un yeşil dalı bir canlanmaya değil çürümeye işaret ediyor.

Avrupa Türkiyesi'nden çıkardığım birinci Tarz-ı Siyaset, Türkiye'deki ilerici devrimci alanının dışına düşüyor.

HAYDAR KUTLU'NUN ÖRO-KOMÜNİZMİ

Avrupa gerileyişini yaşıyor.

Yeşil hareketi, tepkileri topluyor. Öro-komünizm, komünist hareketleri kemiriyor.

30 Haziran 1987 tarihinde toplanan TKP Politbüro toplantısının açılışında, herhalde rastlantı olmamalı, Haydar Kutlu şunları söylüyor: "Geçmişte Eurokomünizm olarak isimlendirilen akımın içinde yanlış sonuçlara varıldığı, Marksizmi revize edici niteliklerin yer aldığı bir gerçektir. Ama unutmayalım ki, onlar uluslararası komünist hareketin ele almakta geciktiği sorunların çözümü yolunda bir arayış içindeydiler. Vardıkları sonuç doğrularla yanlışların içiçe girmesini getirdi."* Herhalde hiçbir öro-komünist hareket, kendisini bu kadar yüceltmemiştir ve hiçbir komünist partisinin içinde ve tepede güçlü bir öro-komünist ekip olmadan öro-komünizmi bu kadar açık ve cüretle övebileceğini sanmıyorum.

(*) Atılım, 1 Temmuz 1987, Sayı 13, s. 3.

Haydar Kutlu'nun gözlerine titreme gelmiş; hiç net göremiyor. Her yerde doğrularla yanlışları içiçe buluyor. Öro-komünizmden sonra sıra Mehmet Ali Aybar'a geliyor ve aktarıyorum: "Bizim dışımızda yeni gerçekleri arayanlar çıkmayacak mıdır? Onların yanlışlara yuvarlanmamasının garantileri var mıdır? Kendi sol hareketimizin geçmişinde de bunun örnekleri yok mudur? Bugün bize Aybar'ı soruyorlar. Soruyu beğenelim beğenmeyelim, soru haklı değil midir? Elbette bizim paylaşamayacağımız görüşleri vardır. Ama söylediği şeylerde doğru hiç mi yoktu?" Kutlu, sonsuz bir zaafiyet ile konuşuyor; zaafiyetten gözleri hiç net göremiyor. Hep ikili görüyor; zayıflıktan kaynaklanıyor.

"Marksizmi-Leninizmi kavrayış tarzımızı gözden geçirmeliyiz. Marksizm-Leninizmin teori ve metot olarak iki yönlü işlevini açıklıkla göremedik." Şimdi görmeye başlıyor ve gördüğünü aktarıyorum: "Sınıfa karşı sınıf anlayışının yanlışlığı." TKP Genel Sekreteri, sınıfsal bakış açısını terketmeyi öneriyor. Sınıfsal bakış açısını reddetmek, kapitalist sistemi veri almak demektir; kapitalist çerçeve içinde bir politika oyunu ortaya çıkıyor.

Yorumlayarak bulmuyorum; Kutlu açıkça yazıyor. Aktarıyorum: "Bu durum toplumsal sorunların çözüm tarzına yaklaşımımızda da köklü bir farklılık gerektiriyor. Bugün temel yaklaşım tarzı 'yıkmak' değil 'kurmak' olmalıdır. Kapitalizmin sözünü ettiğimiz yıkıntı yaratan sonuçlarının, otomatikman sınıf mücadelesini ilerletici, bizi devrime, sosyalizme yakınlaştırıcı sonuçlar değil, tersine olumsuz sonuçlar doğurduğunu görmeliyiz. Öyleyse komünistler olarak yapıcı politikalar, programlar ve belgilerle ortaya çıkmak gerekiyor. Başka deyişle daha kapitalizm çerçevesi içindeyken demokratik bir alternatif ortaya koymak ve gerçekleştirmek bize görev olarak düşüyor." İnanmak mümkün değil; sıradan bir sosyal demokrat parti bile kapitalizmin bu kadar hırslı ve yılışık muhafızı olmayı isteyemiyor. TKP Genel Sekreteri, kapitalizm için olumsuz gelişmelerin sosyalizm için de olumsuz olduğunu ileri sürecek ölçüde kendinden geçmişe benziyor.

Bir nedeni olmalıdır; herhalde emperyalizme bağımlı Türkiye burjuvazisinin kendinden geçmiş bir komünist partisine ihtiyacı olduğu hesap ediliyor. TKP, yasal bir parti olabilmek için düşünülebilecek her türlü değişime ve ödüne razı olduğunu göstermeye hazırlanıyor. Politbüro toplantısının kapanışında Haydar Kutlu bir de şunları söylüyor: "Yukarıdan beri bir yolun seçiminden söz ettim. Gerçek anlamda bir seçme durumu ile karşı karşıya değiliz. Bu yol bugünkü koşullarda artık zorunluluktur. Bugün yasal bir parti gibi çalışmak, yığınsal nitelik kazanmak, güncel bir politikaya sahip olmak, ülkemizin, halkımızın daha bugünkü sorunlarının çözümüne sahip çıkmak, hemen yarın iktidara gelecekmişizcesine hazırlanmak, böyle bir sorumlulukla politika yapmak, yasal bir parti haline gelme zorunluluğunu görmek, tüm bunlar tercih sorunu değildir, zorunluluktur."* TKP Genel Sekreteri'nin açığa çıkan isteği bir güçlülükten kaynaklanmıyor, zayıflığa dayanıyor. Kabul edilebileceği umulan bir ölçüye uymayı amaçlıyor.

(*) Atılım, 15 Temmuz 1987, Sayı 14, s. 2.

TBKP: NATO'YA, AET'YE, ABD'YE EVET

Bu da bir politika'dır; ancak Münich'e benziyor.

Hitler'in oburluğunu tatmin için istediğinden çok fazlasını vermeye hazır burjuva politikacılarını hatırlatıyor.

TİP bir yana "Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin Program Tasarısı" dökümanına bakıldığında TKP'nin varlığı değil ancak kendisini yeniden tasfiye edip etmediği tartışılabilir. Bu, bir tasfiye belgesidir.

TKP tarihi bir tasfiyeler tarihidir ve bu üçüncüsü oluyor.

Ortaya boşluk çıkıyor ve boşluk hiçbir zaman uzun ömürlü değildir. Türkiye için bir işçi sınıfı partisi boşluğu daha da büyümüştür; süratle doldurulması gerekiyor. TİP ve TKP, biraraya gelerek bir birleşik komünist partisi yaratamıyorlar; bir büyük boşluk açıyorlar.

Boşluğun doldurulacağından hiç kuşku duymuyorum: Varolan istekliler bu işi üstlenmezse bu kaçınılmaz sorumluluğu üstleneceklerin olduğunu biliyorum. Ancak boşluk aynı zamanda bir açıklıktır; üzerinde durmak gerekliliği çıkıyor.

Bir "Parti" olmalıdır; ancak başka çizgileri bir yana böyle bir "Parti" bir açıdan kesinlikle tasfiye işlemleri başlatılan TKP'ye benzememelidir. TKP, bütün ömrünü iktidar aramaktan daha çok "legale çıkmak" için harcadı. Böyle bir politika bugün için dünden çok daha yanlış görülüyor; artık Türkiye'de iktidara gelmeden açığa çıkmayı amaçlamayan bir "Parti" olmalıdır.

Türkiye'de iktidarın yalnızca açık yollarla mücadele sonucunda elde edilebileceğini düşünmek, bugün için, büyük bir hayal olarak görünüyor. Açığa çıkmayı, "legale çıkmak" anlamında kullanıyorum, tek başına ve büyük bir hedef olarak koymak, kesinlikle iktidar perspektifinden yoksun olmayı anlatıyor.

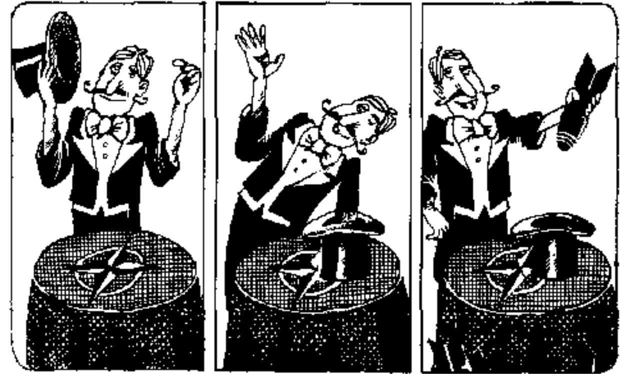
İktidarın yolu, üç ayaktan geçiyor.

TBKP, bir iktidar perspektifini değil iktidarsızlığı politika sayıyor.

Dünyanın en yaşlı insanına benziyor; herkesi ve her şeyi beğeniyor. Sanki can çekişen bir canlıdır; hesaplaşıyor ve canlılığa veda ederken herkesi affediyor. Eylülizmi affediyor; aslında pek kızmamıştı. Önce Eylülizm'in kendi yolunu açacağını umuyordu ve Eylül'e faşist demeyi 1984 yılından sonra öğrenmeye başladı. Şimdi cansızlığa dönerken yine eski savlarına dönmüş oluyor; "1980 askersel darbe" nitelemesi tekrar ortaya çıkıyor. Program Tasarısı'nda "faşist" sözcüğüne hiç yer yok: yalnızca bir yerde "yüzbinlerce politik tutuklu faşist terör çarkının dişlileri arasından geçirilmiştir" cümleciği yer alıyor.* Hepsi bu kadar; bu kadar kusur kadı kızında da var.

Program Tasarısı'nda faşizm olmadığı gibi sosyalizm de pek yok; aslında sosyalizm sözcüğü var, yalnızca bir ihtiyaç olarak ortaya çıkıyor. Şöyle yazılıyor: "Türkiye'nin sosyalizme ihtiyacı vardır." Program Tasarısı'nın son sayfalarına atılan bu cümlecik Türkiye'nin sosyalizme ihtiyacı olduğunu ortaya koyuyor. Türkiye'nin neye ihtiyacı yok ki? Temiz havaya, maden kömürüne, çeliğe, yeni otomobil fabrikalarına ve sosyalizme de ihtiyacı

(*) Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin Program Tasarısı, Düsseldorf, tarihsiz, s. 25.

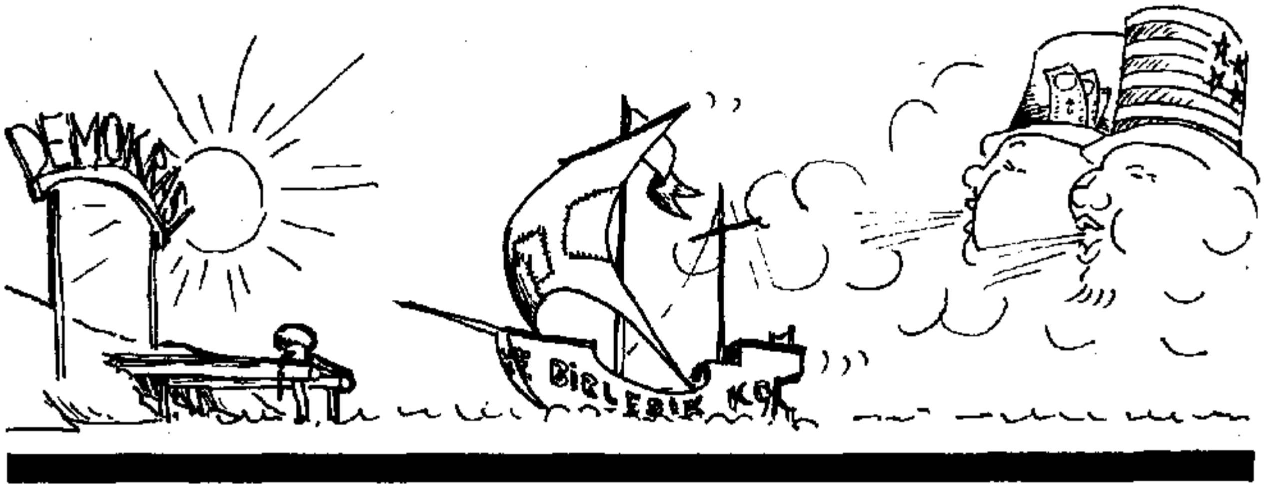
vardır. Ancak ihtiyaçların da bir sırası olmalıdır; Program Tasarısı'na göre Türkiye'nin sosyalizme olan ihtiyacının henüz sırası değil. Şöyle yazılıyor: "Sosyalizmin maddi önkoşullarının varolması, öte yandan, devrimin nesnel ve öznel koşullarının oluşmasından henüz uzak olduğumuz gerçeğini ortadan kaldırmıyor." * İhtiyaç var; ancak objektif ve sübjektif koşullar yok. Sırası değil; bekleyeceksiniz, öyle anlaşılıyor.

"Sosyalizm" sözcüğü var; ancak sırası değil. "Devrim" sözçüğü de var; ancak son derece barışçıl olarak belirleniyor. Tasarı şunları kaydediyor: "Türkiye Birleşik Komünist Partisi, devrimci yolun bir iç savaşa dönüşmeksizin gerçekleşmesini amaçlıyor. Partinin bugünkü stratejisi, aynı zamanda devrimin barışçı yolunun kazanılması stratejisidir."** Gerçekten harikulade bir manzara ortaya çıkıyor; "devrim", "barışçı" ve "strateji" sözcüklerinin yan yana gelişine alışmak gerekiyor. "Barışçı" sözcüğü Tasarı'da hem "devrim" sözcüğünden ve hem de "kürt" sözcüğünün hemen arkasından sürekli tekrarlanıyor. Tasarı'da sık sık tekrarlanan bir klişe var; "Kürt ulusal sorununun adil, demokratik ve barışçı bir çözüme kavuşturulması" ısrarla vurgulanıyor. Tasarı, Kürt ulusal sorununa son derece diplomatik bir dille yaklaşıyor.

Tasarı'da, "Yüce Meclis" sözleri geçmiyor; fakat "parlamentonun politik sistemin en üst organı olması" ilkesi kabul ediliyor ve tekrarlanıyor. Parlamentoda bütün partiler var: "Tüm anayasal partilerin, sosyalizmi benimsemeseler de demokratik kurallara saygılı olmak koşuluyla, bütün haklarını kullanabildikleri politik bir sistem çerçevesinde" işler yürütülüyor ve her şey tıkırında gidiyor. Amaç da buna uygun olarak formüle ediliyor: "Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, ulusal kültürü koruma, demokratizm, yurtseverlik ve hümanizm temellerinde geliştirme programıdır."*** Gayet açık; bu programa "evet" demeyecek bir parti bulmak biraz zor görünüyor.

Süleyman Demirel acaba bu programı okudu mu? Ne derdi, acaba? "Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin bugünkü aşamadaki amacı: Barış ve Demokratik Yenilenme" başlıklı bölümü okurken utandığımı söylemek durumundayım. "Ulusal kültürü koruma, domekratizm, yurtseverlik ve hümanizm temellerinde geliştirme programı" tanımı da bu bölümde yer alıyor. Daha çok utandığım bölüm burası değil; aktarıyorum: "Ancak ekonominin

(*) ibid., s. 61.
(**) ibid., s. 63.
(***) ibid., s. 35.

ulusal temellerini güçlendirmek, sanayileşmek, modernleşmek ve üretimi artırmak yoluyla emekçilere ulusal gelirden daha büyük bir pay sağlamak ve halkın ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçlarını karşılama düzeyini adım adım yükseltmek olanaklıdır." Dünyada buna imza atmayacak gerici bir iktisatçı veya politikacı bulunamaz; zavallı Süleyman Demirel yıllarca bu görüşleri savundu, durdu. Bunun adı şöyle: Önce pastayı büyütmek! Daha iyi bir gelir bölüşümü için milli ekonomiyi güçlendirmek, üretimi artırmak ve bölüşümü iyileştirmeyi bu koşullara bağlamak en sağ politikacıların en sağ politikalarıdır. Komünizm adına kimsenin bunları yazma hakkı olmadığını sanıyorum.

Türkiye'de mücadelenin temel amacı, daha iyi paylaşımdır. Daha çok üretmek, burjuvaların tutkusudur. Daha iyi paylaşımı, kapitalist üretimin artırılmasına bağlamak son derece burjuva bir yaklaşım olarak ortaya çıkıyor.

Barışı ve demokratik yenilenmeyi kimler gerçekleştirecekler? Cevabı bunun, bütün "ulus" olarak ortaya çıkıyor ve iki taksitle veriliyor. Birinci taksidi şudur: "Ülkemizde tarihsel kökleri olan politik akımlar, komünist ve diğer devrimci sol akım, sosyal demokrat akım, Kemalist akım, anti-emperyalist çıkışlar yapan dinsel akım, burjuva demokrat akım ve Kürt ulusal demokrat akımı bugün legal ya da illegal parti ve çevrelerde rejime ve bugünkü egemen politikaya karşı muhalefet etmektedir." Etmeyen kalmıyor ve tereddütleri silmek için ikinci taksit geliyor: "DP-AP devamı olan politik çizgide, egemen burjuvazinin parlamenter yöntemleri ön planda tutan geleneksel politik kadroları rol oynamaktadır. Bu çizgi bir yandan ordu müdahalelerini reddederken burjuva demokrat fikirlere eskisine göre daha açık konuma gelmiş, öte yandan da darbelere 'gerekçe' yapılan 'ulusal güvenlik' doktrininin etkisinden kurtulamamış durumdadır." Zamanla kurtulurlar; ordu müdahalesini reddettikten ve burjuva demokrat fikirlere açıldıktan sonra, gerisini düşünmemek gerekiyor. Önemli değil. Bunlar da muhalefetin içine giriyor.

Böyle bir büyük muhalefet ortaya çıkınca hedefler de kendiliğinden küçülüyor. TBKP artık ABD'ye karşı değildir; TBKP'yı artık sadece Türkiye'nin "ABD emperyalizminin saldırgan politikasına araç olma" rahatsız ediyor.* TBKP, artık NATO'ya da karşı değildir; TBKP "Türkiye NATO içinde kendi meşru güvenlik çıkarlarına ve dünya barışının çıkarlarına uygun bir politika izlemeli" diyor.** TBKP, AET ile bugünkü "ortaklık" bağlantısının sona erdirilmesini istemiyor; tam üye için acele edilmemesini ve bunun üretimin artırıldığı bir zamana bırakılmasını öneriyor. Aynen böyle istiyor: "AET'na tam üyelik bu çerçevede ele alınmalı, bugün ulusal çıkarlarla bağdaşmadığı için AET üyeliği amaçlanmamalı, ancak kalkınma yolunda sonuç alıcı adımlar atıldıktan sonra bu sorun, o günün koşulları ve ulusal ekonominin ve çok yönlü dış ilişkilerinin ihtiyaçları temel alınarak değerlendirilmelidir."*** Hepsi bu kadar.

TBKP'yi bitiriyorum: Artık böyle bir partiden, eğer adına parti deniliyorsa, kimseye ne zarar ne de yarar gelir. Bu, bir fikir kulübü bile olamaz; insanlar böylesine eskimiş, pörsümüş düşünceler için parti kurmazlar. TBKP için hazırlanan Program Tasarısı'nın YÖK üniversiteleri de dahil her üniversitenin dergisinde kolaylıkla yayınlanabileceğini sanıyorum; yeteneksiz profesör makalelerinin birisi olarak yer alabilir.

Ancak bir noktaya işaret etmem gerekiyor; TBKP'nin Tasarısı'na ve TİP ile TKP yöneticilerinin açıklamalarına bakıldığında Program Tasarısı'nın oluşturulmasındaki esin kaynağının Sovyetler Birliği olduğu ileri sürülebilir ve ileri sürülüyor. Böyle bir savabütünüyle katılmayı imkansız görüyorum. Tasarı'da yer alan "her şey insan için, her şey halkın mutluluğu için"**** türünden sloganların Sovyet yayınlarında yer alan "vse v çeloveke, vse dlya çeloveka" sloganının kötü bir çevirisi olduğunda kuşku yok; ancak bunu, Sovyetler Birliği'nin bir programı dikte ettirmesinden daha çok TİP ve TKP yöneticilerinin entellektüel tembelliklerine bağlamak gerektiğini sanıyorum. Bu Program Tasarısı'nın Türkiye'de bir nesnelliğe tümüyle uyduğunu gözden uzak tutmamak gerek; iç dinamiği küçümseme eğilimlerine hep karşı durmak istiyorum.

(*) Ibid., s. 17
(**) Ibid., s. 40
(***) Ibid., s. 41
(****) Ibid., s. 11

"Ayrışma ve Kopma" incelemesini hatırlatmak durumundayım.* Eklenecekler var; sosyal mücadelede tutucu eğilimlerin başlangıcı İşçi aristokrasisine dayanıyor. Birinci Dünya Savaşı'na doğru sosyal demokrat işçi hareketinde revizyonizm işçi aristokrasisinden doğdu. Türkiye'de ise şimdi bir "aydın aristokrasisi" ortaya çıkıyor; tekelci burjuvazi, eski sol aydınları "iyi" ödemelerle kendisine hizmet ettiriyor. Reklam şirketleri, ansiklopedi üreticileri, büyük basın, büyük basının satmayan dergileri, pazarlamacılar, holdinglerin orta düzey bürokratları "iyi" para kazanıyorlar. Bunlara bir "TBKP" gerekiyor.

Teorisiz pratik olmaz; kesin. Ancak bu yol gösterici ve eylem açısı teori olduğu sürece doğrudur. Yoklukta, teorik açıklıkları ortak ve kolletif eylemden çıkarmak gerekiyor.

Pragmatik, geçmişi ya TİP'li ya da Dev-Genç'li ve THKP-C veya THKO'lu, iki darbe yemiş, yüreği sıkışmış ve beyni zedelenmiş aydın aristokrasisinin, TBKP ile yıllardır aradığını bulacağına inanıyorum. TBKP, yaşı ellinin üzerinde olan aydın aristokrasisinin hücumuna uğramıştır; bundan kuşku duyulmaması gerekiyor.

Bu program ile TBKP bir boşluğu dolduruyor ve bir boşluk yaratıyor: Ayrışmaya çok olumlu katkılarda bulunuyor. Bundan sonra TBKP'nin ilerici devrimci mücadeleyi sürdürmek isteyenlere hiçbir zararı olamayacağına inanıyorum. Bu dönem kapanıyor.

ÜÇÜNCÜ SİYASET: REFORMİZMİN VE HALKÇILIĞIN ELEŞTİRİSİ

Kesinlikle söylenebilir ve tekrarlamam gerekiyor: Devrimci-Yol'un yeşile dönüşen kanadı ile Türkiye Komünist Partisi'nin, Türkiye İşçi Partisi'nin tüm tarihini bitirerek TB-Komünist Partisi olan gövdesi, Türkiye'de devrimci ve ilerici akımla bağlarını koparmış oluyorlar; Türkiye'de bilinç ve bilgi düzeyi DY-Yeşil Kanat ile TB-Komünist Partisi'ne, bırakınız komünist ya da sosyalist, solcu bile dememeyi bilecek kadar gelişmiştir, kuşku duyulmayacağını umuyorum. DY-Yeşil Kanat, Türkiye'nin devrimci tarihine ve TB-Komünist Partisi ilerici geçmişine "tövbe" ederek veda ediyorlar. Her ikisi de tövbekar oldular; "yolumuzu" açıyorlar.

Ancak pratikte yolun üzerindeki engelleri açmalarının yanında, teorik planda da belli açıklıkları sağlıyorlar; işaret edilmesi zorunludur. Çok açık; DY-Yeşil Kanat, "islamcı çevreler" ile "sağ liberal güçler" dediği Demirel çevresini demokratikleşme perspektifi içinde görüyor. TB-Komünist Partisi de aynı anlayışı daha açık ve ısrarla dile getiriyor. Çok açık olarak "anti-emperyalist çıkışlar yapan dinsel akım" ile "DP-AP devamı olan politik çizgi" TB-Komünist Partisi'nin mücadele dostları arasında yer alıyor. Üstelik TB-Komünist Partisi, bu dostlarını övgü ile uluslararası komünist partileri platformuna götürüyor* ve sunuyor. TB-Komünist Partisi, dostlarıyla ilgili illüzyonlarını diğer komünist partilerine de bulaştırıyor.

Bir tezi yazabiliyorum: Sınıf bilinci ne kadar düşükse, sınıf bakışı ne ölçüde kör ise, bir hareket, burjuva ve gerici kampta o kadar çok müttefik bulabiliyor.

Bu bilinç düşüklüğü ve sınıf körlüğü, DY ve TKP türünden ilk basamak hareketlerinde hep oldu. Bu hareketler içinde bilinçli, devrimci ve yürekli üyelerin yanında önemli ölçüde bilinç düzeyi düşük ve sınıf bakışı şaşı üyeler yer aldı. Bugünkü sonuç, bu yapının doğal uzantısıdır.

Bağlantılı ikinci tezi yazıyorum: Anti-emperyalizme aşırı vurgu, kapitalizmi bir hedef olarak görmeyi engelliyor.

Aşırı anti-emperyalist vurgunun kapitalizm hedefini gizlemesi, Kemalizmin büyük katkısıdır. Kemalizm, en çok bu rengiyle, sınıf bilincinin gelişmesini yavaşlatmıştır.

Dünya eşitsiz gelişme yasasının kontrolunda hareket ediyor: Türkiye'de Komünist hareketin gecikmesi Kemalizmin gelişmesi sonucunda ortaya çıkıyor. Türkiye'nin komşu ülkelerinde bir Kemalist hareket olmadığı için daha güçlü devrimci hareketler olabiliyor.

TB-Komünist Partisi artık Kemalizmin de gerisine düşüyor veya geriletilmiş bir Kemalizme denk geliyor. Ancak TKP sonuna kadar ve çok büyük ölçüde Kemalist kaldı ve THKP-C ise bir Kemalist kaynaklı hareket olarak doğdu. Bu nedenle THKP kaynaklı DY-Yeşil Kanat ile TKP damgalı TB-Komünist Partisi'nin sınıf körü olmaları ve gerici dinci akımlar ile tekelci burjuvazinin deneyimli liderlerinde müttefik bulmaları mantıklı ve tutarlı oluyor; her ikisi de sınıf körüdürler.

Ancak buradan bir kötümserliğe ve kötümserlikle bir inkara gitmemek gerektiğini düşünüyorum. Hem TKP ve hem de THKP-C ve THKO "bizimdir", TKP'nin Kemalist olduğu bir zamanda Kemalist olmayan bir sol yoktur. THKP-THKO ise bir Jakoben canlanmadır ve tarihlerinde ilgi çekici ve kalıcı olan, Kemalist olmaları değil devrimci ruhu canlandırmalarıdır. TKP'yi eleştirmeden Türkiye devrimci hareketine yeni canlılıklar kazandırmak mümkün değil; ancak 1951 yılına kadar TKP'ne sahip çıkılmadan da sosyalist olunabileceğini sanmıyorum.

(*) Çelik Bilgin, Ayrışma ve Kopma, Toplumsal Kurtuluş, Sayı 3, Eylül 1987.

(*) World Marxist Review'in bana gelen en son sayısında, bir sempozyumda TKP temsilcisinin söylediklerini aktarabiliyorum:

"The reactionary Turkish paper, Tercüman, has accused the 'radical currents' cooperating with godless Communists' of betraying faith. The Islamic scholar Abdurrahman Dilipak replied by saying that he saw the hand of the United States behind these accusations, who would like to play off the Moslems and the left against each other and so get a free hand for its dirty business."

World Marxist Review, August 1987, Sayı 8, s. 90.

Murat Belge'nin büyük keşfi Milli Gazete yazarı Abdurrahman Dilipak'ı TKP "İslam bilgini" yapıveriyor ve Tercüman-ABD kampına karşı TKP-Dilipak ittifakını çıkarıyor. Dilipak, Tercüman'ı, solcularla müslümanlar arasındaki bağları koparmakla suçluyor.

WMR'ın aynı sayısında TKP adına yazılan bir yazıda isim verilerek yalnızca Süleyman Demirel övülüyor.

Ibid., s. 109.

Aynı biçimde THKP-THKO hareketini, teorik açıdan oldukça geri ve örgütsel planda ise son derece çocuksu buluyorum; ancak bu hareketin ve izleyicilerinin eylem platformunda açtığı yeni çığırı, sergiledikleri halk sevgisi ve toplumsal özveriyi her türlü övgünün imkansızlıklar ve yalnızlıklar içinde sergilediği inat ile THKP-THKO çizgisinin yarattığı canlanma, her iki çizginin de, güvenli hareket edebilmesi için yeteri ölçüde verimlidir; eleştiriden korkmak için bir neden bulamıyorum.

1951 öncesi TKP'yi reddetmeden, 1961 sonrasında TİP'in görkemli yükselişini, 1970 yılına doğru Dev-Genç ile THKP-THKO çıkışlarını, 12 Mart'tan sonra bir yandan Hikmet Kıvılcımlı patlaması ile diğer yandan TKP atılımını, arkasından iç savaşın yürekli savunma örgütlerini bir büyük zenginlik ve bir büyük laboratuvar saymak gerekiyor; hiçbirisini fetişleştirmeden yeni yola tutabilecekleri ışıkları saptamak zorunlu oluyor. Şimdi bu aşamada olduğumuzu düşünüyorum.

Umut için yeterli arayış ve ip uçları var.

Ç. Can'ın kısa çalışmasını umut veren arayışlardan birisi olarak görmek istiyorum. TKP-TİP çizgisine yönelttiği sert eleştirilerden THKP kökenli olduğu sonucunu çıkarıyorum; ancak THKP ardılı hareketleri fetişleştirmiyor, bir ayrı çıkışı temsil ediyor. TKP-TİP çizgisi, buraya kuşkusuz TSİP de giriyor, "sosyal reformistler" adını alıyor ve devrimi bir kenara atıp yalnızca "demokratikleşme" ile avunmaları nedeniyle sert eleştirilerle karşılaşıyor.

Aktarmam gerekiyor: "Demokrasi oyununun tamamlayıcı demokratik figüranları sosyal reformistlerdir. Bakmayın ayrı tellerden çaldıklarına; maşallah koro gibi söylüyorlar! Çin'miş, yok Sovyetler'miş, yok Marksizm' miş, yok Leninizm'miş yahut 'güler yüzlü sosyalizm'miş, yok Marksizm krizde imiş veya değilmiş; bunların hepsi laf! Esas olan varsa yoksa 'demokratikleşme'! Hem de devrimin bugününü geleceğini ve geçmişi yerin yedi kat dibine gömerek!"* Ç. Can'ın değerlendirmesi acı; ancak gerçekçi görünüyor.

Laboratuvar zengindir; derslerini, "üzerimize" yıkıyor.

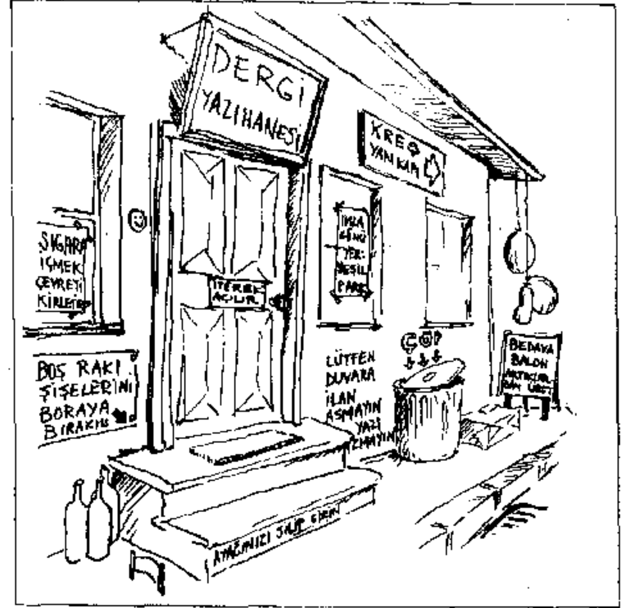
David Ricardo durduğu yerde, siyasal iktisat üzerine geliyordu. Türkiye'de şimdi devrimci çizginin dersleri, beynini ve yüreğini iki darbeden sağlıklı çıkarabilmiş olanların üzerine yıkılıyor.

Öyleyse iki dersten çıkan iki tezi arka arkaya "yazabiliyoruz." Bir: Kapitalizmin böğrüne böğrüne hücum etmeden tekrarlanan anti-emperyalist vurgu, Türkiye ilerici hareketini Kemalist durağa götürüyor. İki: Artık Türkiye'de "devrimci" tonu olmayan bir demokratikleşme arayışı, Türkiye'de ilerici hareketi, burjuva kamplarına bağlıyor.

Can'dan aktarmayı sürdürüyorum: "Hepsi de tıpkı 12 Mart sonrası günlerindeki gibi, devrimin ezilmesinden memnun, sevinç ve büyük umutlar içerisinde binmişler gemilerine, 'demokratikleşmeye' açılıyorlar. Yelkenlerini yılgınlık rüzgarlarıyla şişirerek... Demirel'in ve sosyal demokratların ardından önce Avrupai burjuva demokrasisine, sonra da, Allah izin verirse, sosyalizme varacaklar. Bir kısmının icazetleri ceplerinde, diğer bir kısmı da icazet uğruna burjuvaziye ve 'yasal muhalefet partilerine' kur yapmakla meşguller. 'Demokrasiye geçiş' uğruna burjuva muhalefet partilerini canla başla destekliyorlar. Burjuvazi için ne mutluluk!" Tezlere uygun sonuçlar çıkarılıyor.

"Bir de şu Kürt direnişi olmasa bak ne güzel gidecek işler!" Kürtler, rejime olduğu kadar, "sosyal reformistler" için de sorunlar çıkarıyorlar.

Ç. Can, Türkiye'nin yeni bir devrimci kabarışa gebe olduğuna inanıyor ve bu konuda çok iyimser görünüyor. "Sosyal Reformistler", Can'a göre, burjuvaziden ayrı olarak bu kabarışı önlemek misyonu ile yüklüdürler; bunun için de "ünlü provokasyon teorisini" ön plana çıkarıyorlar. Can, şunları yazıyor: "Bu nedenle, yani devrimci kabarışa engel olabilmek için, burjuva gericileri, sosyal demokratlar ve sosyal reformistler, farklı hesaplar da olsa, sanki elbirliği etmişler gibi ünlü provakasyon teorisini halk muhalefetinin önüne koyuyorlar." Örnekler veriyor; tekrarlama gereğini duymuyorum.

İyimserliğin dayanakları sıralanıyor: "Son derece elverişsiz koşullarda sürdürülen örgütlenme çabaları ve grevler toplumda umut ve sempati uyandırıyor. Öğrenciler kendilerine her türlü örgütlenmenin yasaklandığı koşullarda hızla dernekleştiler, örgütlenme ve mücadelelerini geliştirmeye çalışıyorlar. Eylemlerinde kamuoyu desteği elde etmede oldukça başarılılar. Öte yandan aydınlar arasındaki siyasete karşı kayıtsızlık ve pısırıklık yerini gitgide yüreklenmeye ve entellektüel hareketliliğe bırakıyor. Aydınlar Dilekçesini Ekmek ve Hak Dilekçesi izledi. Demokratik aydın hareketi faşist baskı ve cinayetlere karşı demokratik hak ve özgürlükler uğruna örgütleniyor, mücadele ediyor. Çeşitli sosyalist eğilimler birbiri ardından legal yayına çıkıyorlar. Legal basında işkenceler, hapishane koşulları, generallerin ve hükümetin yolsuzlukları, Kürt ulusu üzerindeki baskılar, işçi sınıfı, öğrenci gençlik ve aydınların eylemleri, gecekondu ve hapishane

(*) Ç. Can, Sosyalist Hareketin Yakın Geçmişi ve Bugünü, tarihsiz, Avrupa, çoğaltma, s. 12.

direnişleri giderek daha sık ve çok yer alıyor."* Doğru; ancak abartıldığı anlaşılıyor. Can'ın değerlendirmesinde 1986 yılının başlangıç çıkışlarının sevinci önemli bir yer tutuyor.

Ancak abartmada ve ayrımsız değerlendirmede Avrupa'nın artık Türkiye'nin taşrası olmasının önemli bir rolü var; Aydınlar Dilekçesi ile Ekmek ve Hak Dilekçesi' nin yan yana gelmesi bunu çok açık olarak gösteriyor. Aydınlar Belgesi bir çıkıştır; diğeri ise net bir inişi ve uyuşmayı anlatıyor.** Bu son derece geri ve parlamentodaki her temsilcinin imza atabileceği dilekçe hiçbir tepki uyandırmadan dosyaya giriyor.

Taşra ayrımsızlığa dayanıyor ve bilim ise ayrıntıları ortaya çıkararak gelişiyor. Ç. Can, kısa çalışmasında zaman zaman başka ayrımsız değerlendirmeler de yapmaktan geri kalmıyor. Birisini daha aktarıyorum: "Bu akımın çeşitli temsilcileri lafta birbirinden 'derin' çizgilerle ayrılırlar. Örneğin, TKP, TİP, TSİP, Saçak gibileri lafta ortodoks Marksist görünmeye çalışırlarken, Aybar'cılar Marksizm ile Lenimizm arasında 'ayrım' getirerek proletarya diktatörlüğüne karşı 'güler yüzlü sosyalizm'i savunur. Kimileri krizde buldukları Marksizmi burjuvalaştırarak huzura kavuşturmaya çalışırlarken beri yanda 'arınmayı', 'saf' hale gelmeyi savunanları (Y. Küçük) görürüz."*** Bunu da bir ayrımsızlık sayıyorum; fakat bunlar, Ç. Can'ın çalışmasının değerini azaltmıyor ve yalnızca tartışmaya renk katıyor.

Eylül Darbesi geliyor ve hiçbir direnişle karşılaşmıyor. Can, sosyal reformist olarak nitelediği kesimin direniş göstermeyişini uzlaşmacılıklarına bağlıyor ve bunu şöyle açıklıyor: "Sosyal reformistlerin direnişe niyetli olmaları zaten beklenemezdi. Hatta durumun olumlu gördükleri bir yanı da vardı: MHP de 'sol teröristler' de kaybetmiyorlar mıydı? Demek ki önleri açılabilirdi. Ama akıllı dururlarsa! Cuntanın hışmını üzerlerine çekmemek için sindiler. Hatta onun 'gerçekçi' kanadıyla uzlaşma arayarak geleneksel politikalarını sürdürmeye çalıştılar. Ancak generallerin hiç te kendilerine yol açmak için gelmediklerinin ortaya çıkması, üstelik onların da 'devrimci', 'sol terörist' yerine koyarak üzerlerine gelmesi karşısında ve biraz da genel havanın etkisiyle anayasa oylaması ile birlikte cuntanın faşistleştiğine(!) karar verdiler."**** Fakat daha sonra, TB-Komünist Partisi Tasarısı ele alınırken değindim, Eylülizmi faşizm olarak görme kararlarını geri aldılar; İ. Bilen'in "askersel devirge" keşfini de bırakıp "askersel darbe" demeye başlıyorlar.

Ç. Can'ın "sosyal reformist" olarak nitelediği kesimle ilgili eleştirilerinin değerlendirilmesini burada tamamlıyorum; kısa çalışmanın en ilginç yanı "cephekökenli" hareketleri de aynı sertlikle eleştirmesidir. Bunları Marksist saymıyor; halkçılığı Marksizm saymamasından kaynaklanıyor.

(*) Ibid., s. 52.

(**) "Etimek Dilekçesi" olarak da bilinen bu girişim, Aziz Nesin'in Yalçın Küçük'ten ayrı bir "iş" yapabileceğini gösterme yarışının bir ürünü olarak ortaya çıktı. Aziz Nesin'i ise bu talihsiz işe ve aydın hareketini bölmeye, Behice Boran'ın üç buçuk ardılı sürükledi; 3 Şubat 1986 tarihinde Şan Tiyatrosu'nda gerçekleştirilen "Ekin Düğünü" Behice Boran'ı son derece ürküttü. Bir "cephe" kurulduğu ve bunun dışında kaldıkları vehmine kapıldılar. Aziz Nesin'i güvencelerle böyle bir bölücü girişime tahrik ettiler.

Aziz Nesin, sanıldığından çok daha fazla masumdur. Ancak hepsiyle birlikte yıkılan projenin altında kalmaktan kurtulamadı.

(***) Ibid., s. 55. (****) Ibid., s. 86.

Aktarmaya başlıyorum: "1978 CHP Hükümeti ile Ecevit umudunun sönmesi sosyal reformistlerin boşlukta kalmasına neden olmuştu. Onların ayaklarının altındaki toprak hızla kayarken, toplumsal çatışmaları olduğu gibi görmeye ve onu bir halk iktidarına götürmeye çalışan devrimci eğilimler tamamen öne çıkıyorlardı. Ne var ki devrimci hareketlerin bütün meziyetleri bu kadardı."* Çok ağır ve ağır olduğu kadar da açıcı bir değerlendirme başlıyor.

Devam ediyor: "Hiçbiri ciddi bir ideolojik ve örgütsel süreç yaşamamıştı. Kendiliğindenci grup yapıları şeklindeydiler. Sınıf karakterleri muğlaktı. Bu halleriyle mücadelenin gereklerini karşılayabilmekten uzaktılar." Böyle bir değerlendirme de tarih içinde bir arınmayı davet ediyor. Aktarıyorum: "Devrimci hareketlere hakim olan eğilim halkçılıktı. İşçi sınıfının toplumdaki yeri, mücadelesinin anlamı ve tarihsel rolü konusunda bilimsel bir kavrayıştan yoksundular. Perspektifleri Marksist bir perspektif değil, devrimci demokratikti." Belki de Marksist bir perspektiften uzak olma, gelen darbeyi görmeyi ve bir ölçüde de olsa önlem almayı önlüyor.

Ancak Ç. Can, sorunu ve eksikliği, işçi sınıfına "devrimci demokratik" bir bakışla yaklaşmada görüyor. Aktarılması gerekiyor: "Bir yandan 'proleter devrimci' sıfatını kimseye bırakmıyorlar, öte yandan da işçi sınıfına tüm çabaların onun sınıf bilincinin geliştirilmesine, örgütlenmesinin ve mücadelesinin ilerletilmesine indirgenmesi gereken bir sınıf değil de, demokratik devrimden en çok çıkarı olan tutarlı bir demokrasi savaşçısı, bir halk sınıfı olarak bakıyorlardı. İşçi sınıfının bağımsız sınıf hareketinin ihmali nedeniyle mücadelenin sağ-sol çatışması halinde yüzeyselleşmesinin önüne geçilemedi. Faşist saldırılar nereye çektiyse devrimci hareketler oraya sürüklendiler. Öyle ki, faşist çeteler 12 Eylül'de dizginlendiklerinde devrimciler şaşkın ortada kaldılar."** Acı; hem tepki yerine üzerinde düşünülmesi ve tartışılması zorunlu oluyor.

Ç. Can, "Kürdistan'daki mücadele esas olarak Türk solundan bağımsızlaşarak ulusal bağımsızlığı amaçlayan ayrı bir hareket olarak biçimlendi" diyor. Ancak kısa çalışmadan örgütsel ayrılığa karşın birbirlerini etkilediği ve etkilemesi gerektiği sonucunu çıkarıyorum.

Bunun dışında Can'ın çıkardığı sonuçlar var. Bunları sıralıyorum: "Halçılık ihtilalcidir, hızlıdır, ancak aynı zamanda koftur. Onun bütün tarihi mazereti, sosyalizm adına sosyal reformizmin varlığı ve işçi hareketinin düzeyinin görece düşüklüğüdür. Türkiye'de sosyalizm ve işçi hareketi geliştikçe halkçılık liberalizm ile işçi sınıfı arasında tercihe zorlanacaktır."*** Nerede ise bir anafor eğilim olarak ele alınıyor. Bunu şu sonuç izliyor: "Marksist bir hareket sosyalist harekete hakim olan sosyal reformist ve halkçılığın eleştirisi ile gelişebilir." Aslında bu eleştirinin iki değil tek olduğunu söylemek zorunluluğunu duyuyorum: 1940 yıllarında başlayan Ruhi Su türküleri, Abidin Dino'nun ibrik resimleri, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yazmacılığı ile TKP ve çevresi dünya görüşünün özüyle popülisttir. Kemalizm'i içermiş olmak da bunu gerektiriyor.

Can, bu eleştirinin eylemle birlikte geliştirilmesi gerektiğini savunuyor.

(*) Ibid., s. 27 (**) Ibid., s. 28 (***) Ibid., s. 58

KURTULUŞ YOLU: EYLEMLİ YAKINLAŞMA

Ç. Can, bir devrimci kabarış konusunda iyimser olmakla birlikte bundan sonra atılacak ilk adımlarda daha mütevazi olmayı öneriyor. Şöyle yazıyor: "Sosyalist hareketin içinde bulunduğu ideolojik kaostan bir çırpıda kurtuluş ham hayaldir. Bu bakımdan başlangıç teorik problemlerde 'tam bir mutabakat' yerine, hareketin bugünkü sorunlarına ve geçmişine yaklaşımda birlik, yola çıkış için daha sağlıklıdır. Böylesi bir birlik hareketin içinde bulunduğu dağınıklıktan çıkış için en elverişli yol olarak görünmektedir." Katılmamak mümkün değil; tarihe ortak bakmak, ortak bir yol açmak için kesinlikle gerekiyor.

Her yol arayışı bir tarih yazımı işidir.

Güzel; ancak gerekli olan her zaman yeterli olmuyor.

Türkiye'de komünist hareketin gecikmesi Kemalizmin gelişmesi sonucunda ortaya çıkıyor. Türkiye'nin komşu ülkelerinde bir Kemalist hareket olmadığı için daha güçlü devrimci hareketler olabiliyor.

Tarih yazısı, tarihçilere bırakılmayacak kadar önemli ve ciddi bir uğraştır. Yeni yazımın ipuçlarını eylemden ve birlikte eylemden çıkarmak zorunlu oluyor.

Teorisiz pratik olmaz; kesin. Ancak bu yol gösterici ve eylem açıcı teori olduğu sürece doğrudur. Yoklukta, teorik açıklıkları ortak ve kollektif eylemden çıkarmak gerekiyor.

Ali H. Karadağ, "Kurtuluş Yolu" yayınları arasında çıkan "Günümüz Süreçleri ve Devrim Hareketi" başlıklı kısa çalışmasında, "eylemli yakınlaşma" adını verdiğim bir yolu öneriyor. Başka bir noktadan çıkmakla birlikte Karadağ'ın önerisi Ç. Can'ın görüşlerini tamamlama eğilimini gösteriyor: Tarihe yakın bakabilenler eylemde yakınlaşmalıdırlar.

Ç. Can, "cephe kökenli" ancak, bu eğilimin 1970 yıllarında iki ana kola ayrıldığı bir zaman kesitinde bir üçüncü arayışı temsil ediyor; yazdıklarından bunu çıkarabiliyorum. Ali H. Karadağ'ın ise TKP kökenli olduğu ve TKP içinde yüksek deneyimli görevler yapmış olduğu, küçük kitaptan, hemen anlaşılıyor.

Bu dördüncü Tarz-ı Siyaset'i çözümlemeye, Karadağ'ın iki eleştirisi ile bir saptamasıyla başlıyorum. Birinci eleştirisi şudur: "Devrimci hareketin önder kadrolarından çok sayıda insan yurt dışında yaşamaktadır. Yurt dışındaki tablo olumlu değildir. Yurt dışında en azından faşizmi sergileme, cezaevinde direnenlerle etkin bir dayanışma, yurt dışındaki milyonluk işçi kitlesinin sorunlarına sahip çıkma, politik göçmenlerin sorunlarına çözümler arama gibi demokratik-ekonomik konular ekseninde kitlesel bir eylemlilik ve örgütlülük geliştirilebilirdi. Bu alanda da birkaç cılız adımın ötesinde fazla bir şey yapılamadı. Cunta'dan 5 yıl sonra devrimci hareketin Avrupa'da da varlığı duyulmuyor." * Acı, ama gerçek; muhafazakar Avrupa parlamentoların koridorlarından Türkiye'deki rejimi eleştiren bir çift paragraf çıkarmak devrimcilik sayılırsa, duyuluyor.

İkinci eleştiriyi aktarıyorum: "İhtilalci sol örgütlerin hiçbiri, 'demokrasi' ve 'halk devrimi' hedeflerini aşamıyor. Türkiye'nin önündeki devrimci adım olan sosyalist devrim, sosyalist iktidar perspektiflerine doğru bir yaklaşım gösteremiyor. 'Alternatif' tartışmalarında solun tıkanmasının en önemli nedenlerinden biri budur."** Can, işçi sınıfına net bir sosyalizm perspektifiyle gidilmesini öneriyor; Karadağ, özellikle "cephe kökenli" hareketlerde sosyalist devrim perspektifinin olmamasını büyük bir tıkanıklık olarak kaydediyor.

İki eleştiriden sonra bir açık saptamaya geçiyorum. TKP içinde üst düzey görevler almış olduğu anlaşılan Ali H. Karadağ şu saptamayı dile getiriyor: "Bugünkü 'uluslararası konjonktürde' TKP'ye Türkiye'de devrim yapmak diye bir misyon verilmemiştir. Misyonu, Türkiye'de Sovyetler Birliği ile dostluğu, barışı ve 'demokrasiyi' savunan mümkünse legal ve etkili bir güç olmaktır."*** TB-Komünist Partisi'nin Program Tasarısı'sı Karadağ'ın saptadığı TKP'deki legalite düşkünlüğünü çok açık olarak ortaya çıkarıyor; saptamayı belirgin bir biçimde doğruluyor.

Karadağ, belli bir soğukkanlılıkla, Türkiye burjuvazisinin böyle bir imkanı tanıyıp tanımayacağını tartışıyor ve şunları yazıyor: "Türkiye burjuvazisi de zaman zaman TKP'nin talip olduğu bu 'olanağı' ona tanıyıp tanımayacağını tartışma gündemine getirmektedir. Son aylarda yalnızca liberal burjuvaların ağzından iletilen 'Avrupa'daki komünist partiler tipinde bir partiye evet deriz' biçimindeki mesajlar bunu gösteriyor." Bundan sonra TKP'nin bir öro-komünist parti olduğu değerlendirmesi geliyor ve şöyle devam ediyor: "TKP'nin ideolojik siyasal çizgisinin aslında Avrupa komünizminden fazla bir farkı yoktur. Sadık bir 'kardeş' parti olması, antikomünizmle, anti-Sovyetizme eşanlamlar yükleyen burjuvazi açısından TKP'nin bu isteğinin karşılanmasını güçleştirmektedir. Aynı nedenle, burjuvazi açısından da TKP'ye legallik bugünkü olağanüstü koşullar dışında ve büyük ölçüde uluslararası konjonktürde değişikliklere bağlıdır."**** Türkiye'nin tekelci burjuvazisi açısından adı KP olan bir partinin güvenilirlik güvencesi veren bugünkü ekipten başka bir ekibin eline geçme ihtimali her zaman için ürkütücüdür; hesaba katılması gerekiyor.

(*) Ali H. Karadağ, Günümüz Süreçleri ve Devrim Hareketi, Köln, Ocak 1986, s. 19.

(**) ibid., s. 18. (***) ibid., s. 22.

(****) Teoman Erel, Behice Boran'ın cenazesi ile Süleymanof'un kendisi arasında bir takastan söz ediyor.

"Özal'ın Batıyla ilişkilerinde bazı tereddütler belirginleşirken, komünist blok ile flörtü ilerliyor. İktidar sözcüleri TKP'ye legale çıkma umudu verecek şekilde 'Marksizme özgürlük' vaatleri yapıyorlar. Cem Karaca'nın gümbürtülü dönüşünü, ölümünden hemen önce Türkiye Komünist Partisi ile birleşmiş Behice Boran'ın cenazesine izin verilmesi ve saygı gösterilmesi izliyor. Tam bu sırada Moskova'dan büyük bir mukabil jest patlıyor: Uzun süreden beri elçiliğimizde mahsur yaşayan Bulgar uyruklu soydaşımız Mustafa Süleymanof'un yurda dönmesine Sovyetlerce izin veriliyor."

Teoman Erel, Moskova'dan Seçim Hediyesi, Milliyet, 20 Ekim 1987.

Devam etmeden önce Karadağ'ın bu saptaması üzerinde durmak gereğini duyuyorum. Şu soru ortaya çıkıyor: Sovyetler Birliği'nin şimdiye kadar "devrim misyonu" verdiği bir parti oldu mu? Soru devam ediyor: SBKP, 1950 yılından önce Çin Partisi'ne ve 1950 yılından sonra Castro'ya böyle bir misyon verdi mi? Türkiye'de ilericilerin dış görevlere önem vermeleri Osmanlı ilericiliğinin bir kötü mirasıdır; geçmişte kalması gerekiyor. Bunun için de soruların cevaplarının yazılması zorunlu oluyor; Sovyetler Birliği hem Çin Devrimi'nin ve hem de Castro Devrimi'nin en büyük destekçisi oldu.

Kılıç kuşananındır. Sovyetler Birliği'nin kılıcını kuşananlara karşı çıktığını hiç görmedim. TKP'nin veya TB-KP'nin bazı Batı Avrupa partileri türünden kendi eksikliklerini Sovyetler Birliği'nde arama eğilimlerini önemsememek gerektiğini düşünüyorum.

TB-KP ile Sovyetler Birliği arasında bir özdeşlik kurulması, Türkiye'deki ilerici hareket kadar Sovyetler Birliği için de bir şanssızlığı oluşturuyor; ne yazık, bu özdeşliği kırmak kolay kolay mümkün görünmüyor. Ancak bu özdeşliği dayanak yaparak anti-Sovyetizmi körükleme eğilimleriyle mücadele etmeyi mümkün görüyorum.

Karadağ, "TKP içinde sayıları hiç de az olmayan komünist bir öz ve devrimci psikoloji taşıyan militanlar" olduğundan söz ediyor; katılmamak için bir neden görmüyorum. Ancak bunlar artık ya kazanılır ya da kaybedilir; bunun dışında bir kıymet-i harbiyeleri olacağını düşünmemek gerekir. Bundan sonra TB-KB aydın aristokrasisi ile SHP'ye resmen kayıtlı ancak tabanlarını tutabilmek için bir ikinci hüviyete ihtiyaç duyan sendika aristokratlarının partisidir; ilerici devrimci yolda defterini kapatmış görünüyor.

Ali H. Karadağ, içerde ve dışarda belirgin bir durgunluk içinde Kürtlerin hareketine "bölgede ve Türkiye'de statükoyu değiştirecek dinamiklerden" birisi gözüyle bakıyor. "Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin seyri önümüzdeki dönemde Türkiye'deki gelişmeleri de doğrudan etkileyecektir" diyor.* Bundan sonra, önce Türkiye'de sol örgütleri ve daha sonra da PKK'nın bazı tutumlarını eleştiriyor.

Önce şunları yazıyor: "Türkiye'de sol örgütlerin bir bölümü Kürdistan'daki olaylarda başı çeken PKK'ya duydukları antipati nedeniyle, Kürdistan'da yürütülen mücadeleye de doğru bir tutum alamıyorlar. Burjuva kamptaki önemli önemsiz her çeşit gelişmeden sonra derin sosyolojik tahliller yapanlar, Kürdistan'da sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi sus-pus duruyor, yürüyen mücadeleyi görmezlikten geliyor, ama bu mücadeleyi yürütenlere haklı haksız çeşitli eleştiriler yöneltmekten geri durmuyorlar. PKK dışındaki Kürt örgütlerinin çok büyük bir çoğunluğu politikalarının merkezine PKK düşmanlığını koymuşlardır. İdeolojik, siyasal, örgütsel tıkanıklıklarını aşamayan teori ve pratikte pozitif adımlar atamayan bu örgütlerin bugünkü durumlarıyla mücadeleye katabilecekleri birşey yoktur."** Ancak PKK'nın omuzlarının üzerinden Kürtlere yöneltilebilecek eleştiriler, Kemalist bir tonla birlikte sunulduğunda, legalleşmede önemli bir unsur olabilir; öyle düşünüldüğü anlaşılıyor.

(*) Ibid., s. 15 (**) Ibid., s. 16.

Karadağ, bundan sonra PKK eleştirisine başlıyor ve "PKK hareketinin yanlışları, eksiklik ve zaafları vardır" diyor. Ekliyor: "Son gelişmeler, PKK'nın özellikle sol ve kendi içindeki olayları şiddet yöntemleriyle çözme saplantısından kurtulamadığını göstermektedir. Bu yanlış yolda ısrarın kendilerine ve genel harekete zarar verdiği açıktır. Bu yöntemlerin, savaş veriliyor gerekçesiyle meşru gösterilip kural haline getirilmesini protesto ettiğimizi belirtelim." Karadağ'ın bu protestosuna neden olan gelişmenin, 1985 yılı sonunda üç devrimcinin sol içi çatışmalar sonucunda öldürülmesi olduğu anlaşılıyor. Bu tepki ile şunları dile getiriyor: "Sol içinde şiddet yöntemlerine başvurmak kesin olarak mahkum edilmesi gereken bir tutumdur. Bu yöntemi kullanan hiç kimse haklı ve meşru bir konumda değildir." Sol içinde şiddetli eleştirinin yerini hiçbir ateşli silah almamalıdır; zamanın bu dilekler yönünde geliştiğini söyleyebilmek istiyorum.

Diğer yanı da var. Şöyle: "Öte yandan, varoluş nedenleri, PKK bu yanlışları yapsa da yapmasa da ona karşı bir kutsal ittifak oluşturmak olan reformist güçlerin oyunlarına gelinmemelidir." Hiç kuşku yok, bugün için "PKK'yı karşı-devrimci" ilan etmek, büyük ödüller getirebilir; Karadağ, bunlara da işaret ediyor.

Boşluk kalmıyor; Karadağ'ın kısa çalışmasının 1985 Aralık ayında yazılmış olduğu görülüyor. Bu dönemde de Türkiye'deki sosyalist hareket boşluğunu "burjuva sosyalizminin" doldurduğunu ileri sürüyor. Tanımlıyor ve aktarıyorum: "Türkiye'de burjuva sosyalizminin öne çıkmış iki temsilcisi, iki ayrı periyodik yayın organının ve bunları destekleyen yan dergi ve yayınevlerinin eşliğinde birbirleriyle de 'tartışarak' etki sağlamaya çalışıyorlar ve ihtilalci solun illegaliteye itildiği koşullarda bunu geçici ve kısmi olarak da olsa başarıyorlar. Bunlardan Yeni Gündem, sınıf kimliği saklanmış, ama özü burjuva olan bir 'demokrasi' belgisini öne sürerek sağ'ın ve sol'un tarihsel uzlaşmasını kotarma yönünde propaganda yapıyor. Eski Aydınlık çizgisinin bir devamı olan Saçak ise bu Yeni Gündem çevresini eleştirerek ona karşı sözde Marksist konumlardan 'mücadele' ediyor. Bir yandan da açıkça Kemalizmi savunarak burjuvaziye güven vermeye, onun sol cephe içindeki kolu olmaya çalışıyor. Bunlardan birincisi örgütsüzlüğü savunurken, ikincisi burjuva sol bir partinin temellerini atmaya hazırlanıyor."* Yine zaman Yeni Gündem'in burjuva kimliğini net bir biçimde ortaya çıkarırken, Saçak Grubu'nun parti kurma projelerinin önüne engeller yığıyor.

Bitiriyorum. Karadağ, sonunda ünlü soruyu soruyor: "Ne yapmak gerekir?" Cevaplarının ikisini kaydediyorum. Biri şu: "Temel ideolojik görüşleri birbirine en yakın olanlar kendi aralarında ortakplatformlar yaratmak için çalışmalıdırlar. Cephe vs. değil, proleter devrimcilerin bir partide birliği için özellikle parti ve örgüt sorunlarında netleşme yönünde çaba harcanmalıdırlar."** Bunu bir diğeri izliyor: "Bu tartışma ve çalışmalar mutlaka ve mutlaka Türkiye'de sınıf savaşının göbeğinde olanları kapsayarak, mümkünse onların başçekmesiyle yürütülmelidir." İkisine birden "eylemli yakınlaşma" adı uygun oluyor. Buna "eylemle tartışma" da denebilir.

Bitiriyorum: Olumsuz ve olumlu örnekleriyle bir teorik açıklığın eşiğinde olduğumuzu düşünüyorum. ■

(*) Ibid., s. 20. (**) Ibid., s. 39.

KAPIDAN ÜÇ ADAM GİRDİ

Zihni T. ANADOL

Beyaz kolalı gömleğinin altındaki zarif kravatını can sıkıntısından sağa sola çevirdi, gözlüğünü çıkarıp beyaz ipek mendiliyle sildi. Masanın üstündeki kağıda eğilip doğrularak baktı, sonra gözlerini duvarlarda gezdirince gördüğü manzaradan ürkmüş gibi "bu harap binayı nasıl adam edip ne zaman içinde çalışmaya başlayacağız" diye boşluğa doğru üzünçle söylendi. Yanındaki adam, onu rahatlığa kavuşturmak için "pek yakında" diye yanıtladı.

Bu konuşmalar İstanbul Sendikalar Birliği'nin Beşiktaş'taki harap bir fırın enkazından başka bir şey olmayan merkezinde, Dr. Şefik Hüsnü ile Sendikalar Birliği Başkanı Ferit Kalmuk arasında geçiyordu.

1946 yılının Temmuz ayında, sınıf esasına göre dernek kurma hakkı Cemiyetler Kanunu'nun 9. maddesinde yapılan bir değişiklikle kendiliğinden doğar doğmaz, politik ve sendikal örgütlenmeye geçildi. Bir taraftan Dr. Şefik Hüsnü başkanlığında T. Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kuruldu, diğer yandan partinin yandaşı olan İstanbul Sendikalar Birliği kurularak başkanlığa Ferit Kalmuk getirildi. Pek az maddi olanakla kurulan sendika, gene sendikayı ayakta tutacak olanlar tarafından canla başla uğraşıp didinilerek yürütülecekti. O zamanlar işsizlik gene diz boyuydu. Kimsede şöyle elini cebine atıp bir kapıkolu, bir menteşe, bir kilit alacak para yoktu. Bu bina bu durumda nasıl onarılıp içine girilecek, nasıl yurt çapında genişleyip teşkilatlanabilecekti? Dr. Şefik Hüsnü'nün üzüntüsü bundandı.

Dr. Şefik Hüsnü ile Ferit Kalmuk başbaşa vermiş bu ağır durumun içinden nasıl çıkılacağının çarelerini ararken, içeriye üç adam girdi. Biri uzunca boylu, kartal burunlu tütün işçisi Seyit Atılal, birisi üniversite talebesi orta boylu, yuvarlak çocuk yüzlü (dokuzyüz kırkdört tutuklamalarından arkadaşım) Fehmi Kurucu, diğeri ise gene aynı tutuklamada arkadaşım inşaat kalfası Avni Güner'di. Bu üç adam kararlı, emin adımlarla kapıyı vurup içeri girdiler. Yüzlerinden keder izlerini silip atmaya vakit bulamadan bu üç adamı karşılarında görünce şaşırır gibi oldular.

EMEKÇİ KADINLARIN BÜYÜK ÖZVERİSİ

"Ne o çocuklar, hayırlı haber mi?" diye Ferit Kalmuk, biraz şaşırmış, heyecanla sordu. "Evet" diye cevap verdi Fehmi Kurucu, "hiç üzüntüye mahal yok. Biz hepimiz ayrı ayrı evlerde arkadaşlarımızla durumu ailelerimize anlattık. Bir an önce harekete geçmemiz zorunluluğunu açıkladık. Buna nasıl çare bulabileceğimizi hep birlikte tartıştık. Bu tartışma öyle sanıldığı gibi çok sürmedi. Eşlerimiz arasından parti arkadaşımız Zehra Kasova, kucağındaki çocuğunu bırakıp 'ben çareyi buldum" diye ortaya fırladı, elindeki yüzüğünü, kulaklarındaki küpesini odayı dolduran işçi ailelerinin ortasına bıraktı. "İşte bunlarla tamir edeceğiz sendikamızı, bunlarla yaşatacağız varlığımızı, bunlarla göstereceğiz onlara kim olduğumuzu? Ben aç kaldım, susuz kaldım en zor günlerimde bile onlara el sürmedim, belki bir gün işe yarar diye. İşte şimdi o gün geldi, helal ediyorum onları sendikamıza" dedi. Arkasından genç kızlar, nişanlılar, sözlüler birer birer Zehra Kosova'yı izledi. Odanın ortasındaki alaca mendilin içini bileklerden, boyunlardan çıkan aşınmış takılarla ufak bir yığın oluşturdu."

Şefik Hüsnü bu fedakarlığın karşısında kendini tutamadı, dışarı çıktı, döndüğünde, göz kenarları kırmızı beneklerle doluydu, ağlamıştı. Sonra Fehmi Kurucu alaca mendili çıkardı masanın üstüne koyup açtı. Onca insanın yıllar yılı boğazında, kulağında, koynunda, sandığında sakladığı en son yaşama güvencesi olan, aç susuz geçen günlerinde bile dokunamadıkları alın terleri göz nuru olmuş parıl parıl yanıp tutuşarak masada oturan adamlara bakıyordu. O adamlar ki, günlerce aradıkları imkanı karşılarında görünce, kendilerini durup durup seyreden bu fakir insan emeğine bakmaya kendilerinde

cesaret göremiyorlardı. Sabah ezanlarında kalkılıp, çocukları kundaklarında, beşiklerinde yarı aç yarı tok bırakarak biriken bu kutsal, bu mübarek alınterine, bu tanrısal parıltılara, hangi göz bakabilir, hangi el ona uzanabilirdi? Odayı, sevincin beraber getirdiği bir keder dolaştı durdu, düşünen iki adamın omuzlarını daha da çökertti. Anlaşılıyordu ki, o parıltıya, gene onların sahipleri dokunacaktı. Gelen üç adam, alaca mendili bağladı, usulca kapıdan kaybolup kapalı çarşının bezirganlarına içindekileri sattı, parayı bankaya yatırıp cüzdanı gelip düşünen iki adama bırakıp gitti.

Artık tamamlanan bu maddi olanaklarla sendikanın onarımına geçilebilirdi. O gün herkes evini köyünü yüzüstü bırakmış, sendika binasının tamiriyle uğraşmaya koyulmuştu. Kim hangi işten anlıyorsa o işe sarılıyor, ustalar kalfalar seferber olmuş, yüzlerce insan kuyruğa girmiş, sıra bekliyordu: Sanki bugün kendilerini cennete götürecek tapınaklarını yapacaklardı.. Bir yandan sıvalar duvarlar örülüp tamir ediliyor, hemen arkasından badanaya geçiliyordu. Sonra kapılar, pencereler yenileniyor, pırıl pırıl camlar takılıyordu. Molozlar, döküntüler, çürümüş tahtalar, küfelerle sepetlerle bir düğün şenliği içinde şarkılar söylenerek ta deniz kıyısına kadar taşınıyordu. Kadınlar eteklerini bellerine bağlamış, çocukların taşıdıkları sularla durmadan eskileri silip süpürüp her yanı ayna gibi yapıyordu; sanki yarın bayram vardı.

Binanın en yüksek yerinde, çatıda, kiremitleri aktaran Yakup Irgat usta aşağıda karınca gibi çalışan insanlara gururla bakıyor, ışıklı tatlı yüzünden onlara yürekler dolusu selamlar gönderiyordu. Boğazın sularını kalın, diri sesleriyle titretip yalıları, köşkleri yalayarak geçen gemileri ellerini gözlerine siper ederek seyre dalıyor, sonra aşağıdaki insanları sevgi ve hayretle izliyordu. Bazen elindeki keseri bırakıp, yumuşacık yüreğinden onlara selamlar gönderiyordu: "Bu nasıl işti, bu ne tanrısal çalışmaydı yarabbi!.. Hiçbirimiz evlerimizi bu kadar özenle, bu kadar bir aşkla yapamadık... Zaten hiçbirimizin evi olmadı ya.. Ama gene de oturduğumuz evimizi bile böylesine onarıp donatamadık.." diyordu. Yakup usta daldığı bu hayal dünyasından uyanıyor, elindeki keseri çürümüş tahtalara, mantarlaşmış kirişlere daha kuvvetle, daha hızlı bir hınçla vuruyordu. Sonra onların yerine mis gibi çam tahtalarını yerleştirip kiremitleri inci gibi diziyordu.

HARABEDEN KÖŞKE

Eski, hurda bina, birkaç gün içinde yepyeni bir köşk kimliğine bürünmüş, işçilerin sarayı olup çıkıvermişti. Ortaya evlerden eski sandalyeler, yıkık dökük masalar, omuzlarda uçarcasına taşınıyor, gelinlik kızların perdeleri pencerelere asılıyordu.

Açılış gününde herkes en güzel giysilerini giyindi, kuşandı, kokular süründü, göğüslerini çiçeklerle dolduran Anadolu'nun birçok il ve ilçelerinden, sanayi şehirlerinden kalabalık işçi heyetleri geldi. Herkesin gözü kürsüdeydi. Kürsüde Emekçi Partisi başkanı Dr. Şefik Hüsnü ile kurucular misafir olarak bulunuyor, gözler mıknatıs gibi onlardan ayrılamıyordu. Sendika başkanı Ferit Kalmuk Galatasaray mezunu, uzun boylu, zeki, iradeli bakışlı, yılların sendika militanı, konuşmak için ayağa kalktığında bir alkış tufanı tüm Beşiktaş'ı inletti. Hıncahınç kalabalık, birbirinin omuzuna yaslanarak, ayak parmaklarının ucuna basarak tüm dikkatlerini ona yöneltti:

"Bu güzel günümüz, bu güzel bayramamız hepimize kutlu olsun... Bize bu günleri ölümlerden, zindanlardan geçerek getirenlere selam olsun... Onları şimdi burada saygıyla anıyor, ölenlerimizi yüreklerimizin en derin köşesinde solmayan çiçekler gibi saklıyoruz. Eğer şimdi biz burada dimdik ayakta kalabilmişsek, tarih içindeki yerimizi sağlam, dirençli, yılmadan türlü fedakarlıkları göstererek alabilmişsek bu, onların bize bıraktığı şanlı zaferlerin çizdiği doğruların sonucudur. Şimdi de, tökezlemeden amacımıza ulaşacağımızdan eminiz. Bu, bizim isteğimizden, gönül arzumuzdan değil, tarihin şaşmaz gerçeğinden ileri gelmektedir. Yirmiüç yıl aradan, işçi sınıfı partisi ve sendikasının 1923'de kapatılmasından sonra burada buluşmamızda daha çok çoğalarak, daha çok birbirimize kenetlenerek tek bir ağaç gibi gene ayaktayız. Yıkılmaz zannedilen faşist cellat orduları demokrasi cephesi tarafından paramparça edildi. Dünya şimdi yeni bir devreye girdi. Tabiatıyla yurdumuz da bundan etkilenerek Birleşmiş Milletler camiasına davet edilip demokrasiye geçmek zorunda kaldı. Onun içindir ki, değişen cemiyetler yasası gereğince biz de, bugün hep beraber büyük bir coşkuyla partimizi kurduğumuz gibi onun yandaşı olan sendikamızı açıyoruz.. Yeniden hepimize kutlu olsun!.."

"İSTANBUL, SEN BİZE LAYIKSIN"

Ferit Kalmuk'tan sonra T. Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi Başkanı Dr. Şefik Hüsnü kürsüye çıktı. Onun konuşması ayrı bir heyecan dalgası yarattı. Sevinçten ağlayanlar birbirine sarılıyor, yaşa sesleri ta karşı sahile kadar ulaşıyordu. Daha sonra o dönemin heyecanlı, atılgan, militan şairlerinden Arif Barikat kürsüye çıktı. Abdülkadir Demirkan'ın (Vedat Türkali) elden ele dolaşan ve güzelliğini yıllar sonra bile sürdüren nefis şiirini tatlı radyofonik sesiyle okuyup, o gün bayram yapanlara bir bayramı daha yaptırdı. "Bekle İstanbul bekle, sen bize layıksın" diyordu.

"Salkım salkım tan yelleri estiğinde
Mavi patiskaları yırtan gemilerinle
Uzaktan seni düşünürüm İstanbnl
Binbir direkli Halicinde akşam
Adalarında bahar"

diyordu ve sürdürüyordu Abdülkadir'in şiirini:

Haktan bahseden namuslu insanları
yağmurlu bir mart akşamı topladılar
karanlık mahzenlerinde şehrin
Cellatlara gün doğdu
Kardeşlerin acısıyla yanan bir çift gözün vardır
Bir kalem yazın vardır
Dudaklarını yakan bir çift sözün vardır
Söylenmez
Haramiler kesmiş sokak başlarını
Polisin kırbacı, celladın ipi, spikerin çenesi
Baskı makinesi
Haramilerin elinde
Ve mahzenlerinde insanlar bekler
Gönüllerinde kavga, gönüllerinde zafer
Bebelerinin hasreti içlerinde gömülü
Can yoldaşlar saklıdır mahzenlerde..

Ve sonra bekle der, bekle bekle bizi İstanbul:

Boşuna çekilmedi bunca acılar
Bekle bizi
Büyük ve sakin Süleymaniye'nle bekle
Parklarınla, köprülerinle, kulelerinle, meydanlarınla
Mavi denizlere yaslanmış
Beyaz tahta masalı kahvelerinle bekle.
Ve bir kuruşa yenihayat satan
Topanenin karanlık sokaklarında
Koyun koyuna yatan
Kirli çocuklarınla bekle bizi.
Bekle zafer şarkılarıyla caddelerden geçişimizi
Bekle dinamiti tarihin
Bekle yumruklarımız,
Haramilerin saltanatını yıksın!
Bekle o günler gelsin İstanbul bekle
Sen bize layıksın

Böylece İstanbul Sendikalar Birliği'nin açılış töreni bitti, herkes çoluk çocuk, güle onyana göğüslerinde çiçeklerle dağıldı. Günlerce atölyelerde, fabrikalarda, işyerlerinde, mahallelerde hep bu bayram gününden masallar gibi söz edildi. Göğüslerden çıkarılan çiçekler birer hatıra olarak küçücük saksılarda saklandı; uzun zaman okşandı, sevildi, koklandı durdu.

Bundan sonra tüm sanayi kollarında, Anadolu'nun pek çok illerinde sendikalar kurulmaya başlandı, altı ay gibi çok kısa bir zamanda yerden mantar bitercesine sendika sayısı tam 737'ye ulaştı. Buna paralel olarak da aynı düzeyde emekçi sınıfının partisi de örgütleniyordu. Bu çoğalma, bu sınıf sendikaları, yönetimin gözünü korkuttu. Sendikaları ve partiyi kapatmak için türlü bahaneler aradı, illegal bahanesini bularak kuruluşundan tam altı ay sonra partiyi ve sendikaları kapattı. Yöneticilerini tutuklayıp hepsine ağır cezalar verdiler.* Bundan sonra 1947'de kendi güdümlerinde sendikalar oluşturdular. Seyfi Demirsoy'lar, Halil Tunç'lar gibi Halk Partisi'nin muteber adamları, Rebii Barkın, Sabahattin Selek gibi parti kurmayları devletin kesesinden paralar harcayarak kendi güdümlerinde yapay sendikalar oluşturdular. Böylece sendikalar bizzat devlet eliyle kurulmuş, 1946 sınıf sendikacılığı katledilmiş oldu. ■

(*) Dr. Şefik HÜSNÜ, T.S.K.E.P. davasında hüküm giydiği 5 yıl, daha sonra 1951 yılındaki T.K.P. davasındaki 7.5 yıl hapis cezalarını yattıktan sonra, sürgünde bulunduğu Manisa'da 1959 yılında öldü.

BARINMA HAKKI KONUTTA YAŞAM HAKKI

Erdem AKSOY

Batı insanının yaşama ortamının oluşturulması süreci sanayi devriminden sonra büyük bir bunalıma girdi. Kentlerin merkezlerinden çevrelerine doğru oluşan toprak değerleri artışı emekçi konutlarının en kötü koşullara indirgenmesi sonucunu verdi. Konutun alınıp satılan bir ticaret malı olması ve pazarı bulunan bir nesne durumuna gelmesi dargelirlinin konut sorununu çözümsüzleştirdi.

Sanayileşmenin ve ulaşım araçlarının gösterdiği hızlı gelişmeler kentlerin eski merkezlerini iş dünyasının kaplamasına ve sanayinin kent dışlarında kendine yer aramasına olanak getirdi. Böylece kentteki konut alanlarından bir kesimi yaşanılmaz düzeyde yoksullaşırken emekçiler işyerleri yakınında yeni bahçekentlere yerleştirilmeye başlandı. Emekçiler ya kent merkezlerine yakın, düşük nitelikli bölgelerde yaşayıp işyerine saatlerce süren yolculuktan sonra ulaşmaya ya da kent yaşamından tümüyle kopmaya başladılar. Sorunun çözümü toprak mülkiyetinin kimin elinde bulunduğuna bağlı olarak farklı görünümler kazandı. Özel mülkiyet kent toprakları üzerinde ilk aşamada bu niteliksiz yapı adalarının kurallara göre yapımını sağlarken, 80 yıllık bir süre içinde yeniden nitelik bozulması gözlemlendi. Kent toprakları mülkiyetinin yerel yönetim elinde kalması fakat isteyenlere 80 yıl süreli inşaat olanağı tanındığı ikinci yaklaşımda. 80 yıl sonunda kent topraklarının yeni inşaatlara hazır olarak yerel yönetime döndüğü görüldü. Bu ikinci yaklaşım 1920 yıllarında Avusturya'da Viyana belediyesinin girişimiyle tüm dünyaya örnek olacak nitelikte gerçekleştirildi. Emekçi Konutları dönemin toplumcu yerel yönetimi tarafından kent dışına çıkılmadan ve varolan kentin dokusundan soyutlanmadan tüm özellikleriyle yaşayan

metropolün bir öğesi olmak sağlandı. Viyana'nın işçi konutları 1920-1930 yılları arasında toplumcu yerel yönetimin dünya şehirciliğine armağan ettiği bir anıt düzeyine yükseldi.

Sanayileşemeyen ülkelerde gecekondu olayını yaşıyoruz. Kent altyapısından yararlanma istemlerini bir yana bırakan bu yeni kentliler çevrede üretimsiz köylü özelliklerini sergileyen bir yaşam biçimini sürdürüp duruyorlar. Konutları niteliksiz ve sürekli uğraşma isteyen bu insanlar hem bu seçtikleri yaşama ortamlarında hem de küçük özel zenaat atelyesinde ya da küçük dükkanlarında emeklerini tüketerek emekçiliklerinin devrimci gizilgücünden iyice yabancılaşma durumuna giriyorlar. Dargelirli ve işçi sınıfı büyük kentlerin çevresinde bahçesini, kümesini, sebzesini elde tutabilmek için tüm altyapı yokluklarına karşın her sorunu tek tek çözmek amacıyla sonsuz bir sabır, akılalmaz bir çaba ile uğraşıyor, didiniyor.

Anayasalarımız mülkiyet hakkı, konut dokunulmazlığı, ailenin korunması ilkelerini birlikte getirerek konut hakkını yasaya bağlamış görünmektedir. Oysa özellikle mülkiyetle ilgili yasalar sürekli bir biçimde, varlıklı çevrelerin yararına yapı arsalarının ve yapıların el değiştirmesine neden olmaktadırlar.

Varlıklı çevreler konutta yaşam hakkını, seçtikleri mimarlara örneği olmayan özgün, villalar, köşkler, yalılar, dağevleri inşa ettirerek değerlendirebilirken, orta sınıflar kentlerdeki çevreyi sıkıştıran imar yönetmeliklerinin olanaksızlıkları içinde, yaşanılmazlık eşiğindeki tekdüze apartmanlarda, barınmanın fiziksel anlamıyla yetinme zorunda kalıyorlar. Aile içinde sıkışıklık ve komşularla yabancılaşma ruh sağlığından yoksun, öfkeli kentliler ordusunu meydana getiren başlıca etkenler oluyor. Bir batılı gezginin yurdumuzdaki bu kent yerleşmesi görünümü karşısında açıkladıkları anımsanmaya değer. "Bizim kentlerimizde varlıklılar ve orta sınıflar bahçeli yerleşmelerde, işçi ve yoksul sınıflar da yüksek toplu konut bloklarında oturtulur. Sizde anlaşılan tersi gerçekleşiyor."

Toplumun yürürlükteki iktidar ilişkilerini gözlediğimizde geniş halk yığınlarının oylarıyla yönetime gelen iktidarların her zaman ekonomik iktidarla uyum içinde olması gerekmediğini, ama böyle dönemlerde hükümeti, çetin ekonomik engellemelerin beklediğini görüyoruz. Yerleşme ve konut politikalarını benimsemeyen özel inşaat sektörü çevreleri de bu girişimleri engellemekte, birbirleriyle yarışa girebilmektedirler. Merkezi yönetimin 1980'li yıllarda ekonomik iktidarla çakıştığını görüyoruz. Halk yığınları oylarıyla kendisini sömüren sermaye çevrelerini siyasal yönetime getiriyor. Konut konusunu başlıca hedeflerinden biri olarak açıklayan iktidar, arsa ve yapı alım satımının, konut spekülasyonunun büyük boyutlara ulaşmasına ses çıkarmıyor. Halkın çabalarıyla destek arayan kooperatifçi konut üretimi anamal iktidarında spekülasyon oyunları içinde eriyip gidiyor. Toplumumuzu büyük çalkantılara düşmekten alıkoyan gecekondu kesimi ise yaşam çevresi için kendisine verilen tapu belgesi dışında sağlıksız çevresine herhangi bir iyileştirme katkısı, imar düzeni bulamıyor. Mitolojideki Sisifos gibi gecekondu insanı tüm çabasıyla ertesi sabah yeniden aşağılara yuvarlanacak bir kayayı bir tepeye doğru itip duruyor. Bu insan büyük kentlerde nüfusun % 70'inin aynı yazgıyı kendisiyle paylaştığından habersiz kendisi gibi milyonlarca kişinin Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de gecekondu çevresinin sorunları içinde bunaldığını bilmez görünüyor.

Gecekondulular yalnızca fiziksel çevrenin güncel sorunlarının üstesinden gelmeye çalışmakla kalmamakta, gecekondu çevresi içinde ağalar gibi, ulaşımcılar gibi, mimarlar gibi, doktorlar gibi türeyen yeni sömürü mekanizmalarına da karşı çıkmaya çalışmaktadırlar.

1980 yıllarının doludizgin kapitalizmi kendi içinde bir çelişkiyi yeşertmeye başlamış görünüyor. Bu da merkezi yönetim karşısında ekonomik ve kültürel düzeylerde söz sahibi olduğunu kanıtlayan yerel yönetimlerdir. Batı tipi örgütlenme, demokrasiyi merkezde büyük millet meclisi ve hükümetiyle oluşturmak geleneğini sürdürürken, kentlerde de belediyeler ölçeğinde yerel karar ve uygulama mekanizmaları oluşturmak zorunda kalıyor. Daha önceleri merkeze iletilen yerel gelirlerin büyük bir bölümü de, kentlerde yerel yönetimlerin emrinde bırakılıyor. Kişiye yakın çevresinin ve orada konutunun mahallesinin biçimlendirilmesine katılma olanağı getiren bu gelişme bir demokrasi dönüşümünü de içinde taşıyabilir. Yerel yönetimlerin özerkliğini zedeleyen İçişleri Bakanına Belediye Başkanını görevden alma yetkisi veren yasalar, anamalcı merkeziyetçiliğin Osmanlılardan gelen bir kalıntısı olsa gerektir ve kaldırılması kaçınılmazdır.

Yerel yönetimler yöre halkının oylarıyla merkezi yönetimle aynı ekonomik programı uygulayacak kişileri seçebilecekleri gibi ona karşıt siyasal tercihler de yapacaklardır. Her iki durumda da, yörenin gelişmesine katkı ortak bir amaç olmakla birlikte bu amaca götüren yolları ve öncelikler değişecektir.

1970'li yıllarda İzmit Belediyesi'nin öncülüğünde girişilen, azgelirli işçileri konut sahibi yapmayı öngören 30.000 konutluk yerleşme, bu alana yerleşeceklerin tasarım çalışmalarına katılmalarını ve böylece gerçek gereksinimlere gerçek yanıtlar getiren çözümler ortaya çıkmasını sağlamıştı. Ama üst yetkililer yukardan aşağı denetleme örgütleriyle işçiyi, dargelirliyi coşku ile çevrenin yaratılmasına katılmaktan alıkoydular ve çalışmaları durdurdular.

Merkez yönetiminden tapu tahsislerini alan gecekondulular aralarında örgütlenerek sorunlarını yerel yönetimlere iletmelidirler. Böylece seçim sıralarında verilen sözler ve başlatılan girişimler yerel yönetimler düzeyinde gerçeklik kazanabilecektir. İtalya 1500'lü yıllarda tüccarlar, rönesansını, Roma, Floransa, Milano ve Venedik gibi kent devletlerin içinde başlatmış olmasını biraz da o sıralarda bir merkezi devletin ortada bulunmamasına borçludur. Kendi aralarında yarışan kent devletler mimarlık ve sanat alanlarında daha sonraları tüm batı dünyasına yayılacak olan Akdeniz kültürüne dönme olayını başlattılar ve tüm anamalcı ülkelerin resmi sanat görüşü haline getirdiler. Aradan yüzyıllar geçti; bu kentlerin günümüzdeki yerel yönetimleri de toplumcu yönetimler çerçevesinde emekçi kitlelerin barınma sorunlarını çözmüş bulunuyorlar.

Türkiye'de bir rönesans için çok geç kalınmış ama Anadolu ve Trakya kentlerinin yerel yönetimleri merkezin baskıcı etkisinden büyük çapta kurtulmuş olarak yörelerinin insanı yararına atılımlar gerçekleştirmek durumuna geldiler. Bu atılımları hangi araçlarla gerçekleştireceklerini merakla izliyoruz. ■

TOPLUMSAL AÇIDAN DOĞAL ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE İNSAN SAĞLIĞI

Dr. İldeniz KURTULAN

Her tür doğal çevre kirliliği, insan sağlığını olumsuzca etkiler. Kirliliğin büyük boyutlara ulaştığı günümüz için, denebilir ki; "çevresel kir", insan organizması üzerinde tüm patojen mikroorganizmadan daha ağır yıkımlara neden olur. Son yılların istatistiklerinde gördüğümüz; toksik, allerjik, endokronik, psişik hastalıklar ve çoğu kanserlerin ensidansının yükselmesi, çevre kirliliğinden kaynaklandığı yadsınmaz bir gerçektir.

İnsan, doğal çevresiyle belirgin ve sürekli bir ilişki içindedir. İşte bu yüzden olumsuz çevresel değişim insan sağlığını o ölçüde bozar.

"Çevresel değişim"den söz ederken bozulan doğal koşullar kastedilir. Çağdaş toplumlarda plansız sanayileşme, özellikle kapitalist düzendeki sanayi devrimi ve sağlıksız kentleşme, doğal dengenin bozulmasına neden olmuştur.

Canlılar toplumu, doğal çevredeki cansızlarla birlikte, bir sistem oluştururlar. Bu sistemde bulunan her öğe, yani doğadaki her ne varsa birbirini durmadan etkiler. Aynı zamanda doğadaki her şey genellikle yavaş-yavaş kimi zaman da hızla değişir. Bu demektir ki dünyada yaşam oluştuğundan beri biosfer, sürekli "Evrim Kuramı"na uygun olarak evrilmektedir. Biosfer'in öz dengesi ve jeolojik ve de kozmik ortamıyla olan dengesi, sürekli "yıkılmak"ta ve yeniden "kurulmak"tadır. Yıkımı şu üç temel öğe üstlenir: Nüfus patlaması, doğal kaynakların tükenmesi ve insanı zehirleyen çevre kirliliği.

Nüfus patlaması ve doğal kaynakların tükenmesi konularını bu yazının dışında tutarak, insan zehirleyen çevre kirliliğine temas edeceğim.

Bilindiği gibi çevre kirliliği; su, hava, toprak kirlenmesi, gürültü, katı artıkların birikmesi ve radyoaktif kirlenme gibi çeşitli olguları içerir.

Dünyada her yıl üç milyon ton sanayi artığı, petrol türevlerinden hidro-karbonlar ve diğer kimyasal maddeler denizlere akıtılmaktadır. Bu zararlı maddeler, oksijenlenmeyi engellediği için sudaki canlıların toplu ölümüne yol açar. Radyoaktif artıklar da yine sulara atıldığından korkunç tehlikeler yaratır.

Hava kirliliği, motorlu araçların çoğalması, plansız ve teknik gereklerini yerine getirmeyen sanayi ve kent yerleşimleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden soluduğumuz havada şu öldürücü gazlar var: karbonmonoksit, azotmonoksit, sülfürdioksit, klor ve nitratlı buharlar. Bunlara nükleer ve kimyasal silahların patlamasıyla insan yaşamını tehdit eden radyoaktif kirlenmeyi de katarsak, durumun ne denli ağır olduğu ortaya çıkar.

Tüketim ekonomisinin zorladığı bilinçsiz harcama, çabuk elden düşen malların katı artıkları, bozulan gıda maddeleri, organize olamayan ve kullanım alanı çok genişleyen plastik ambalaj malzemesi, çöp hacminin büyük boyutlara ulaşması, toprağın kirlenmesini sonuçlar. Bu maddelerin yakılarak ortadan kaldırılması hava kirliliğine birkaç kara puan daha ekler.

Bunlar yetmiyor sanki, bir de gürültü olayı var. Gürültü de bir etmen olarak çevre sağlığına olumsuz katkıda bulunur. Gürültü; büyük kentlerdeki uçaklar, otomobiller, fabrikalardaki büyük motorlar, inşaat ve benzeri araçları nedeniyle her gün daha da artmaktadır. Gürültünün insan sinirleri üzerinde yıpratıcı etkisi vardır. Yüz yirmi desibel'i aşan gürültülerin kalıcı işitme yitimlerine yol açabileceği bilinir.

Tek tümceyle; çevre kirliliği yaşamla bağdaşmaz. Öyleyse engel olmalı. Ama nasıl?

Kuşkusuz çevre sorunlarının önlenmesinin yolu, toplumsal gelişmenin yönüne aykırı olmamalı. Oysa zaman zaman kimi ilkel öneriler gündeme gelir; "Çevre kirliliğinden kurtuluş, doğaya dönüşle gerçekleşir" gibi. Ya da, "İçbireysel yetkinleşmeyle sağlanabilir..." ve "Ekonomik büyüme durdurulmalı, toplumsal gelişme kısıtlanmalı..." gibilerden. Daha da gülüncü, "Yazgısal bir çizgi içinde tüm rejimler birleşmektedir, öyleyse sosyalizmi de kapitalizmi de aynı zorunluluk yönlendirir..." Kısacası, "En fazla mutlu olan insanlar, -gelişmemek koşuluyla, az gelişmiş ülkelerde yaşayanlardır..." demeye geliyorlar.

Bu tür girişimlerin amacı, kuşkusuz emeğin ve doğanın sömürüldüğü gerçeğini gizlemek, yığınların dikkatini toplumsal sorunlar ve siyasal savaşımlardan çelip saptırarak ideolojik bir sis yaratmaktır.

Hem bu tür bir ilke kapital sahiplerine yeni kâr olanakları için zemin saglar. İnsanlar çevre kirliliğinin tehdidi altında bulunduklarına göre, kapitalist, yeni "madde"ler ve yeni "enerji kaynakları" bulup ortaya koymalı, satıp kâr eylemelidir! Sonra da sanayici parababalarının kirlettikleri bu dünyanın temizlenmesi için tüm emekçiler seferber olmalıdırlar. Dev kapitalistler, bugün soyunmuş bu oyun için. Hayır bu oyun oynanmamalı.

Bilindiği gibi, insanlık tarihinin diyalektik ve materyalist açıklamasına göre, Marksist kuramdan çıkan yasalar, geçmişi açıklama gerçeğiyle yetinmeyip, geleceği de kavramaya uzanır. Tabii ki bu yasalar, doğal çevreden bağımsız olarak kurulmamıştır. Nitekim dünyadan ve doğal çevreden tamamiyle uzak ve kopuk, tek ya da kalabalık bir halde, soyutlanmış insan ya da insanlar hiçbir zaman var olmamıştır.

İnsan doğal çevresiyle bir bütündür. Başka deyimle, insanla doğal çevresi arasında devinim içinde bir birlik doğar ve gelişir. Marksist düşüncenin vazgeçilmez temeli olan emek, geniş ölçüde insanı günlük yaşamı içinde, doğayla birleştiren bütüncül bağdır. İnsanların çalışmak için örgütlenme biçimleri ve ilişkileri, insanla doğa arasında emekten yana bir ilişki içinde rol oynayacaktır.

Kapitalist düzene gelince... Yine bilindiği gibi kapitalistin tüm amacı kapitali oluşturan kârı sağlamaktır. Bu nedenle kapitalist, toplumsal gereksinimleri karşılamak için üretim yapmaz, kendi kârını sağlamak için yapar. Üstelik kitlelerin gereksinimleri, onun kârını güvence altına almaktadır. Kapitalist bu kâra göbeğiyle bağlıdır. Bu kâr uğruna doğal çevreyi yok edecek kertede sömürür. Çünkü işlediği hammaddeyi, sömürdüğü emek kadar en az harcamayla elde etmeli, ürettirdiği mal ucuza çıkmalı. Bu arada doğayı çoraklaştırmışsa, çevreyi kirletmişse, insanların sağlığını tehlikeye sokmuşsa, ne önemi var?

Bu düzende giderek kimi bölgelerde sanayi için su bulunmaz, ırmaklar biyolojik yok olma tehdidi altına düşer ve kurur. Topraklar yoksunlaşır ve maden kaynakları, işletilmelerindeki düzensizlik yüzünden heba olur. Salgın hastalıklar ortaya çıkar.

Meyvasını yemek için ağacı kesen kapitalistin, sonuçta önüne, kendi verimliliğinin ekonomik koşulları içinde, ihtiyaç duyduğu kaynakların yenilenmesi sorunu çıkar. Bırakalım sorunuyla boğuşup dursun. Değil mi ki bu sorunlar yalnız onun kendi ilkeleri çerçevesinde ve kendi uygulamalarının bir sonucu olarak doğmuştur.

Sosyalist ülkelerde bu sorunlar yoktur. Çünkü sosyalizmde kâr toplumun amacı ve üretimin hedefi değildir. Sosyalizmin amacı, insanın serpilip gelişebilmesi için maddesel ve kültürel gereksiniminin sürekli olarak gelişen bir biçimde karşılanmasıdır. İnsanla doğa arasında ilişki diyalektik birlik içinde yürütülür. Sosyalist dünya insanları, çevresel esenliklerini birden bire elde etmediler. Örneğin Sovyet egemenliği 1918 yılında ormanların, 1919 yılında da suların ve doğal yedek kaynakların korunması hakkında bir dizi kararname çıkardı ve ciddi bir biçimde uyguladı. 1924 yılında doğanın korunmasını amaçlayan Pan-Rus Derneği kuruldu. O dönemden beri bu doğrultudaki çabalar giderek yoğunlaşmasını sürdürdü. Öyle ki 1969 yılında Sovyetler Birliği'nde doğanın korunması amacıyla kurulan derneklerin 15 milyondan fazla üyesi var. Bu ülkede yıllar geçtikçe doğal çevre koruması konulu yasalar hep sanayi gelişmesinin önünde gitmiş ve bu alandaki araştırmalar oldukça yaygınlaşmıştır.

Bugün Sovyetler Birliği'nde, kent atmosferi ciddi bir denetim altında bulunuyor. Nitekim, Moskova havasında bulunan karbonmonoksit oranı, Los Angeles'ten 2 kat, Viyana'dan 3 kat, Münih'ten 5 kat, Londra ve Roma'dan tam 10 kat daha düşüktür.

Bir başka örnek; geniş yığınsal araştırmalardan anlaşıldığına göre, stress ve sinirsel kökenli insan kan basıncı yükselmesi, ABD'de 25 ile 44 yaşlarında görülmeye başladığı halde, Sovyetler Birliği'nde ancak 50 ve 88 yaşlarında ortaya çıkar.

Tüm veriler şunu açıklar; sosyalist ülkelerde, çevre sorunu ve doğal kaynakların tükenmesinden ya da kirlenmesinden doğan bir bunalım yoktur. Tabii ki karşılaşılan sorunlar ve güçlükler ve yapılan tartışmalar var. Ama hiçbir zaman bunlar "yığınsal bir eleştiri" boyutlarına ulaşmamıştır.

Sosyalist dünya toplumunun temel yasası "kâr yasası" olmadığından, düşüncede olduğu gibi uygulamada da bütün sorunlara başka bir amaçla yaklaşılması olanağı vardır. Hele doğal çevrenin bozulmaması için gereken işlem sürekli ayakta durdukça, iyimser bir bakışla çevre kirliliğinin tüm dünyada (belki bir gün) ortadan kalkabileceğine umut bağlanabilir. ■

"ASMAYIP BESLEYECEK MİYİZ BUNLARI?"

Orhan GÖKDEMİR

Genel bir kural vardır; sınıfların olduğu bir toplumda genelgeçer kuralların eninde sonunda yalnızca egemen olan sınıf tarafından kullanılabildiği bilinir. İnsan hakları bir kavram olarak ortaya çıktığı zamandan bu yana gelişmeler bunun hep böyle olduğunu göstermiştir. Fransa'da yurttaşlık hakları burjuvazinin haklarına dönüşmüştür. İnsan haklarına bağlayıcılık kazandırmaya çalışan uluslararası hukukun hâlâ bir bağlayıcılığı yoktur. Nasıl olsun? İnsanların bir bölümünün varlığını sürdürmesinin diğer insanlar üzerindeki tahakkümünü sürdürmesine bağlı olduğu yerde insan haklarının işlerliği nasıl sağlansın? Mümkün olmadığı için uluslararası hukukun en önemli işlevi kodifikasyonla sınırlı kalmıştır. Ya insan hakları? Çiğnenip çiğnenmemesi tamamen sınıflar mücadelesine bağlı olmuştur.

Anayasaların ise daha özel bir konumu var. Anayasalar doğrudan bu tür ilişkileri düzenlemek için oluşturuluyor. Uygulamayı belirleyen ise yine sınıflar mücadelesinin seyri oluyor. Sınıf mücadelesinin yumuşadığı dönemlerde yasal çerçeveye daha uygun bir işleyiş ortaya çıkabiliyor. Ya da sertleşme dönemlerinde yasal çerçeve zorlanabiliyor. Demokrasi ve faşizm bu nedenlerle aynı sistemin türevleri olarak ortaya çıkıyorlar.

Burada yapılan ayrım anlatımda kolaylık sağlamak için yapılıyor. Gerçekte sınıf mücadelesinin zaman zaman çok sert biçimler aldığı azgelişmiş ülkelerde bu iki uygulamayı bir arada bulmak her zaman mümkün olabiliyor. Demokrasi ya da faşizm bunlardan birinin ya da diğerinin ön plana çıkarıldığını anlatıyor. Her ikisi de bir egemenlik durumunu varsayıyor.

Erbil Tuşalp son kitabında da işkence uygulamalarını anlatıyor ve "Artık Demokrasi İsteyin" diyor. Şimdi, Türkiye'de işkencenin acımasız çarkından geçen insanlar, ne isteyecekler? Türkiye'de demokrasi isteyen insanlar ne istiyorlar? Bu uygulamaların ayyuka çıktığı 12 Eylül öncesinde de aynı acılar yaşanmadı mı? 1980'e kadar işkence gören insanlar ne isteyecekler? Bir karışıklık var ve Tuşalp'in anlatamamasından kaynaklanmıyor. Karışıklık demokrasinin sınıfsal özünden doğuyor. Bu öze değinmeden artık insanca bir düzenin ne olduğunu anlatmak mümkün değildir. Erbil Tuşalp de aynı sıkıntıları çekiyer. "Demokrasinin seçim, sandık, siyasal partiler ve parlamento olmadığının Anayasalarda yazılmasının bir işe yaramadığını son otuz yılda her geçen gün daha iyi anlamamıza karşın 'Demokrasinin ne olduğunu anlamış ve anlatabilmiş' değiliz" (s. 115). Tuşalp yine de anlatmaya çalışıyor. "Demokrasiyi anlamanın ve anlatmanın güç olduğu ülkemizde, bence demokratikliğin, demokrat kişiliğin özelliklerini anlatmak çok daha kolay ve tehlikesiz bir yol. Demokrat bir insanın temel özellikleri arasında öncelikle antimilitaristlik, antiemperyalistlik, antikapitalistlik, antişovenizm gibi özelliklerden çoğunluğunun bulunması gerekiyor" (s. 115). Bizce bütününün olması gerekiyor ve bu özelliklere sahip bir insana demokrat tanımının uymayacağına inanıyoruz. Tuşalp da bir başka yerden aynı yere ulaşıyor aslında. Örneğin işkenceyi tanımlarken şöyle diyor: "Bu konuda yapılan araştırmalar göstermiştir ki, işkence bir siyasi tercih sorunudur. İç güvenliğin, siyasi şiddet ya da alışılmış tanımı ile devlet terörü ile sağlanması için başvurulan bir yöntemdir" (s. 39). Peki bu siyasi tercih kime karşı kullanıyor? Demokrasinin kurulması için sağ cephe ile işbirliği yapılmasını tek çare gören Tuşalp yazıyor: "Uygulamaların bence en ilginci, en kalıcı acılar bırakanı, unutulmayacak kinler üreteni ise, yargılamalarda sağ ve sol örgütlere farklı bakış açısıyla yaklaşılması oldu (s.44). Bir başka yerde ise daha açık yazılıyor: "Öngörüldüğü gibi, 1980'den 1990'lara kadar geçecek on yıllık süre içinde temizlenmesi ve bir daha canlanmamak üzere eritilmesi amaçlanan toplumcu siyasal görüş....." (s. 32).

Görülüyor, antidemokratik uygulamalar yalnızca ve yalnızca bir siyasal gruba karşı tezgahlanıyor. Hiçbir sağ politikacı bu uygulamalardan ciddi bir rahatsızlık duymuyor.

Artık Türkiye'de demokrasinin gerçekleştirilmesi yalnızca sosyalistlerin insiyatifine kalmış görülüyor. Türkiye'de artık bir burjuva demokratının antişovenist olma şansı yoktur, bunun için demokrat değildi. Türkiye'de burjuvazinin hiçbir kanadı kendi çıkar ilişkilerinin gerektirdiğinin dışında emperyalizme ve militarizme karşı değildir. bunun için demokrat değildir.

Öyleyse nedir? Bunu bizzat yaşamın kendisi yanıtlıyor. İşte Demirel ve Ecevit. İşte Kürt sorunu karşısında alınan tavır. Artık hiçbir burjuva politikacısı NATO'ya ya da AET'ye karşı çıkamıyor. Artık hiçbir burjuva politikacısı bağımsız bir dış politikadan yana insiyatif belirtemiyor.

Ama Tuşalp'in dipnotlarıyla saptamaya çalıştığı bir tarih, insanların korkunç bir deneyden geçirildiği bir tarih ortada duruyor. Yaşanan olayların boyutları karşısında dört cilde ulaşan dosyaların yalnızca dipnot sayılabileceği bir dönemin ilk tanıklığını yapıyor Tuşalp. "Bin İnsan", "Bin Belge", "Bin Tanık" ve "Artık Demokrasi İsteyin."

İnsanca bir duyarlılıkla yazıyor Tuşalp. Her satırda dinlediği, duyduğu her olayı bir kez de kendisinin yaşadığını hissediyorsunuz yazdıklarından.

İnsanlara hayal bile edemeyecekleri acılar yaşatılıyor. Ne için? Bir yanıtı var: "... O korkunç günleri atlattık. Fakat bu savaş bitmemiştir. Bu savaşı başlatan terörist ve anarşistlerin uyguladıkları taktikler çok korkunçtu. Acımasızca insan öldürmekten katiyen çekinmiyorlardı. Onlara da aynı lisanla cevap vermek gerekiyordu. Savaşmanın bir kaidesi vardır. Karşıdaki hangi usulü kullanıyorsa, aynı usülle cevap verilmezse, o zaman mağlubiyeti kabul etmiş oluruz. Bunu 12 Eylül'den önce anlatamadık, 12 Eylül'den sonra o tedbirlerle bu günlere ulaştık" (s. 21). Dönemin en yetkili kişisinin yanıtı bu. Bu günlere nasıl ulaşıldığını ise Erbil Tuşalp yazıyor;

"1 Mayıs 1977'de 34 kişinin ölümü 126 kişinin yaralanması ile sonuçlanan katliamın sorumluları 'faili meçhul' dosyaların arasında unutulurken, 1 Mayıs kutlamalarını düzenleyen DİSK yöneticileri bu olayla ilgili suçlanmışlar, askeri mahkemede yargılanmışlardır" (s. 21).

"... Hamza Titan 22 yaşında. Hamza için yakılan ağıt birkaç gün önce yükseldi. Hakkari'den. 9 Kasım 1985'de. 8 Kasım'da Narkotik şubeye götürülen üniversite öğrencisi Hamza Titan'ın cesedi 6 saat sonra ailesine teslim idiliyor" (s. 23).

"Fatsa Belediyesi işçilerinden Şerafettin Tiriç, 47 yaşında. 10 Ağustos 1985 tarihinde götürüldüğü 27 Mayıs Karakolu'nda sorgulandıktan sonra ölüyor... Bir devrimcinin ağabeyi olmak, öldürülmek için yeterli bir neden olabiliyor" (s. 23).

"Eylül ayının ilk yarısında Hasan Şenyurt ve oğulları Taki ve Zeki birlikte gözaltına alındılar. Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde olağan bir sorgulamadan sonra, yani dayak, elektrik, falaka, askı ve benzeri işlemlerden sonra, bir ses Hasan Şenyurt'un çırılçıplak soyunmasını istedi. Büyük oğlun da çırılçıplak soyunmasını buyurdu aynı ses. İstemenin ve buyurmanın sonu gelmiyordu sorgu odalarında. En sonunda oğlu ile babanın cinsel ilişkide bulunması istendi" (s. 24).

"Komiser Hayta, horozları aç bırakıyor, önemli sorgulamalar öncesi. Orasını, burasını kanattığı kurbanının hücresine salıveriyor horozlarını" (s. 27).

"... ve bir gün Cumhurbaşkanı Kenan Evren bir yurt gezisinde halka, 'Bunları asmayacak mıyız, besleyecek miyiz?' diye sormaktan kendini alamadı. Halk bir ağızdan 'Asacağız' diye bağırdı" (s. 27). ..... ve devam ediyor, ağzına tabanca sokulup tetiği çekilerek öldürülen insanlar, ayağına, kafasına çivi çakılan insanlar, öldürüldükten bir gün sonra tahliye kararı çıkan insanlar.... Bütün bunlara en duyarlı olması gereken basını da anlatıyor Tuşalp; "... Başbakan Özal'ın yanağından makas alıp 'ne haber nonoş' diyebileceği, beğenmediği haberleri yazanları 'vatan haini' olarak ilan edebileceği..... halktan yana görünüp de düzeni savunan ... Başbakan Özal'la gittiği dış gezilerde havuzlu seks partilerine katılan, iş adamları ile cinsel organının boyunu yarıştıran devletten doğum günü hediyesi alan...' demokrat basını.

"Artık Demokrasi İsteyin" bir çığlığı, bütün politik kaygıların üstünde anlaşılmaya çalışılması gereken bir çığlığı taşıyor okuyucularına. ■

BİR BAŞKADIR BENİM MEMLEKETİM

Reyman ERAY

YORGUN ADAM

Güneş altında bütün gün
Üstü-başı solgun adam
Çalışmaktan, işten değil
Yaşamaktan yorgun adam.

Elinde ağır kazması
Sırtında tozlu abası
Servet kavgası değil bu
Bir tas çorbanın kavgası.

Sallar durur kazmasını
Kaderine sallar gibi
O da ister kolay bir iş
Öbür insanlar gibi.

Kolundaki kuvvetten
Başka sermayesi yok!
Bugün artık yaşamaktan
Başka hiçbir gayesi yok!

Politikadan hiç anlamam! Bu nedenle de, 70'li yılların başında TRT Denetleme Kurulu'ndan "Yayınlanır" alarak, yıllarca TRT yapımlarında yer alan "Yorgun Adam" adlı şarkımın, 1980'li yılların başında yeniden denetlenerek yayından kaldırılmasını anlayamamıştım...

Sanatçı arkadaşlarımın şarkılarındaki tek bir sözcük, şarkının "Yayınlanamaz!" damgasını yemesi için yetip artmıştır da; "deodorant" sözcüğü gecelerce beynimize çakılmıştır reklamlarda. "Beyaz güvercin"in Mao'cu-Lenin'ci-tahakkümcü bir acımasız canavar olduğunu kaçırmayan, TRT'deki o çok bilmiş kül yutmaz amcalar; sözcüğün "deodoran" olduğunu, Fransızca'daki "ant" soneki ile biten sözcüklerin sonundaki "t" harfinin okunmadığını kaçırmıştır nedense.

"Gülelim eğlenelim hop hop" gibi şarkılara her zaman yeşil ışık yakılırken, "doğru"ları kapsayan şarkıların başına gelenleri anlayamadığım gibi; koca bir Arabesk kültürünün önce müziğimize, giderek yaşamımızın tümüne yerleşmesini izleyerek geçen yıllar boyunca da, politikadan hiç nasibimi alamadım.

"Doğruluk özgür olmadı mı, özgürlük de doğru değildir" demiş Fransız ozan Jacques Prevert. Gerek müzisyenliğim, gerekse gazeteciliğim nedeniyle "yakından" izlemek zorunda kaldığım birçok olguda, güzelim memleketimin "doğru"ları pek "özgür" olamamıştır çoğu kez.

. . . .

Yıllar, yıllar önceydi... Sekiz Ermeni asıllı Türk gencinden oluşan bir orkestrayı çalıştırıyor, yıllar sonra "elim bir elektrik kontağı" sonucu yanacak olan Şan Tiyatrosu'nda verecekleri konsere hazırlıyordum. Şarkıları, otantik Ermenice parçalardı. Komşum, Kürt kökenli Avukat Zafer, çalışmaları büyük bir zevkle dinler, biraz da kıskanırdı. Günün birinde dayanamayıp sordu:

— "Ülkemizdeki, sayıları toplam 30-35 bin'i geçmeyen Ermeni azınlığı, en büyük müzikhollerden birinde Ermenice şarkılardan oluşan bir konser verebiliyor; biz milyonlarca Kürt, bir duyan olur ihbar eder korkusu ile, evimizde Kürtçe kaset bile dinleyemiyoruz. Neden bu böyle?"

Nedenini bilmiyorum tabii.
Bu nedenle de Zafer'i yanıtlayamamıştım.
Baştan söyledim ya:
Politikadan hiç anlamam! ■

ÖĞRENCİ HAREKETİNİN GÜNDEMİ

Kemal BULUŞ

Son on yılda, dünyada ve Türkiye'de üniversiteli öğrenci sayısının on kat arttığına tanık olundu. Artışın endüstrileşmenin kafa emeğine olan arzusundan doğduğu biliniyor. Nitekim, son on yılda yüksek öğretim gerektiren işlerin oranı % 67 artıyor.

Bu gelişmeyi durduracak veya yavaşlatacak hiçbir nesnel neden ufukta görünmediğine göre, yakın bir gelecekte toplumsal yapı içinde öğrenci gençliğin belirleyici bir toplumsal kategori olarak yerini alacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunu, öğrenci gençliğin politika sahnesinde daha aktif rollere aday olacağı şeklinde yorumlamak mümkün. Bunun nasıl bir rol olacağını görebilmek için yüksek öğrenim gençliğinin son onyıllarda yaşadığı ve gelecekte yaşayacağı gelişmelere göz atmak gerekiyor.

Bu süreç, endüstrileşme ve basit emeğin yerini makinenin almasıyla birlikte, kafa emeğinin, kol emeği yanında göreceli öneminin arttığı bir dönem oluyor. Öyle ki, kafa emeğinin yığınsal üretimi zorunluluk haline geliyor, kafa emeğinin fiyatı göreceli olarak düşüyor. Düşüş, kafa emekçisini kol emekçisine yaklaştırıyor. Dolayısıyla, diplomalı için bol kazançlı iş, otomatikman devlet memuru, ufak çapta bir işadamı olma düşleri, işçi sınıfı ile kol kola ortak bir kaderi paylaşma gibi bir gerçeğe dönüşüyor.

Bunun yanı sıra, yığınsal, nitelikli işgücü üretimi ihtiyacı, doğal olarak alt gelir gruplarından gelen gençliğe üniversite kapılarının aralanması zorunluluğunu oluşturunca, öğrenci gençliğin başkaldırısı için gerekli nesnel koşullar tamamlanmış oluyor.

Nesnel koşullara eklenecek öznellikler de var tabii. En önemlisi, sistemin entellektüel yeniden üretiminde bir nesne olmanın farkına varma. Sonra, depolitizasyondan enaz etkilenme, üretimden kopuk olma, sürekli zihinsel faaliyet... Bunlar, üniversite gençliğini yaşamı sorgulamaya ve reddedişe götürüyor. Genç olma, tepki biçiminin radikal oluşunun bir nedeni. Öğrencilerin, siyasal iktidarların başağrısı oluşunun özet öyküsü böyle.

Nesnel nedenler, öğrenci hareketini işçi hareketine her ne kadar yaklaştırsa da, ona tabi olma ya da kurtuluşunu onunla görme gibi bir yanlışlığın içine düşülmemeli. Öğrenci hareketi, bir sınıf hareketi olmaması nedeniyle sınıf çelişkilerinden görece bağımsız ve otonom bir karakter taşımak durumunda. Tıpkı kadın hareketi, çevre hareketi, vb... gibi.

Buradan gelinmesi gereken nokta, öğrenci hareketinin kendi alanında özgül bir teorik çerçeveye ihtiyacı olduğudur. Şimdiye dek, öğrenci derneklerini en çok meşgul eden kitleselleşme, demokratik merkeziyetçilik, ilkeli birlik, vb.. gibi meselelerin yanında esas olarak öne çıkarılması gereken mesele budur.

Baskı gücü olma, ulusal platformlar yaratmakla bitmemek, uluslararası platformları da gündeme koşmak durumunda. Bunun adımlarını atmak zorunluluğu öğrenci hareketinin teorik çerçevesini çizmeyi önkoşul kılıyor. Bunu ilkeler diye yorumlamak da mümkün.

İlkeler tartışmasında iki spektrum ortaya çıkıyor: Birincisi, sorunları kampus mekânıyla (not, ders, harç, eğitim vs..) sınırlı tutan eğilim, öğrenci istemleri ile daha geniş sınıf mücadelesi arasındaki bağı göremeyen bu anlayış, çoğu kez ekonomizme ve kendiliğindenciliğe yol açıyor. Sığ ve sağ bir yaklaşımdır.

Spektrumun diğer kutbunda ise aynı somut sorunları hiçe sayan, akademik-demokratik mücadeleyi siyasal mücadeleye indiren anlayış var. Öğrenci gençliğin gücünü akademik çevreden uzaklaştıran bu yanlış, kitle bağlarının kopuşunu, marjinalleşmeyi getiriyor. Marjinalleşme, yenilgilere yol açıyor. Yenilgiler anılara dönüşüyor, anılar derslere.

Çıkarılması gereken ders, iki yaklaşımın da reddedilmesi gerektiği. Öğrenci hareketi öğrenci istemleri ile daha geniş toplumsal istemler arasındaki bağı kuran, yani akademik-demokratik istemleri aşan ama onu da içeren bir perspektif ortaya koymalıdır.

Kampüs koşullarında öne çıkarılması gereken istemlerin tespitinde çok yaygın olan bir yanlış, öğrenci hareketinin kitle taleplerini savunması düşüncesidir. Unutulmamalıdır ki, öğrenci hareketi, kitlenin "iş takipçisi" değildir. Örneklersek: Öğrenci gençlik arasında yapılacak bir anket yoklamasında, gençliğin cinselliği kendisi için

birinci sorun olarak gördüğü sonucu alındığında, herhalde öğrenci hareketinin yapması gereken iş, "özerk ve demokratik üniversite" istemini bir kenara koyup "yaşasın cinsel özgürlük" şeklinde haykırmak olmayacaktır. O zaman, aslolan öğrenci hareketi, kitle taleplerini kendi talebi haline değil ama kendi taleplerini kitle talebi haline dönüştürür. Dönüştürme oranında, kitleyi maddi bir güç haline getirir.

Ancak kitle fetişizmine kapılmaya gerek yok. En çok kitleselleşme lafı edenler, kitlesiz eylemi reddedip eylemsiz kitleyi arzulayanlardır. Kitleselleşmenin yolunu kitleye gitmek olarak anlamak ilk bakışta, doğru gelebilir. Ancak, daha doğru olanı, öğrenci hareketinin kitle için çekim merkezi haline gelmesi gerektiğidir. İstikrarlı, güven verici, başarı grafiği sürekli yükselen bir öğrenci hareketi, kitleler için pekala çekici hale gelebilir. Sorun nicelik değil nitelik sorunudur.

Görülen odur ki, öğrenci hareketi bu güveni veremiyor. Veremeyişinin birçok nedeni var. En önemlisi de kitlelere kendini sunuşunda ya da sunamayışında. Bu hareket kendini anlatırken, en azından kitleyi dikkate aldığı durumlarda, soyut ve klişeleşmiş bir dilden kaçınmalıdır. Kitlelerle iletişim dili somut olmalıdır. Somut, yakın ve uzak hedefli özgül bir çalışma programı; yukarda birinci eksiklik olarak gösterilen teorik çerçeve ile tamamlanmalıdır. Özetle, böylece öğrenci hareketi kendini hem soyut hem de somut anlamda tanımlamış olacaktır. Bu, strateji ve taktiğin belirlenmesi olarak da anlaşılabilir.

Strateji ve taktik belirlemede kitleselleşmeyi bir amaç olarak koymamak, pasifizmin gerekçesini oluşturamaz. Doğru bir önderlik, kitleselleşmeye bir amaç değil, bir sonuç gözüyle yaklaşır. Dolayısıyla yapılacak iş, örgütlenmiş öğrencilerin sayısını değil niteliğini artırmaktır. Öyle ki, kitle gücü gerektirmeyen, kitleyi yasaların ikame edebileceği birtakım hedefler olabilir; yasaların keyfi olarak çiğnendiği durumlarda doğan haklar bu türdendir. Burada kitle aktivitesinin yerini bireyin aktivitesi alır. Biraz somut olarak şöyle ifade edilebilir: Açlık grevlerine katılmakta tereddüt göstermeyenler, yeri geldiğinde bir sınava itiraz edebilmekte, şebeke göstermeyi reddetmekte, harç yatırmamakta aynı biçimde tereddütsüz davranabilmelidir.

Öğrenci gençlik içinde bir "gelenek" lafı dolaşıyor. Lafı ağzında dolaştıranların geleneğin ne olduğunu karıştırdıkları da anlaşılıyor. Neyin gelenek olmadığını tartışmak yazıyı uzatmak olacak; onun yerine hareketin gelenek kabul edilebilecek iki özelliğinden bahsedilebilir. Bunlardan biri radikalizm. İkincisi de reaksiyoner olmak. İtirazımız ikincisine.

Reaksiyoner olmanın başka bir ifadesi anti olmaktır. Anti olmaksa tabi olmaktır. Öğrenci hareketi kendini anti olma temelinde tanımlamıştır. Kendini tanımlarken ne olmadığını anlatmış, ne olduğunu anlatmayı ise hep unutmuştur. Unutkanlık sonucu, etkici olmak yerine tepkici olmayı seçmiştir. Tepkici olma (anti olma) kendi gündemini başkalarının eline teslim etmektir. Dikkat edildiğinde en ciddi eylemler, hep bir şeylere tepki temelinde gelişmiştir. Oysa, öğrenci hareketinin yapılmasını istemediği şeyler yanında yapılmasını istediği şeyleri de olmalı. Geçen dönem sonu yaşanan öğrenci dernekleri yasa tasarısına karşı "Nisan Eylemleri" ve onun arifesi yaşanan durgunluk, bu hareketin güçlü reaksiyoner özelliğinin yanında aksiyoner tarafının zayıflığını ortaya koymak anlamında oldukça ilginç bir örnek kabul edilebilir.

Kitle istemlerini çağrıştırmayan sloganları öne çıkaran, üst hedefler belirleyen, sınıf misyonuna soyunan bir öğrenci hareketi marjinalleşme tehlikesine düşeceğinden bu tip bir seyir izleyen harekete devletin baskı aygıtları müdahale etme gereğinden çoğu kez kaçınır. Bu kaçışın yön verme gibi bir muhtevası da vardır. Esasında, güçler çatışmasında iki taraf güç dengesine bağlı olarak birbirine etki yapar. Bu anlamda müdahale gereği daha çok kitledeki tepkisel dinamikleri harekete getiren, yani kitledeki eylemcilik düzeyini bir üst noktaya sıçratan eylem biçimlerinde ortaya çıkar. Çoğu kez öğrenci hareketinde ayrışmalar eylem biçimi üzerinde yapılan tartışmalar sonucu ortaya çıkar. Ayrışma ihtiyaç ve talebini, böylece, eylem değil ama eylemde farklı anlayışların varlığı karşılar. Eylemin karakterini belirlemede izlenecek bir yöntem önerilebilir: Kitlesel aktiviteyi bir üst noktaya sıçratacak eylemler, kitleden bir adım ötede, ama iki adım ötede olmayan eylemlerdir. Bunun tayininde hareketin kendi gücü, destek güç, kitlenin nabzı, karşı tarafın gücü dikkate alınmalıdır. Öğrenci hareketi karşılaştığı her tepkiye karşılık vermelidir. Dernekler Yasası tasarısını telgraf protestolarıyla geriye almak mümkün olamazdı. Bu Nisan Eylemleri ile mümkündü, öyle de oldu. Eylem biçiminin değil, eylemin önemli olduğunu düşünenler bu düşüncelerini tekrar gözden geçirmeye zaman ayırsınlar. Gözden kaçırılmaması gereken bir nokta da böyle bir eylem biçiminin riski ihtiva ettiği. Bir başka deyişle, kitle mücadelelerinin bir üst noktaya sıçraması, arkasında bunun bedelini bırakması ile mümkün. Ancak, baskı unsuru olmanın yolu caydırıcı bir insiyatif geliştirebilmektir. Dilekçeli mücadeleler döneminde açlık grevlerine gelinmesi, ancak eylemlilik düzeyini yükselten dinamiklerin harekete geçirilmesi sonucu mümkün olmuştur.

Güç ile istemler arasındaki denklemin kurulamaması sonucu aktivitenin gerilere çekildiği de oluyor tabii. Bu bazen gücünün üstünde istemleri hedeflemek şeklinde ortaya çıkarken, bazen de güç gerektirmeyen sistemlerin görülmemesi şeklinde ortaya çıkıyor. Bir fakülte derneğinin "YÖK'e hayır" demesi, fakülte bünyesindeki bir dinleti için dekanlık dışında ayrıca kaymakama başvurması iki yanlışa iki örnek olabilir. Bu tüzel kişilik tavrı olamaz. Olmaması gereken bir başka tavır da arz etmek. Öğrenci hareketi arz mekanizmalarını değil baskı mekanizmasını işletmek durumundadır. Araç ve yöntem seçiminde son derece titiz ve uyanık davranılmalıdır.

Hedefin (istemin) boyutu, gerektirdiği baskı gücünü de belirler. İstemlere ulaşmak ona uygun baskı unsurları yaratmakla mümkündür. Bu da bir evrim sorunudur. Anlatılmak istenen, bir YÖK kurumu için bir öğrenci derneğinin değil ama bir federasyonun baskı unsuru olabileceğidir. Ya da benzer biçimde bir başka anayasa, bunu arzu eden tüzel kişilik ve kurumların (parti, sendika, odalar vs..) birlikte bir çabası sonucu ile ancak gerçeklik kazanabilir. Öğrenci hareketi demokrasi mücadelesinin hamallığını yapamaz. Kısacası, bu hareketin emperyalizme ve faşizme karşı kılıç kuşanmadan önce yapacak çok işi var.

12 Eylül sonrası reformizme geçici olarak emanet edilen önderliğin ondan geri alındığı şu günlerde öğrenci hareketi elini tozlu raflardan uzak tutmalıdır. ■

BUGÜNÜN FRANSIZ TOPLUMUNDA AYDINLAR

Gerard STREIFF *

World Marxist Review dergisinin Temmuz 1987 sayısında bir FKP yöneticisinin Fransa'da aydınların durumuna ilişkin bir yazısı yayımlandı. Tartışmaya ve itirazlara açık yanları olmakla birlikte, Türkiye açısından da ilginç saptamalar içeren bu yazıyı, Mesut Odman'ın çevirisiyle sunuyoruz.

Geçen yılın Haziran ayında yapılan bir FKP Merkez Komitesi tam üyeli toplantısında aydınlar sorunu ele alındı.[1] Aynı sorun, Şubat 1980'de Bobigny'de yapılan bir Ulusal Konsey oturumunda da tartışılmıştı. Aydınların oynadığı toplumsal role ilişkin anlayışımızın belirlenmesinde, aydınların sadece entellektüel topluluğun öncü öğelerini değil, hepsinin ötesinde, toplumun hayatına, özellikle üretime katılan milyonlarca çalışanı içerdiğini özel olarak göstermiştik. Sorun, bu aydınların dünyayı rahatsız eden sorunların uzağında özel bir kategori oldukları bir zamanda değil, aynı kaçınılmazlık ve güçlüklerle herkes kadar karşı karşıya oldukları bir zamanda söz konusu ediliyordu. Bu noktada sonuçlarımız nihai sonuçlar olamazdı; çünkü, toplumsal değişim bunalımı derinleştirerek hızlanıyor ve bugün Fransa'da aydınların oynadığı rolün evrimini yeniden değerlendirmek gerekiyordu.

Geçen 30 yıl entellektüel çalışmanın alanının dramatik bir genişlemesine tanık oldu. Halk Cephesi günlerinde ekonomik olarak etkin nüfusun sadece yüzde 2'si aydınlardı; 1950'lerde bu oran yüzde 10'a yükseldi; bugün ise aynı oran yüzde 25'e ulaşmış durumda, üstelik bunların onda dokuzu da işgüçlerini kiralayan işçiler. Özel kesimde her beş çalışandan, kamu kesiminde her dört çalışandan, devlet görevlileri -yönetim, eğitim, tıp hizmetleri- arasında ise her iki kişiden biri aydın.

Bu çalışmanın dişileşmeşi gibi bir olgu da ortaya çıkmış durumda: kadınlar, entellektüel topluluğun üçte birini oluşturuyorlar. İlkokul öğretmenlerinin dörtte üçü, orta dereceli okulların öğretmenlerinin de yarıdan çoğu kadın.

Bütün olarak bu toplumsal kategoride bir gençleşme de ortaya çıktı. Örneğin, 20 yıldan daha kısa bir sürede öğrencilerin sayısı ikiye katlandı ve şimdilerde bir milyona ulaşıyor. Geleceğin aydınları paranın güdülendirdiği bir seçme ile karşı karşıyalar: eğitim süreci günün gereklerini karşılamıyor ve uzman talebi azalıyor. Öğrenciler geleceklerine ilişkin tam bir belirsizlik içindeler. Bu durumu sorguluyor ve yüksek eğitimde bugün yürürlükte olan politikayı reddediyorlar. Bu, Kasım ve Aralık 1986' nın gençlik eylemleriyle hayranlık veren bir biçimde gösterildi.

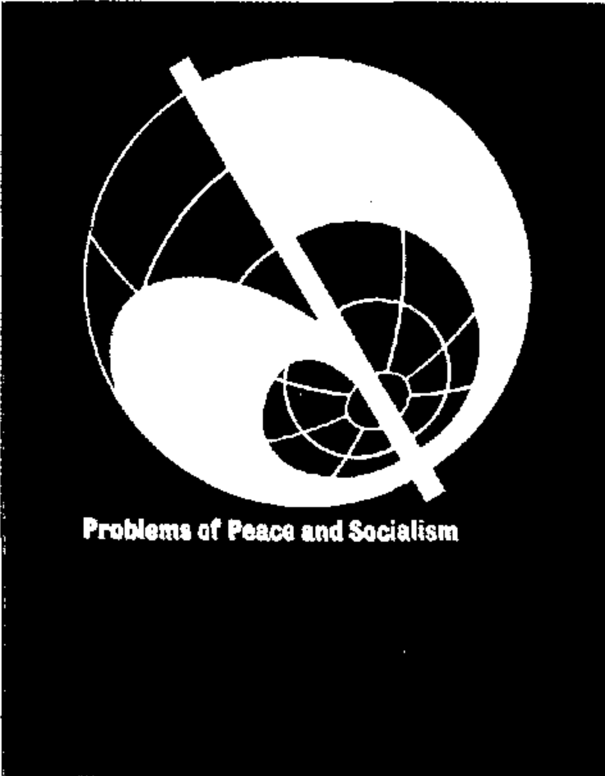
Entellektüel eylemin büyüyen ölçeği, entellektüel çalışmanın üretim başta olmak üzere hayatın bütün alanlarındaki payının artmasına yol açan bilimsel ve teknolojik devrimin bir sonucudur. Malların ve sermayenin dolaşımı ile ilgili alanlarda beyni ile çalışan teknisyen, yönetici, mühendis ve öteki kimselerin sayılarındaki artış da buradan kaynaklanmaktadır. Kentleşmiş bir toplumda, yeni teknoloji bütün toplumsal ve üretimsel eylemin içine süzülüp girmekte, tüketimin ve yaşama biçiminin karakterini değiştirmekte ve haberleşme ile hizmetleri -eğitim, araştırma, sağlık, yargı, yönetim, enformasyon, dağıtım, kültür vb. hizmetleri- önceden kestirilemeyen bir düzeye çıkarmaktadır.

YENİ BİR GÖRÜNTÜ

Bütün bu değişim ve çelişkiler, Fransız komünistlerini, *aydınlarla ilgili eski görüşlerini eleştirel bir gözle yeniden değerlendirmeye* yöneltti. Entelijansiya, artık üretimden soyutlanmış görece küçük ve toplumsal bakımdan türdeş (homojen) bir topluluk görüntüsü; her biri, özel olarak, inzivada, kendi mesleki ve saf olarak

(*) Gerard Streiff, 1979'da toplanan 23. Kongre'den beri FKP Merkez Komitesi üyesidir. 1983-85 yıllarında Moskova'da **L'Humanite** muhabiri idi; ondan sonra, **Revolution** dergisinin Yardımcı Genel Yayın Yönetmeni oldu. Streiff, **Gorbaçov'un Dinamizmi** adlı kitabın yazarıdır.

WORLD MARXIST REVIEW

zihinsel eylemini yürüten kişiler topluluğu (bütün konularını bir sınıfta ele alan bir öğretmen, kendi başına laboratuvarında çalışan bir bilim adamı, bilinen bütün biyoloji ve tıp bilgisine sahip bir hekim) görüntüsü vermiyor.

Tam üyeli toplantıya sunulan raporda şunlar söyleniyordu: "Bugünün aydınları, büyük çoğunluğuyla, işgüçleri kiralanmış ve teknolojinin gelişiminin yüksek bir profesyonellik düzeyi gerektirdiği koşullarda özgül (spesifik) emek araçları kullanan işçilerdir. Sınai işletmelerde ya da hizmetler sanayiinde istihdam edilen aydınlar öteki emekçi kesimlerle karmaşık ilişkiler içindedirler. Sorumluluk gerektiren görevler yapmakta, finansman işlerini yönetmekte, sözleşme pazarlıkları yürütmekte ve üretim topluluklarına başkanlık etmektedirler. Eylemlerinin tümüyle zihinsel ve dar bireysel yanı, üstlendikleri görevlerin teknik niteliği arası ve bazı durumlarda da uluslararası ilişkilerdeki çeşitli işlevlerinin iç içe kenetlenmesine bağlı olarak, geri plana itilmiştir."

Bununla birlikte, bir başka görüntü geçmişte kalmaktadır: doğrunun ve adalet ülkülerinin koruyucu olarak ve bir ses oldukları yadsınanların sözcüsü olarak aydın. Fransa'da, elbette, aydınların eylemi ile ilerleme mücadelesini birbirine bağlayan uzun ömürlü bir gelenek vardır ve burada Fransız Komünist Partisi dikkate değer bir rol oynamıştır. Ama bu bağ zayıflamaktadır. Aydın görüntüsü, toplumsal değişimlerin, bunalımların ve kafa emeğinin uzmanlaşmasının etkisiyle bir değişim geçiriyor. Verili durumda, aydınlar bütün öteki emekçi halkın düzeyinde ücretli ya da maaşlı işçi olmuşlar mıdır? İki nedenle öyle olmadığını sanıyoruz.

Fransa'da aydınlar bir toplumsal-mesleki kategoriye girmiyorlar. Düşünce hakemi olarak aydın görüntüsü yavaş yavaş silinmekteyse de, bu kavram insanların kafasında varlığını sürdürmekte ve aralarındaki ilişkileri etkilemektedir. Aydının bir kişilik olarak simgesel işlevi tümüyle silinip gitmiyor.

Bunun da ötesinde, kol emeği ile kafa emeğini birleştiren süreç daha yeni ortaya çıkıyor ve aydınların yok oluşuna yol açmıyor. Tam tersine, entellektüel mesleklerin önemi yeniden doğrulanıyor.

Sonuç olarak, *aydın kavramı varlığını sürdürmektedir. Ama toplumsal değişimler anlamını esaslı biçimde etkilemiştir.* Daha önce de değindiğim gibi, entelijansiya, türdeş bir toplumsal kategori değildir. Bazı aydınlar burjuvaziden ya da ona yakın katmanlardan gelirler, bazıları da emekçi sınıftan. Çeşitli grupların statü ve davranışlarındaki artan farklılıklar bundan dolayıdır. Ama bu grupları birbirine yaklaştıran güçlü etkenler de vardır. Örneğin, düşünce ürününe -bilgi, ideoloji, sanatsal yaratış ve entellektüel değerlere- karşı tavır, bu etkenler arasındadır. Çağımızın gizilgüçlülüklerinin ve ilerleme olanaklarının doğru anlaşılması, bu arada bu ilerlemenin sonunda ortaya çıkacağına ilişkin kuşkular da buradan doğmaktadır.

Kapitalist bunalım aydınlarca çok farklı biçimlerde görülüyor; bazıları, kendilerine her günkü işlerinde karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelmenin en gerçekçi yolu olarak görünen bireysel kararlar önerme eğilimine kapılıyorlar. Entelijansiya yeni görüntüsünü arıyor ve bugün bu görüntü, şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla, uzmanlaşmanın ve profesyonelizmin damgasını taşıyor. Yükselen birey ve gerçek hayatla gitgide daha yakın ilişkiler içine giren sayısız aydından oluşmuş bir ordunun kollektif rolü, herkes için ve herkes adına konuşan seçkin kişiliğin yerini alıyor.

KÜLTÜRÜN ROLÜ

Bu bağlamda, Fransa'daki bugünkü kültürel durumu incelemek önem taşıyor. Bobigny'de, kültürü, yurttaşların kendi yazgılarını ve kendi ortak tarihlerini kendi ellerine almalarını sağlayan öğelerin organik toplamı olarak tanımlamıştık.

Ama, esas olarak insanoğlu ile kâr arasındaki çatışmanın belirlediği toplumun bunalımı, toplumsal hayatımızın bütün yapısına işlemektedir; bu da, aynı zamanda, kapitalist kârın yönlendiriciliğinin gittikçe daha egemen duruma geldiği kültür demektir. Teknolojik devrim zihinsel eylem ve işlevleri köklü olarak yeniden biçimlendirirken, bir yandan da, kapitalist kültür sanayii bu değişiklikleri yönlendirmekte ve sakatlamaktadır. Daha da ötesi, bu alanda da, sermaye kendi iki hızlı toplum modelini dayatmaktadır: seçkinlerin en iyisinden yararlandığı, çoğunluğun ise ortalama ile yetinmek zorunda kaldığı bir toplum.

En kısa biçimde söylenirse, para ilerlemeye sahip oluyor. Uzun dönemde, Fransız kültürünün ayırt edici özelliği sorgudadır: hurafeler akılcılığın alanını tartışılır hale getiriyor; orman yasası hümamizmin yerine geçiyor; politikacıların manevraları ilerleme kılığına bürünüyor. Kültürün kendisi bunalım içindedir; çünkü, bu yüzyıl sonlarının belli başlı sorunlarına yanıt veremez durumdadır. Bu durum, televizyon ve okul örneğinde açıkça görülmektedir.

Ama daha da ciddi bir durum söz konusudur: İnsanoğlunun nesnel yeteneklerinin muazzam gelişmesi ve bu yeteneklerin bireylerin büyük kitlesince çok yetersiz kullanımı arasında genişleyen bir açıklık var. "Bu bir uygarlık sorunudur" diye belirtiyordu rapor ve şunu vurguluyordu: "Kültürün bunalımı onun temelinden, ekonomik bunalımdan kaynaklanmakta; ama ekonomik bunalım da toplumun bunalımını yoğunlaştırmakta ve dünya çapında bir toplum bunalımı, bir uygarlık bunalımı büyüklüğü kazanmaktadır; bu ise, temel olarak, sınıflı toplumun bunalımıdır."

Komünistler, kültürel çöküşün bu görünümüne geniş bir kültürel gelişme stratejisi ile karşı çıkıyorlar.

Bu, elbette kültüre yeni bir yaklaşımı, "idealist kültür görüşü"nden ve "en altta ekonomi, ortada politika, tepede ideoloji ve kültür biçiminde dile getirilen ve toplumu üst üste dizilmiş katlardan ibaret gören (görünüşüne rağmen, materyalizm ile pek az ortak yanı bulunan) eski alışkanlık"tan vazgeçmeyi gerektiriyor.

Dolayısıyla, bunalıma "kültürel bir çözüm" düşüncesi yanlış olmakla birlikte, güçlü bir kültür boyutu olmadan bunalımdan bir çıkış yolu da bulunamaz. Kültür hayatının bütün yönleri, bilim, teknoloji, sanat, spor, anlâk, politika sürekli olarak akılda tutulmalıdır.

Bu da, kapitalist bunalımı çözme çabalarımızda, bir başka deyişle, kendi kendisini yöneten Fransız usulü sosyalizme doğru demokratik ilerleme mücadelemizde, yalnız ekonomik ya da politik sorunlarla değil kültürel sorunlarla da uğraşmanın önemini gösteriyor.

YENİ ÖLÇÜT

Bu bağlamda, bazı ortak amaçlar öneriyoruz: kültür alanındaki yatırımların artırılması; bütün toplumsal adaletsizliklere karşı önlemler; kültürün farklı kesimleri (eğitim, üretim, araştırma, yaratıcılık, vb.) arasındaki engellerin kaldırılması; ve kültür alanında kamusal ve ulusal sorumluluğun kurulması. Özel çıkarların ya da devlet çıkarlarının egemen olması gibi sahte bir ikilemi reddediyoruz. Aslolan ademi merkeziyetçiliği, çoğulculuğu, görüşlerin karşılaştırılmasını ve kendi kendini yönetmeyi cesaretlendirmektir. FKP kültür özgürlüğünün ve Fransız kültürünün ayırt edici varlığının savunucusudur; üretken uluslararası değişimlerin yanında, standart yabancı modellerin taklidinin karşısındadır.

Doğal olarak, *parti, dikkatinin çoğunu eğitim ve mesleki öğretime vermektedir.* Okullar ve yüksek öğrenim kurumları ile ilgili çözümlememizin, tümüyle bu hareketin bağımsızlığına tam bir saygı gösteren komünistlerin hemen desteğini kazanmış olan güçlü öğrenci hareketleri içinde doğduğunu söylemek, hiç de abartma olmayacaktır. Bu hareketin ilk büyük zaferi Devaquet yasasının [2] kaldırılması oldu.

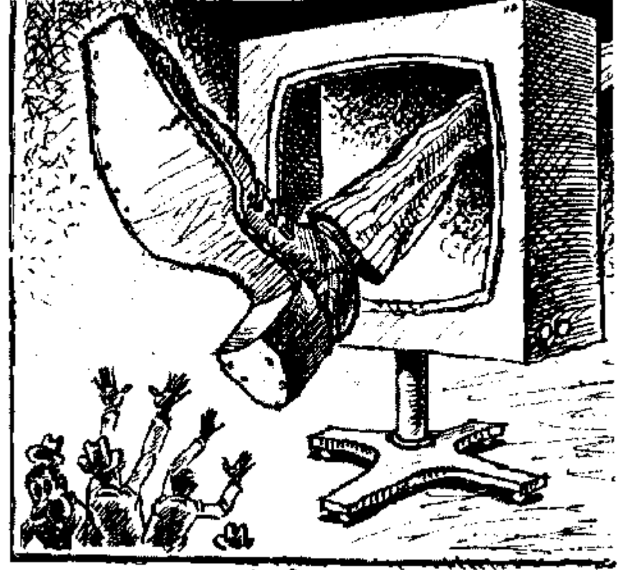
Haziran 1986'dan beri neler söylüyoruz?

Okul işlerinde devlet müdahalesinin azaltılması bahanesiyle, otoriteler, eğitimde kamu kesimini ufaltmayı, demokratik güvenceleri yok etmeyi ve ayrımcılığı yoğunlaştırmayı amaçlıyorlar. Tercihler, "çoklu hızlarda" gelişen bir topluma uyarlanmış bir eğitim sistemine yöneltiliyor. Bu durum, sermayenin yönetimi altında, bütün eğitim biçimlerinin köklü bir yeniden yönlendirilişine, eğitim sistemimizin mali kârlılık sloganlarına uygun olarak yönetilişine işaret ediyor.

Sağ'ın bu stratejisi, gerçekte, Sosyalist Parti'nin son yıllarda izlediği okul politikasının bir devamıdır.

Komünistler, bu alanda, bir devlet tutumu belirlenmesi, özgürlük, adalet, eşitlik, ilerleme, engellerin kaldırılması, etkenlik, çoğulculuk ve sorumluluk gibi yeni ölçütler öneriyorlar.

Ülkede çok çeşitli özel eğitim kuruluşu olduğundan, bunların misyonlarının ulusal eğitim sisteminin parçası olarak tanımlanmasının hayati bir önem taşıdığını düşünüyoruz.

Komünist Partisi'nin çözümlemesi sanat sorunlarına da yönelmektedir. Şimdiki hükümetin, hiçbir yenilik içermeyen ve sadece öncekilerin politikalarını pekiştiren politikası, basittir: Sanatı özel çıkarlara daha da bağımlı hale getirmek ve gerçekte, sanatı paranın diktatörlüğü altına sokmak. Devlet ödenekleri ise zaten iyice kısılmış durumdadır Bu mantığı reddediyoruz ve çoğulcu ve merkeziyetçilikten uzak koşullar altında yeni bir kültür politikası talep eden sanat alanının işçilerini destekliyoruz.

FKP'nin yaratıcı çalışma ve eleştiriye ilişkin tavrı, her türlü yararcı, kural koyucu anlayışın kesin olarak ortadan kaldırılmasını ve aynı zamanda, görüşlerimizin, Marksizmin bakış açısının açıklanması özgürlüğü ile onun öteki görüş ve tavırlarla karşıtlığının ortaya konma olanağını öngörür. Sanatsal yaratıcılık için hayati bir gereklilik olan estetik akımların, çalışmaların ve gerçekliğin algılanış olduğuna inanıyoruz. Eleştiri basit bir olumsuzlamaya ya da beğenilen estetik, ideolojik yahut politik bir stile yönelik evrensel bir övgüye indirgenmemelidir. Bizim deneylerimiz böylesine bir çeşitliliği gerçekleştirmenin kolay olmadığı yolundadır. Bütün alanlarda sanatsal yaratıcılığın başlıca akımlarını tanımlamak için eserlerin sağlam, eleştirel bir çözümlemesini yapmak gerekir; ama gazete ve dergilerimizde böyle bir yaklaşımın iyi örnekleri çıkmakla birlikte, bu tür çözümlemelere pek sık rastlanmamaktadır. Dogmatik basitleştirmelere kapılmadan, sanatın milyonlarca insanın düşüncele-

rini biçimlendirdiği bir zamanda eklektisizme bir son vermeyi gerçekten istiyorsak, komünist aydınların yapmaya çağrılacakları eleştiri işte bu anahtar niteliğindeki bir bileşenidir.

BİR DİYALOG İHTİYACI

Dolayısıyla, entellektüel eylemin geniş bir gelişmesine ve aydınların kitle halinde işgüçleri kiralanan işçilere dönüşmesine tanık olunan bir durumda, *kültürün ilerlemesi küçük bir sorun ve aydınlar da bir yardımcı güç olarak görülemez. Artık sorun, bir zamanlar söylediğimiz gibi, onları işçi sınıfının yanına kazanma sorunu değildir. Eski ittifak kavramı, eski durumla tutarlıydı.* Bugün ise sorun, ortak bir zemin bulma sorunudur.

Bu nasıl başarılabilir?

Aydınlar ile Komünist Partisi arasında bir diyalog gereklidir. Şimdilerde tutucu güçlerin gösterdiği saldırganlık, bu diyalogu ivedi hale getirmektedir. Fransız toplumundaki sağa kayma, 16 Mart 1986'daki parlamento seçimlerinde başlamıyor. Bunun zemini, Sosyalist Parti' nin izlediği, ilerici çevrelerin cesaretini kıran ödünler politikası ile hazırlanmıştı. Bu açıdan, aydınların tepkisi, gerçekten çok güzel ve özlü olmuştur.

1970'lerin ortalarından beri, emperyalizmin, sosyalizme olan bağlılığı zayıflatmak, aydınları politik mücadeleden uzaklaştırmak ve tarihsel karamsarlığı yaygınlaştırmak için ideolojik savaş başlattığından söz ediyoruz. 1981'den sonra Fransa Sosyalist Partisi, bizi zayıflatmak amacıyla, bu kampanyaya tam olarak katılmıştır. Bu partinin çabaları, halka bir bunalımın kaçınılmaz olduğunu kabul ettirmeye ve devrimci düşünceleri gözden düşürmeye yönelmiştir. Bu çabaların, özellikle aydınları etkileyen yansımaları olmuştur.

Biz, elbette entelijansiyaya her zaman ağırbaşlılıkla yaklaştık ve aydın kavramıyla ilerici düşünceleri savunmanın birbirinden ayrılmaz olduğu görüşünü hiçbir zaman paylaşmadık. Bunun da ötesinde, aydınlar arasında Marksist düşüncelerin egemen olduğunu hiçbir zaman düşünmedik. Toplumun bütününde olduğu gibi, aydınlar arasında da değişik politik düşünce akımlarının varlığı söz konusudur ve gerçek bir sağcı kültürel gelenek vardır. Bununla birlikte, 1958'lerde gözle görülür bir sıçrama oldu ve bu esas olarak Sosyalist Parti tarafından kullanıldı. Bu partinin politikası büyük ölçüde sağcı görüşlerin damgasını taşıdığından, bunalımın kaçınılmazlığı düşüncesi, sosyalist ülkelere düşmanlık ve kavgacı anti-Marksizm pek çok aydını gerçekten etkiledi.

Komünistler 1977'den beri bu sürüklenişe karşı kamuyu uyarıyorlardı. Ama uyarılarımız duyulmadı. Kuşkusuz, birkaç yıldır, aydınlar arasında bir kafa karışıklığı vardı. Sol kanat aydınlar kendi ideallerinin saygınlığını gözden düşürmüşlerdi. Aynı zamanda, sağ kanat da durmadan kendi görüşlerini göklere çıkarıyordu. Biyolojik eşitsizlik ve sıradan halka yönelik bir tür kast aşağılamasına dayalı öğretilerini son düzeltmeleri yaparak tamamladılar; en gerici irrasyonalizmi insan düşüncesinin doruğu ilan ettiler; ahlâk ilkelerinin gelişimini bir ahlâki çöküş olarak sundular ve komünistlere karşı bir kutsal ittifak kurabilmek için aşırı sağı yunmuş yıkanmış ve tertemiz göstermeye kalkıştılar. Sağ, görüşlerine modern bir cila çekmeye çalıştı; kapitalizmi insanlığın parlak geleceği olarak tanımladı; özgürlük ile rekabeti, ilerleme ile seçkinci ayıklanmayı, bireyin gelişimi ile bireyciliği özdeşleştirdi; çocuklarda bir para kültürünü yeşertti; başarılı kapitalisti çağdaş kahramanın modeli yaptı ve emperyalizmin yıkıcı faaliyetlerini çağımızın en son erdemi olarak resmetti.

Komünist Partisi bu evrime karşı direnişin tek merkezi olarak kalmıştır. Ama bu mücadelede, aydınlarla anlaşmak bizim için kolay değildir; çünkü onlarla bizim aramızda kök salmış önyargılar ve temel konularda önemli ayrılıklar vardır. Sözgelimi, sosyalist ülkelere karşı tavır, işçi sınıfının rolü ve Komünist Partisi'nin işlevleri gibi konularda önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Bugünkü mücadele zor olmakla birlikte geleceğin ölü olmadığına aydınları inandırmak zorundayız. Gerçekten bir devrimler çağında yaşıyoruz ve gelecek yüzyıldan çok şey bekliyoruz. Şu önemli konuda açıklık olmalıdır: Eğer teslim olmuş Sol ile yeniden birleşemezsek, intikam almış olan Sağ yenilmeyecektir. Bugün gerçek ilerici eylemin yolu sınıf mücadelesinden, Fransız usulü sosyalizm için mücadeleden geçmektedir. Bu çok büyük bir görevdir; ama, Fransa'da sürmekte olan halk hareketlerinin büyüklüğü de değişimin güçlerinin küçümsenmemesi gerektiğini göstermektedir.

Entelijansiya ile parti arasındaki ilişkilerde gerçek bir bozulma olduğu tartışma götürmez; ama aydınlar arasındaki etkimizi hızla ve esaslı biçimde genişletme imkânımızın bulunduğu da bir gerçektir.

Bu ise (özellikle eğitim ve televizyon gibi sorunlara ilişkin olarak) *politik mücadelenin canlandırılmasını ve hepsinin ötesinde, düşünce savaşına daha geniş ölçüde katılmamızı gerektirmektedir.* Sürekli olarak entellektüel büyücülük ve terörün inanılmaz sahnelerine tanık oluyoruz: Paranın iktidarını desteklemeyenler ilerleme serüvenciliği ile damgalanıyorlar; sosyalizmin yadsınması gerçekçilik oluyor; devrimci mücadele tarih hatası (anakronizm) olarak, anti-komünizme hizmet ahlâki cesaret olarak, sınıfsal eleştiri "can sıkıcı dil" olarak cadlandırılıyor. Bütün bunlar da ideolojik polemiğin şaşırtıcı yozlaşmasına, kamuoyunu büsbütün sersemletme girişimlerine ve gerçek sorunlardan utanç verici bir kaçışa tanık olunan bir durumda ortaya çıkıyor.

Dürüstçe ve açıklıkla davranarak, polemikçi bir ruhla, bu kavgalarda komünist kimliğimizi daha etkin biçimde ortaya koymanın görevimiz olduğunu anlıyoruz. Basınımıza, *L'Humanite* ve *L'Humanite-Dimanche* gazeteleri ile *Revolution* dergisine verilen önem de buradan kaynaklanıyor.

Doğal olarak, komünist aydınların bu görevlerin yerine getirilmesinde oynayacakları özel bir rol var.

Aydınlarla ilgili işimizi ikincil bir sorun olarak ele almak, bugün her zamankinden çok daha göz yumulamayacak bir davranıştır; onların deneylerine şimdiye kadar olduğundan daha büyük bir cesaretle güvenmeli, onların özlemlerini desteklemeli ve onlarla birlikte dönüştürücü, birleştirici eylemi yükseltmeli, en canlı ve açık düşünce alışverişini beslemeli ve geleceğin başlıca sorunlarını ortaya koymalıyız. ■

(1) Bkz., Guy Hermier tarafından FKP Merkez Komitesi tam üyeli toplantısına sunulan rapor, **L'Humanite**, 18 Haziran 1986.

(2) Tutucu hükümetin önerdiği, yüksek öğrenim kurumlarında yapılacak reforma ilişkin bir yasa.

RAUF TAMER'İN TİMSAH GÖZYAŞLARI

"İLERİCİ BASIN KALMADI, SAĞ BASIN - SOL BASIN OLDU, DEVRİMCİ TİYATRO BİTTİ, DEVRİMCİ SİNEMA YOK, HERKES DEMOKRAT KAMPA GEÇTİ, ŞİMDİ BEN DE YAPACAĞIM?"

Tercüman Gazetesi Fıkra Yazarı Rauf Tamer'in 27 Eylül 1987 tarihli "Pazar Kahvesi" yazısını eski solculara ithaf ediyoruz.

Hiç şaşırmadım...

Turhan Olcaytu Paşa'nın, CHP'li *Doğan Umur*'un, hatta Ecevit'in eski danışmanı *Işın Çelebi*'nin ANAP'tan aday olduklarını öğrenince, hiç şaşırmadım.

Neden şaşırayım?..

Kavramların değiştiğini, Türkiye'de yepyeni bir siyasi yelpaze doğduğunu, en yakın plandan gözleyen biriyim.

Bu insanların *solculukları* nerde kaldı?

Hepsi birden avaz avaz bağırıyor:

"— Atın, Atın!.. Eskimiş fikirlerinizi, manasız saplantılarınızı atın!.. Hizaya gelin."

Hiza neresi?

AP mi?

Oraya gelemezlerdi. Ayıp olurdu. AP yok zaten...

DYP'ye geçemezlerdi. Çünkü, her birinin *"Demirel husumeti"* devam ediyor...

Ama, eskiden *sola açılmak demek, nasıl adam olmak demekse,* şimdi de *liberal* olmak, *"uygarlıkla eşdeğer"* gibi bir inanç var... Hatta *"akım"* diyebilirsiniz.

Öyleyse, tampon bölge ANAP...

Oraya doğru bir yumuşak iniş yapmalı...

Tonton amca'nın paçalarına sarılarak, eski kabahatlerden bir güzel arınmalı...

İşte, *Çetin Altan* nasıl hizaya gelip *Yaşar Okuyan*'la, *Mustafa Taşar*'la aynı fikir altında bulaşabildiyse, *Kurtcebe Alptemoçin* de sağcı *Hülya Koçyiğit*'le böyle buluşabildi...

Cem Karaca'nın adaylığı için ise, küçücük bir ısrar, belki de kâfiydi...

Ya toplum hayatı?..

"Sosyate muhitleri"'nde sandıktan hep CHP'nin çıktığı günler, çook gerilerde artık...

Şimdi sosyete bile ANAP'lı olmayı, bir *"moda"* gibi alıyor.

Gecekondu?.. *"Kurtarılmış Bölge"* damgasını atabilmek için *"sol"*'u resmen terketmiş... Çareyi, yukarda zikrettiğim o *tampon bölge*'de arıyor...

Silinmiş İzler

Siyasi yelpaze, tam bir *"başkalaşım"* arzetmektedir.

Koskoca DYP misyonunda, eski Demokrat Parti'nin zindan *alâmet-i farikası* olarak, sadece 1 yeni iltihak var. *Sezai Akdağ.* (Manisa)

Evet, mevcut 2-3 sembolü pekiştirmeye yarayacak tek yeni aday *Akdağ*'dır... Darağacından dönen, hapiste en uzun yatan *Sezai Akdağ,* o çileli günlerin çağrışımı için dağ tepe geziyor, ama öbürleri nerde?..

Menderes'in oğlu, *Bayar*'ın ve *Zorlu*'nun çocukları, DYP saflarında yok.

Hatta *Hayrettin Erkmen,* yok.

Mükerrem Sarol, yok. Öbürleri de yok.

Buna mukabil, aynı DYP'ye pekala transfer edilebilmiş *sol kökenli* milletvekilleri var...

Zerre kadar da yadırganmıyor.

Demek ki, müthiş bir kabuk değişiyor.

Türkiye'de yeni bir siyasi yelpaze kuruluyor. Ve herkes, o yelpazede kendi yerini baştan seçiyor.

Bu gerçeği kabul etmeden yola çıkılırsa, hiçbir yere varılmaz.

Sandık, eski sandık değildir.

Sağda veya solda, tüm oyların üstündeki ipotek kalkmıştır.

Kamplar bile değişmiş, bazen yollar ayrılmış, bazen de *değişik eğilimdeki insanlar*'ın buluşabileceği yeni

çatılar türemiştir. Hiç uzlaşmaz gibi görünenler, pekala bir sessiz uzlaşmaya girmiştir.

Dahası

Ağzını iki karış açıp *Bülent Ecevit*'i tam 10 yıl hayranlıkla dinleyen *Halil Tunç*, şimdi ortaya çıkmış *"Onunla hesaplaşacağım"* diyebiliyor.

Eski dava arkadaşlarından hiç kimse *"yok gibi"* Ecevit'in etrafında... Basındaki sempatizanları da onu gözden çıkarmış ve sırt dönmüşler... Ara sıra savunmak lazım gelirse, -taa 10 yıl evvel kehanette bulunduğumuz gibi- vallahi o iş bize düşüyor.

"Köprüye hayır" sesleri nerde?

Bil'akis... İkinci köprü sabırsızlıkla beklendiği gibi, *"3. köprü"* diye sayıklayan monşerler, daha düne kadar televizyona bile karşıydılar...

Böylesine bir başkalaşım ve bu süratli değişim, Türkiye'yi *Yılmaz Güney*'in yörüngesinden çıkartmış olmalı ki, artık *slogan tiyatroculuğu* iflas etmiş, *ideolojik filmcilik* raf'a kalkmıştır...

Hem hayretle, hem zevkle seyrediyoruz.

Çünkü biz hep burdayız: Yerimizden bir santim oynamadık.

Ama *"Keban'a hayır"* diyenler. *Keban'ın hisse senetleri* peşinde koşuyorlar şimdi.

Ah bu 12 Eylül.

Nasıl da törpülemiş duyguları...

Nasıl da yumuşatmış bazı saplantıları...

Halkçılık lafı, pek duyulmuyor... *Milliyetçilik* neredeyse demode...

Ama laiklik?

İşte, ilericiliğin tek göstergesi halinde şimdi... Sol'dan feragat edenler için *"laiklik"* nasıl yegane *uygarlık nişanı*'ysa, sağdan ortaya gelenler için de *"laiklik"* hayli gösterişli bir *"aşama tabelası."*

Olsun...

Mutabakat arayan insanlara, güzel bir buluşma yeri bu.

Bir de *demokratlık.*

Kimisi için, kamp değiştirmenin *yegâne mazereti,* kimisi için de yelpazedeki yeni arayış'ın, en *münasip kılıfı.*

Ama, bunların dışında, başka saplantılar yok. Kalmamış.

Bugün, hiçbir san'atçıyı SHP mitinginde kürsüye çıkartıp şarkı söyletemezsiniz.

Hiçbir artisti, DSP'nin kongresinde amigoluk yaparken göremezsiniz...

Hiçbir profesörü *grev teşvikçisi,* hiçbir doçenti *boykot tezgâhçısı* yapamazsınız...

Hiçbir ev kadınını, -bütün pahalılığa rağmen- boş tencerelerle sokağa dökemezsiniz.

Beyazıt Kulesi'ne bundan sonra Rus bayrağı çektiremeyeceğiniz gibi, *"Komünistler Moskova'ya"* diye kimseye aptal aptal slogan attırtamazsınız.

Siyasi yelpaze, bambaşkadır şimdi.

Tampon Bölge ise, hayli geniştir.

Sağ-Sol tartışması *demode* olmuş, *demokratlık, uygarlık ve laiklik* yarışı başlamıştır.

Bir de tabii iktidar mücadelesi var.

O başka.

Gelişme

Aydın Güven Gürkan'ın, geçen yıl Fatih SHP Kongresi'ndeki sözleri, hâlâ kulağımızdadır;

"Sosyal demokratlar da tıpkı sağcı iktidarlar gibi barajlar, fabrikalar, köprüler yaptırmaya yönelik programlarla yola çıkmalıdırlar."

Ya Rahşan Ecevit:

"Biz, insanları giydikleri elbiseye, sevdikleri müziğe, bıraktıkları sakala, bıyığa, yahut hayat biçimlerine göre ayırmayız... Dinine bağlı, inançlı ve muhafazakâr insanların, demokratik solcu olamayacaklarını kim söyledi size? Hangi kitap yazdı?"

Yaa...

Nerden nereye, değil mi?..

Buna mukabil, sağ tarafta bir başka yakınma:

"— Zindanlar boşalsın, zincirler çözülsün... Yasaksız Türkiye... Konuşan Türkiye."

Velhasıl, biraz fanteziye vurursanız:

"— Devrimci sağ"

Ve

"— Milliyetçi - muhafazakâr sol."

Buyrun bakalım.

Çekidüzen

Türk basını, bu başkalaşıma bakarak, kendine yeniden bir çekidüzen vermelidir.

"— Falan fikriyat'ın yayın organı..."

Yahut:

"— Filan parti'nin yandaşı."

Yok böyle bir gazete ayırımı artık.

"— Sağ basın - sol basın" diye bir şey de yok.

Belki *muvafık basın - muhalif basın* olabilir.

Hatta *münafık basın* da...

Ama *ilerici basın - gerici basın* yakıştırmalarına da paydos galiba.

Esas olan *demokrat basın*'dır... Gerisi lâf...

Haa, herhangi bir gazetenin olsa olsa *alaturkalığı,* yahut *çağ dışı görünüşü* dikkat çekebilir artık... Veya öbür gazetinin *uygar manzarası, şık vitrini, estetiği* ya da *haber - yorum ustalığı, kalitesi* vs... İşte o kadar...

Yoksa, dibinde ve özünde *"saplantı"* bulmak, bundan sonra çok uzak bir ihtimal gibi geliyor bana...

Nitekim, şimdiden bu izlere rastlayabilirsiniz.

Kimlerle kimler aynı gazetede ve sütun komşusu artık... Bakınız.

Kimlerle kimler aynı paralelde...

Dilerseniz, hitap ettiğimiz kalabalık pazarlara da bakınız. Kimler hangi gazeteleri okumaya başlamış, kimler hangi gazeteleri okumaktan vazgeçmiş... İyi bakınız.

Bütün bunları, hiçbir komplekse kapılmadın iyi değerlendirebilirsek, *başkalaşım*'a ayak uydurabilir, uzun ömürlü olabiliriz.

Koskoca *Demir Perde* bile, kendi katı ilkelerini yeniden gözden geçirip yumuşatırken, biz buradaki *siyasi uzlaşma arayışı*'na kayıtsız kalamayız...

Türkiye, önemli bir *başkalaşım* geçiriyor.

Türkiye, yeni bir *siyasi yelpaze* kuruyor.

Türkiye, kendi insanlarına yeni siyasi tablo sunuyor, partiler de buna göre vitrin düzenliyor.

İnatlar, kırılıyor.

Saplantılar, eriyor.

Tercihler, tasfiyeler, transferler, deplasmanlar, hatta sürprizler, yadırganmaktan kurtulmuş, kanıksanmaya başlamıştır bile...

Parti listelerindeki adayların isimlerine bir göz atın, ne dediğimi anlarsınız:

— Kimler kimlerle kol kola...

— Kimler kimlerle karşı karşıya...

Ve nerden, nereye? ■

HAVASS/SÜREÇ
Yayıncılıkta 10. Yıl

HAVASS yayınları 1977'de kuruldu. İlk üç kitabı aynı yılın son üç ayında yayınlandı. Amacımız Türkiye'deki yerleşik yayıncılık anlayışına belirli alanlarda karşı çıkmak, yeni ve öncü bir anlayışı getirmekti. Bu tavrımız, tabiidir ki, sert tepkilere ve polemiklere yol açtı. Değişikliklerden hoşlanmayan ve değişimleri çıkarları için tehdit sayan malum ve mahut çevreler HAVASS hakkında sayısız laf ürettiler, tezviratta bulundular. Bunların hiçbirine aldırmadık. En zor ve ağır koşullarda bile doğru bildiğimiz yolda ilerledik. Türkiye'de toplumsal alt üst oluşların doruk noktasına geldiği günlerde dahi, çeşitli dayatmalara, ısrarlara ve zorlamalara rağmen hiç bir kişiden, kurumdan, açık ya da gizli örgütten emir almadık, destek almadık, yardım dilemedik. Bağımsızlığımızı sonuna kadar koruduk. Bundan gurur duyuyoruz.

HAVASS'ın tüm yayınları belirli bir kalitenin üstündedirler. Türkiye'deki en kaliteli kitap üretimini gerçekleştirmiş yayınevlerinden biriydi HAVASS. Kâr hırsı ve çıkar gözetilerek -örneğin cinselliği sömürerek- yayınlanmış tek kitabımız yoktur. Çeviri ve telif eserlerinin hiç birinde okurların cinsel dürtülerine yönelik tuzaklar kurulmamıştır. Türkiye'de bazılarınca iddia edildiği gibi sadece cinselliği öne çıkaran kitapların değil, düşünsel kurguları yoğun kitapların da okurları olduğunu kanıtlamak istemiştik, kanıtladık. Bundan da gurur duyuyoruz.

1980 yılında (4 Ocak) HAVASS Yayınları olarak Siyasal-Kültür Dergisi SÜREÇ'i yayına soktuk. SÜREÇ sıkıyönetim komutanlığınca kapatılıncaya dek sol dergiler arasındaki en kaliteli ve öncü yapım olmuştur diyebilirim. Bunlar hırsla söylenmiş kuruntular ya da iddialar değildir. SÜREÇ'in ilk yedi sayısı -yasaklanan 8. ve 9. sayılar hariç- şimdi yayınlanan dergilerle karşılaştırılırsa, bu sözlerimizin ve öncülüğümüzün boş kuruntular ve iddialar olmadığı anlaşılır. SÜREÇ, bilgiyi, özellikle de sosyalist anlayışı dar kalıpçılıktan kurtarıp, geniş ufuklara yöneltmeyi öngörmüştü. Kahrolsun/Yaşasın ucuzluğuna karşıydı. SÜREÇ ilk sayısından son sayısına kadar başlangıçta koyduğu tüm ilkelerine bağlı kaldı. Başını daima dik tuttu, taviz vermedi. Türkiye'nin aydın geleceğini kuranlara kendi gücü çerçevesinde katkıda bulunmayı, dayanışmayı doğal görevi saydı. SÜREÇ'imizle de gurur duyuyoruz.

HAVASS Yayınları ve SÜREÇ Siyasal-Kültür Dergisi, 1980 sonrasının koşullarında kısa bir süre daha varlıklarını koruyabildiler. Sonra elimizde olmayan nedenlerle yayıncılık alanının dışına sürgün edildiler. İhbarlar oldu, yargılamalar oldu. Bunların bir dökümünü yakında yeniden yayın dünyasına dönecek olan yeni SÜREÇ'de yapacağım için burada değinmekle yetiniyorum. Olanlar oldu. Biz bu uğursuz dönemden onurumuzu koruyarak çıktık. Bu bilindi ve takdir edildi. Ne mutlu.

HAVASS Yayınları'nın ve SÜREÇ Dergisi'nin kapanmalarından/kapatılmalarından bir süre sonra SÜREÇ Yayıncılık'ı kurduk. Aynı **"Güzel'i"** yaratabilme heyecanı ve özlemiyle, bu kez daha geniş okura seslenebilmek ve ulaşabilmek gayesiyle yeni diziler başlattık, temel kavram ve kurumları yerli yazarlarımızla eleştiriye yöneldik. Bu diziler ses verdiler, siyasetsizleştirilerek sindirilmiş bir Türkiye toplumuna kendi çaplarında hareketlilik getirdiler, tartışmalar başlattılar. Türkiye'de yaygınlaştırılmak istenilen yılgınlığı, ilkesizleşmeyi ve hedonizmi önleyebilmek amacıyla 1983'de bir tiyatro oyunu hazırlatmayı düşündük. **"Sakıncasız"** (Uğur Mumcu tarafından yazıldı) böylece ortaya çıktı. Binlerce izleyici tarafından alkışlandı. Günümüzde sakıncasızlaşanlar o günlerde bu girişimimize de kulp takmakta gecikmediler, baltalamayı, engellemeyi doğal görevleri saydılar. Onlar görevlerini yerine getirdiler, ama başarılı olamadılar. Sakıncasızlaşanlar, Türkiye toplumundan destek bulamadılar. Bundan da gurur duyuyoruz.

HAVASS'dan SÜREÇ Yayıncılığa on yıl geçti: günümüze dek 56 kitap yayınlandı. Onbinlerce okura hitap edildi. Bilenler bilirler, Babıali gibi bir **"Kurtlar Sofrası"**'nda on yıl süreyle kimseye tek kuruş borç takmadan belirli çevrelerden dolaylı dolaysız mali destekler, çıkarlar sağlamadan Türkiye'deki onurlu yayıncılardan biri olmaya gayret ederek varlığını bağımsızca sürdürebilmek hiç de kolay değildir. Biz zor olanı başarabilmek amacıyla yola çıkmıştık, bileğimizin hakkıyla **"Kendi gücüne güven"** şiarıyla bu günlere ulaştık. Bizi bu günlere taşıyan tüm dost okurlarımıza ve yazı, çeviri, kitap, desen, resim, fotoğraf vb. ile yayınlarımıza emeği geçmiş olan tüm aydınlarımıza en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de yine birlikte, yine omuz omuza güzel yurdumuzun aydınlık geleceğini kendi ellerimizle kuracağımıza güvenimiz tamdır. Nice onyıllara....

Aytunç ALTINDAL

Aytunç Altındal.

Devrim günü saat 10'dan sonra Petrograd sokaklarında orjinal kopyasını ve Türkçe çevirisini verdiğimiz şu el ilanı dağıtıldı:

От Военно-Революціоннаго Комитета при Петроградскомъ Совѣтѣ Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ.

Къ Гражданамъ Россіи.

Временное Правительство низложено. Государственная власть перешла въ руки органа Петроградскаго Совѣта Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ Военно-Революціоннаго Комитета, стоящаго во главѣ Петроградскаго пролетаріата и гарнизона.

Дѣло, за которое боролся народъ: немедленное предложеніе демократическаго мира, отмѣна помѣщичьей собственности на землю, рабочій контроль надъ производствомъ, созданіе Совѣтскаго Правительства — это дѣло обезпечено.

ДА ЗДРАВСТВУЕТЪ РЕВОЛЮЦІЯ РАБОЧИХЪ, СОЛДАТЪ И КРЕСТЬЯНЪ!

Военно-Революціонный Комитетъ
при Петроградскомъ Совѣтѣ
Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ.

25 октября 1917 г. 10 ч. утра.

PETROGRAD İŞÇİ VE ASKER DELEGELERİ SOVYETİ
ASKERİ DEVRİMCİ KOMİTESİ'NDEN

RUSYA YURTTAŞLARINA

GEÇİCİ HÜKÜMET YERİNDEN ATILMIŞTIR. DEVLET GÜCÜ, PETROGRAD İŞÇİ VE ASKER DELEGELERİ SOVYETİ'NİN ORGANI OLAN VE PETROGRAD PROLETARYASI İLE GARNİZONUNUN BAŞINDA BULUNAN ASKERİ DEVRİMCİ KOMİTENİN ELİNE GEÇMİŞTİR. HALKIN UĞRUNDA SAVAŞTIĞI DAVA ŞUDUR: HEMEN BİR DEMOKRATİK BARIŞ ÖNERİLMESİ, DEREBEYLERİNİN TOPRAK ÜZERİNDEKİ HAKLARININ ORTADAN KALDIRILMASI, ÜRETİMİN İŞÇİLER TARAFINDAN DENETLENMESİ, BİR SOVYET HÜKÜMETİ'NİN KURULMASI ...
BU SON DAVA KESİN OLARAK GERÇEKLEŞMİŞTİR.
YAŞASIN İŞÇİ, ASKER VE KÖYLÜLERİN DEVRİMİ!

PETROGRAD İŞÇİ VE ASKER DELEGELERİ SOVYETİ
ASKERİ DEVRİMCİ KOMİTESİ

25 EKİM 1917, SAAT: 10